

ARTUR KLARK

2001

ODISEJA U SVEMIRU

Sadržaj

Klark Artur, DVE HILJADE PRVA: ODISEJA U SVEMIRU

PREDGOVOR

Prvi deo: ISKONSKA NOĆ

1. PUT KA IŠČEZNUĆU
2. NOVA STENA
3. AKADEMIJA
4. LEOPARD
5. SUSRET U SVITANJE
6. USPON ČOVEKA

Drugi deo: MNT-1

7. POSEBAN LET
8. ORBITALNI RANDEVU
9. ŠATL ZA MESEC
10. BAZA KLAVIJUS
11. NEPRAVILNOST
12. PUTOVANJE PRI SVETLOSTI ZEMLJE
13. SPORO SVITANJE
14. OSLUŠKIVAČI

Treći deo: IZMEĐU PLANETA

15. 'OTKRIĆE'
16. HAL
17. OBIČAJI PLOVLJENJA
18. KROZ ASTEROIDE
19. PROLAZAK PORED JUPITERA
20. SVET BOGOVA

Četvrti deo: PROVALIJA

21. ROĐENDANSKA PROSLAVA
22. IZLAZAK
23. DIJAGNOZA
24. PREKINUTA VEZA
25. PRVI ČOVEK ZA SATURN
26. DIJALOG SA HALOM
27. NEOPHODNOST SAZNANJA
28. U VAKUUMU

29. SAM

30. TAJNA

Peti deo: SATURNOVI MESECI

31. OPSTANAK

32. POVODOM VANZEMALJACA

33. AMBASADOR

34. ORBITIRAJUĆI LED

35. JAPETOVO OKO

36. STARIJI BRAT

37. OGLED

38. STRAŽAR

39. U OKO

40. IZLAZ

Šesti deo: KROZ ZVEZDANE DVERI

41. VELIKA CENTRALA

42. STRANO NEBO

43. PAKAO

44. PRIJEM

45. RAKAPITULACIJA

46. PREOBRAŽAJ

47. DETE-ZVEZDA

EPILOG: POSLE 2001.

pnt

2001

ODISEJA U SVEMIRU

Klark Artur

Prevod: Živković Zoran/Bogdanović Ognjen
Clarke Arthur 2001: A SPACE ODYSSEY, 1968.

Seriya "Svemirska odiseja"

(1)

POLARIS1983.

PREDGOVOR

Iza svakog čoveka koji sada živi stoji trideset duhova, odnosno za toliko puta ukupan broj umrlih nadmašuje broj živih. Od osvita vremena približno sto milijardi ljudskih bića hodilo je planetom Zemljom.

Posredi je zanimljiv broj, jer, jednom neobičnom podudarnošću, postoji takođe oko sto milijardi zvezda u našoj lokalnoj vaseljeni, Mlečnom Putu. Za svakog čoveka, dakle, koji je ikad živeo, u ovoj Vaseljeni sija po jedna zvezda.

Ali svaka od tih zvezda jeste sunce, često daleko blistavije i veličanstvenije od male, obližnje zvezde koju mi nazivamo Sunce. A mnoga - možda pretežna većina - među tim stranim suncima imaju planete što kruže oko njih. Gotovo je, znači, izvesno da na nebu postoji dovoljno prostora da svaki pripadnik ljuske vrste, počev od prvog čovekolikog majmuna, dobije svoj vlastiti raj - ili pakao - veliki poput celog sveta.

Koliko je od tih mogućih rajeva i pakala sada nastanjeno i kakvim sojem stvorenja - to ni na koji način ne možemo pretpostaviti; najbliži među njima milion puta je udaljeniji od Marsa ili Venere, odredišta koja će ostati nedostižna i narednom pokolenju ljudi. Ali prepreke razdaljine se ruše; jednog dana srešćemo sebi ravne ili svoje gospodare među zvezdama.

Ljudi su se nevoljno suočavali sa ovom izglednom mogućnošću; neki se još nadaju da ona možda nikada neće postati stvarnost. No, sve veći broj se pita: 'Zašto do takvih susreta već nije došlo, budući da se i mi već nalazimo na pragu otiskivanja u svemir?'

Uistinu, zašto nije? Evo jednog mogućeg odgovora na to veoma razložno pitanje. Ali molim vas da imate na umu: ovo je samo književno delo.

Stvarnost će, kao i uvek, biti znatno neobičnija.

Artur Č. Klark

Prvi deo: ISKONSKA NOĆ

1. PUT KA IŠČEZNUĆU

Suša je trajala već deset miliona godina, a vladavina strašnih reptila odavno se okončala. Ovde, na polutaru, na kontinentu koji će jednoga dana biti poznat kao Afrika, borba za postojanje dostigla je nov vrhunac okrutnosti, a pobednik još nije bio na vidiku. Na toj ogoljenoj i isušenoj zemlji samo su sitna, hitra ili surova stvorenja mogla napredovati ili se bar nadati da će opstati.

Čovekoliki majmuni iz pustare nisu posedovali nijedno od ovih svojstava, tako da nisu ni napredovali; štaviše, već su bili dobrano odmakli putem koji je vodio ka iščeznuću njihove rase. Pedesetak njih nastanjivalo je skupinu pećina što su se uzdizale povrh male, spržene doline koju je presecala spora rečica napajana otapanjem snegova na planinama udaljenim dve stotine milja prema severu. U teškim vremenima rečica bi potpuno presahla i pleme bi tada živelo u senci žeđi.

Neprekidno je bilo izgladnelo, a sad je već i umiralo od gladi. Kada je prvi slabašni sjaj praskozorja umileo u pećinu, Gleda-Mesec je video da mu je tokom noći umro otac. Nije znao da mu je Stari otac, budući da je takav odnos potpuno nadmašao njegovu moć poimanja, pa ipak, dok je posmatrao smršalo telo, iskusio je neodređen nespokoj koji je predstavljao preteču tuge.

Dvoje mladunaca već je cvilelo za hranom, ali učutaše kada Gleda-Mesec zareža na njih. Jedna od majki, uzevši u zaštitu svoje mladunče koje nije mogla dovoljno da nahrani, uzvratila mu ljutitim frktanjem; nedostajalo mu je snage čak i da je pljusne zbog ove drskosti.

U međuvremenu, dovoljno se razdanilo, tako da su mogli da iziđu. Gleda-Mesec dohvati smežurano truplo i stade da ga vuče za sobom, pognuvši se zbog niskog svoda pećine. Kada se obreo napolju, prebacio je telo preko ramena i podigao se u uspravan položaj - jedina životinja na celom svetu koja je za to bila kadra.

U okviru svoje vrste, Gleda-Mesec je predstavljao gotovo džina. Bio je visok bezmalo pet stopa, a iako je bio veoma neuhranjen, ipak je težio preko sto funti. Njegovo kosmato, mišićavo telo stajalo je negde na pola puta između ljudskog i majmunskog, ali zato mu je glava već bila znatno bliža čovekovo. Imao je nisko čelo i iznad

očnih duplji stajale su mu izbočine, ali ipak je nepogrešivo nosio u svojim genima zametak ljudskosti. Dok je promatrao neprijateljski svet pleistocena, već je postojalo nešto u njegovom pogledu što je nadmašalo sposobnosti bilo kog majmuna. U tim tamnim, duboko uvučenim očima javljao se osvit svesti - prvi nagoveštaji inteligencije koja se još veoma dugo nije mogla potpuno ispoljiti, ali joj je zato pretilo sasvim skoro gašenje.

Nije bilo nikakog znaka opasnosti i Gleda-Meseca počeo da se spušta niz gotovo okomiti obronak pred ulazom u pećinu; teret koji je nosio samo ga je neznatno ometao u tome. Kao da su čekali na njegov signal, ostali članovi plemena iziđoše iz svojih staništa niže niz pročelje stene i žurno se uputiše ka blatnjavoj vodi rečice na jutarnje pojenje.

Gleda-Mesec baci pogled preko doline da vidi da li se Drugi pojavljuju, ali od njih nije bilo ni traga. Možda još nisu izišli iz pećina ili su već krenuli u potragu za hranom negde dalje duž obronka brda. Budući da ih nije bilo na vidiku, Gleda-Mesec ih je smetnuo s uma; nije bio kadar da vodi računa o više stvari odjednom.

Najpre se mora osloboditi Starog, ali taj problem nije nalagao previše razmišljanja. Bilo je mnogo umiranja u poslednje vreme, a jedno se zbililo i u njegovoj pećini; jedino je trebalo da prenese truplo do mesta gde je ostavio mrtvo novorođenče za prošle Mesečeve mene i hijene će obaviti ostalo.

Već su čekale na mestu gde se mala dolina lepezasto širila u savanu, gotovo kao da su znale da on dolazi. Gleda-Mesec ostavi telo ispod jednog malog grma - sve ranije kosti već su nestale - i pohita da se pridruži plemenu. Nikad više nije pomislio na oca.

Njegove dve ženke, odrasli iz drugih pećina i većina mladunaca tragali su za hranom među drvećem zakrčljanim od suše dalje u dolini, nastojeći da pronađu bobice, sočno korenje i lišće, a ako bi ih sreća poslužila i kakvog malog gmizavca ili glodara. Samo su bebe i najzanemoćaliji starci ostavljani u pećinama; ukoliko bi se pojavio neki pretek hrane posle dnevnog traganja, oni bi utolili glad. Ako do toga ne bi došlo, hijenama bi se uskoro ponovo osmehnula sreća.

Ali ovaj dan bio je uspešan - premda Gleda-Mesec nije mogao da poredi jedno razdoblje sa drugim, budući da nije pamtio prošlost. Pronašao je pčelinjak u jednom trulom deblu i tako mu se pružila

prilika da uživa u najizvrsnijoj poslastici koja je bila dostupna njegovim saplemenicima; još je oblizivao prste s vremena na vreme dok je predvodio skupinu ka pećinama u pozno popodne. Razume se, pčele su ga dobro izujedale, ali na to gotovo da nije obraćao pažnju. Možda nikada više neće biti ovako blizu osećanja zadovoljstva; iako je, naime, i dalje bio gladan, više nije osećao malaksalost od gladi. Bilo je to najviše čemu se ma koji čovekoliki majmun mogao nadati.

Njegovog zadovoljstva nestade kada je stigao do rečice. Drugi su bili tu. Dolazili su na obalu svakoga dana, doduše, ali njihova pojava zbog toga nije bila ništa manje neprijatna.

Bilo ih je tridesetak i nisu se mogli razlikovati od pripadnika plemena Gleda-Meseca. Kada su ga videli kako dolazi, počeli su da igraju, tresu rukama i kriče sa svoje strane rečice, a njegovi saplemenici uzvratiliše im na isti način.

I to je bilo sve što se dogodilo. Iako su se čovekoliki majmuni često borili i sukobljavali, ove razmirice veoma retko su se okončavale ozbiljnim povredama. Budući da nisu raspolagali kandžama ili psećim zubima za borbu, nisu ni mogli mnogo nauditi jedni drugima. U svakom slučaju, imali su malo preteka energije za tako neproizvodno ponašanje; frktanje i pretnje predstavljali su znatno delotvorniji način za potkrepljenje vlastitih stanovišta.

Sučeljavanje je potrajalo oko pet minuta; onda se predstava okončala podjednako brzo kao što je i počela i svi su ispili svoje sledovanje blatnjave vode. Čast je bila zadovoljena; obe skupine potvrdile su pravo na vlastitu teritoriju. Pošto je ta značajna stvar sređena, pleme je krenulo duž svoje obale rečice. Najbliži upotrebljivi pašnjak bio je sada više od milje udaljen od pećina i oni su morali da ga dele sa krdom velikih životinja, sličnih antilopama, koje su jedva podnosile njihovo prisustvo. Nisu ih mogli oterati, zato što su bile naoružane opakim bodežima na čelu - prirodnim oružjem koje čovekoliki majmuni nisu posedovali.

I tako, Gleda-Mesec i njegovi sadruzi zalagivali su glad jedući bobice, voćke i lišće - dok je svuda unaokolo, nadmećući se za iste plodove, počivao mogući izvor tolikih količina hrane o kojima oni čak nisu mogli ni da sanjaju. Na hiljade tona sočnog mesa koje je milelo savanom i kroz šikaru nije, međutim, bilo samo izvan njihovog

domašaja, već i van njihove moći poimanja. Usred tog izobilja, oni su lagano skončavali od gladi.

Pleme se bez neprilika vratilo do pećine uz poslednju dnevnu svetlost. Povređena ženka koja je ostala unutra zaguguta od zadovoljstva kada joj Gleda-Mesec pruži granu obraslu bobicama koju je doneo i poče proždrljivo da je brsti. Od toga se svakako nije mogla najesti, ali to će joj pomoći da preživi dok joj ne zaraste rana koju joj je naneo leopard i dok ponovo ne bude kadra da sama krene u potragu za hranom.

Povrh doline uzdizao se puni Mesec, a sa dalekih planina dopirao je studeni vetar. Noćas će biti veoma hladno - ali studen, kao ni glad, nije bila uzrok pravih briga; te stvari predstavljale su naprosto sastavni deo života.

Gleda-Mesec gotovo da se nije trgao kada iz jedne od nižih pećina uz obronak odjeknuše kričanja i urlici; nije morao da čuje povremeno režanje leoparda da bi tačno znao šta se događa. Dole, u tami, stari Bela Kosa i njegova porodica borili su se i umirali, a pomisao da im možda na neki način može pomoći nijednom se nije javila u svesti Gleda-Meseca. Okrutna logika opstanka odagnavale je takve nepriličnosti, tako da se nije začuo ni glas protesta sa obronka brda koji je pomno osluškivao. Sve pećine bile su utihle, kako i same ne bi privukle nesreću.

Metež je zamukao i Gleda-Mesec je uskoro mogao da čuje zvuk vučenja nekog tela preko kamenja. To je potrajalo nekoliko sekundi, a onda leopard bolje ščepa svoju lovinu. Nije više napravio ni najmanji šum dok se tiho udaljavao, noseći bez napora svoju žrtvu u čeljusti.

Naredni dan ili dva ovde više neće biti opasnosti, ali mogu se pojaviti drugi neprijatelji koji bi se okoristili ovim hladnim Malim Suncem što sjaji jedino noću. Ukoliko bi upozorenje bilo pravovremeno, manje grabljivice mogle bi se ponekad zaplašiti povicima i kričanje. Gleda-Mesec ispuza iz pećine, uspenra se na jednu veliku gromadu kraj ulaza i čučnu tu da osmotri dolinu.

Od svih stvorenja koja su do tada hodila Zemljom, čovekoliki majmuni bili su prvi koji su pomno posmatrali Mesec. Iako se toga nije mogo setiti, Gleda-Mesec je kao veoma mlad ponekad umeo da

ispruži ruku i pokuša da dodirne to utvarno lice što se dizalo povrh brda.

Nikad nije uspeo u tome, a sad je bio dovoljno star da shvati zašto. Najpre je, razume se, morao da pronađe dovoljno visoko drvo na koje bi se uzverao.

Ponekad bi posmatrao dolinu, a ponekad bi posmatrao Mesec, ali neprekidno je osluškivao. Jednom ili dva puta je zadremao, ali san mu je bio izuzetno lak, tako da bi ga probudio i najmanji šum. U odraslom dobu do dvadeset pet godina još je bio u punoj snazi; ako sreća bude nastavila da ga služi i poštedi ga nesrećnih slučajeva, boleština, grabljivica i smrti od gladi, moći će da poživi još čitavih deset godina.

Noć je proticala, studena i vedra, bez novih uzbuna, a Mesec se lagano uspinjao kroz polutarna sazvežđa koja ljudsko oko nikada neće videti. U pećinama, između kratkih, nepostojanih dremeža i prestrašenog iščekivanja, rađale su se more potonjih pokolenja.

A onda, jedna zaslepljujuća tačka svetlosti, blistavija od svake zvezde, dva puta lagano pređe preko neba, uspinjući se do zenita i spuštajući se ka istoku.

2. NOVA STENA

U pozni sat te noći Gleda-Mesec se najednom probudi. Iznuren dnevnim naporima i nedaćama, zaspao je čvršće nego obično, ali ga je iz sna trglo već prvo slabašno struganje koje je doprlo iz doline.

Pridigao se u smrdljivoj tami pećine, upravivši čula ka noći, dok mu se strah lagano uvlačio u dušu. Nikada u životu - već dvostruko dužem od onoga kome se većina pripadnika njegove vrste mogla nadati - nije čuo takav zvuk. Velike mačke približavale su se u tišini, a jedina stvar koja bi ih odavala bio je redak odron zemlje ili povremeno pucketanje grančica. Ovo je, međutim, bio neprekidan, škripav šum koji se postojano pojačavao. Izgledalo je kao da se neka ogromna zver kreće kroz noć, uopšte ne pokušavajući da se prikrije i ne obraćajući pažnju na prepreke. Jednog trenutka Gleda-Mesec je razabrao nepogrešiv zvuk čupanja grma; slonovi i dinoteriji činili su to prilično često, ali su se inače kretali bešumno kao i mačke.

A onda se razleže zvuk koji Gleda-Mesec nikako nije mogao da prepozna, budući da se nikada ranije u istoriji sveta nije čuo. Bio je to zveket izazvan udarom metala o kamen.

Gleda-Mesec se suočio sa Novom Stenom kada je u sam cik zore poveo pleme na rečicu. Gotovo je zaboravio na užase noći, zato što se ništa nije dogodilo posle one početne buke, tako da on nije uopšte doveo u vezu ovu neobičnu stvar sa opašnošću ili strahom. Ona, uostalom, ni najmanje nije delovala uznemirujuće.

Posredi je bila pravougaona ploča tri puta viša od njega, ali i dovoljno uska da je obuhvati rukama; bila je načinjena od nekog potpuno providnog materijala, tako da je uopšte nije bilo lako videti, osim kad bi Sunce koje se rađalo iskitilo odsevima njene ivice. Kako Gleda-Mesec nikada nije naišao na led ili kristalno bistru vodu, nisu postojale prirodne stvari sa kojima je mogao da uporedi ovu pojavu. Ona je svakako delovala veoma privlačno, tako da on, iako je mudro zazirao od svega novog, nije dugo oklevao pre no što joj se obazrivo približio. Kako se ništa nije dogodilo, on ispruži ruku i dodirnu hladnu, čvrstu površinu.

Pošto je nekoliko minuta pomno razmišljao, došao je do sjajnog objašnjenja. To je bila stena, razume se, koja mora da je izrasla tokom noći. Postojalo je mnoštvo biljaka koje su to činile - bele, gnjecave stvarčice oblika oblutka koje kao da su izdžiljkale tokom časova tame. One su, doduše, bile sitne i okrugle, dok je ova bila velika i oštih rubova; ali i veći filozofi od Gleda-Meseca u budućnosti neće prezati od previde podjednako upadljive izuzetke u svojim teorijama.

Ovaj uistinu sjajan primer apstraktnog razmišljanja doveo je Gleda-Meseca, posle svega tri-četiri minuta, do jednog zaključka koji je on odmah stavio na probu. Bele, okrugle obluci-biljke bile su veoma ukusne (premda su među njima postojale i takve koje su izazivale grozne bolove); možda ova visoka...?

Liznuo ju je nekoliko puta i pokušao da je zagriže, što je bilo sasvim dovoljno da mu rasprši sve nade. Ovde nije bilo hrane; i tako, kako što bi postupio svaki razuman čovekoliki majmun, on produži put do rečice, potpuno smetnuvši sa uma kristalni monolit za vreme uobičajenog kričanja na Druge.

Traganje za hranom tog dana ispalo je krajnje neuspešno i pleme je moralo da se udalji više milja od pećina ne bi li pronašlo bar nešto za jelo. Za vreme nemilosrdne podnevne pripeke, jedna od slabijih ženki srušila se daleko od ma kakvog zaklona. Ostali se okupiše oko nje, cvileći i jadikujući sapatnički, ali ništa se nije moglo preduzeti. Da su bili manje iscrpljeni, mogli su je poneti sa sobom, ali nije postojao višak energije za takav čin milosrđa. Morala je biti ostavljena da se, ukoliko je to moguće, oporavi vlastitim snagama.

Prošli su pokraj istog mesta na povratku u pećine te večeri; nije se mogla videti nijedna kost.

U pozni smiraj dana, osvrćući se brižno ne bi li spazili rane lovce, žurno se napiše na rečici i stadoše da se uspinju ka pećinama. Od Nove Stene delilo ih je još sto jardi kada zvuk otpoče.

Bio je jedva čujan, ali ih je ipak ukopao u mestu i oni ostaše kao ukočeni na utrtoj stazi sa omlitavelom donjom vilicom. Jednostavna, zaluđujuće jednolična vibracija pulsirala je iz kristala, hipnotišući sve koji su se našli u njenom domašaju. Prvi put - i poslednji za tri miliona godina - zvuk bubnjeva razlegao se Afrikom.

Dobovanje postade bučnije, snažnije. A onda, čovekoliki majmuni stadoše da se kreću napred, poput hodača u snu, ka izvoru tog neodoljivog zvuka; povremeno bi zaigrali uz put, budući da im je krv reagovala na ritmove koje će njihovi potomci proizvesti tek u dalekoj budućnosti. Potpuno opčinjeni, oni se okupiše oko monolita, zaboravivši na nedaće minulog dana, na opasnosti sve bližeg sumraka i na glad koja im je morila stomake.

Bubnjanje dobi na silini, a noć postade tamnija. I dok su se senke izduživale, a svetlost čilila sa neba, kristal počeo da sija.

Najpre je izgubio prozračnost, postavši obliven bledom, mlečnom sjajnošću. Uznemirujuće, neuhvatljive utvare kretale su se njegovom površinom i u dubini. Spajale su se u šipke svetlosti i senke, da bi potom obrazovale prepletene, paokaste šare koja počeo polako da se vrte.

Sve brže i brže okretali su se točkovi svetlosti, a uporedo sa njima ubrzavalo se i dobovanje bubnjeva. Sada potpuno hipnotisani, čovekoliki majmuni mogli su jedino da zure omlitavelih vilica u vrtoglavu pirotehničku predstavu. Već su zaboravili na nagone svojih predaka i na nauke koje su sticali čitavog života; niko se od njih, obično, ne bi tako kasno zadržao toliko daleko od pećina. Okolno grmlje već je bilo puno ukočenih obličja i natremice uperenih očiju, budući da su noćna stvorenja odgađala svoje poslove da bi videla šta će se još dogoditi.

Uzverteli točkovi svetlosti stadoše najednom da se sjedinjuju, a paoci se stopiše u blistave šipke koje su lagano nestajale u daljini, vrteći se pri tom oko svoje ose. Raspolutile su se u parove, a tako nastali tendemi linija počeo da osciluju jedni preko drugih, lagano menjajući uglove preseka. Fantastični, nepostojani geometrijski oblici pojavljivali su se i iščezavali dok su se sjajne mreže preplitale i rasplitale; a čovekoliki majmuni su posmatrali, opčinjeni zarobljenici blistavog kristala.

Nikada ne bi pretpostavili da im se umovi isprobavaju, tela kartografišu, proučavaju reakcije, procenjuju mogućnosti. Celo pleme bilo je u početku poluzgureno, počivajući nepomično kao na kakvoj slici, ovekovečeno u kamenu. A onda, čovekoliki majmun koji je stajao najbliže ploči najednom ožive.

Nije promenio položaj, ali telo mu je izgubilo krutost pređašnjeg transa; postalo je živo, kao da je posredi bila lutka kojom se upravljalo nevidljiv nitima. Glava se okrenu najpre na jednu, pa na drugu stranu; usta se bezglasno otvoriše i zatvoriše; šake se stisnuše, pa otvoriše. On se potom sagnu, otkide dugački struk trave i pokuša da ga nespretnim prstima veže u čvor. Ličio je na kakvo opesednuto stvorenje koje se upire da se oslobodi nekog duha ili demona što je zagospodario njegovim telom. Borio se da dođe do daha i oči su mu bile ispunjene užasom dok se upinjao da nagna prste da učine kretnje složenije od svih što su pokušane ikada ranije.

Uprkos svim naporima, jedino je uspeo da raskomada struk trave. Dok su komadići padali po tlu, nestade uticaja koji je ovladao njime i on se potpuno ukruti u nepomičan stav.

Istog časa ožive novi čovekoliki majmun i prođe kroz isti postupak. Bio je to mlađi, prilagodljivi primerak; uspeo je u onome u čemu je stari zakazao. Na planeti Zemlji prvi grubi čvor bio je vezan...

Ostali počеше da čine neobičnije i još nesvrhovitije stvari. Jedni su ispružili ruke, postavili se međusobno nasuprot i pokušali da se dodirnu vrhovima prstiju - najpre sa oba otvorena oka, a potom sa jednim zatvorenim. Drugi su bili nagnani da natremice gledaju u išpartane oblike u kristalu, koji su se sve tananije razdeljivali, sve dok se linije ne stopiše u sivu zamućenost. A svi su čuli jednolične, čiste zvuke, različitih visina, koji su brzo tonuli ispod praga čujnosti.

Kada je došao red na Gleda-Meseca, gotovo da se uopšte nije uplašio. Jedino ga je obuzela tupa zlovolja dok su mu se mišići trzali, a udovi pokretali saglasno zapovestima koje nisu bile sasvim njegove.

Ne znajući zašto, sagao se i uzeo jedan mali kamen. Kada se uspravio, video je da se u kristalnoj ploči nalazi nova slika.

Mreže i pokretni, razigrani oblici više nisu bili tamo. Umesto njih nalazio se niz koncentričnih krugova koji su okruživali mali, crni disk.

Pokorivši se bešumnim zapovestima u svom mozgu, on nespretno zamahnu i hitnu kamen. Promašio je metu za više stopa.

Pokušaj ponovo, glasila je zapovest. On se osvrnu oko sebe i pronađe novi oblutak. Ovoga puta pogodio je ploču koja zazveča

zvukom sličnim zvonjavi. Još je bio daleko od mete, ali mu se nišanjenje poboljšalo.

Pri četvrtom pokušaju, od samog središta delilo ga je svega nekoliko inča. Osećanje neopisivog zadovoljstva, gotovo seksualno po silini, preplavi mu um. Potom kontrola popusti; nije više osećao poriv da nešto preduzme osim da stoji i čeka.

Jedan za drugim, svi članovi plemena bili su nakratko zaposednuti. Neki su uspešno obavili zadate naloge, ali većina nije - i svi su već prema tome bili nagrađeni plimama zadovoljstva, odnosno kažnjeni bolom.

Velika ploča sada je zračila samo jednoličnim, praznim sjajem, tako da je ličila na blok svetlosti umetnut u okolnu tamu. Kao da se bude iz sna, čovekoliki majmuni zatresoše glavama i polako krenuše stazom ka svom skloništu. Nisu se osvrtali niti razmišljali o neobičnoj svetlosti koja ih je vodila ka domovima - i ka budućnosti nepoznatoj još čak i zvezdama.

3. AKADEMIJA

Gleda-Mesec i njegovi sadruzi uopšte se nisu sećali onoga što su videli pošto je kristal prestao da zapljuskuje svojom hipnotičkom čarolijom njihove umove i da vrši opite njihovim telima. Narednog dana, kada su krenuli u potragu za hranom, prošli su pored njega gotovo ga i ne primetivši; on je već postao deo zanemarljivog zaleđa njihove svakodnevice. Nisu ga mogli pojesti, niti je on to moga da učini sa njima; bio je stoga nevažan.

Dole, na rečici, Drugi su ih dočekali svojim uobičajenim nedelotvornim pretnjama. Njihov vođa, čovekoliki majmun sa jednim uhom, stasa i uzrasta Gleda-Meseca, ali slabije kondicije, čak se odvažio na kratak upad na teritoriju plemena, kričeći bučno i mašući rukama u nastojanju da zaplaši takmace i osokoli vlastiti duh. Voda rečice nigde nije bila dublja od jedne stope, ali što je Jedno Uho dalje ulazio u nju, to se nesigurnije i nelagodnije osećao. On se ubrzo zaustavi, a zatim krenu natrag, prekomerno dostojanstveno, da se pridruži svojim sudruzima.

Nije bilo nikakvih drugih odstupanja od uobičajenog toka stvari. Pleme je skupilo hrane taman toliko da preživi još jedan dan, a niko nije umro.

Te večeri kristalna ploča ponovo ih je čekala, okružena svojim pulsirajućim oreolom svetlosti i zvuka. Program koji im je pripremila bio je, međutim, donekle različit.

Neke čovekolike majmune potpuno je prenebregla, kao da se usredsredila samo na one koji su najviše obećavali. Jedan od ovih bio je i Gleda-Mesec; uskoro je ponovo osetio kako mu radoznali pipci gamižu po neiskorišćenim stazama i bogazima mozga. A onda počеше da mu se javljaju prikaze.

Možda su se nalazile u kristalnom bloku; možda su poticale u celosti iz njegovog uma. U svakom slučaju, za Gleda-Meseca bile su potpuno stvarne. Pa ipak, uobičajeni automatski poriv da odagna uljeza sa svoje teritorije bio je na neki način ublažen.

Pred očima mu je stajala jedna spokojna porodična skupina koja se samo u jednom pogledu razlikovala od prizora te vrste koji su

njemu bili poznati. Mužjak, ženka i dvoje mladunaca, koji su se tajanstveno pojavili pred njim, bili su očigledno uhranjeni i siti, glatke i sjajne kože. Bio je to oblik življenja na koji Gleda-Mesec ni u snu nije pomislio. Nesvesno, on opipa svoja isturena rebra; rebra onih stvorenja bila su prekrivena naslagama sala. S vremena na vreme, zaludno bi se promeškoli, izležavajući se pred ulazom u pećinu. Po svemu sudeći, živeli su u miru sa svetom. Povremeno, krupni mužjak gromko bi huknuo od zadovoljstva.

Nije bilo nikakvih drugih delatnosti i posle pet minuta prizor najednom iščile. Kristal je sada predstavljao samo svetlucavi obris u tami; Gleda-Mesec se protrese kao da se budi iz sna, ubrzo shvati gde se nalazi i povede pleme natrag ka pećinama.

Svesno se nije sećao onoga što je video, ali te noći, dok je zamišljeno sedeo pred ulazom u svoju jazbinu, sa ušima načuljenim ka šumovima sveta oko sebe, Gleda-Mesec iskusi prva slabašna znamenja jednog novog i moćnog osećanja. Bilo je to neodređeno i nejasno osećanje zavisti - nezadovoljstva vlastitim životom. Nije imao predstavu šta bi mogao biti uzrok tome, a još manje kako da mu stane nakraj; ali nezadovoljstvo se uvuklo u njegovu dušu i on je načinio jedan mali korak ka ljudskosti.

Iz noći u noć, ponavljala se predstava o ta četiri odebljala čovekolika majmuna, sve dok nije postala izvor opsedajuće ozlojeđenosti, čija je svrha bila da pojača Gleda-Mesečevu večnu, satiruću glad. No, samo ono što je video nije bilo dovoljno da se izazove to dejstvo; bilo je potrebno i psihološko osnaženje. U Gleda-Mesečavom životu javile su se stoga praznine van domašaja njegovog pamćenja u kojima su sami atomi njegovog jednostavnog mozga bili prestrojeni u nove sklopove. Ako on opstane, ti sklopovi postaće večni, budući da će ih njegovi geni preneti potonjim naraštajima.

Bio je to spor, mukotrpan posao, ali kristalni monolit imao je strpljenja. Ni on, ni njegove replike raštrkane po polovini globusa nisu očekivali da će postići uspeh sa svim mnoštvom skupina uključenim u opit. Stotinu krahova ne bi imalo značaja, ako bi samo jedan uspeh mogao da promeni sudbinu sveta.

Do narednog punog Meseca pleme je dobilo jednu prinovu, ali su i dva člana umrla. Uzrok smrti jednoga bila je glad, dok je drugi

stradao prilikom večernjeg obreda; čovekoliki majmun najednom se stropoštao na tle, pokušavajući da blago kucne dva kamena. Kristal se najednom zatamnio i čarolija više nije delovala na pleme. Ali pali čovekoliki majmun nije se micao; narednog jutra, razume se, tela je nestalo.

Sledeće večeri nije bilo predstave; kristal je još analizirao svoju grešku. Pleme je promaklo pokraj njega u sve gušćem sutonu, potpuno ga prenebregavši. Naredne večeri ponovo je bilo spremno za njih.

Četiri podgojena čovekolika majmuna opet su se pojavila, ali sada su stala da čine neobične stvari. Gleda-Mesec počeo nekontrolisano da se tresu; činilo mu se kao da će mu se mozak rasprsnuti i pokušao je da odvрати pogled. Ali nemilosrdna mentalna kontrola nije nimalo popuštala; bio je nagan da do kraja prati nauku, iako su se tome protivili svi njegovi nagoni.

Ti nagoni valjano su služili njegovim precima, u danima toplih kiša i bujne plodnosti, kada je hrana posvuda čekala samo da bude ubrana. Vremena su se sada promenila i nasleđena mudrost prošlosti pretvorila se u ludost. Čovekoliki majmuni moraju se prilagoditi ili izumreti - poput krupnijih životinja koje su iščezle pre njih i čije su kosti sada ležale zapretane u nedrima krečnjačkih brda.

I tako, Gleda-Mesec je netremice zurio u kristalni monolit, dok mu je mozak stajao otvoren za još neizvesne manipulacije blistave ploče. Često je osećao mučninu, ali glad ga je neprekidno morila; a s vremena na vreme šake su mu se nesvesno grčile na način koji će odrediti njegov novi način života.

Dok je povorka bradavičavih svinja prolazila stazom, njuškajući i grokćući, Gleda-Mesec se najednom zaustavi. Svinje i čovekoliki majmuni nikada nisu obraćali pažnju jedni na druge, budući da među njima nije dolazilo do sukoba interesa. Kao i većina životinja koje se nisu nadmetale oko iste hrane, oni su se naprosto međusobno izbegavali.

Sada je, međutim, Gleda-Mesec zastao da ih posmatra, klateći se nesigurno napred-nazad, kao da su ga prožimali podsticaji koje nije mogao da razume. A onda, kao u snu, on stade da traga za nečim po tlu - premda ne bi umeo da objasni za čim, čak i da je

posedovao moć govora. Shvatio je šta je u pitanju tek kada ga je ugledao.

Posredi je bio težak, šiljat kamen dugačak oko šest inča; nije mu, doduše, potpuno pristajao šaci, ali ipak će poslužiti svrsi. Izmahnuvši rukom, iznenađen njenom najednom povećanom težinom, on iskusi prijatno osećaje moći i vlasti i krenu prema najbližem svinjčetu.

Bila je to mlada i glupa životinja, čak i po niskim merilima inteligencije bradavičavih svinja. Iako ga je motrila krajičkom oka, nije ga shvatila ozbiljno sve dok nije bilo prekasno. Zašto bi podozrevala rđave namere kod tog ubogog stvorenja? I dalje je brstila travu kada joj je Gleda-Mesečev kameni čekić ugasio mutnu svest. Ostali članovi krda nastavili su da spokojno pasu, budući da je ubistvo bilo izvedeno hitro i tiho.

Svi ostali čovekoliki majmuni iz skupine zastali su da posmatraju, da bi se potom okupili oko Gleda-Meseca i njegove žrtve uz divljenje i čuđenje. A onda, jedan od njih uze okrvavljeno oružje i stade da udara po mrtvom svinjčetu. Ostali mu se uskoro pridružiše, pokupivši oko sebe motke i kamenje, sve dok se truplo nije pretvorilo u bezobličnu masu.

Stvar im tada dosadi; neki se udaljiše, dok su drugi oklevajući stajali oko izmrcvarenog svinjčeta - a budućnost sveta čekala je na njihovu odluku. Proteklo je iznenađujuće mnogo vremena pre no što je jedna od ženki sa mladuncima stala da liže okrvavljeni kamen koji je držala u šapi.

A još je više vremena proteklo pre no što je Gleda-Mesec uistinu svatio, uprkos svemu što mu je bilo pokazano, da nikad više neće morati da bude gladan.

4. LEOPARD

Oruđe koje su bili programirani da koriste bilo je sasvim jednostavno, ali ipak je moglo da promeni ovaj svet i učini čovekolike majmune njegovim gospodarima. Najprimitivniji je bio kamen koji se držao u ruci i kojim se višestruko pojačavala snaga udarca. Tu je, zatim, bila motka od kosti koja je produžavala dohvat i mogla da posluži kao odbojnik protiv očnjaka ili kandži razjarenih životinja. Tim oružjem postale su im dostupne neograničene količine hrane koje su tumarale savanom.

Ali bila su im potrebna i druga pomagala, zato što zubima i noktima nisu mogli lako da raščereče bilo šta veće od zeca. Srećom, Priroda im je pribavila savršene alatke i bila je potrebna samo domišljatost da se one uoče.

Najpre je red došao na grub, ali veoma delotvoran nož, odnosno testeru, takvog modela koji će valjano poslužiti svrsi narednih tri miliona godina. Bila je to, naprosto, donja čeljusna kost antilope sa zubima na svom mestu i u tom pogledu neće postojati bitnija poboljšanja sve do pojave čelika. Zatim je tu bilo šilo ili bodež u obliku gazelinog roga i, konačno, alatka za struganje koja se sastojala od cele čeljusti gotovo svake sitne životinje.

Kamena motka, testera od zuba, bodež u obliku roga, strugač od kosti - bili su to čudesni izumi koji su omogućili opstanak čovekolikih majmuna. Uskoro će u njima prepoznati znamenja moći koja su predstavljali, ali proći će mnogo meseci pre no što njihovi nespretni prsti steknu umeće - ili volju - da ih koriste.

Možda bi, da su na raspolaganju imali dovoljno vremena, samostalno došli na ushićujuću i sjajnu zamisao o korišćenju prirodnog oružja kao veštačkog oruđa. Ali ništa nije išlo tome u prilog, a i sada je postojalo nebrojeno mogućnosti da cela stvar propadne u potonjim razdobljima.

Čovekolikim majmunima pružena je prva prilika. Druge uopšte neće biti; budućnost se, sasvim doslovno, nalazila u njihovim rukama.

Mesec je rastao i smanjivao se; mladi su se rađali, a ponekad bi i ostali u životu; onemoćali, bezubi tridesetogodišnjaci su umirali; leopard je naplaćivao svoj noćni danak; Drugi su svakodnevno pretili sa svoje obale rečice - a pleme je napredovalo. Za samo jednu, godinu Gleda-Mesec i njegovi sadruzi toliko su se promenili da ih je bilo teško prepoznati.

Dobro su naučili lekciju; sad su bili kadri da barataju svim alatkama koje su im bile otkrivene. I samo sećanje na glad čililo im je iz umova; bradavičave svinje postajale su, doduše, sve nepoverljivije, ali zato je u ravnicama obitavalo na hiljade i hiljade gazela, antilopa i zebri. Sve te životinje, kao i mnoge druge, postajale su plen lovaca-početnika.

Pošto ih više nije morila stalna glad, stekli su vreme kako za dokolicu, tako i za prva, jednostavna razmišljanja. Prihvatili su kao nešto sasvim normalno svoj novi način života, ne dovodeći ga ni u kakvu vezu sa monolitom koji je i dalje stajao pored staze što je vodila ka rečici. Da su ikada pokušali da razmotre celu stvar, verovatno bi se na kraju podičili zaključkom da su svoj položaj popravili vlastitim naporima; štaviše, već su potpuno izgubili iz sećanja svaki drugi oblik postojanja.

Ali nijedna utopija nije savršena, a ovu su narušavala dva nedostatka. Prvi je bio leopard-pljačkaš, čija strast prema čovekolikim majmunima kao da je dobila na snazi od kada su ovi postali uhranjeniji. Drugi je predstavljalo pleme sa naspramne obale rečice; Drugi su na neki način uspeli da opstanu, tvrdoglavo odbijajući da skončaju od gladi.

Problem leoparda bio je rešen delimično slučajno, a delom zahvaljujući ozbiljnoj - štaviše, gotovo kobnoj - greški Gleda-Meseca. No, njegova zamisao izgledala je toliko blistava u prvi mah da je on zaigrao od radosti, tako bi mu možda teško neko mogao prebaciti to što nije vodio računa o posledicama.

Pleme se i dalje suočavalo sa povremenim neuspešnim danima, premda oni više nisu dovodili u pitanje sam njihov opstanak. Već se spuštao sumrak, a oni još nisu uspeli da ubiju nijednu životinju; pećine su već bile na vidiku kada je Gleda-Mesec odlučio da povede svoje umorne i zlovoljne sadruge natrag u sklonište. A onda, na samom njihovom pragu, ugledali su jedan od retkih darova prirode.

Kraj staze je ležala odrasla antilopa. Prednja noga bila joj je slomljena, ali još je sačuvala borbeni duh, tako da su šakali što su kružili unaokolo zazirali od njenih rogova ubojitih poput bodeža. No, čekanje im uopšte nije teško padalo, zato što su dobro znali da vreme radi za njih.

Ali potpuno su smeli s uma takmace i uz ljutito režanje povukli su se kada su došli čovekoliki majmuni. I oni stadoše oprezno da kruže, držeći se podalje od opasnih rogova; a onda krenuše u napad motkama i kamanjem.

Nije to, doduše, bio odveć delotvoran i usaglašen napad; u času kada je nesrećna životinja bila dotučena, svetlosti je gotovo nestalo - a šakali su postajali sve odvažniji. Gleda-Mesec, raspet između straha i gladi, lagano shvati da se sav uloženi trud može pokazati uzaludan. Bilo je odveć opasno zadržavati se duže ovde.

A onda, ni prvi ni posledni put, on dokaza da je genije. Uz ogroman napor uobrazilje predočio je sebi mrtvu antilopu - u bezbednosti svoje pećine. Počeo je da je vuče prema pročelju stene; ubrzo, shvativši njegov naum, ostali mu pritekoše u pomoć.

Da je znao koliko će taj zadatak ispasti težak, nikada ga se ne bi latio. Samo su mu vlastita ogromna snaga i okretnost nasleđena od predaka koji su nastanjivali drveće omogućile da uzvuče truplo uz strmi obronak. U nekoliko navrata, plaćući od osujećenosti, gotovo je digao ruke od plena, ali tvrdoglavost podjednako duboko usađena kao i glad nije mu dala da klone duhom. Ostali su mu ponekad pomagali, a ponekad ga ometali; najčešće su mu samo stajali na putu. Ali stvar je konačno obavljena; izmrcvarena antilopa prevučena je preko ulaznog ruba pećine u času kada je poslednje rumenilo zašlog Sunca iščilelo sa neba - i gozba je počela.

Više časova kasnije, nažderan do pune sitosti, Gleda-Mesec se probudio. Ne znajući zašto, pridigao se u tami među opruženim telima svojih podjednako sitih sadruga i načuljio uši ka noći.

Nije se mogao čuti nikakav drugi zvuk osim teškog disanja oko njega; izgledalo je kao da ceo svet spava. Stene sa one strane ulaza u pećinu bile su blede poput kostiju pri blistavom sjaju Meseca koji je stajao visoko na nebu. Svaka pomisao na opasnost činila se beskrajno daleka.

A onda, negde iz daljine dopre zvuk šljunka koji se odronjava. Uplašen, ali i radoznao, Gleda-Mesec ispuza na ispust pred pećinom i baci pogled niz pročelje litice.

Ono što je ugledao ukočilo ga je od užasa, tako da nekoliko dugih sekundi nije bio kadar da se pokrene. Samo dvadeset stopa ispod njega, dva blistava, zlatna oka stajala su upravljena naviše, ka njemu; u toj meri su ga hipnotisala i ispunila strahom da gotovo uopšte nije bio svestan gipkog, prugastog tela iza njih, koje je glatko i bešumno klizilo sa stene na stenu. Leopard se nikada ranije nije popeo toliko visoko. Nije obratio pažnju na niže pećine, mada je morao biti svestan njihovih žitelja. Sada je, međutim, bio u potrazi za drugim plenom; pratio je krvavi trag koji je vodio uz pročelje litice okupano mesečinom.

Nekoliko sekundi kasnije noć je zaparalo užasno kričanje uzburjenih čovekolikih majmuna iz gornje pećine. Leopard je srdito zarežao, shvativši da više ne može da računa na iznenađenje. Ali zbog toga nije usporio napredovanje, zato što je znao da nema čega da se boji.

Stigao je do ispusta i na trenutak se zaustavio na uskom, otvorenom prostoru. Miris krvi osećao se svuda unaokolo, ispunjavajući njegovu razjarenu, suženu svest samo jednom željom. A onda, ne oklevajući više, on bešumno uđe u pećinu.

I tu je načinio prvu grečku, jer kad je zakoračio izvan mesečine čak i njegove oči izvrsno prilagođene noći nisu uspele odmah da proniknu u tamu pećine. Čovekoliki majmuni mogli su da ga vide kako se delimično ocrtava spram otvora pećine jasnije nego što je on njih uspevao da razabere. Bili su užasnuti, ali ne više i sasvim bespomoćni.

Režeći i šibajući repom, pun nadmenog samopouzdanja, leopard krenu u potragu za mekom hranom za kojom je žudeo. Da je plen sreo na otvorenom, ne bi bilo nikakvih poteškoća; ali pošto su se sada čovekoliki majmuni našli u stupici, očaj im je ulio hrabrost da pokušaju nemoguće. A prvi put su raspolagali i sredstvima da u tome uspeju.

Leopard je shvatio da nešto nije kako treba kad je osetio udarac po glavi od koga se malo ošamutio. Zamahnuo je prednjom šapom i začuo krik agonije kada mu je kandža prošla kroz meko meso. Ali

onda je usledio ljutiti bol kada mu se nešto oštro zarilo u slabine - jednom, dva puta i treći put. Načinio je nagli okret, ne bi li zahvatio senke koje su kričale i poigravale sa svih strana.

Ponovo je iskusio silovit udarac kada ga je nešto tresnulo preko njuške. Zubi mu zagrižošu jednu belu, pokretnu mrlju - ali to je bila samo beskorisna, suva kost. A onda usledi poslednje, neverovatno poniženje: neko je stao da ga vuče za koren repa.

Munjevito se okrenuo, odbacivši tog ludo odvažnog drznika do zida pećine. No, ma šta da je činio, nikako nije uspevao da se zaštiti od kiše udaraca kojima su ga obasipala gruba oružja u nespretnim, ali moćnim rukama. Režanje počeo da menja ton, odražavajući najpre bol, pa uznemirenost i na kraju otvoreni užas. Neumoljivi lovac pretvorio se u žrtvu koja je očajnički pokušavala da nađe uzmak.

A onda je načinio drugu grešku, zato što je, pometen iznaneđenjem i zapešenošću, smetnuo s uma gde se nalazi. Ili su ga možda ošamutili i zaslepili udarci koji su mu pljuštali po glavi; ma šta bio uzrok, tek - on je munjevito zaždio iz pećine. Usledio je grozan urlik kada je stao da se okreće kroz vazduh. Izgledalo je da je prošlo mnogo vremena pre no što se začuo tup udarac prilikom udara tela o jednu izbočinu na pola puta niz liticu; posle toga se neko vreme razlegao jedino još šum odronjavanja kamenja, ali je ubrzo i to zamuklo u noći.

Dugo potom, opijen pobedom, Gleda-Mesec je igrao i blebetao na ulazu u pećinu. Ispravno je osećao da se ceo njegov svet promenio i da više nije nemoćna žrtva sila oko sebe.

Zatim se vratio u pećinu i prvi put u životu prespavao celu noć.

Ujutro su našli telo leoparda u podnožju litice. Iako je životinja bila mrtva, proteklo je izvesno vreme pre no što se neko odvažio da se približi poraženoj nemani; a onda se polako svi okupiše oko nje sa noževima i testerama od kosti.

Posao koga su se latili bio je veoma težak, tako da toga dana nisu išli u lov.

5. SUSRET U SVITANJE

Dok je vodio pleme na rečicu u samo praskozorje, Gleda-Mesec nesigurno zastade na poznatom mestu. Nešto je, znao je to, nedostajalo; ali nikako nije mogao da se doseti šta. Nije, međutim, mnogo razmišljao o toj nedoumici, zato što je ovog jutra na umu imao preče stvari.

Poput groma, munje, oblaka i pomračenja, veliki blok kristala iščezao je podjednako tajanstveno kao što se i pojavio. Nestavši u nepostojeću prošlost, nikada više nije onespokojavao Gleda-Mesečeve misli.

On nikada neće saznati šta je monolit učinio za njega, a nijedan od njegovih sadruga nije se zapitao, dok su se okupili oko njega u jutarnjoj izmaglici, zbog čega je na trenutak zastao tu na putu prema rečici.

Sa svoje strane potoka, u još nikad neugroženoj bezbednosti vlastite teritorije, Drugi su prvi opazili Gleda-Meseca i još dvanaest mužjaka iz njegovog plemena kao pokretan friz spram neba praskozorja. Istog časa nadigli su svoju uobičajenu, svakodnevnu dreku; no, ovoga puta nije im bilo uzvraćeno istom merom.

Postojano, svrhovito - i nadasve tiho - Gleda-Mesec i njegova družina spustiše se niz nisko uzvišenje koje se dizalo uz rečicu; i dok su se oni približavali, Drugi najednom zamukoše. Njihova obredna razjarenost je splasnula, da bi je zamenio sve uočljiviji strah. Bili su neodređeno svesni da se nešto dogodilo i da se ovaj susret razlikuje od svih pređašnjih. Motke i noževi od kosti koje je Gleda-Mesečeva skupina nosila nisu ih uznemirili zato što nisu shvatali njihovu svrhu. Jedino su znali da su kretnje njihovih takmaca sada postale pune odlučnosti i pretnje.

Družina se zaustavila kraj ruba vode, što je za trenutak oživelo hrabrost Drugih. Predvođeni Jednim Uhom, oni, ne mnogo odlučno, ponovo otpočeše sa borbenim pokličima. To je, međutim, potrajalo samo nekoliko sekundi, a onda zanemeše, užanuti onim što su videli.

Gleda-Mesec podiže ruke visoko u vazduh, otkrivši nešto što je do tada bilo skriveno kosmatim telima njegovih sadruga. Držao je debelu granu na koju je bila natakuta okrvavljena glava leoparda. Čeljust je držana otvorena jednim prutom, tako da su se veliki zubi avetinjski belasali na prvim zracima Sunca koje se rađalo.

Većina Drugih bila je naprosto ukočena od straha, tako da se nije mogla ni mrdnuti; ali neki ipak počеше da lagano i teturavo uzmiču. Bio je to sasvim dovoljan podstrek Gleda-Mesecu. I dalje držeći izmrcvaren trofej iznad glave, on krenu preko rečice. Oklevajući samo trenutak, njegovi sadruzi zagaziše u vodu za njim.

Kada je Gleda-Mesec stigao na suprotnu stranu, Jedno Uho je i dalje držao svoj položaj. Možda je bio odveć hrabar ili odveć glup da bi pobegao; možda nije mogao uistinu da poveruje da je do ovog oskrvnuća stvarno došlo. Kukavica ili junak - bilo je svejedno kada mu se na glavu nesposobnu da shvata sručilo smrznuto režanje smrti.

Kričeći od straha, Drugi se razbezaše po okolnom grmlju; ali uskoro će se vratiti, potpuno zaboravivši na svog izgubljenog vođu.

Nekoliko sekundi Gleda-Mesec je stajao nesigurno nad svojom novom žrtvom, pokušavajući da pojmi neobičnu i čudesnu činjenicu: mrtav leopard i dalje je bio kadar da ubija. Sada je bio gospodar sveta, ali nije sasvim znao šta mu nadalje valja činiti.

No, nešto će već smisliti.

6. USPON ČOVEKA

Nova životinja pojavila se na licu planete, polako se šireći iz afričke postojbine. Bila je još toliko retka da je sasvim mogla ostati neobuhvaćena nekim letimičnim popisom sred uskomešanih milijardi stvorenja koja su obitavala na kopnu i moru. Još ništa nije govorilo da će ona napredovati, pa čak ni da će uopšte opstati: na ovom svetu gde je već iščezlo nebrojeno mnogo moćnijih životinja, sudbina ove i dalje je bila krajnje neizvesna.

Tokom stotinu hiljada godina pošto su se kristali spustili u Afriku čovekoliki majmuni nisu izumeli ništa. Ali počeli su da se menjaju, stekavši umeća koja nisu krasila nijednu drugu životinju. Motke od kosti povećale su im domašaj i umnogostručile snagu; više nisu bili bespomoćni pred grabljivicama sa kojima su stajali u takmačkom odnosu. Manje mesoždere mogli su da oteraju od njihove lovine; veće su u najmanju ruku bili kadri da obeshrabre, a ponekad i da nateraju u beg.

Krupni zubi su im se smanjili, budući da više nisu bili od ključne važnosti. Počelo je da ih zamenjuje kamenje oštih ivica, koje se moglo koristiti za kopanje korova ili za sečenje i testerisanje mesa ili žila, što je imalo nebrojene posledice. Čovekoliki majmuni više nisu bili osuđeni na gladovanje pošto bi im se zubi oštetili ili istrošili; čak su i najsirovije alatke mogle da im za mnogo godina produže život. A kako su im se zubi smanjili, oblik lica takođe je počeo da im se menja; gubica se povukla, čeljust više nije bila krupna kao ranije, a usta su postala kadra da proizvode tananije zvuke. Sam govor bio je daleko još milion godina, ali prvi koraci u tom pravcu već su načinjeni.

A onda je svet stao da se menja. U četiri velika talasa, čije je kreste razdvajalo po dve stotine hiljada godina, minula su ledena doba, ostavivši svoj beleg svuda po globusu. Izvan tropskog pojasa, glečeri su potamanili sve one koji su prerano napustili staništa predaka, kao i one koji nisu bili u stanju da se prilagode.

Kada je led prošao, nestalo je i pretežnog dela pređašnjeg života na planeti - računajući tu i čovekolike majmune. Ali za razliku od mnogih drugih, oni su ostavili potomke, tako da nisu doživeli

iščežuće - već su se preobrazili. Tvorce oruđa preblikovalo je upravo njihovo oruđe.

Korišćenjem motki i kremenja, ruke su im stekle spretnost koja se nigde više nije mogla sresti u celom životinjskom carstvu, što im je omogućilo da prave još bolje alatke, a to je, sa svoje strane, dovelo do daljeg razvoja njihovih udova i mozgova. Bio je to ubrzavajući, rastući proces na čijem se kraju nalazio Čovek.

Oruđa i oružja prvih pravih ljudi bila su tek neznatno bolja od onih kojima su se služili njihovi preci pre milion godina, ali oni su ih koristili nesravnjivo većim umećem. A negde u tim senovitim, minulim stolecima oni su izumeli najsušinskije od svih oruđa, premda se ono nije moglo ni videti ni dodirnuti. Naučili su da govore i tako su ostvarili svoju prvu veliku pobedu nad Vremenom. Sada se znanje jednog pokolenja moglo preneti narednom, tako da se svako doba moglo okoristiti onima što su mu prethodila.

Za razliku od životinja koje su znale samo za sadašnjost, Čovek je stekao prošlost; a počeo je i da opipava budućnost.

Takođe je naučio da zauzdava sile prirode; ukrotivši vatru, postavio je temelje tehnologije i ostavio daleko za sobom svoje životinjsko poreklo. Kamen je ustupio mesto bronzi, a potom i gvožđu. Posle lova sledila je zemljoradnja. Pleme je preraslo u selo, a selo u grad. Govor je postao večan zahvaljujući izvesnim znacima na kamenu, u glini i na papirusu. A onda je Čovek izumeo filozofiju i religiju, naselivši nebo, ne sasvim neosnovano, bogovima.

Kako mu je telo postajalo sve nebranjeno, tako su mu sredstva napada bivala sve strašnija. Sa kamenom, bronzom, gvožđem i čelikom na raspolaganju, pronašao je svu silu onoga što može da bode i seče, a još veoma rano naučio je i kako da obori žrtvu sa daljine. Koplje, luk, puška i konačno daljinski navodeća raketa pružili su mu oružja neograničenog dometa i neograničene moći.

Bez tih oružja, iako ih je često koristio protiv samoga sebe, Čovek nikada ne bi osvojio svoj svet. U njih je uneo svoje srce i svoju dušu i ona su ga dugo valjano služila.

Ali sada, sve dok budu postojala, on će stalno živeti na Božju veresiju.

Drugi deo: MNT-1

7. POSEBAN LET

Bez obzira na to koliko se puta čovek otiskuje sa Zemlje, reče dr Hejvud Flojd u sebi, uzbuđenje je uvek prisutno. Bio je jednom na Marsu, tri puta na Mesecu, a više se nije ni sećao koliko je puta posetio razne svemirske stanice. Pa ipak, kako se približavao trenutak uzletanja, bio je svestan da napetost raste u njemu, da ga ispunjava osećanje čuđenja i strahopoštovanja - da, i nervoze - što ga je izjednačavalo sa svakim trapavim Zemljaninom kome predstoji svemirsko krštenje.

Mlaznjak koji ga je hitro prevezao iz Vašingtona, posle ponoćnog sastanka sa predsednikom, sada se spuštao ka jednom od najpoznatijih, ali i najuzbudljivih predela na celom svetu. Pod njime su ležala prva dva pokolenja svemirske ere, prostirući se duž dvadeset milja floridske obale. Na jugu, ovičene treperavim, crvenim signalnim svetlima, nalazile su se džinovske rampe 'Saturna' i 'Neptuna' koje su uputile ljude ka planetama, da bi potom prešle u istoriju. Blizu obzorja, sličan kakvoj blistavoj, srebrnoj kuli obasjanoj svetlostima reflektora, stajao je poslednji od 'Saturna V', već skoro dvadeset godina nacionalni spomenik i odredište hodočasnika. Nedaleko odatle, ocrtavajući se spram neba poput planine koju je čovek načinio, uzdizala se neverovatna masa 'Hangara za montažu letelica', i dalje najveće pojedinačno zdanje na Zemlji.

Ali te stvari sada su pripadale prošlosti, a on je leteo ka budućnosti. Kada su se nagnuli, dr Flojd je uočio na tlu lavirint zgrada, potom veliku poletno-sletnu pistu, pa širok, besprekorno prav ožiljak preko ravnog floridskog predela - višestruke tračnice džinovske lansirne staze. Na njenom kraju, okružen vozilima i dizalicama, ležao je svemiroplan obasjan obiljem svetlosti, dok je unaokolo sve vrvelo od priprema za njegov novi polet ka zvezdama. Izgubivši najednom osećanje za perspektivu usled brzih promena brzine i visine, Flojd je zakratko stekao utisak da odozgo posmatra malog, srebrnog noćnog leptira, uhvaćenog u snop baterijske svetiljke.

A onda mu sićušne, uzmuwane prilike na tlu ponovo dočaraše prave razmere svemirske letelice; raspon krila u obliku uskog slova 'V' mora da je dostizao dve stotine stopa. A to ogromno vozilo, reče Flojd u sebi s nevericom - ali i s ponosom - čeka na mene. Koliko je on znao, ovo je bilo prvi put da se priređuje cela misija samo da bi se jedan čovek prebacio do Meseca.

Iako je bilo dva časa ujutro, skupina izveštača i snimatelja presrela ga je na putu ka obasjanoj svemirskoj letelici 'Orion III'. Poznavao je iz viđenja nekolicinu njih, budući da su mu, kao predsedniku Nacionalnog astronautičkog veća, konferencije za štampu sačinjavale deo života. Ovo, međutim, nije bilo ni vreme ni mesto da se jedna održi, a i on nije imao šta da kaže; ali bilo je važno ne uvrediti gospodu iz medija.

"Dr Flojde! Ja sam Džim Forster iz Asošijeted Njuza. Možete li nam nešto reći o ovom vašem letu?"

"Veoma mi je žao - ne mogu ništa da kažem."

"Ali nedavno ste se sreli sa predsednikom, zar ne?" upita jedan poznati glas.

"Oh - zdravo, Majk. Bojim se da su vas ni zbog čega izvukli iz postelja. Neopozivo, bez izjave."

"Možete li bar potvrditi ili poreći glasine o tome da je na Mesecu izbila neka epidemija?" upita jedan TV izveštač, uspevajući da ide uporedo sa Flojdom i da ga drži valjano kadriranog svojom minijaturnom TV kamerom.

"Žao mi je", uzvratil Flojd, odmahnuvši glavom.

"Ali šta je sa karantinom?" upita jedan drugi izveštač. "Koliko će trajati?"

"I dalje bez komentara."

"Dr Flojde", upita jedna veoma niska i odlučna novinarka, "čime se uopšte može opravdati ovaj potpuni embargo na vesti sa Meseca? Ima li to veze sa političkom situacijom?"

"Kojom političkom situacijom?" upita Flojd oporim glasom. Tu i tamo se razleže smeh, a neko doviknu: "Srećan put, doktore!" - dok se on probijao ka prostorijama rampe za ukrcavanje.

Koliko mu je pamćenje sezalo, nije bila posredi toliko 'situacija', već stalna kriza. Počev od sedamdesetih godina, svet su

opterećivala dva problema koja su, po nekoj ironiji, težila da se međusobno potru.

Iako je kontrola rađanja bila jevtina, pouzdana i prihvaćena od svih glavnih religija, usledila je prekasno; svetska populacija dostigla je već šest milijardi ljudi - a trećina njih živela je u kineskom carstvu. U nekim autoritarnim državama čak su doneti zakoni koji su ograničavali porodice na dvoje dece, ali se njihovo sprovođenje u delo pokazalo nepraktično. Kao ishod svega toga, nestašice hrane vladale su u svim zemljama; čak je i u Sjedinjenim Državama bilo dana bez mesa, a predviđala se glad svetskih razmera kroz petnaest godina, uprkos junačkim nastojanjima da se kultiviše more i proizvodi sintetička hrana.

Iako je potreba za međunarodnom saradnjom bila hitnija nego ikad, ipak se broj granica nije nimalo smanjio u odnosu na prošla razdoblja. Ni posle milion godina ljudska rasa nije izgubila mnogo od svojih agresivnih nagona; duž simboličnih linija, vidljivih jedino političarima, trideset osam nuklearnih sila motrile su jedna na drugu ratoborno i pomno. U njihovim arsenalima bilo je zapretano dovoljno megatona da se zбриše čitava površinska kora planete. Iako se - nekim čudom - atomska oružja nisu koristila, ta situacija teško da je mogla večno potrajati.

A sada, povrh svega, Kinezi su još, iz nekih svojih nedokučivih razloga, stali da nude najmanjim nacijama bez atomskog naoružanja celokupnu nuklearnu opremu od pedeset bojevih glava i isto toliko raketa. Cena je bila ispod dve stotine miliona dolara, a moglo se i računati na posebne pogodnosti prilikom plaćanja.

Možda su pokušavali da podupru svoju poljuljanu ekonomiju trampom zastarelog oružja za zdravu gotovinu, kako su to pretpostavljali neki posmatrači. Ili su možda pronašli metode ratovanja koji su bili znatno usavršeniji, tako da im više nisu bile potrebne takve igračke; govorkalo se i o radio-hipnozi iz satelitskih odašiljača, o virusima koji izazivaju razne prinude, o ucenivanju sintetičkim bolestima za koje su jedino oni posedovali protivlek. Ove očaravajuće zamisli gotovo izvesno su bile plod propagande ili čiste uobrazilje, ali nije bilo bezbedno olako prenebreći ma koju od njih. Svaki put kad bi Flojd poleteo sa Zemlje, neizostavno se zapitao da li će ona i dalje biti tu kada se vrati s puta.

Elegantna stjuardesa pozdravi ga kada je ušao u kabinu. "Dobro jutro, dr Flojde. Ja sam gospođica Simons - želim vam dobrodošlicu na letelicu u ime kapetana Tajnsa i našeg kopilota, prvog oficira Balarda."

"Hvala", odvrati Flojd uz osmeh, zapitavši se zbog čega stjuardese uvek moraju da liče na robotske turističke vodiče.

"Poletanje je kroz pet minuta", nastavi ona, pokazavši rukom prema praznoj kabini za dvadeset putnika. "Možete se smestiti na bilo koje sedište, ali kapetan Tajns vam preporučuje prednje mesto sa leve strane, uz prozor, ako želite da posmatrate postupak spajanja."

"Poslušaću njegov savet", uzvrati on, krenuvši prema preporučenom sedištu. Stjuardesa se još neko vreme trudila oko njega, a onda ode do svog pregratka u stražnjem delu kabine.

Flojd se smesti na sedište, podesi bezbednosne pojaseve oko pasa i ramena, a onda pričvrsti svoju tašnu na susedno sedište. Trenutak kasnije, oglasi se zvučnik mekim, pucketavim šumom. "Dobro jutro", reče glas gospođice Simons. "Ovo je poseban let tri od Kosmodroma Kenedi do Svemirske stanice jedan."

Rešena je, kako izgleda, da se drži punog programa, iako ima samo jednog putnika, pomisli Flojd; nije mogao da obuzda smešak kad je ona neumoljivo nastavila: "Let će trajati pedeset pet minuta. Najveće ubrzanje iznosiće dva 'g' i provešćemo u bestežinskom stanju trideset minuta. Molim vas da ne ustajete sa sedišta sve dok se ne upali signal za bezbednost."

Flojd se osvrnu preko ramena i doviknu: "Hvala." Za trenutak je spazio pomalo nelagodan, ali i ljubak osmeh.

Zavalio se u sedište i opustio. Ovo putovanje, izračunao je, koštaće poreske obveznike nešto malo više od milion dolara. Ako bi se pokazalo neopravdano, on bi izgubio posao: ali uvek se mogao vratiti na univerzitet i nastaviti prekinuto izučavanje nastanka planeta.

"Svi postupci automatskog odbrojavanja otpočeli", začuo se kapetanov glas iz zvučnika; odlikovao se umirujućom jednoličnošću osebenom za opštenja preko radio-veze.

"Poletanje kroz jedan minut."

Kao i uvek, izgledalo je da je protekao čitav sat. Floyd je i te kako bio svestan džinovskih sila koje su se obavile oko njega, čekajući da budu oslobođene. U rezervoarima za gorivo dve semirske letelice, kao i u skladištu energije lansirnog sistema, stajala je zapretana snaga nuklearne bombe koja će sva biti utrošena na to da ga podigne do pukih dve stotine milja iznad Zemlje.

Nije se koristilo staromodno PET-ČETIRI-TRI-DVA-JEDAN-NULA, koje je delovalo tako nelagodno po čovekov nervni sistem.

"Lansiranje kroz petnaest sekundi. Osećaćete se prijatnije ako počnete duboko da dišete."

Bio je to koristan savet kako u psihološkom, tako i u fiziološkom pogledu. Floyd je osetio da je zasićen kiseonikom i da je pripravan da se sa svime uhvati ukoštac, kada lansirna staza stane da odapinje svoj tovar od hiljadu tona iznad Atlantika.

Bilo je teško odrediti u kom su se času odlepili od staze i zaplovili vazduhom, ali kad se grmljavina raketa najednom udvostručila i kad je Floyd stao sve dublje da uleže u debelo postavljeno sedište, shvatio je da su motori prvog stepena stavljeni u pogon. Želeo je da gleda kroz prozor, ali valjalo je uložiti silan napor i samo da se okrene glava. No, ipak se nije osećao neudobno; štaviše, pritisak ubrzanja i moćna grmljavina motora izazvali su u njemu izuzetnu razdraganost. U ušima mu je zvonilo, krv mu je dobovala u žilama, osećao je takvu živahnost kakvu već godinama nije iskusio. Ponovo je bio mlad i poželeo je da peva na sav glas - što je bez ikakve bojazni mogao da učini, budući da ga zasigurno niko ne bi čuo.

No, to raspoloženje brzo ga je prošlo, čim je shvatio da napušta Zemlju i sve što je ikada voleo. Dole se nalazilo troje njegove dece, koja su ostala bez majke od onog kobnog leta za Evropu njegove supruge pre deset godina (Deset godina? Nemoguće! Pa ipak, bilo je tako...) Možda nije, njih radi, trebalo ponovo da se oženi...

Gotovo je izgubio osećaj za vreme kada se pritisak i buka najednom smanjiše, a zvučnik u kabini objavi: "Priprema za odvajanje donjeg stepena. Sad!"

Usledio je blagi trzaj; Floyd se iznenada priseti navoda iz jednog spisa Leonarda da Vinčija; video ga je uramljenog i obešenog na zidu neke kancelarije NASA-e: Velika Ptica poleteće na leđima

velike ptice, donoseći slavu gnezd
u kome je rođena.

Velika Ptica sada je uistinu letela, nadmašivši sve da Vinčijeve snove, a njen iscrpljeni sadrug vraćao se na Zemlju. Posle luka dugačkog deset hiljada milja prazan donji stepen skliznuće u atmosferu, trampeći brzinu za razdaljinu na putu ka matičnoj luci Kenedi. Kroz nekoliko časova, doteran i napunjen gorivom, biće ponovo spreman da podigne novog sadruga ka blistavoj tišini do koje sam nikada neće stići.

Sada smo, pomisli Flojd, potpuno samostalni na više od pola puta do orbite. Kada se ubrzanje ponovo javilo, pošto su bile uključene rakete gornjeg stepena, potisak je bio znatno blaži: štaviše, osećao ga je samo kao normalnu gravitaciju. Ali bilo bi nemoguće hodati, budući da se 'gore' nalazilo pravo na prednjem kraju kabine. Kada bi budalasto postupio i napustio sedište, začas bi tresnuo o stražnji zid.

Dejstvo je bilo pomalo rastrojavajuće, zato što je izgledalo da brod stoji na repu. Flojdu, koji se nalazio skroz na prednjem delu kabine, činilo se da su sva sedišta pričvršćena na jednom zidu koji se okomito spuštao pod njim. Upravo se silno upirao da prenebregne ovaj neprijatan privid kada se zora rasprsnu sa druge strane broda.

Za svega nekoliko sekundi proleteli su kroz koprene grimiznog, ružičastog, zlatnog i plavog, obrevši se konačno u bleštavoj belini dana. Iako su prozori bili veoma zasenčeni da bi se ublažila blistavost, prodorni snopovi Sunčeve svetlosti, koji su sada lagano klizili kroz kabinu, ostavili su Flojda nekoliko minuta poluzaslepljenog. Nalazio se u svemiru, ali ipak nije moglo biti ni govora o tome da vidi neku zvezdu.

Zaklonio je oči šakama i pokušao da baci pogled kroz prozor pokraj sebe. Napolju, unazad zabačeno krilo broda sjajilo se poput metala u stanju belog usijanja, silovito odražavajući svetlost Sunca; svuda unaokolo vladala je potpuna tama i ta tmina morala je vrveti od zvezda - ali bilo je nemoguće razabrati ih.

Težina je lagano čilila; rakete su postepeno isključivane kako je brod ulazio na orbitu. Grmljavina motora pretvorila se u prigušenu tutnjavu, pa u blago pištanja, da bi na kraju sasvim zamukla. Da nije bilo pojaseva kojima je bio vezan, Flojd bi izlebdeo iz sedišta; u

svakom sučaju, činilo mu se da mu stomak više ništa ne može sprečiti da baš to učini. Jedino se nadao da će pilule koje je dobio pre pola časa i deset hiljada milja valjano obaviti posao za koji su predviđene. Samo je jednom u krijeri imao svemirsku bolest - i to je bilo više nego dovoljno.

Pilotov glas koji se razlegao iz zvučnika u kabini bio je odlučan i uverljiv: "Molim vas da ne gubite iz vida upustva za bestežinsko stanje. Spojićemo se sa Svemirskom stanicom jedan kroz četrdeset pet minuta."

Stjuardesa mu krenu u susret uskim prolazom desno pored sasvim primaknutih sedišta. Koraci su joj bili neobično lepršavi, a stopala su joj se nevoljno odvajala od poda, kao da je gazila po lepku. Držala se jarkožute trake zastirke 'Velkro' koja se pružala celom dužinom poda i tavanice. Zastirka i đonovi njenih sandala bili su prekriveni mnoštvom kukica koje su prianjale jedna uz drugu kao dve hrapave površine. Ovaj trik hodanja u slobodnom padu neizmerno je ospokojavao pometene putnike.

"Da li biste malo kafe ili čaja, dr Flojde?" upita ona vedrim glasom.

"Ne hvala", uzvрати on uz osmeh. Uvek se osećao kao beba kada je trebalo da sisa iz neke od tih plastičnih tuba za pijenje.

Stjuardesa je još uslužno stajala pred njim, dok je on otvarao tašnu i stao da prebira po papirima.

"Dr Flojde, smem li da vas nešto upitam?"

"Svakako", reče on, pogledavši je preko naočara.

"Moj verenik je geolog u Klavijusu", reče gospođica Simons, brižljivo odmeravajući reči, "a od njega nemam nikakvih vesti već više od jedne sedmice."

"Žao mi je što to čujem; možda izbiva iz baze i nije u prilici da uspostavi vezu."

Ona odmahnu glavom. "Uvek me obavesti kad to treba da se dogodi. A možete zamisliti koliko se brinem - uz sve ove glasine. Je li stvarno izbila epidemija na Mesecu?"

"I da jeste, nema razloga za uzburu. Sećate se da je karantin zaveden i 1998. zbog mutiranog virusa gripa. Mnogi su oboleli - ali niko nije umro. A to je uistinu sve što mogu da vam kažem", zaključio on odlučno.

Gospođica Simon se ljupko osmehnu i ispravi.

"Hvala vam, u svakom slučaju, doktore. Žao mi je što sam vam dosađivala."

"Uopšte mi niste dosađivali", uzvratila on galantno, ali ne odveć ubedljivo. Zatim se zadubi u beskrajne tehničke izveštaje, u uobičajenom nastojanju da u poslednji čas nadoknadi propušteno.

Više neće imati vremena za čitanje kada stigne na Mesec.

8. ORBITALNI RANDEVU

Pola časa kasnije pilot objavi: "Kontakt kroz deset minuta. Molim vas da proverite bezbednosni pojas."

Floyd poslušao i odložio papire. Pokušavati da se čita za vreme nebeske tačke žongliranja, koja je trajala poslednjih tri stotine milja, značilo je samo tražiti neprilike; najbolje je bilo zaklopiti oči i opustiti se dok se svemirska letelica povodila napred-nazad uz kratka uključenja raketa.

Nekoliko minuta kasnije on prvi put spazi Svemirsku stanicu jedan udaljenju svega nekoliko milja. Sunčeva svetlost bleštala je i iskričila se na uglačanoj metalnoj površini diska prečnika tri stotine jardi, koji se sporo okretao. Nedaleko odatle, krećući se istom orbitom, nalazio se svemiroplan 'Titov V', zabačenih krila, a odmah uz njega jedan gotovo loptasti 'Arijes-1B', svemirska tegleća raga, sa četiri zdepaste noge koje su mu štrčale sa jedne strane - amortizeri za spuštanje na Mesec.

Svemirska letelica 'Orion III' spuštala se sa više orbite, tako da se iza stanice pružao spektakularan prizor Zemlje. Sa visine od dve stotine milja Floyd je mogao da obuhvati pogledom zamašan deo Afrike i Atlantskog okeana. Iako je bilo prilično oblačno, on je ipak uspeo da razabere plavo-zelene obrise Zlatne Obale.

Središnja osa Svemirske stanice, sa ispruženim pristajnim kracima, sada je lagano plivala ka njima. Za razliku od konstrukcije iz koje je nicala, ona nije rotirala - ili, bolje rečeno, okretala se u suprotnom smeru stopom koja je predstavljala tačnu protivtežu vrtenju stanice. To je omogućavalo da se svemirska letelica koja dolazi u posetu spoji sa njom, da bi se izvršilo prebacivanje putnika i tereta, bez opasnosti da ovi pogubno budu zavitlani i odbačeni.

Uz najblaži udar, brod i stanica se spojiše. Spolja su doprli metalni, škripavi šumovi, a potom se začulo i kratkotrajno pištanje vazduha dok su se pritisci izjednačavali. Nekoliko sekundi kasnije vrata vazdušne komore su se otvorila i u kabinu stupi jedan čovek u svetlim, pripijenim pantalonama i košulji sa kratkim rukavima - odeći koja je gotovo predstavljala uniformu osoblja Svemirske stanice.

"Milo mi je što smo se upoznali, dr Flojde. Ja sam Nik Miler iz obezbeđenja stanice; staraću se o vama sve dok vam šatli ne krene."

Oni se rukovaše, a onda Flojd uputi osmeh stjuardesi i reče :
"Molim vas, prenesite moje čestitke kapetanu Tajnsu i zahvalite mu na udobnom letu. Možda ćemo se videti i na povratnom putovanju."

Veoma oprezno - proteklo je više od godinu dana od kako je poslednji put boravio u bestežinskom stanju i moraće da prođe izvesno vreme pre no što ponovo postane vičan življenju u svemiru - on se, ruku po ruku, izgura iz vazdušne komore, ulebdevši u veliku, kružnu prostoriju u osi svemirske stanice. Sala je bila debelo postavljena, a na zidovima je imala mnoštvo udubljenih rukohvata; Flojd se čvrsto uhvati za jedan od njih u času kada je cela prostorija stala da se vrti, da bi konačno sustigla rotiranje stanice.

Kako je sticala brzinu, slabašni i utvarni gravitacioni prsti počеше da ga stežu dok je lagano plutao ka kružnom zidu. Sada je stajao, njišući se napred-nazad blago poput vlati morske trave kada naiđe plima, na onome što je na čaroban način postalo zakrivljeni pod. Centrifugalna sila okretanja stanice stekla je vlast nad njim; ovde je bila sasvim slabašna, budući da se osa nalazila vrlo blizu, ali će se postojano pojačavati kako se bude udaljavao od središnjeg dela.

Krenuo je za Milerom iz središnje prelazne prostorije niz zakrivljene stepenice. U početku mu je težina bila tako slaba da je gotovo morao da se otiskuje nadole, koristeći kao uporište gelender. Tek kada je stigao do salona za putnike, na spoljnjem omotaču velikog diska koji se okretao, stekao je dovoljno težine da se gotovo normalno kreće.

Salon je bio preuređen od kada je posljednji put bio tu, a i prilično obogaćen. Pored uobičajenih stolica, malih stolova, restorana i pošte sada su se tu nalazili još berbernica, dragstor, bioskop i dućan sa suvenirima u kome su se prodavali fotografije i slajdovi Mesečevih i planetnih predela, kao i zajamčeno pravi komadići 'Lunjika', 'Rendžera' i 'Survejora', svi zgodno umetnuti u plastiku i prekomerno skupi.

"Mogu li da vam donesem nešto dok čekate?" upita Miler.
"Ukravamo se kroz tridesetak minuta."

"Voleo bih da dobijem šolju crne kafe - dve kocke šećera - a i da pozovem Zemlju."

"Vrlo dobro, doktore - ja ću vam doneti kafu - a telefoni su tamo."

Živopisne kabine nalazile su se na svega nekoliko jardi od pregrade sa dva ulaza iznad kojih je stajalo : DOBRO DOŠLI U SEKTOR SJEDINJENIH DRŽAVA i DOBRO DOŠLI U SOVJETSKI SEKTOR. Ispod toga nalazilo se obaveštenje koje je bilo ispisano na engleskom i ruskom, kao i na kineskom, francuskom, nemačkom i španskom.

MOLIMO VAS, PRIPREMITE

Pasoš

Vizu

Medicinsko uverenje

Dozvolu za prevoz

Deklaraciju o težini

Postojala je i prijatna simboličnost u činjenici da su putnici, čim bi prošli kroz pregradne ulaze, u oba smera, ponovo smeli da se slobodno izmešaju. Graničnik je tu bio isključivo iz administrativnih razloga.

Uverivši se prethodno da je pozivni broj za Sjedinjene Države i dalje osamdeset jedan, Floyd otkuca svoj dvanaestobrojčani kućni broj, umetnu plastičnu, svenamensku kreditnu karticu u prorez za plaćanje i kroz trideset sekundi dobi vezu.

Vašington je još spavao, zato što je do zore preostalo još nekoliko časova, ali on neće nikoga ometati. Njegova domaćica dobiće poruku sa rekordera čim se bude probudila.

"Gospođo Fleming - ovde dr Floyd. Žao mi je što sam morao tako hitno da krenem. Da li biste, molim vas, pozvali moju kancelariju i zamolili ih da odu po moja kola - nalaze se na aerodromu Dalas, a ključevi su kod gospodina Bejlja, višeg oficira kontrole letenja. Potom pozovite moj klub 'Hajka i lov' i ostavite poruku za sekretara. Neopozivo neću biti u prilici da uzmem udela na teniskom turniru narednog vikenda. Prenesite im moja izvinjenja - bojim se da su računali na mene. Zatim pozovite firmu 'Dauntaun Elektroniks' i recite im da ako video u mojoj radnoj sobi ne bude popravljen do - oh, srede - onda mogu da pokupe tu vražiju stvar." On zastade da bi došao do daha, pokušavajući da se seti još neke krize ili problema koji bi mogli iskrsnuti tokom narednih dana.

"Ako vam ponestane gotovine, obratite se kancelariji; oni će moći da mi dostave hitne poruke, ali ću ja možda biti odveć zauzet da odgovorim na njih. Kažite deci da ih volim i da ću se vratiti što pre budem mogao. Oh, do vraga - evo nekog koga ne želim da vidim - zvaću sa Meseca ako budem mogao - do viđenja."

Flojd je pokušao da se iskrade iz kabine, ali bilo je prekasno; već je bio primećen. Ka njemu se uputio, prošavši kroz izlaz iz sovjetskog sektora, dr Dimitrij Mojsevič iz Akademije nauka SSSR-a.

Dimitrij je spadao među Flojdove najbolje prijatelje; i upravo iz tog razloga predstavljao je posljednju osobu s kojom je ovaj želeo da razgovara, sada i ovde.

9. ŠATL ZA MESEC

Ruski astronom bio je visok, vitak i plav, a po licu lišenom bora nikako se nije moglo videti da već ima pedeset pet godina - od kojih je poslednjih deset proveo u izgradnji džinovske radio-opservatorije na tamnoj strani Meseca, gde ju je dve hiljade milja čvrstih stena štitilo od elektronske buke sa Zemlje.

"Hej, Hejvude", reče on, čvrsto se rukujući. "Baš je mali svet. Kako si - i kako su tvoja ljupka dečica?"

"Dobro smo", uzvratil Flojd toplo, ali sa malo pometenim izrazom lica. "Često pričamo o divnim trenucima koje si nam priredio letos." Bilo mu je žao što ne zvuči iskrenije; odista su uživali u jednonedeljnom odmoru u Odesi sa Dimitrijem za vreme jedne od Rusovih poseta Zemlji.

"A ti - pretpostavljam da ideš gore?" upita Dimitrij.

"Ovaj, da - polećem kroz pola časa", uzvratil Flojd. "Poznaješ li gospodina Milera?"

U međuvremenu, prišao im je oficir bezbednosti, ali se zadržao na pristojnoj razdaljini, držeći u ruci plastičnu čašu punu kafe.

"Razume se. Ali, molim vas, spustite tu šolju, gospodine Miler. Ovo je poslednja prilika dr Flojda da ispije jedno civilizovano piće - nemojte ga rasipati. Ne - insistiram."

Krenuli su sa Dimitrijem iz glavnog salona u odeljak za osmatranje i ubrzo su se obreli za stolom, obasjani prigušenom svetlošću, posmatrajući pokretnu panoramu zvezda. Svemirska stanica jedan pravila je puni krug za minut, a centrifugalna sila stvorena njenim sporim okretanjem proizvodila je veštačku gravitaciju jednaku Mesečevoj. Ovo je, kako je ustanovljeno, predstavljalo zgodno srednje rešenje između Zemljine sile teže i potpunog odsustva gravitacije; štaviše, uslovi koji su vladali na stanici pružali su priliku putnicima za Mesec da se aklimatizuju.

Sa one strane gotovo nevidljivog prozora, Zemlja i zvezde nastupale su u bešumnoj povorci. U tom trenutku, strana stanice na kojoj su se oni nalazila bila je okrenuta od Sunca; u protivnom, bilo bi nemoguće gledati napolje, zato što bi salon bio zasenjen svetlošću. Čak i ovako, blistavost Zemlje, koja je ispunjavala pola neba, dopuštala je da se vide samo najsjajnije zvezde.

Ali Zemlja je čilela, kako je stanica orbitirala ka noćnoj strani planete; kroz nekoliko minuta postaće ogroman crni disk prošaran svetlostima gradova.

"Dobro", reče Dimitrij, pošto je brzo ispio prvo piće i stao da se zabavlja drugim, "kakve su to priče o epidemiji u sektoru Sjedinjenih Država? Hteo sam na ovom putovanju da svratim tamo. 'Ne, profesore' rekoše mi. 'Veoma nam je žao, ali do daljnjeg je zaveden strogi karantin.' Pokušao sam sve što sam mogao, ali bez uspeha. A sad mi ti reci šta se tamo zbiva."

Floyd zastenja u sebi. I ovo nanovo, pomisli on. Što se pre ukracam na taj šatl, biću srećniji.

"Taj... ovaj... karantin predstavlja samo meru predostrožnosti", reče on obazrivo. "Čak nismo sigurni ni da li je neophodan, ali smatramo da nema potrebe da rizikujemo."

"Ali o kakvoj je to bolesti reč - kakvi su simptomi? Da li je vanzemaljskog porekla. Da li vam je potrebna pomoć naše medicinske službe?"

"Izvini, Dimitrij - dobili smo nalog da za sada još ništa ne kažemo. Hvala na ponudi, ali možemo sami da iziđemo nakraj sa nastalom situacijom."

"Hmmm", promrmlja Mojsevič, očigledno nimalo uveren. "Izgleda mi neobično da tebe, astronoma, šalju na Mesec da središ stvar oko jedne epidemije."

"Ja sam samo bivši astronom; proteklo je mnogo godina od kada sam se poslednji put bavio pravim istraživanjima. Sada sam naučni stručnjak; to znači da ne znam ništa o bespogovorno svemu."

"A znaš li onda šta znači MNT-1?"

Miler se umalo nije ugušio pićem, ali Floyd je bio načinjen od čvršće građe. Pogledao je starog prijatelja pravo u oči i rekao: "MNT-1? Baš čudan izraz. Gde si ga čuo?"

"Nije važno", uzvрати Rus. "Ne možeš me prevariti. Ali ako ste nabasali na nešto sa čim ne možete izići nakraj, nadam se da nećete dopustiti da bude prekasno pre no što počnete da dozivate za pomoć."

Miler značajno pogleda u časovnik.

"Ukrčavanje je kroz pet minuta, dr Flojde", reče on. "Mislim da će najbolje biti da pođemo."

Iako je znao da im je prošlo još dobrih dvadeset minuta, Flojd žurno ustade. Čak odveć žurno, s obzirom na samo šestinu Zemljine gravitacije. Uhvatio se za sto u posljednji čas i tako izbegao poletanje.

"Drago mi je što smo se videli, Dimitrij", reče on, ne odveć uverljivo. "Nadam se da ćeš imati lep put do Zemlje - pozvaću te čim se budem vratio."

Kada su izišli iz salona i prošli kroz proveru na ulazu u američki sektor, Flojd primeti: "Uf - za dlaku. Hvala vam što ste mi pritekli u pomoć."

"Znate, doktore", reče oficir za bezbednost, "namam se da nije u pravu."

"U kom pogledu?"

"Da se nismo suočili sa nečim što bi bilo preteško za nas."

"Upravo to", uzvratil Flojd odlučno, "imam nameru da ustanovim."

Četrdeset pet minuta kasnije 'Arijes-1B', prevoznik za Mesec, odvojio se od stanice. Nije bilo ni traga od silovitosti i grmljevine osobenih za poletanje sa Zemlje - već samo gotovo nečujan, udaljen pisak u času kada su niskopogonski mlaznici plazme izbacili u svemir svoje naelektrisane strujnice. Blagi potisak trajao je više od petnaest minuta, a to nejakom ubrzanje ne bi nikoga sprečilo da se kreće po kabini. Ali kada se okončalo, brod više nije bio vezan za Zemlju, kao što je još bio slučaj dok se nalazio spojen sa stanicom. Prekinuo je gravitacione veze i sada je postao slobodna i nezavisna planeta koja kruži oko Sunca po vlastitoj orbiti.

Kabina u kojoj se sada Flojd sam nalazio bila je predviđena za trideset putnika. Bilo je neobično, a i izazivalo je osećanje usamljenosti, videti sva ta prazna sedišta unaokolo, dok se stjuard i stjuardesa - a da se i ne pominju pilot, kopilot i dva inženjera - trude samo oko njega. Sumnjao je da je ijedan čovek u istoriji bio tako povlašćeno opsluživan, a krajnje je neverovatno da će se ovako nešto zbiti u budućnosti. Prisetio se cinične opaske jednog od manje uglednih papa: 'Pošto smo sada stekli papstvo, uživajmo u njemu.' Pa, uživaoće u ovom putu i u razdraganosti bestežinskog stanja. Sa gubljenjem gravitacije nestalo je - bar zakratko - i većine njegovih

briga. Neko je jednom kazao da u svemiru možete biti užasnuti, ali vas tu sigurno neće moriti brige. Bilo je to savršeno tačno.

Stjuardesa i stjuard su, kako je izgledalo, rešili da ga hrane čitavih dvadeset pet časova putovanja, tako da je on stao da bez prestanka odbija neželjene obroke. Obedovanje u uslovima odsustva sile teže nije zadavalo poteškoće, nasuprot mračnim predviđanjima prvih astronauta. Sedeo je za običnim stolom za koji su bili pričvršćeni tanjiri, kao i na lađi koja plovi uzburkanim morem. Sva jela sadržala su neki lepljiv sastojak, kako ne bi stala da se dižu iz tanjira i lebde kabinom. Tako, na primer, svaki odrezak bio je pričvršćen za tanjir kakvim gustim sosom, dok je salatu držao pod kontrolom neki prionjiv preliv. Uz malo veštine i pažnje nije bilo mnogo stvari sa kojima se bezbedno nije moglo izići nakraj; jedine zabranjene stavke jelovnika bile su tople supe i prekomerno mrvljivi kolači. Sa pićima je, razume se, stajalo drugačije; sve tečnosti naprosto su morale da se drže u plastičnim tubama za istiskivanje.

Čitavo jedno pokolenje istraživanja, u kome su učestvovali junački, ali neopevani dobrovoljci, posvetilo se projektovanju klozeta, za koji se sada smatralo da se manje-više bezbedno može koristiti. Flojd ga je ispitao ubrzo pošto je otpočeo slobodni pad. Obreo se u maloj kabini sa svim pogodnostima običnog avionskog toaleta, ali osvetljenoj crvenom svetlošću koja je bila veoma snažna i neprijatna za oči. Jedan napis je upadljivim slovima objavljivao: **VEOMA VAŽNO! RADI VLASTITE UDOBNOŠTI, PAŽLJIVO PROČITAJTE OVA UPUTSTVA!**

Flojd sede (i dalje je postojala težnja da se to učini, bez obzira na odsustvo sile teže) i nekoliko puta pročitao napis. Pošto se uverio da nisu uvedene nikakve promene od njegovog poslednjeg putovanja, on pritisnu dugme na kome je stajalo **START**.

Negde u blizini počeo da bruji jedan elektromotor i Flojd oseti kako se kreće. Držeći se saveta iz napisa, on zatvori oči i stade da čeka. Posle jednog minuta prigušeno se oglasi zvonca i on se osvrnu unaokolo.

Rasveta se sada promenila u umirujuću ružičasto-belu; no, značajnije je bilo to što se ponovno našao pod dejstvom gravitacije. Jedino je sasvim slabašno vibriranje ukazivalo na to da je posredi lažna sila teže, izazvana karuselnim okretanjem celog odeljka

toaleta. Flojd uze komad sapuna, ispusti ga i stade da posmatra kako usporeno pada; procenio je da centrifugalna sila dostiže otprilike četvrtinu normalne gravitacije. Ali to je bilo sasvim dovoljno; na ovaj način obezbeđivalo se da se sve kreće u dobrom pravcu, da stiže tamo gde mu je bilo mesto.

On pritisnu dugme STOP ZA IZLAZ i ponovo zatvori oči. Težine je lagano nestajalo kako se rotiranje usporavalo, a zatim se zvonce dva puta oglasi i ponovo se uključi crveno svetlo upozorenja. Vrata se potom otvoriše u odgovarajući položaj da on isklizne iz kabine; obrevši se napolju, on se, što je pre mogao, spusti na zastirku. Uživanje u novini bestežinskog stanja već je odavno minulo u njemu i on je bio zahvalan patikama 'Velkro' koje su mu omogućavale da gotovo normalno hoda.

Bilo je mnogo stvari kojima se mogao zabaviti, čak i ako ne bi radio ništa drugo do sedeo i čitao. Kada bi ga zamorili zvanični izveštaji, memorandumima i zapisnici, ubacio bi svoju informacionu karticu u kolo za videonovine i obavestio se o poslednjim izveštajima sa Zemlje. Jedan za drugim, uključio bi vodeće svetske elektronske listove; napamet je znao pozivne brojeve značajnijih, tako da nije morao da se koristi spiskom na poleđini kartice. Prebacivši na kratkoročnu memoriju jedinice dipleja, držao bi na ekranu naslovnu stranu, brzo prelazeći pogledom po naslovima i uočavajući one koji ga zanimaju. Svaki od tih naslova imao je dvobrojčanu oznaku; kada bi otkucao ta dva broja, pravougaonik veličine poštanske marke raširio bi se dok ne bi ispunio ekran, tako da je on bez po muke mogao čitati test. Kad bi završio, zakratko bi se vratio na celu stranu i odabrao novi naslov za podrobno ispitivanje.

Flojd se ponekad pitao da li videonovine i fantastična tehnologija na kojoj su se one temeljile predstavljaju polednju reč u čovekovom traganju za savršenim komunikacijama. Nalazio se duboko u svemiru, udaljujući se od Zemlje brzinom od više hiljada milja na čas, ali ipak je mogao da za svega nekoliko milisekundi vidi naslove svake novine koju bi poželeo. (Sama reč 'novine', koja je pretpostavljala štampu na hartiji, predstavljala je, razume se, anahronizam u veku elektronike.) Tekstovi su se automatski ažurirali svakog časa; čak i kada bi se čitale samo engleske verzije, mogao bi

se provesti čitav život isključivo u apsorbovanju stalno promenljivog priliva informacija iz novinskih satelita.

Teško je bilo zamisliti kako se sistem mogao poboljšati ili učiniti primerniji. Ali ranije ili kasnije, podozrevao je Flojd, i on će zastariti, da bi ga zamenilo nešto što je sada u podjednako meri nezamislivo kao što bi videonovine bile Kekstonu ili Gutembergu.

Prelaženje pogledom po tim sićušnim elektronskim naslovima često je navodilo na još jednu pomisao. Što su čudesnija bila sredstva komuniciranja, to su, kako je izgledalo, sadržaji koji su se njima prenosili izgledali sve beznačajniji, bezvredniji, mračniji. Udesi, zločini, prirodne nesreće i one koje je izazvao čovek, pretnje sukobima, sumorni uvodnici - to su i dalje bile okosnice miliona reči koje su raspršavane po eteru. No, Flojd se takođe pitao da li je sve to baš toliko rđavo; novine Utopije, odavno je shvatio, bile bi strašno dosadne.

S vremena na vreme, kapetan i ostali članovi posade ulazili bi u kabinu i razmenili nekoliko reči sa njim. Ophodili su se prema svom uvaženom putniku sa strahopoštovanjem, a nesumnjivo su goreli od znatiželje o njegovoj misiji; međutim, bili su odveć učtivi da bi postavili neko pitanje ili makar napravili neku aluziju.

Jedino se, kako je izgledalo, ljupka, mala stjuardesa osećala sasvim lagodno u njegovom prisustvu. Kako je Flojd ubrzo ustanovio, potala je sa Balija i ponela je sa sobom u svemir deo gracioznosti i tajanstva tog još uveliko neukaljanog ostrva. Jedna od najneobičnijih i najčarobnijih uspomena sa celog puta bila je njena demonstracija u bestežinskom stanju nekih klasičnih kretnji balijskog plesa spram dražesnog, plavo-zelenog srpa Zemlje koji lagano kopni.

Kad su se glavne svetiljke u kabini ugasile, usledilo je razdoblje spavanja; Flojd je prethodno vezao ruke i noge elastičnim pojasevima kako ne bi stao da slobodno lebdi prostorom. Smeštaj mu nije izgledao baš udoban - ali u uslovima odsustva gravitacije njegov nepostavljeni ležaj pokazao se znatno prijatni za spavanje i od najraskošnijeg dušeka na Zemlji.

Pošto se vezao, Flojd je prilično brzo utonuo u san, ali se jednom probudio i onako sanjiv i polusvestan našao se u čudu, pometen onim što ga je okruživalo. Za trenutak je pomislio da se

obreo usred nekog slabo osvetljenog lampiona; prigušen sjaj iz okolnih pregradaka stvarao je taj utisak. A onda reče samome sebi, odlučno i plodotvorno: "Nastavi da spavaš, momče. Ovo je samo obični šatl za Mesec."

Kada se probudio, Mesec je zapremao polovinu neba, a manevri kočenja samo što nisu počeli. Širok luk prozora postavljenih u zakrivljenom zidu odeljka za putnike sada je gledao ka otvorenom nebu, a ne ka globusu što se približavao, tako da on pređe u kontrolnu kabinu. Tu, na TV ekranima koji su prikazivali stražnji prizor, mogao je da prati poslednje faze spuštanja.

Sve bliže lunarne planine nisu nimalo nalikovale onima sa Zemlje; nedostajale su zaslepljujuće snežne kape, zelene, pripijene odore biljnog pokrova, pokretne krune oblaka. Pa ipak, izrazit kontrast svetlosti i senke činio ih je neobično lepim na jedan osoben način. Zakoni zemaljske estetike bili su neprimenljivi ovde; ovaj svet oblikovale su i modelirale drugačije sile od onih što su dejtvovalale na Zemlji - sile koje su tu bile prisutne tokom dugih eona neznanih mladoj, zelenoj Zemlji, sa njenim prolaznim ledenim dobima, njenim morima što se brzo dižu i spuštaju, njenim planinskim lancima koji se rastaču poput magle u praskozorje. Ovde je postojala starost nepojamna - ali ne i smrt, pošto Mesec nikada nije živeo - sve do sada.

Brod koji se spuštao počivao je gotovo tačno povrh linije što je razdvajala noć od dana, a pod njima se pružao metež krzavih senki i blistavih, izdvojenih vrhova koji su hvatali prvu svetlost spore lunarne zore. Bilo je to zastrašujuće mesto za eventualan pokušaj spuštanja, čak i uz svu moguću pomoć elektronike; ali oni su se lagano pomerali odatle ka noćnoj strani Meseca.

A onda Floyd razabra, kada su mu se oči navikle na slabiju osvetljenost, da noćni predeli nisu sasvim tamni. Obasjavala ih je utvarna svetlost pri kojoj su se jasno mogli uočiti vrhovi, doline i ravnice. Zemlja, džinovski Mesečev mesec, preplavljivala je tle svojom blistavošću.

Na pilotskoj tabli svetiljke su bleskale povrh radarskih ekrana, a brojevi su se pojavljivali i nestajali na displejima računara, otkucavajući razdaljinu do sve bližeg Meseca. Od površine ih je delilo još više od hiljadu milja kad se težina vratila kao posledica

uključenja mlaznika koji su otpočeli sa svojim blagim, ali postojanim usporenjem. Veoma dugo, izgledalo je, Mesec se lagano širio nebom, Sunce je zaronilo za obzorje i, konačno, samo jedan džinovski krater ispunio je vidno polje. Šatl je padao ka njegovim središnjim vrhovima - i iznenada Flojd primeti da u blizini jednog od tih vrhova neka blistava svetlost bleska pravilnim ritmom. Na Zemlji je to mogao biti aerodromski far - i on se zagleda u nju, osetivši kako mu se nešto skupilo u grlu. Bio je to dokaz da su ljudi vaspostavili još jedno uporište na Mesecu.

Krater se u međuvremenu toliko proširio da su njegovi bedemi stali da nestaju ispod obzorja, dok su manji krateri što su mu prekrivali unutrašnjost počeli da otkrivaju svoju pravu veličinu. Neki među njima, iako su gore iz svemira izgledali sićušni, imali su u prečniku više milja i u njih su se mogli smestiti čitavi gradovi.

Pod automatskom kontrolom šatl je klizio nadole preko neba obasjanog sjajem zvezda, ka golom predelu što se svetlucao u sjaju velike Zemlje koja se sada nalazila u trećoj četvrti. Neki glas stao je najednom da poziva, nadjačavajući pisak mlaznica i elektronske bipove koji su se javljali i nestajali u kabini.

"Kontrola u Klavijusa 'posebnom čertnaest': spuštate se kako treba. Molimo vas, izvršite ručnu proveru stanja stajnog trapa, hidrauličnog pritiska i pneumatičnosti amortizera."

Pilot stade da okreće razne prekidače, počese da bleskaju zelene svetiljke i on uzvratu kontroli u Kalavijusu: "Obavljene su sve ručne provere. Sve je u redu sa stanjem stajnog trapa, hidrauličnim pritiskom i amortizerima."

"Potvrđeno", reče Mesec i spuštanje se nastavi bez reči. Iako je bilo još mnogo priče, sudeonici u razgovoru bile su mašine, čiji su bleštavi binarni impulsi saobraćali hiljadu puta brže nego što su njihovi sporomisleći tvorci bili kadri da opšte među sobom.

Neki planinski vrhovi već su se izdizali iznad šatla; od tla ih je sada delilo svega nekoliko hiljada stopa, tako da je far postao blistava zvezda koja je postojano bleštala povrhu skupine niskih zdanja i neobičnih vozila. Tokom završne faze spuštanja, mlaznici kao da su svirali neku neobičnu melodiju; impulsno su se uključivali i isključivali, vršeći poslednja fina podešavanja potiska.

Najednom, uskovitlani oblak prašine prekri sve, mlaznici se poslednji put oglasiše i šatl se sasvim blago zaljulja poput čamca na koji je naišao mali talas. Moralo je proteći nekoliko minuta pre no što je Flojd uistinu mogao da prihvati tišinu koja ga je sada optakala, kao i slabu silu teže koja mu je ščepala udove.

Bez ikakvih poteškoća i za samo nešto malo više od jednog dana prevalio je neverovatan put o kome su ljudi sanjali dve hiljade godina. Posle normalnog, rutinskog leta on se spustio na Mesec.

10. BAZA KLAVIJUS

Sa prečnikom od sto pedeset milja, Klavijus je drugi po veličini krater na vidljivoj strani Meseca i leži u središtu Južnog gorja. Veoma je star; razdoblja vulkanskih aktivnosti i bombardovanja iz svemira išarala su mu ožiljcima zidove i orošavila dno. Ali od poslednje ere obrazovanja kratera, kada su krhotine iz asteroidnog pojasa još tukle po unutrašnjim planetama, on je već pola milijarde godina živeo u miru.

No, na njegovoj površini, kao i ispod nje, sada je došlo do novih, neobičnih komešanja, budući da je Čovek ovde vaspоставio svoj prvi stalni mostobran na Mesecu. U slučaju nužde, baza Klavijus mogla bi biti potpuno samostalna. Sve neophodnosti za život proizvodile su se iz lokalnih stena, pošto bi one bile prethodno izdrobljene, zagrejane i hemijski obrađene. Vodonik, kiseonik, ugljenik, azot, fosfor - svi ti elementi, kao i većina drugih, mogli su se pronaći u unutrašnjosti Meseca; jedino je bilo potrebno znati gde tragati za njima.

Baza je predstavljala zatvoreni sistem, poput sićušnog, delotvornog modela same Zemlje, u sklopu koga su se reciklirale sve hemikalije života. Atmosfera se pročišćavala u ogromnom 'stakleniku' - velikoj, kružnoj prostoriji koja se nalazila neposredno ispod lunarne površine. Pod bleštećim svetiljkama noću, odnosno profiltriranom Sunčevom svetlošću danju, jutra i jutra zdepastih, zelenih biljaka rasla su u toploj, vlažnoj atmosferi. Bili su to naročiti mutantni oblici, odgajani sa svrhom da zasićuju vazduh kiseonikom i da daju hranu kao nuzproizvod.

Veće količine hrane proizvođene su u sistemima hemijske obrade i u kulturama algi. Iako je zelena pena, koja je kružila jardima providnih plastičnih cevi, teško mogla izgledati privlačno nekom gurmanu, biohemičari su je ipak pretvarali u odreske i kotlete koje je tek stručnjak mogao razlikovati od prirodnih.

Hiljadu sto muškaraca i šest stotina žena koji su sačinjavali osoblje baze spadali su u red vrhunski obučenih naučnika ili tehničara, brižljivo odabranih pre no što su krenuli sa Zemlje. Iako

život na Mesecu više nije znao ni za kakve tegobe, nepogodnosti i povremene opasnosti osobene za rane dane, on je i dalje postavljao određene psihološke zahteve i nije bio preporučljiv za one koji pate od klaustrofobije. Budući da je bilo skupo i dugotrajno kopati veliku podzemnu bazu u čvrstoj steni ili zgusnutoj lavi, standardni 'životni modul' za jednu osobu predstavljala je prostorija sasvim skromnih razmera - široka oko šest stopa, dugačka deset, a visoka osam.

Sve prostorije bile su ukusno nameštene i veoma su nalikovale na dobre motelske apartmane, sa sofom koja se mogla pretvoriti u ležaj, televizorom, malom haj-faj opremom i videofonom. Štaviše, jednostavnim trikom unutrašnje dekoracije, jedan go zid mogao se pritiskom na dugme pretvoriti u uverljiv zemaljski predeo. Na izboru je stajalo osam prizora.

Ova primesa raskoši bila je tipična za bazu, premda se njena neophodnost ponekad teško mogla objasniti ljudima na Zemlji. Obuka, prevoz i smeštaj svakog muškarca i žene na Klavijusu koštali su po sto hiljada dolara; bilo je razumno dodati još malo da se sačuva njihova psihička uravnoteženost. Ovo nije bila umetnost radi umetnosti, već umetnost radi duševnog zdravlja.

Jedna od privlačnosti života u bazi - a i na Mesecu kao celini - nesumljivo je bila niska sila teže koja je izazivala osećanje opšte ugodnosti. No, ovo je bilo skopčano sa nekim opasnostima, a i trebalo je da prođe nekoliko nedelja pre no što bi se došljak sa Zemlje prilagodio lokalnoj sredini. Na Mesecu, ljudsko telo moralo je da stekne čitav niz novih refleksa. Tu mu je prvi put valjalo da pravi razliku između mase i težine.

Čovek koji je na Zemlji težio sto osamdeset funti verovatno bi sa oduševljenjem ustanovio da mu na Mesecu ukupna težina iznosi svega trideset. Sve dok bi se kretao pravolinijski jednoobraznom brzinom, ispunjavalo bi ga čudesno osećanje lepršavosti. Ali čim bi pokušao da promeni kurs, da skrene za ugao ili da se naglo zaustavi - smesta bi otkrio da su svih sto osamdeset funti njegove mase, ili inercije, još tu. Ona je, naime, bila zauvek data i nepromenljiva - istovetna na Zemlji, Mesecu, Suncu ili u slobodnom prostoru. Pre no što bi se, dakle, čovek prikladno navikao na življenje u lunarnoj sredini, bilo je važno ne izgubiti iz vida da su svi objekti sada šest puta tromiji nego što bi se to moglo pretpostaviti po njihovoj

skromnoj težini. Bio je to nauk koji se obično sticao posle mnogobrojnih sudara i žestokih udaraca, tako da su se starosedeooci na Mesecu držali podalje od pridošlica sve dok se ovi ne bi aklimatizovali.

Sa svojim kompleksom radionica, kancelarija, skladišta, kompjuterskog centra, generatora, garaže, kuhinje, laboratorija i postrojenja za proizvodnju hrane, baza Klavijus predstavljala je svet u minijaturi. A po nekoj ironiji, mnoga umeća koja su primenjena u izgradnji ovog podzemnog carstva stečena su tokom pola stoleća hladnog rata.

Svako ko je ikada radio u nekoj raketnoj bazi osećao bi se kao kod kuće u Klavijusu. Ovde, na Mesecu, primenjivane su iste veštine i tehnike podzemnog bivstovanja, kao i ista zaštita od neprijateljske sredine; no, sve je to tu imalo miroljubive svrhe. Posle deset hiljada godina čovek je konačno pronašao nešto što je podjednako bilo uzbudljivo kao i rat.

Nažalost, ovu činjenicu još nisu bile shvatile sve nacije.

Planine koje su izgledale tako upadljive neposredno pre spuštanja sada su tajanstveno iščezle, nestavši sa vidika iza strmo zakrivljenog lunarnog obzorja. Oko svemirske letelice prostirala se ravna, siva ravnica, blistavo obasjana iskošenom svetlošću Zemlje. Iako je nebo, razume se, bilo potpuno crno, mogle su se razabrati samo najsajnije zvezde i planete ukoliko se oči ne bi zaklonile od površinske bleštavosti.

Nekoliko veoma neobičnih vozila kretalo se ka svemirskoj letelici 'Arijes 1B' - kranovi, dizalice, opslužni kamioni; jedni su bili automatski, dok je drugima upravljao vozač koji se nalazio u maloj kabini pod pritiskom. Većina ih je išla na balon-gumama, budući da ova glatka, ravna površina nije stvarala poteškoće prilikom prevoza; no, jedan tanker se kretao na neobičnim, gipkim točkovima koji su se pokazali kao najbolje svenamensko sredstvo za putovanje po Mesecu. Niz ravnih ploča postavljenih u krug, a svaka od njih zasebno montirana i opremljena oprugom - gipki točak raspolagao je mnogim pogodnostima guseničara iz koga je izveden. Prilagođavao je svoj oblik i prečnik terenu po kome se kretao, a za razliku od guseničara nastavio bi da dejstvuje čak i ako bi mu nekoliko delova nedostajalo.

Jedan mali autobus sa produženom cevi, sličnom kratkoj i zdepstoj slonovoj surli, stao je da se prisno pripija uz svemirsku letelicu. Nekoliko sekundi kasnije spolja se začula lupa i zveket, a onda je usledio zvuk pištanja vazduha u času kada je spoj ostvaren i kada je došlo do izjednačavanja pritisaka. Unutrašnja vrata vazdušne komore su se otvorila i unutra je ušao odbor za doček.

Predvodio ga je Ralf Halvorsen, upravnik južnog područja - koje je obuhvatalo ne samo bazu nego i isturene istraživačke grupe potekle iz nje. Sa njim su bili vođa naučne ekipe, dr Roj Majkls, sedokos, sitan geofizičar koga je Flojd poznavao iz ranijih poseta, i još šestorica viših naučnika i predstavnika upravnog osoblja. Pozdravili su ga sa poštovanjem i olakšanjem; od upravnika naniže, bilo je očigledno da su svi jedva čekali da im se ukaže prilika da se malo rasterete briga.

"Veoma mi je milo što ste sa nama, dr Flojde", reče Halvorsen. "Jeste li udobno putovali?"

"Izvrсно", uzvratil Flojd. "Let nije mogao biti bolji. Posada se veoma trudila oko mene."

Usledio je uobičajeni laki razgovor koji je učtivost nalagala, dok se autobus udaljavao od svemirske letelice; prema prećutnom sporazumu, niko nije pominjao razlog njegove posete. Prevalivši hiljadu stopa od mesta za aluniranje, autobus je stigao do velike oznake na kojoj je pisalo: DOBRO DOŠLI U BAZU KLAVIJUS

Astronautičke inženjerijske jedinice SAD

1994.

Vozilo potom stade da se spušta u jedan usek kojim ubrzo stiže ispod nivoa tla. Masivna vrata otvoriše se pred njima, a onda se zatvoriše iza njih. To se dogodilo još jednom, pa još jednom. Kada su se poslednja vrata zatvorila, razlegla se silna tutnjava vazduha i oni su se ponovo obreli u atmosferi, u sredini baze koja je omogućavala da se od odeće nosi samo košulja sa kratkim rukavima.

Posle kratkog prolaska kroz tunel pun cevi i kablova, u kome su šuplje odjekivala ritmička kucanja i lupkanja, stigli su do upravnog sektora i Flojd se ponovo obreo u poznatoj sredini pisaćih mašina, kancelarijskih računara, ženskog pomoćnog osoblja, zidnih mapa i telefonske zvonjave. Kada su zastali pred vratima na kojima je pisalo UPRAVNIK, Halvorsen reče diplomatski: "Dr Flojd i ja doći ćemo u salu za konferencije za nekoliko minuta."

Ostali klimnuše i promrmljaše nešto u glas saglasnosti, a zatim se udaljiše niz hodnik. Ali pre no što je Halvorsen stigao da uvede Flojda u svoju kancelariju, dogodilo se nešto nepredviđeno. Vrata su se otvorila i jedna mala prilika jurnu ka upravniku.

"Tata! Bio si gore! A obećao si da ćeš i mene povesti!"

"De, de, Dajana", odvrati Halvorsen ljutito i nežno u isti mah, "jedino sam ti kazao da ću te povesti ako budem mogao. Ali imao sam puno posla oko dočeka dr Flojda. Pozdravi se sa njim - upravo je stigao sa Zemlje."

Devojčica - Flojd je procenio da ima oko osam godina - pruži mlitavu ruku. Njeno lice izgledalo mu je neodređeno poznato i Flojd najednom postade svestan da ga upravnik posmatra nekako neobično, osmehujući se pri tom. Gotovo se trgao od iznenađenja kada se prisetio šta je posredi.

"Ne mogu da verujem!" uzviknu on. "Kada sam poslednji put bio ovde, ona je bila još beba!"

"Prošle nedelje proslavila je četvrti rođendan", uzvratila Halvorsen ponosno. "Deca brzo rastu pri ovoj niskoj sili teže. Ali zato ne stare brzo - živeće duže od nas."

Očaran, Flojd se zagleda u samouverenu mladu damu, zapazivši njeno dražesno držanje i neuobičajeno tanan sklop kostiju. "Milo mi je što smo se ponovo videli, Dajana", reče on. A onda ga nešto - možda puka znatiželja, a možda učitivost - nagna da doda: "Da li bi ti se dopalo da odeš na Zemlju?"

Oči joj se zapanjeno razrogačiše; a potom ona žustro odmahnu glavom.

"Tamo je gadno; povrediš se ako padneš. Osim toga, ima premnog ljudi."

Dobili smo, dakle, reče Flojd u sebi, prvo pokolenje svemiraca; biće ih sve više u potonjim godinama. Iako je postojalo nešto tužno u toj pomisli, u njoj je takođe bilo nade. Kad se Zemlja pretvori u ukroćen i spokojan, a možda i pomalo dosadan svet, i dalje će biti izazova za one koji vole slobodu, za tvrdokorne pionire i nemirne pustolove. Ali njihova oruđa više neće biti sekira i puška, kanu i kola sa arnjevima; umesto toga, na raspolaganju će im stajati nuklearna elektrana, pogon na plazmu i hidroponske farme. Brzo se približavao čas kada će Zemlja, kao sve majke, morati da se oprostí od svoje dece.

Uz mešavinu pretnji i obećanja Halvorsen je nekako uspeo da se otarasi upornog potomka i da najzad uvede Flojda u kancelariju. Upravnikova odaja imala je tek oko petnaest kvadratnih stopa, ali u njoj su ipak bili smešteni sva oprema i svi simboli statusa jednog tipičnog šefa odeljenja sa godišnjim prihodom od pedeset hiljada dolara. Potpisane fotografije važnih političara - uključujući predsednika Sjedinjenih Država i generalnog sekretara Ujedinjenih Nacija - ukrašavale su jedan zid, dok su pretežan deo drugog prekrivali potpisani snimci slavni astronauta.

Flojd utonu u udobnu kožnu fotelju i uze ponuđenu čašu 'šerija', proizvedenog u lunarnim biološkim laboratorijama. "Kako stoje stvari, Ralfe?" upita Flojd, najpre oprezno srknuvši piće, a potom potegavši bez ustručavanja.

"Nije loše", uzvratí Halvorsen. "No, postoji nešto što bi trebalo da znaš pre no što pođeš tamo."

"Šta je posredi?"

"Pa, mislim da bi se to moglo opisati kao moralni problem", reče Halvorsen, uzdahnuvši.

"Oh?"

"Još nije ozbiljno, ali će uskoro postati."

"Blokada vesti", reče Flojd ravnim glasom.

"Tačno", uzvratu Halvorsen. "Mojim ljudima to sve teže pada. Uostalom, većina ih ima porodice na Zemlji; tamo se sigurno misli da su svi mrtvi od neke zaraze na Mesecu."

"Žao mi je zbog toga", reče Flojd, "ali nismo uspjeli da smislimo nijedan bolji paravan, a ovaj je do sada bio delotvoran. Uzgred budi rečeno, sreo sam Mojseviča u svemirskoj stanici; čak je i on naseo."

"To bi trebalo da usreći one iz bezbednosti."

"Nemaju baš razloga da budu odveć srećni, budući da je on čuo za MNT-1; vesti su negde procurile. Ali ne možemo da damo nikakvu izjavu sve dok ne saznamo šta je ta vražija stvar i da li iza nje možda stoje naši kineski prijatelji."

"Dr Majkls smatra da ima odgovor na to. Jedva čeka da ti ga saopšti"

Flojd ispi čašu do dna. "A ja jedva čekam da ga čujem. Pođimo."

11. NEPRAVILNOST

Konferencija je držana u velikoj, pravougaonoj sali u koju se bez tiskanja moglo smestiti stotinu ljudi. Bila je opremljena najnovijim optičkim i elektronskim displejima i po svoj prilici bi ličila na uzornu salu za konferencije da nije bilo mnogobrojnih postera, 'pin-ap' fotografija, objava i amaterskih slika koji su ukazivali na to da se tu nalazilo središte lokalnog kulturnog života. Flojdu je posebno pala u oči zbirka oznaka, očigledno brižljivo sakupljana, u koju su ulazile i takve poruke kao što su: MOLIMO VAS, NE GAZITE TRAVU... ZABRANJENO PARKIRANJE PARNIM DANIMA... DEFENSE DE FUMER... ZA PLAŽU... PRELAZ STOKE... ZAUSTAVNA TRAKA I NE HRANI ŽIVOTINJE. Ako su ovi znaci bili pravi - a tako su svakako izgledali - njihov prevoz sa Zemlje stajao je čitavo malo bogatstvo. Postojao je izvestan dirljiv prkos u vezi sa njima; na ovom negostoljubivom svetu ljudi su još mogli da zbijaju šale na račun stvari koje su bili prinuđeni da ostave za sobom - i koje njihovoj deci nikada neće nedostajati.

Skupina od četrdeset ili pedeset ljudi čekala je Flojda i svi učitivo ustaše kada je on ušao iza upravnika. Klimnuvši nekolicini poznatih lica, Flojd prošaputa Halvorsenu: "Hteo bih da kažem nekoliko reči pre no što počne zvanični deo konferencije."

Flojd sede u prvi red, dok se upravnik pope na govornicu i pređe pogledom po okupljenoj publici.

"Dame i gospodo", poče Halvorsen, "uopšte ne moram da vam skrenem pažnju na to da je ovo izuzetno važan trenutak. Veoma nam je milo što je među nama i dr Hejvud Flojd. Svi ga znamo po čuvenju, a mnogi ga i lično poznaju. Upravo je stigao posebnim letom sa Zemlje i pre konferencije želeo bi da nam uputi nekoliko reči. Dr Flojd."

Flojd se pope na govornicu praćen učtivim pljeskom, uz osmeh osmotri publiku i poče: "Hvala - hoću samo ovo da kažem. Predsednik me je zamolio da vam prenesem njegovo duboko uvažavanje za vaš izuzetan trud; iskreno se nadamo da ćemo uskoro moći da ga obelodanim. Sasvim sam svestan", nastavi on oprezno, "da neki

među vama - možda većina - drže do toga da konačno bude podignut zastor spušten iz razloga bezbednosti; kada biste mislili drugačije, ne biste bili naučnici."

Krajičkom oka osmotrio je dr Majksa, čije je lice bilo pomalo naborano, tako da je do izražaja došao dugačak ožiljak na desnom obrazu - po svoj prilici posledica nekog nesrećnog slučaja u svemiru. Dobro je znao da geolog žestoko protestuje zbog onoga što je nazvao 'besmislena igra žandara i lopova'.

"Ali voleo bih da vas podsetim", nastavi Flojd, "da smo ovde suočeni sa krajnje izvanrednom situacijom. Moramo biti bespogovorno sigurni u činjenice kojima raspolažemo; ako sada pogrešimo, možda se neće ukazati druga prilika - te vas u to ime molim da pokažete još samo malo strpljenja. To su takođe predsednikove želje.

Ovo je sve što imam da vam kažem. Sada sam spreman za vaš izveštaj."

On se vrati do svog sedišta; upravnik reče: "Velika hvala, dr Floyde", a zatim klimnu, pomalo osorno, prema vođi naučne ekipe. Na ovaj znak, dr Majks se pope na govornicu i svetla se prigušiše.

Na ekranu blesnu jedna fotografija Meseca. U samom središtu diska nalazio se blistavi, beli, kraterski prsten iz koga se pružala upadljiva zrakasta šara. Izgledalo je u potpunosti kao da je neko prosuo vreću brašna po licu Meseca i ono se razletelo u svim pravcima.

"Ovo je Tiho", reče Majks, pokazavši prema središnjem krateru. "Na ovoj fotografiji snimljenoj odozgo Tiho je još uočljiviji i izrazitiji nego kada se posmatra sa Zemlje; tada je smešten blizu ruba Meseca. Ali osmotren iz ovog ugla - pravo iznad sa visine od hiljadu milja - vidite kako preovlađuje celom poluloptom."

Dopustio je Flojdu da dobro pogleda nepoznat izgled poznatog objekta, a onda nastavi: "Tokom prošle godine obavljali smo magnetska osmatranja ovog područja iz satelita na niskoj orbiti. Stvar je okončana tek pre mesec dana, a evo ishoda - karta kojom su započele sve nevolje."

Na ekranu blesnu nova slika; izgledala je kao topografska karta, ali je pokazivala snagu magnetnog polja, a ne nadmorsku visinu. Najvećim delom, linije su išle prilično uporedo i bile su veoma

razmaknute; ali u jednom uglu karte iznenada su postajale zbijenije, obrazujući niz koncentričnih krugova - što je nalikovalo šari čvora u komadu drveta.

Čak je i nevičnom oku bilo jasno da se nešto neobično zbilo sa Mesečevim magnetnim poljem na tom području; u dnu karte stajalo je ispisano velikim slovima: MAGNETSKA NEPRAVILNOST TIHO - JEDAN (MNT-1). U gornjem desnom uglu bilo je otisnuto: STROGO POVERLJIVO.

"U prvi mah, pomislili smo da je tu izbila na površinu neka magnetna stena, ali tome su se protivili svi geološki nalazi. Isto tako, čak ni veliki meteorit sazdan od nikla i gvožđa ne bi mogao da izazove tako snažno polje; odlučili smo stoga da malo ispitamo stvar.

Prva ekipa nije otkrila ništa - samo uobičajeni ravan teren prekriven veoma tankim slojem Mesečeve prašine. Izbušili su rupu u samom središtu magnetnog polja da bi pribavili uzrok jezgra za izučavanje. Na dubini od dvadeset stopa bušilica se zaustavila. I tako, izviđačka ekipa počela je da kopa - što nimalo nije lak posao u skafandrima, uveravam vas.

Ono što su tamo našli nagnalo ih je da se žurno vrate u bazu. Poslali smo veću ekipu, sa boljom opremom. Kopali su dve nedelje - a ishod toga znate."

Zatamnjena sala za konferencije postade najednom utihla i puna iščekivanja dok se slika na ekranu menjala. Iako su je svi videli mnogo puta, nije bilo nikog ko se nije nagnuo malo napred, nadajući se da će uočiti nove pojedinosti. Na Zemlji i Mesecu, ni stotinu ljudi nije do sada imalo tu povlasticu da baci pogled na ovu fotografiju.

Na njoj se video jedan čovek u jarkocrvenom i žutom skafandru kako stoji na dnu iskopane rupe, držeći geometrijsku šipku razdeljenu u decimetre. Bilo je očigledno da je snimak načinjen u toku noći i da je mogao poticati sa ma kog dela Meseca ili Marsa. No, nijedna planeta do sada nije iznedrila takav prizor.

Objekat pred kojim je pozirao čovek u skafandru predstavljao je okomitu ploču od nekog kao ugalj crnog materijala, visoku oko deset stopa, a pet široku: Flojda je podsetila, pomalo zloslutno, na džinovsku nadgrobnu ploču. Savršeno oštih ivica i simetrična, bila je toliko crna da je izgledalo kao da je progutala svetlost što pada na nju; nije bilo nikakvih površinskih pojedinosti. Ni po čemu se nije

moglo ustanoviti da li je načinjena od kamena, metala ili plastike - ili možda od nekog materijala potpuno nepoznatog čoveku.

"MNT-1", objavi dr Majkls, gotovo smerno. "Izgleda potpuno nov, zar ne. Ne mogu ništa prebaciti onima koji su pomislili da je star svega nekoliko godina, te su ga tako doveli u vezu sa trećom kineskom ekspedicijom iz 1998. Ali ja nikada nisam u to poverovao - a sada smo kadri da mu tačno procenimo starost na osnovu lokalnih geoloških nalaza.

Moje kolege i ja, dr Flojde, spremni smo da stavimo na kocku svoj ugled. MNT-1 nema nikakve veze sa Kinezima. U stvari, on nema nikakve veze ni sa celom ljudskom rasom - jer kada je bio zakopan, ljudi još uopšte nisu postojali.

Vidite, star je približno tri miliona godina. Ono što vam sada stoji pred očima predstavlja prvi dokaz o postojanju vanzemaljskog inteligentnog života."

12. PUTOVANJE PRI SVETLOSTI ZEMLJE

PODRUČJE MAKROKRATERA: Pruža se južno gotovo od središta vidljive strane Meseca i istočno od područja središnjih kratera. Gusto prošarano udarnim kraterima; većina ih je velika, a među njima je i najveći na Mesecu; na severnom delu neki krateri su naprsli od udara pri nastajanju Mare Imbriuma. Neravna površina gotovo posvuda, izuzev na dnu nekih kratera. Pretežan deo površine pod nagibom, uglavnom između 10 stepeni i 12 stepeni; dna nekih kratera približno ravna.

SPUŠTANJE I KRETANJE: Spuštanje načelno otežano zbog neravnog terena pod nagibom; manje otežano na ravnom dnu nekih kratera. Kretanje moguće gotovo svuda, ali potreban izbor maršrute; manje otežano na ravnom dnu nekih kratera.

GRADENJE: Načelno umereno otežano zbog nagiba i mnogobrojnih velikih blokova od drobljivog materijala; kopanje u lavi otežano na dnu nekih kratera.

TIHO: Krater nastao po obrazovanju mora; prečnik 54 milje, obod 7.900 stopa iznad okolnog terena; dno duboko 12.000 stopa; najistaknutiji zrakasti sistem na Mesecu; neki zraci pružaju se preko 500 milja.

(Izvod iz 'Posebne inženjerijske studije površine Meseca', kancelarija vođe inženjerijske ekipe, vojno odeljenje. 'U. S. Geological Survey', Vašington, 1961.) Pokretna laboratorija koja je hitala preko kraterske ravnice brzinom od pedeset milja na sat prilično je nalikovala na prekomerno veliku stambenu prikolicu postavljenu na osam gipkih točkova. No, ona je bila znatno više od toga; predstavljala je samostalnu bazu u kojoj je dvadestoro ljudi moglo da živi i radi više nedelja. U stvari, bio je to svemirski brod koji se kretao po tlu - a u slučaju nužde mogao je čak i da poleti. Ukoliko bi naišla na pukotinu ili kanjon koji se zbog veličine ne bi mogao zaobići ili čiji prekomerno strmi obronci ne bi omogućavali ulazak,

ona bi mogla da preskoči preko prepreke, oslonivši se na svoja četiri donja mlaznika.

Gledajući kroz prozor, Flojd je video kako se pred njim pruža jasno uočljiv trag; na desetine vozila tu je za sobom ostavilo čvrsto otisnut beleg u drobljivoj Mesečevoj površini. Na pravilnim razmacima duž te pruge bile su postavljene visoke, tanke šipke koje su imale po jednu bleskajuću svetiljku. Niko se nije mogao izgubiti na putu dugačkom dve stotine milja od baze Klavijus do MNT-1, bez obzira na okolnost što je još bila noć i što je do izlaska Sunca preostalo više časova.

Zvezde na svodu bile su tek malo svetlije, ili mnogobrojnije, nego za vedrih noći na visoravnima Novog Meksika ili Kolorada. No, postojale su dve stvari na tom kao ugalj crnom nebu koje su odagnavale svaki privid da je tu posredi Zemlja.

Prva je bila sama Zemlja - blistavi svetionik što je počivao povrh severnog obzorja. Svetlost koja se slivala sa te džinovske polulopte bila je na desetine puta blistavija nego ona kojom se odlikovao puni Mesec i optakala je svekoliki predeo hladnom, plavo-zelenom fosforescentnošću.

Druga nebeska prilika bila je slabašna, biserna kupa svetlosti koja je iskošeno stajala na istočnom delu svoda. Postajala je sve svetlija ka obzorju, nagoveštavajući velike vatre što su stajale skrivene tik ispod ruba Meseca. Tu se raskriljavala bleđa slava koju nijedan čovek nije imao prilike da vidi sa Zemlje, osim za vreme kratkotrajnog potpunog pomračenja. Bila je to korona, vesnik lunarne zore, koja je obznanjivala da će Sunce uskoro obasjati ovu usnulu zemlju.

Sedeći sa Halvorsenom i Majklsom u prednjoj osmatračnici, neposredno ispod vozačevog mesta, Flojd zateče samoga sebe kako se u mislima neprekidno vraća na onaj bezdan od tri miliona godina koji se upravo otvorio pred njim. Kao i svi naučno pismeni ljudi, on je bez poteškoća baratao i znatno dužim razdobljima - ali ona su se odnosila jedino na kretanja zvezda i spore cikluske beživotne Vaseljene. Um ili inteligencija tu nisu bili upleteni; ti eoni bili su lišeni svega što je moglo dejstvovati na osećanja.

Tri miliona godina! Beskrajno zgusnuta panorama pisane istorije, sa svojim carstvima i kraljevima, svojim trijumfima i

tragedijama, jedva da je zapremala hiljaditi deo tog nepojamnog vremenskog razmaka. Ne samo Čovek, nego i većina životinja koje sada žive na Zemlji nisu čak ni postojali kada je ta crna zagonetka tako pomno bila zakopana ovde, u najblistavijem i najspektakularnijem od svih kratera na Mesecu.

U to da je bila zakopana, sasvim hotimice, dr Majkls uopšte nije sumnjao, "U prvi mah", objasnio je on, "nadao sam se da ploča možda označava položaj nekog podzemnog ustrojstva, ali naša najnovija istraživanja odbacila su tu mogućnost. Stvar počiva na širokoj platformi od istog crnog materijala, dok se ispod prostire jednolična stena. Ta... stvorenja... koja su je sazdala želela su da obezbede da ostane postojana i otporna na sve poremećaje, izuzev najjačih mesecotresa. Gradili su za večnost."

U Majklsovom glasu osećalo se likovanje, ali i tuga; ni Flojd nije bio pošteđen ovog dvojstva. Konačno, došlo se do odgovora na jedno od čovekovih najstarijih pitanja; ovde se nalazio dokaz, izvan svake sumnje, da Vaseljena nije iznedrila jedino ljudsku inteligenciju. No, uz svest o tome išlo je i bolno saznanje o ogromnosti Vremena. Ma šta bilo to što je minulo ovuda, promašilo je čovečanstvo za stotinu hiljada pokolenja. A možda je, reče Flojd u sebi, baš dobro što je tako ispalo. Pa ipak - šta smo sve mogli naučiti od stvorenja kadrih da prevaljuju svemirske razdaljine, u vreme dok su naši preci još živeli na drveću!

Nekoliko stotina jardi ispred, povrh Mesečevog neobično bliskog obzorja uzdizala se jedna oznaka. U njenoj osnovi nalazila se konstrukcija u obliku šatora prekrivena blistavom srebrnom folijom, očigledno zaštitom od žestoke dnevne toplote. Dok je autobus promicao pokraj nje, Flojd je došao u priliku da pri blistavoj svetlosti Zemlje pročita napis: OSTAVA ZA SLUČAJ NUŽDE br. 3

20 kg tečnog kiseonika

10 kg vode

20 pakovanja hrane tipa 4

1 kutija pribora tipa B

1 oprema za opravku skafandra

! TELEFON !

"Jeste li pomislili na ovo?" upita Flojd, pokazavši kroz prozor. "Možda je posredi ostava za slučaj nužde koju je tu ostavio pohod

što se više nikada nije vratilo?"

"Nije isključeno", priznade Majkls. "Magnetno polje označava tačan položaj, tako da se lako može pronaći. Ali prilično je mala - u nju baš ne može da stane premnogo zaliha."

"Ko zna?" umeša se Halvorsen. "Ništa nam, naime, ne govori koliko su oni veliki. Možda nisu viši od šest inča, u kom slušaju bi ova stvar odgovarala zgradi od dvadeset ili trideset spratova."

Majkls odmahnu glavom. "Isključeno", usprotivi se on. "Ne mogu da postoje sasvim mala inteligentna stvorenja; neophodna je određena minimalna veličina mozga."

Majkls i Halverson, Floyd je zapazio, često zastupaju suprotna stanovišta, ali, kako je izgledalo, ova okolnost nije bila uzrok lične netrpeljivosti ili trvenja među njima. Međusobno su se uvažavali, bez obzira na to da li se u nečemu slažu ili ne.

U svakom slučaju, kada je posredi bila priroda MNT-1, saglasnost nije postojala ni znatno šire - pa čak ni u pogledu naziva ovog artefakta: neki su se radije opredeljivali za 'Monolit u Tihou', čime se ipak zadržavao jedan deo skraćenice. Tokom šest časova od kako se spustio na Mesec, Floyd je imao prilike da čuje desetak teorija, ali se nije opredelio ni za jednu od njih. Svetilište, topografski obeleživač, grob, geofizički uređaj - to su bile najzastupljenije pretpostavke, a neki od onih što su ih zastupali činili su to veoma strastveno. Sklopljeno je već mnogo opklada, tako da će prilično novca promeniti vlasnika kada se istina konačno obelodani - ako do toga, razume se, uopšte dođe.

Do sada se čvrsti, crni materijal ploče opirao svim prilično blagim nastojanjima Majklsa i njegovih kolega da se domognu uzoraka. Oni nisu sumnjali u to da bi laserski snop mogao da proreže ploču - jer, svakako, ništa se nije moglo odupreti toj zastrašujućoj usredsređenosti energije - ali odluka o pribegavanju tako silovitim merama bila je prepuštena Floydju. On je već odlučio da se najpre pokuša sa rendgenskim zracima, soničnim sondama, neutronske snopovima i svim drugim nerazornim sredstvima istraživanja pre no što se pribegne teškoj artiljeriji lasera. Bio bi to pravi varvarski čin uništiti nešto što niste u stanju da razumete; ali možda su ljudi uistinu bili varvari u poređenju sa stvorenjima koja su načinila tu stvar.

A odakle su mogli stići? Da ne potiču sa samog Meseca? Ne, to je bilo sasvim nemoguće. Da je ikada postojao domorodački život na ovom golom i jalovom mestu, on bi bio uništen tokom poslednje epohe obrazovanja kratera, kada se pretežan deo lunarne površine nalazio u stanju crvenog usijanja.

Sa Zemlje? Vrlo neverovatno, premda možda ne i potpuno nemoguće. Bilo koja razvijena zemaljska civilizacija - po svoj prilici ne-ljudska - u razdoblju pleistocena ostavila bi mnogo drugih tragova svog postojanja. O tome bismo već sve znali, pomisli Floyd, znatno pre no što smo stigli na Mesec.

Preostaju, dakle, dve mogućnosti - planete i zvezde. Svi nalazi su se, međutim, protivili mogućnosti postojanja inteligentnog života negde drugde u Sunčevom sitemu - štaviše, bilo kakvog života, izuzev na Zemlji i Marsu. Unutrašnje planete bile su odveć tople, a spoljnje prekomerno hladne, osim ako ne biste zaronili u njihove atmosfere do dubina gde su se pritisci peli na mnogo stotina tona po kvadratnom inču.

Posetioци su, znači, po svoj prilici došli sa zvezda - premda je to izgledalo još neverovatnije. Podigavši pogled prema sazveždima posejanim po abonosnom lunarnom nebu, Floyd se priseti koliko su samo puta njegove kolege naučnici 'dokazali' da je međuzvezdani let nemoguć. Putovanje od Zemlje do Meseca i dalje izgledalo je veoma upečatljivo; ali najbliža zvezda nalazila se na stotinu miliona puta većoj razdaljini... Razmišljati o tome značilo je samo traćiti vreme; morao je da sačeka dok se ne sakupi još nalaza.

"Molim vas, pričvrstite pojaseve na sedištu i obezbedite od pomicanja sve slobodne predmete", oglasila se iznenada zvučnik u kabini. "Približavamo se nagibu od četrdeset stepeni."

Na obzorju su se pojavila dva obeleživača sa treperavim svetlima i autobus se zaputi između njih. Floyd tek što je podesio bezbednosne pojaseve, kada vozilo pređe rub uistinu strašnog nagiba i stade da se spušta dugačkom nizbrdicom, prekrivenom oštrim gromadama, koja je bila podjednako strma kao i kućni krov. Iskošena svetlost Zemlje, koja je dopirala iza njih, sada je veoma slabo osvetljavala predeo, tako da su bili uključeni reflektori na autobusu. Pre mnogo godina, Floyd je imao priliku da stoji na rubu

grotla Vezuva i da odatle posmatra krater; lako je mogo zamisliti da sada ponire u njega, a taj osećaj nije bio nimalo prijatan.

Spuštali su se jednom od unutrašnjih terasa Tihoa, koja je postajala vodoravna nekih hiljadu stopa niže. Dok su išli obronkom, Majkls pokaza preko velikog prostranstva ravnice koja se sada raskriljavala pod njima.

"Eno ih", uzviknu on. Flojd klimnu; već je zapazio skupinu crvenih i zelenih svetala nekoliko milja ispred i nije skidao pogled sa njih dok se autobus lagano spuštao niz strminu. Veliko vozilo očigledno se besprekorno nalazilo pod kontrolom, ali on nije predahnuo sve dok se nisu ponovo našli na ravnom tlu.

Sada je uspeo da razabere, blistavu poput srebrnih mehurova pri svetlosti Zemlje, grupu kupola pod pritiskom - privremena skloništa u kojima su bili smešteni radnici što su tu radili. U blizini se nalazio radio-toranj, a uz to i oprema za bušenje, skupina parkiranih vozila i velika gomila izlomljene stene, po svoj prilici materijal koji je iskopan da bi se obelodanio monolit. Taj mali bivak u divljini izgledao je krajnje samotan i veoma podložan dejstvu prirodnih sila što su bešumno delovale unaokolo. Nije bilo nikakvog znaka života, baš kao ni nagoveštaja zašto su ljudi došli ovamo, tako daleko od doma.

"Možete nazreti krater", reče Majkls. "Tamo, desno - oko sto stopa od radio-antene."

Tu smo, dakle, pomisli Flojd, dok je autobus prolazio pokraj kupola pod pritiskom, približujući se ivici kratera. Bilo mu se ubrzalo kada se nagao napred da bi bolje video. Vozilo je oprezno stalo da se spušta rampom od utabane stene u unutrašnjosti kratera. I tu, baš kao što je video na fotografijama, nalazio se MNT-1.

Flojd se upilji, zažmirka, odmahnu glavom, pa se ponovo zagleda. Čak i pri blistavoj svetlosti Zemlje bilo je teško videti jasno objekt; prvi utisak koji je stekao bio je da mu je pred očima ravan pravougaonik koji kao da je isečen iz većeg komada indiga; izgledalo je kao da je potpuno lišen debljine. Razume se, posredi je bila optička varka; iako je posmatrao čvrsto telo, ono je odražavalo tako malo svetlosti da mu je mogao videti samo obrise.

Među putnicima je vladao potpuni muk dok se autobus spuštao u krater. Ispunjavalo ih je strahopoštovanje, ali i neverica - naprosto

su odbijali da poveruju da je mrtvi Mesec od svih svetova mogao da iznedri ovo fantastično iznenađenje.

Autobus se zaustavio na dvadeset stopa od ploče, i to sa njene najšire strane, tako da su svi putnici mogli da je dobro osmotre. No, izuzev geomertijski savršenog oblika, malo se šta drugo moglo zapaziti. Nigde nije postojalo nikakvo obeležje, niti je krajnja, abonosna tmastost monolita ma gde bila narušena. Bila je to sama kristalizacija noći i Flojd se za trenutak zapita da li bi to ipak mogla biti neka izuzetna prirodna formacija koju su sazdali plamenovi i pritisci što su sudelovali u stvaranju Meseca. Ali ta daleka mogućnost, znao je, već je bila ispitana i odbačena.

Na neki signal, reflektori postavljeni po ivici kratera složno se upališe i sjajna svetlost Zemlje namah bi potrta znatno snažnijom blistavošću. U lunarnom vakuumu snopovi su, razume se, bili potpuno nevidljivi; obrazovali su preklapajuće elipse zaslepljujuće beline, usredsređene na monolit. Na mestima gde su ga dodirivale, njegova abonosna površina kao da ih je gutala.

Pandorin kovčeg, pomisli Flojd, uz iznenadno naviranje slutnje - koji čeka da ga otvori radoznao Čovek. Šta li će samo pronaći unutra?

13. SPORO SVITANJE

Glavna kupola pod pritiskom kod mesta na kome se nalazio MNT-1 imala je u prečniku samo dvadeset stopa, tako da je unutra bilo neugodno skućeno. Autobus, koji je sa njom bio povezan preko jedne od dve vazdušne komore, malo je povećao raspoloživi prostor, što je i te kako bilo dobrodošlo.

U poluloptastom balonu sa dvostrukim zidovima živelo je, radilo i spavalo šestoro naučnika i tehničara koji su bili stalno uključeni u projekat. Tu je takođe bio smešten pretežan deo njihove opreme i uređaja, sve zalihe koje se nisu mogle ostaviti u vakumu napolju, kuhinjska, kupatilska i klozetska postrojenja, geološki uzorci i jedan mali TV ekran posredstvom koga se lokalitet mogao držati pod stalnim nadzorom.

Floyd se nije iznenadio kada je Halvorsen izabrao da ostane u kupoli; on je izložio svoje stanovište uz zavidnu iskrenost.

"Za mene je skafander nužno zlo", rekao je upravnik. "Oblačim ga samo četiri puta godišnje kada izlazim u tromesečne inspekcije. Ako nemate ništa protiv, sedeću ovde i posmatraču preko televizije."

Jedan deo njegovih predrasuda sada je bio neopravdan, budući da su najnoviji modeli bili nesravnjivo udobniji od nezgrapnih oklopa koje su nosili prvi lunarni istraživači. Mogli su se navući za manje od jednog minuta, čak i bez pomoći sa strane, i bili su potpuno automatski. 'Model pet', u kome je Floyd sada bio brižljivo zaptiven, zaštitio bi ga i od najgorih uslova koji se mogu pojaviti na Mesecu, bilo danju ili noću.

U pratnji dr Majksa, on uđe u malu vazdušnu komoru. Kada je dobovanje pumpi zamrlo, a njegov skafander se gotovo neprimetno ukrutio oko njega, on se najednom nađe optočen tišinom vakuuma.

Ovu tišinu prekide dobrodošli zvuk u skafandru.

"Je li pritisak u redu, dr Flojde? Dišete normalno?"

"Da - sve je kako treba."

Pratilac mu pažljivo proverio pokazivače i ventile na spoljnjem delu skafandra, a onda reče:

"U redu - hajdemo."

Spoljnja vrata se otvoriše i pred njima se pojavi prašinom prekriven Mesečev predeo, obasjan sjajem Zemlje.

Uz obazrive, gegave kretnje Flojd krenu za Majklsom iz komore. Nije bilo teško hodati; štaviše, pomalo paradoksalno, u skafandru se osećao prijatnije nego bilo kada od kako je stigao na Mesec. Dodatna težina ovog oklopa i blagi otpor koji je on pružao njegovim pokretima stvarali su izvestan privid izgubljene zemaljske gravitacije.

Prizor se promenio od kada je grupa stigla pre jedva jedan sat. Iako su zvezde i Zemljina polulopta bile u podjednako meri blistave, četrnaestodnevna lunarna noć bezmalo se okončala. Sjaj korone ličio je na lažno rađanje Meseca povrhu istočnog neba - a onda, bez upozorenja, vrh radio-stuba stotinu stopa iznad Flojdove glave najednom kao da je buknuo plamenom u času kada je uhvatio prve zrake dole još skrivenog Sunca.

Sačekali su da iz vazdušne komore iziđu nadzornik projekta i njegova dva pomoćnika, a zatim lagano krenuše prema krateru. Kad su stigli do njega, tanušan luk nesnosne usijanosti pomolio se iznad istočnog obzorja. Iako će biti potreban pun sat da se Sunce skroz digne povrhu ruba Meseca koji se lagano okretao, zvezde su već čilele.

Krater se još nalazio u senci, ali su reflektori postavljeni duž njegovih ivica blistavo obasjavali unutrašnjost. Dok se Flojd lagano spuštao rampom ka crnom pravougaoniku, ispunjavalo ga je ne samo osećanje strahopoštovanja, nego i bespomoćnosti. Ovde, kod samog portala Zemlje, čovek je već stajao licem u lice sa jednom tajnom koja možda nikada neće biti odgonetnuta. Pre tri miliona godina nešto je minulo ovuda, ostavilo za sobom ovo nedokučeno i možda nedokučivo znamenje vlastite svrhe, a zatim se vratilo ka planetama - ili ka zvezdama.

Radio u skafandru prekide Flojdove sanjarije. "Govori nadzornik projekta. Molim vas da svi stanete ovamo - voleli bismo da snimimo nekoliko fotografija. Dr Flojde, da li biste stali u sredinu... dr Majkls... hvala..."

Nikome drugom sem Flojdu nije se učinilo da u ovome ima nečega smešnog. No, i on je ipak morao pošteno da prizna da mu je milo što je neko poneo foto-aparat; ovaj snimak nesumnjivo će

postati istorijski i on je hteo da obezbedi nekoliko primeraka za sebe. Nadao se da će mu se lice jasno videti kroz vizir skafandra.

"Hvala, gospodo", reče fotograf, pošto se okončalo pomalo kočoperno poziranje pred monolitom i pošto je on načinio desetak snimaka. "Naložićemo foto-odeljenju u bazi da vam pošalje primerke."

Posle toga, Flojd posveti punu pažnju abonosnoj ploči - počevši da polako obilazi oko nje, ispitujući je iz svih uglova, nastojeći da uvreži u pamćenje njene neobičnosti. Nije očekivao da će nešto pronaći, pošto je znao da je svaki kvadratni inč već mikroskopski pomno ispitan.

Tromo Sunce u međuvremenu se podiglo povrh ivice kratera i njegovi zraci slivali su se gotovo pljoštimize po istočnom pročelju bloka. No, on kao da je upijao svaku česticu svetlosti, tako da je izgledalo da ove uopšte nema.

Flojd odluči da izvrši jednostavan opit; postavio se između monolita i Sunca i potražio pogledom vlastitu senku na glatkoj, crnoj ravni. Nije bilo ni traga od nje. Bar deset kilovata sirove toplote mora da je padalo na ploču; ako se nešto nalazilo unutra, onda se jamačno brzo prokuvavalo.

Baš je neobično, pomisli Flojd, naći se ovde u času kada ovu... stvar... Sunce prvi put obasjava posle početka ledenih doba na Zemlji. Ponovo mu je radoznalost pobudila njena crna boja; ona je bila idealna, razume se, za apsorbovanje solarne energije. Ali odmah je odbacio ovu pomisao; jer ko bi bio toliko lud da zakopa napravu na Sunčev pogon na dubinu od dvadeset stopa?

On podiže pogled prema Zemlji koja je počinjala da kopni na jutarnjem nebu. Samo je šaćica od šest milijardi ljudi tamo znala za ovo otkriće; kako će svet reagovati na ovu vest kada konačno bude obelodanjena?

Političke i socijalne implikacije bile su ogromne; svaka osoba koja se odlikovala istinskom inteligentnošću - svako ko je gledao makar i inč dalje od svog nosa - ustanoviće da su joj se život, vrednosti, filozofija tanano promenili. Čak i ako u pogledu MNT-1 ništa ne bude otkriveno i on ostane večna tajna, Čovek će znati da nije jedini u Vaseljenji. Iako ih je on promašio za više miliona godina, oni koji su jednom stajali ovde još se mogu vratiti: a ako do toga i ne

dođe, uopšte nije isključeno da postoje i drugi. Sve budućnosti moraju sada sadržati ovu mogućnost.

Flojd se još nosio sa ovim mislima kada se zvučnik u njegovom skafandru najednom oglasi prodornim elektronskim piskom, sličnim grozno pojačanom i izobličenom vremenskom signalu. On nesvesno pokuša da prekrije uši šakama u rukavicama skafandra; potom se pribra i mahnito posegnu ka dugmetu za kontrolisanje jačine na radio-prijemniku. Dok je to nesigurno činio, još četiri piska razlegoše se eterom; a onda usledi milosrdna tišina.

Svuda oko kratera prilike su nepomično stajale, paralisane potpunom zbunjenošću. Nije, dakle, posredi kvar u mojoj opremi, reče Flojd u sebi; svi su čuli ove prodorne elektronske krike.

Posle tri miliona godina tmine, MNT-1 pozdravio je lunarnu zoru.

14. OSLUŠKIVAČI

Stotinu miliona milja sa one strane Marsa, u studenoj samotnosti do koje još nije stigao nijedan čovek, 'Monitor za duboki svemir 79' lagano se kretao među prepletenim orbitama asteroida. Tri godine besprekorno je vršio svoje poslanstvo - na ponos i diku američkih naučnika koji su ga projektovani, britanskih inženjera koji su ga napravili i ruskih tehničara koji su ga lansirali. Tanana paučina antena hvatala je prolazeće talase radio-šuma - neprekidno pucketanje i pištanje onoga što je Paskal, u jednom znatno jednostavnijem dobu, prostodušno nazvao 'tišina beskrajnog prostora'. Detektori zračenja beležili su i podvrgavali analizi priliv kosmičkih zraka iz Galaksije i iz tačaka izvan nje; neutronske i rendgenske teleskopi motrili su na neobične zvezde koje nijedno ljudsko oko nikada neće videti; magnetometri su osmatrali nalete i orkane Sunčevog vetra, mlazeve razrađene plazme koji su šikljali sa zvezde brzinom od milion milja na sat ka njenoj deci što su kružila oko nje. Sve te stvari, kao i mnoge druge, strpljivo je beležio 'Monitor za duboki svemir 79', unoseći ih u svoju kristalnu memoriju.

Jedna od njegovih antena koje su smatrane čudom elektronike neprekidno je bila upravljena prema istoj tački što se nikada nije odveć udaljavala od Sunca. Svakih nekoliko meseci njena daleka meta mogla se videti, da je kojim slučajem tu bilo nekog oka kadrog za gledanje, kao sjajna zvezda sa obližnjim, slabašnim pratiocem; no, pretežan deo vremena ona je bila izgubljena u bleštavosti Sunca.

Ka toj udaljenoj planeti, Zemlji, monitor je svaka dvadeset četiri časa upućivao informacije koje je strpljivo sakupljao, sve zgodno sažete u jedan petominutni impuls. Oko četvrt časa kasnije, putujući brzinom svetlosti, taj impuls bi stigao do odredišta. Na njega su čekale mašine kojima je to dodeljeno u dužnost; one bi pojačale i snimile signal, a potom bi ovaj snimak bio dodat već postojećem fondu od mnogo hiljada milja magnetne trake koja je sada stajala uskladištena u trezorima Svetskih svemirskih centara u Vašingtonu, Moskvi i Kamberi.

Od časa kada su se prvi sateliti vinuli na orbitu, pre skoro pedeset godina, bilioni i trilion impulsa informacija slivali su se iz svemira, da bi bili uskladišteni za dan kad će možda doprineti

razvoju znanja. Samo će sićušan deo sveg tog sirovog materijala uopšte biti obrađen; no, nikako se unapred nije moglo reći koja će osmatranja koji naučnik možda poželeti da konsultuje kroz deset, pedeset ili stotinu godina. Sve je, dakle, valjalo čuvati u arhivi, naslagano u beskrajnim hodnicima sa klimatizacijom, umnoženo u tri primerka od kojih se svaki nalazio u drugom središtu, čime se osujećivala mogućnost slučajnog gubitka. Bio je to deo istinskog blaga čovečanstva, vredniji od svekolikog zlata beskorisno zaključanog u trezorima banaka.

A sada je 'Monitor za duboki svemir 79' zabeležio nešto neobično - slabašan, ali i nepogrešiv poremećaj koji je prostrujao kroz Sunčev sistem i koji se veoma razlikovao od svih prirodnih pojava uočenih u prošlosti. Automatski, monitor mu je zabeležio pravac, vreme, snagu; kroz nekoliko časova proslediće informaciju o tome na Zemlju.

Isto će tako postupiti 'Orbiter M 15', koji je pravio dva kruga dnevno oko Marsa, 'Sonda visokog nagiba 21', koja se lagano pela povrhu ravni ekliptike, pa čak i 'Veštačka kometa 5', koja je već ušla u studenu pustoš sa one strane Plutona, krećući se orbitom do čije će najudaljenije tačke stići tek kroz hiljadu godina. Svi su oni zabeležili neobičan odliv energije koji im je uznemirio instrumente; takođe su svi, u svoje vreme, automatski poslali podatak u skladišta memorije na dalekoj Zemlji.

Računari možda nikada ne bi uočili vezu između ova četiri neobična niza signala sa svemirskih sonde na međusobno nezavisnim orbitama, udaljenim milionima milja. Ali čim je bacio pogled na svoj jutarnji izveštaj, meteorolog zračenja na Gadardu shvatio je da je nešto čudno minulo kroz Sunčev sistem tokom poslednja dvadeset četiri časa.

Raspolagao je samo delom pređene putanje, ali kada ju je računar projektovao na situacionoj tabli planeta, ona se pojavila jasna i nepogrešiva poput pramena pare na vedrom nebu ili samo jednog traga stopala na polju prekrivenom devičanskim snegom. Nekakvo imaterijalno ustrojstvo energije, za kojim se vukla pruga zračenja slična brazdi što ostaje za hitrim gliserom, suknilo je sa lica Meseca i zaputilo se ka zvezdama.

Treći deo: IZMEĐU PLANETA

15. 'OTKRIĆE'

Brod je krenuo od Zemlje pre samo trideset dana, ali je Dejvidu Boumenu ponekad bilo teško da poveruje da je ikada znao i za neki drugi oblik postojanja osim ovoga u zatvorenom, malom svetu 'Otkrića'. Sve godine obuke, sve pređašnje misije na Mesec i Mars kao da su pripadale nekom drugom čoveku, u nekom drugom životu.

Frenk Pul imao je isti utisak i ponekad bi u šali požalio što se najbliži psihijatar nalazi udaljen od njih gotovo stotinu miliona milja. Ali ovo osećanje izdvojenosti i otuđenosti lako se moglo shvatiti i ono jamačno nije ukazivalo ni na kakvu abnormalnost. Za pedeset godina od kako su se ljudi vinuli u svemir, još nije bilo ovakve misije.

Ona je započeta pre pet godina kao 'Projekat Jupiter'- prvo povratno putovanje broda sa ljudskom posadom do najveće među planetama. Letelica je već gotovo bila spremna za dvogodišnji pohod, kada je, krajnje neočekivano, došlo do promene profila misije.

'Otkriće' će, doduše, stići do Jupitera, ali neće se tu zaustaviti. Čak neće ni smanjiti brzinu dok bude hitalo kroz razuđen jovijanski satelitski sistem. Naprotiv - iskoristiće gravitaciono polje džinovskog sveta kao svojevrsnu pračku koja će ga hitnuti još dalje od Sunca. Slično kakvoj kometi, ono će se zaputiti ka spoljnim područjima Sunčevog sistema, ka svom krajnjem odredištu, blistavom Saturnu opasanom prstenovima. I nikada se neće vratiti...

Za 'Otkriće', to će biti jednosmerno putovanje - ali njegova posada nipošto nije imala nameru da izvrši samoubistvo. Ako sve bude bilo u redu, oni će se vratiti na Zemlju kroz sedam godina - od kojih će pet proteći u magnovenju, u besanom spavanju hibernacije, dok budu čekali da ih izbavi još nenapravljeno 'Otkriće II'.

No, glagol 'izbaviti' pažljivo je izbegavan u svim iskazima i dokumentima Astronautičke agencije; on je pretpostavljao mogućnost pojave neke pogreške u planovima, tako da se u odobrenom žargonu radije koristila reč 'pokupiti'. Ako nešto stvarno krene naopako, sasvim izvesno neće biti nikakve nade u izbavljanje, s obzirom na udaljenost od gotovo milijardu milja od Zemlje.

Bio je to sračunat rizik, baš kao i kod svih putovanja u nepoznato. Ali poluvekovno istraživanje pokazalo je da je veštački

sprovedena hibernacija ljudi savršeno bezbedna, što je otvorilo nove mogućnosti u svemirskim putovanjima. Tek je, međutim, ovaj pohod trebalo da celu stvar stavi na najtežu probu.

Tri člana istraživačke ekipe, koji neće biti potrebni sve dok brod ne uđe na završnu orbitu oko Saturna, prespavaće celo putovanje do odredišta. Na ovaj način biće uštedene tone hrane i drugih potrošnih dobara; gotovo je podjednako bila važna okolnost što će tim biti svež i poletan, neiznuren desetomesečnim putovanjem, kada bude trebalo da stupi u dejstvo.

'Otkriće' će ući na parkirnu orbitu oko Saturna, postavivši novi mesec džinovske planete. Kretaće se napred-nazad po dva miliona milja dugačkoj elipsi koja će ga na jednom kraju dovesti sasvim blizu Saturna, da bi ga potom zaputila preko orbita svih većih meseca. Imaće na raspolaganju stotinu dana da kartografišu i izučavaju jedan svet osamdeset puta prostraniji od Zemlje i okružen svitom od bar petnaest poznatih satelita - od kojih je jedan veliki poput planete Merkur.

Tu mora da se nahode čudesa koja se stolecima mogu izučavati; prva ekspedicija može da preduzme samo preliminarna izviđanja. Sve što ona bude otkrila biće radio-vezom upućeno na Zemlju; čak i ako se istraživači nikada ne vrate, njihova otkrića neće biti izgubljena.

Posle stotinu dana 'Otkriće' će zamreti. Svi članovi posade otići će u hibernaciju; samo će ključni sistemi nastaviti da dejstvuju, a nad njima će bdeti neumorni elektronski mozak broda. Letelica će nastaviti da kruži oko Saturna po orbiti koja će u toj meri biti određena da će ljudi uvek tačno znati gde da potraže svog planetnog izaslanika, kako sada tako i kroz hiljadu godina. Ali kroz samo pet godina, prema sadašnjim planovima, tamo će prispeti 'Otkriće II'. Čak i ako do tada protekne šest, sedam ili osam godina, usnulim putnicima biće svejedno. Za sve njih časovnik će stati, kao što je već stao za Vajtheda, Kaminskog i Hantera.

Ponekad je Boumen, kao zapovednik 'Otkrića', zavelo svojoj trojici besvesnih kolega u zamrznutom spokoju hibernakuluma. Njih uopšte nije morila dosada, niti ih je opterećivala odgovornost; sve dok ne stignu do Saturna, spoljnji svet uopšte neće postojati za njih.

Ali taj svet bdeo je nad njima posredstvom njihovih biosenzornih displeja. Neupadljivo smešteno među mnogobrojnim instrumentima na kontrolnoj tabli, nalazilo se pet malih panela sa natpisima 'Hanter', 'Vajthed', 'Kaminski', 'Pul' i 'Boumen'. Poslednja dva bila su prazna i beživotna; njihovo vreme doći će tek kroz godinu dana. Ostali su sadržali sazvežđa sićušnih, zelenih svetala koja su obznanjivala da je sve u redu; uz to, na svakome je bio smešten mali displej preko koga su nizovi sjajnih linija pratili spore ritmove što su označavali bilo, disanje i moždanu delatnost.

Bilo je trenutaka kada je Boumen, iako potpuno svestan da je to sasvim nepotrebno - budući da bi se uzbuna oglasila istog trena čim bi nešto pošlo naopako - uključio i audio-izlaz. Stao bi da sluša, napola hipnotisan, beskrajno spore otkucaje srca svojih usnulih kolega, ne skidajući pogled sa tromih talasa koji su sinhrono marširali preko ekrana.

Najvećma su ga očaravali displeji EEG-a - elektronski potpisi triju ličnosti koje su jednom postojale i koje će jednog dana ponovo postojati. Bili su gotovo lišeni vršaka i dolja, električnih eksplozija koje su obeležavale delatnost budnog mozga - ili čak mozga u stanju normalnog spavanja. Ukoliko je i preostao neki delić svesti, on se nalazio izvan domašaja uređaja, ali i pamćenja.

Ovu poslednju činjenicu Boumen je znao iz ličnog iskustva. Pre no što je bio izabran za ovaj pohod, isprobane su njegove reakcije na hibernaciju. Posle toga, on nije bio siguran da li je izgubio nedelju dana života - ili je za isto razdoblje odložio konačni trenutak smrti.

Kada su mu elektrode postavljene na čelo i pošto je generator spavanja stao da šalje svoje impulse, pred očima mu se nakratko razigrala predstava kaleidoskopskih ustrojstava i pokretnih zvezda. Potom je sve to iščezlo i progutala ga je tmina. Uopšte nije osetio injekcije, a još manje prvi dodir studeni, dok mu se telesna temperatura spuštala ka nivou od svega nekoliko stepeni iznad tačke mržnjenja.

Probudio se sa utiskom da je koliko maločas sklopio oči. Ali znao je da je to privid; zbog nečega je bio uveren da su, u stvari, minule godine u međuvremenu.

Da li je misija izvršena? Jesu li već stigli do Saturna, obavili ispitivanje i vratili se u hibernaciju? Je li stiglo 'Otkriće II' da ih vrati

na Zemlju?

Ležao je u snolikoj omami, krajnje nesposoban da razabere koja su sećanja prava, a koja prividna. Otvorio je oči, ali se malo šta moglo videti osim zamućenog sazvežđa svetala koja su ga zbunjavala nekoliko minuta. A onda je shvatio da posmatra indikatorske svetiljke na brodskoj situacionoj tabli, ali bilo je nemoguće dovesti ih u žižu. Uskoro je odustao od pokušaja da to učini.

Preplavljivao ga je topao vazduh, odagnavajući mu studen iz udova. Bilo je tiho, osim što je iz zvučnika iza njegove glave dopirala neka podsticajna, blaga melodija. Lagano je postajala sve jača.

A onda mu se obrati jedan opušteni, prijateljski glas, za koji je on, međutim, znao da ga je sintetisao računar.

"Postaješ funkcionalan, Dejve. Nemoj ustajati niti činiti nagle kretnje. Ne pokušavaj da govoriš."

Nemoj ustajati! - pomisli Boumen. Baš smešno. Sumnjao je da može i prstom da mrdne. Prilično se iznenadio kada je ustanovio da je to ipak u stanju da učini.

Osećao se sasvim zadovoljan, ali na izvestan omamljen, glupav način. Nejasno je znao da je spasilački brod morao stići, da je otpočeo postupak automatskog buđenja i da će uskoro videti druga ljudska bića. To je bilo lepo, ali ga zbog nečega nije uzbuđivalo.

A onda je osetio glad. Računar je, razume se, predvideo ovu potrebu.

"Kraj tvoje desne ruke nalazi se signalno dugme, Dejve. Ako si gladan, molim te da ga pritisneš."

Boumen nagna prste da potraže unaokolo i oni uskoro napipaše izbočinu u obliku kruške. Potpuno ju je smeo sa uma, iako je morao znati da se ona nalazi tu. Koliko li je još samo stvari zaboravio: da li hibernacija možda briše pamćenje?

On pritisnu dugme i sačeka. Nekoliko minuta kasnije jedana metalna ruka pokrenu se iz kućišta i plastična cucla poče da mu se spušta ka usnama. Stao je halapljivo da usisava i topla, slatka tečnost poče da mu se sliva niz grlo, vraćajući mu izgublenu snagu sa svakom kapi.

A onda se hranilica ponovo podiže i on opet ostade da spokojno počiva. Sada je bio kadar da pokreće ruke i noge; pomisao na

koračanje više nije predstavljala nemoguć san.

Iako je osećao da mu se snaga brzo vraća, uopšte ne bi mario ako bi tu ostao daveka da leži kada više ne bi bilo spoljnih podsticaja. A onda mu se obrati novi glas - ovog puta u potpunosti ljudski, a ne sazdan od električnih impulsa sabranih u celini u memoriji koja je bila više nego ljudska. Bio je to takođe poznat glas, premda je proteklo neko vreme pre no što ga je prepoznao.

"Zdravo, Dejve. Fino se povraćaš. Možeš sada da govoriš. Znaš li gde se nalaziš?"

Mozgao je oko toga neko vreme. Ako je stvarno na orbiti oko Saturna, šta se dogodilo tokom svih onih meseci od kako je krenuo sa Zemlje? Ponovo je počeo da se pita da li pati od amnezije. Paradoksalno, sama ova pomisao ga je ospokojila. Ako se mogao setiti reči 'amnezija', onda mu se mozak jamačno nalazi u dobrom stanju...

Ali još nije znao gde je, a govornik sa druge strane veze mora da je potpuno razumeo njegovu situaciju.

"Ne brini, Dejve. Ovde Frenk Pul. Posmatram tvoje srce i disanje - sve je savršeno normalno. Samo se opusti - polako. Sada ćemo otvoriti vrata i izvući te napolje."

Blaga svetlost ispuni komoru; spram ulaza koji se sve više širio, on razabra obrise pokretnih oblića. I upravo tog časa sećanje mu se potpuno povraća i on shvati gde se, u stvari, nalazi.

Iako se bezbedno vratio sa najdaljih međa sna i najbližih međa smrti, bio je odsutan samo nedelju dana. Kada bude izišao iz hibernakuluma, neće ugledati hladno Saturnovo nebo; ono se i dalje nalazilo više od godinu dana u budućnost i milijardu milja daleko. Još je bio u odeljenju za obuku u Središtu za svemirski let u Hjustonu, pod vrelin Suncem Teksasa.

16. HAL

Ali Teksas je sada bio nevidljiv, pa je čak i Sjedinjene Države bilo teško razabrati. Iako je pogon na plazmu, koji je stvarao nizak pritisak, odavno bio isključen, 'Otkriće' je i dalje hitalo napred, sa vitkim, strelastim telom okrenutim od Zemlje; sva moćna brodska optička oprema bila je upravljena ka spoljnim planetama gde mu se nalazila sudbina.

Postojao je, međutim, jedan teleskop koji je neprestano stajao okrenut prema Zemlji. Bio je postavljen poput nišana na rubu brodske uskosnopne antene, obezbeđujući da ova velika parabolična zdela postojano bude upravljena ka svojoj dalekoj meti. Sve dok Zemlja bude počivala u krstu končića ovog uređaja, životna komunikaciona veza biće nenarušena i poruke će moći da odlaze i dolaze duž nevidljivog snopa koji se sa svakim minulim danom produžavao za više od dva miliona milja.

Bar jedanput prilikom svake smene dežurstva Boumen bi bacio pogled prema matičnom svetu kroz teleskop za upravljanje antene. Kako je Zemlja sada stajala ispred Sunca, ka 'Otkriću' je bila okrenuta njena noćna polulopta i na središnjem displeju planeta je nalikovala na zaslepljujući srebrni srp sličan drugoj Veneri.

Samo se retko kada mogla prepoznati neka geografska osobenost na tom sve manjem luku svetlosti, budući da su ih skrivali oblaci i izmaglice, ali zato je zatamljeni deo diska bio neizmerno očaravajući. Sav je bio prošaran bleštavim gradovima, koji su povremeno buktali postojanom svetlošću, a ponekad su treptali poput svitaca dok bi površ njih promicali atmosferski poremećaji.

Bilo je takođe razdoblja kada je Mesec, krećući se napred-nazad svojom orbitom, obasjavao predeo poput kakve velike svetiljke, čineći vidljivim zatamljena mora i kontinente Zemlje. Tada bi, uz uzbuđenje koje prati prepoznavanje, Boumen razabirao poznate linije obala kako se sjaje u toj utvarnoj lunarnoj svetlosti. A ponekad, kada bi Tihi okean bio miran, uspeo je čak da vidi odsjaj Meseca kako svetluca na površini vode; tada bi mu u sećanje došle noći provedene pod palmama tropskih laguna.

No, nije žalio za tim izgubljenim lepotama. Nauživao se u svima njima za svojih trideset pet godina života; uostalom, bio je rešen da se ponovo prepusti uživanju kada se vrati, bogat i slavan. U međuvremenu, razdaljina ih je činila još dragocenijim nego inače.

Šesti član posade nije mario ni za jednu od tih stvari, budući da on nije bio ljudsko biće. Posredi je bio veoma razvijen računar, HAL 9000, mozak i nervni sistem broda.

Hal (skraćenica proistekla od Heuristički programiran ALgoritamski računar, ništa manje) predstavljao je remek-delo treće kompjuterske revolucije. Do njih je, kako je izgledalo, dolazilo u razmacima od po dvadeset godina, a pomisao na okolnost da je, po toj logici, neposredno predstojala nova revolucija zabrinjavala je mnoge ljude.

Prva se zbilja tokom četrdesetih godina dvadesetog veka, kada je sada već uveliko zastarela elektronska cev omogućila tako nezgrapne, veoma brze maloumnike kao što su bili ENIAC i njegovi naslednici. Potom, šezdesetih godina, došlo je do usavršavanja tranzistorske mikroelektronike. Taj razvoj jasno je stavio do znanja da veštačka inteligencija, koja po mogućnostima nimalo ne zaostaje za Čovekom, uopšte ne mora da bude krupnija od kancelarijskih stolova - kada bi se samo znalo kako je sazdati.

To verovatno niko nikada ne bi saznao; no, bilo je svejedno. Tokom osamdesetih godina, Minski i Gud pokazali su kako se neuralne mreže mogu automatski generisati - samoreplicirati - saglasno bilo kom proizvoljnom programu učenja. Veštački mozgovi mogli su se usložnjavati procesom koji je zapanjujuće bio analogan razvoju ljudskog mozga. Za ma koji dati slučaj tačne pojedinosti bilo je nemoguće dokučiti; no, čak i kada bi to bilo izvodljivo, njihova složenost milionima puta nadmašila bi sposobnosti ljudskog poimanja.

Bez obzira na to kako stvar dejstvovala, krajnji ishod bila je mašinska inteligencija kadra da sprovodi - neki filozofi još radije koriste reč 'oponaša' - većinu delatnosti ljudskog mozga, samo uz znatno veću brzinu i pouzdanost. Stajala je veoma mnogo, tako da je do sada napravljeno svega nekoliko jedinica iz serije HAL 9000; no, stara šala da će uvek biti lakše praviti organske mozgove nekvalifikovanom radnom snagom počela je da zvuči pomalo šuplje.

Hal je podjednako pomno bio uvežban za ovu misiju kao i njegove ljudske kolege - ali na to uvežbavanje otišlo je znatno manje vremena, budući da on, pored svojstvene brzine, uopšte nije spavao. Njegov glavni zadatak bio je vođenje nadzora nad sistemima za održavanje života, neprekidno proveravanje pritiska kiseonika, temperature, pojava otvora na trupu, zračenja i svih ostalih međusobno povezanih činilaca od kojih su zavisili životi krhkog ljudskog tovara. Bio je kadar da izvršava složene navigacione ispravke i da obavlja neophodne manevre u toku leta kada bi došlo vreme za promenu kursa. Takođe je mogao da nadzire hibernisane članove posade, da vrši neophodna podešavanja njihove sredine i da im ubrizgava sićušne količine intravenoznih tečnosti koje su ih održavale u životu.

Prva pokolenja računara primala su podatke posredstvom znamenitih tastatura, sličnih onima sa pisanih mašina, a odgovarala su preko veoma brzih štampača i vizuelnih displeja. Hal je i to mogao činiti kada bi bilo neophodno, ali pretežan deo njegovog opštenja sa ostalim putnicima odigravao se izgovorenim rečima. Pul i Boumen mogli su da razgovaraju sa Halom kao da je posredi ljudsko biće, a on je uzvraćao na besprekornom idiomatskom engleskom koji je naučio tokom kratkotrajnih nedelja svog elektronskog detinjstva.

Je li Hal stvarno kadar da misli - na to pitanje odgovorio je britanski matematičar Alen Turing još tokom četrdesetih godina dvadesetog veka. Turing je istakao da ako neko vodi duži razgovor sa mašinom - svejedno da li posredstvom tastature ili mikrofona - a pri tom nije kadar da uoči razliku između odgovora koje dobija i onih koje bi dao neki čovek, onda mašina uistinu misli, prema svakoj suvisloj definiciji ovog pojma. Hal je lako mogao da prođe Turingov test.

Možda će čak kucnuti čas kada će Hal preuzeti zapovedništvo nad brodom. U slučaju opasnosti, ukoliko niko ne bi reagovao na njegove signale, on bi najpre pokušao da probudi usnule članove posade električnim i hemijskim podsticajima. Ako ni oni ne bi odgovorili, Hal bi radiom pozvao Zemlju da dobije daljna uputstva.

Konačno, ako ni sa Zemlje ne bi ništa stizalo, on bi preduzeo mere koje nađe za shodno da sačuva brod i nastavi misiju - čiju je

pravu svrhu jedino on znao i koju njegove kolege-ljudi nikada ne bi ni naslutili.

Pul i Boumen često su, ne bez humora, isticali da su oni samo nadzornici i pazikuće na jednom brodu koji je, u stvari, kadar da se sam stara o sebi. Zapanjili bi se i ne malo rasrdili kada bi otkrili koliko je istine bilo u toj šali.

17. OBIČAJI PLOVLJENJA

Svakodnevno upravljanje brodom veoma je pomno bilo isplanirano, tako da su - bar teorijski - Boumen i Pul tačno znali šta im valja činiti u svakom trenutku tokom dvadeset četiri časa. Radili su u dvanaestočasovnim smenama, neizmenice, tako da se nikada nije događalo da obojica spavaju u isto vreme. Oficir na dužnosti ostajao bi na kontrolnom mostu, dok bi njegov zamenik vodio računa o opštem održavanju, obilazio brod, hvatao se ukoštac sa neobičnim zadacima koji su svaki čas iskršavali ili se odmarao u svojoj kabini.

Iako je Boumen bio nominalni kapetan u ovoj fazi misije, nijedan spoljni posmatrač ne bi to mogao da zaključi. On i Pul u potpunosti su razmenjivali uloge, činove i odgovornosti svakih dvanaest časova. Ovo ih je obojicu održavalo u punoj formi, sasvim je smanjivalo mogućnosti da dođe do trvenja i doprinosilo je da se postigne željena stopostotna redundantnost.

Boumenov dan počinjao je u šest časova po brodskom vremenu - opštem efemeridnom vremenu astronoma. Ukoliko bi se uspavao, Hal je raspolagao raznovrsjem bipova i zvonjenja da ga podseti na dužnosti, ali tim sredstvima nikada nije pribegnuto. Testa radi, Pul je jednom isključio uređaj za buđenje, no Boumen se automatski digao u pravo vreme.

Prvi zvanični korak po buđenju bio je da pomeri za dvanaest časova glavni hibernacioni hronometar. Ukoliko bi ova operacija izostala dva puta uzastopce, Hal bi izveo zaključak da su on i Pul onesposobljeni i preduzeo bi neophodne mere predviđene za ovakav slučaj.

Boumen bi potom otišao u toalet, zatim bi pristupio izometrijskim vežbanjima, a onda bi se latio doručka i čitanja jutarnjeg radio-izdanja 'World Times-a'. Na Zemlji nikada nije tako pomno čitao novine kao sada; čak i najsitnije vesti iz rubrike društvena govorkanja, kao i najbeznačajnija politička šuškanja, neizostavno su mu plenili pažnju dok su promicali ekranom.

U sedam časova zvanično bi smenio Pula na komandnom mostu, donevši mu kafu iz kuhinje u tubi na istiskanje. Ako - kao što je obično bivao slučaj - ne bi bilo ničega da se izvesti, niti kakvih mera koje je valjalo preduzeti, on bi otpočeo proveravanje

pokazatelja svih uređaja i obavljanje niza testova čija je svrha bila da se uoče mogući kvarovi. Ovaj posao bio bi okončan u deset, a onda bi usledilo razdoblje učenja.

Boumen se bavio učenjem više od polovine života i sa tim neće prestati sve dok ne ode u penziju. Zahvaljujući revoluciji koja se zbilila u dvadesetom stoleću na polju obučavanja i tehnika obrade informacija, on je već raspolagao obimom znanja koji je bio ravan diplomama na dva ili tri fakulteta - a, što je bilo još značajnije, mogao je da se seti devedeset odsto onoga što je jednom naučio.

Pre pedeset godina bio bi smatran za stručnjaka na području primenjene astronomije kibernetike i svemirskih pogonskih sistema - no, on bi bez oklevanja porekao, uz iskrenu nevericu, da je uopšte stručnjak. Boumen nikada nije uspevao da veže svoje interesovanje isključivo za jedan predmet; uprkos mračnim upozorenjima svojih instruktora, bio je uporan u htenju da stekne diplomu iz opšte astronautike - kursa sa neodređenim i rasplnutim nastavnim programom, predviđenog za one čiji se koeficijent inteligencije kreće tek negde oko sto trideset i koji nikada neće dostići krajnje domete u svojoj profesiji.

Odluka mu se pokazala ispravna; upravo mu je to odbijanje da se specijalizuje omogućilo da postane jedinstveno kvalifikovan za sadašnji zadatak. Uglavnom iz istih razloga, Frenk Pul - koji je ponekad, ne bez izvesne podrugljivosti, nazivao sebe 'lekarom opšte prakse na polju svemirske biologije' - ispao je njegov idealni zamenik. Njih dvojica, uz, ukoliko bi se pokazala neophodna, pomoć iz Halovih ogromnih skladišta informacija, biće kadra da se uhvate ukoštac sa svakim problemom koji se mogao pojaviti tokom ovog putovanja - sve dok im umovi budu čili, prijemčivi i kadri da oživljavaju stara ustrojstva pamćenja.

I tako, tokom dva časa, od deset do dvanaest, Boumen bi vodio razgovor sa elektronskim učiteljem, proveravajući svoje opše znanje i upućujući se u građu koja se posebno odnosila na ovu misiju. Neprekidno bi prebirao po planovima broda, dijagramima vodova i kola, ili profilima putovanja, odnosno nastojao bi da dozna što više o Jupiteru, Saturnu i njihovim razuđenim porodicama meseca. U podne, otišao bi u kuhinju, prepustivši brod Halu dok bi pripremao ručak. Čak je i tu bio u potpunosti u dodiru sa svim što se zbiva,

budući da se u maloj prostoriji koja je služila kao salon i trpezarija nalazio duplikat displeja situacione table, tako da ga je Hal mogao pozvati čim bi za tim iskrsla potreba. Pul bi mu se pridružio za obrok, pre no što bi otišao na šestočasovni počinak, i njih dvojica obično bi gledala jedan od redovnih TV programa koji su im prenošeni sa Zemlje.

Njihov jelovnik bio je isplaniran podjednako pomno kao i svi ostali vidovi misije. Hrana, koja je uglavnom držana smrznuta i dehidrirana, bila je bez izuzetka prvorazredna i izabrana tako da se može pripremati i jesti uz što je moguće manje poteškoća. Porcije je jednostavno trebalo otvoriti i staviti u sićušnu, automatsku pećnicu, koja bi se oglasila zvučnim signalom pošto bi posao bio obavljen. Mogli su da uživaju u onome što je imalo ukus - i, podjednako važno, izgled - soka od pomorandže, jaja (na bilo koji način), odrezaka, krmenadli, pečenja, svežeg povrća, raznog voća, sladoleda, pa čak i sveže pečenog hleba.

Posle ručka, od trinaest do šesnaest časova, Boumen bi krenuo u lagan i pažljiv obilazak broda - odnosno onih njegovih delova koji su bili dostupni. 'Otkriće' je s kraja na kraj imalo gotovo četiri stotine stopa, ali se mali svet, u kome je bila smeštena njegova posada, u celosti nalazio unutar kugle prečnika četrdeset stopa u sklopu trupa pod pritiskom.

Tu su stajali svi sistemi za održavanje života, kao i kontrolni most koji je predstavljao operativno srce broda. Ispod njega, nalazila se mala 'svemirska garaža' opremljena trima vazдушnim komorama, kroz koje su kapsule na vlastiti pogon, velike taman toliko da u njih stane po jedan čovek, mogle da isplove napolje, u prazninu, ukoliko bi iskrsla potreba za nekom vanbrodskom delatnošću.

Polutarno područje kugle pod pritiskom - odsečak, kako bi se reklo, od Jarca do Raka - predstavljalo je stanište bubnja, prečnika trideset pet stopa, koji se lagano okretao. Praveći jedan krug svakih deset sekundi, ovaj karusel ili centrifuga stvarao je veštačku gravitaciju jednaku Mesečevoj. Bilo je to dovoljno da se spreči fizička atrofija, koja bi proistekla iz potpunog odsustva težine, a i da se omogući da se rutinsko dejstvovanje življenja odigrava pod normalnim - ili približno normalnim - uslovima.

U karuselu se nalazilo sve što se odnosilo na kuhinju, trpezariju, kupatilo i klozet. Jedino se tu bezbedno mogao pripremiti i ispiti kakav topli napitak - što je bilo krajnje opasno u bestežinskim uslovima, gde su lebdeće grumuljice ključale vode mogle izazvati gadne opekotine. Problem brijanja takođe je bio rešen, tako da nisu postojale bestežinske dlačice koje su se razletale na sve strane, dovodeći u opasnost električnu opremu i predstavljajući pretnju po zdravlje.

Po rubu karusela bilo je smešteno pet sićušnih kabina, koje je svaki astronaut uredio po svom ukusu i u kojima su se nalazile njihove lične stvari. U upotrebi su trenutno bile jedino Boumenova i Pulova, dok su budući žitelji preostale tri kabine počivali u svojim elektronskim sarkofazima odmah uz njih.

Ukoliko bi se ukazala potreba za tim, okretanje karusela moglo se zaustaviti; kada bi se to dogodilo, njegov angularni momenat valjalo je uskladištiti u zamajcu, a potom ga odatle preuzeti pri ponovnom otpočinjanju rotiranja. No, on se najčešće okretao postojanom brzinom, budući da se bez poteškoća moglo ući u veliki bubanj što se lagano vrteo, na taj način što bi se kao oslonac koristila jedna šipka koja je išla kroz područje nulte gravitacije njegovog središta. Prelazak na pokretni deo postajao je podjednako lak i automatski, uz samo malo iskustva, kao i stapanje na pokretne stepenice.

Loptasti trup pod pritiskom obrazovao je glavu krhkog ustrojstva strelastog oblika dugačkog preko stotinu stopa. Kao i sve letelice predviđene za otiskivanje u svemir, 'Otkriće' je bilo odveć lomno i nedovoljno aerodinamično da bi moglo ući u neku atmosferu ili da bi se suprotstavilo punom dejstvu gravitacionog polja ma koje planete. Ono je montirano na orbiti oko Zemlje, iskušano na probnom translunarnom letu i konačno provereno na orbiti iznad Meseca. Bilo je to stvorenje koje je pripadalo čistom svemiru - te je tako i izgledalo.

Neposredno iza trupa pod pritiskom nizala se skupina od četiri velika tanka sa tečnim vodonikom - a iza njih, u obliku dugačkog, vitkog slova 'V', nalazila su se zračeca peraja koja su rasipala suvišnu toplotu nuklearnog reaktora. Prošarana tamnom mrežom cevi sa tečnošću za hlađenje, ona su nalikovala na krila nekog

ogromnog vilinskog konjica i zbog njih je 'Otkriće' pod izvesnim uglovima načas podsećalo na kakav starinski jedrenjak.

Na samom kraju toga 'V', tri stotine stopa od odeljka sa posadom, bio je smešten zapretani pakao reaktora i kompleks fokusirajućih elektroda kroz koje je izlazila usijana zvezdana građa pogona na plazmu. On je obavio svoj posao pre više nedelja, izvevši 'Otkriće' sa njegove parkirne orbite oko Meseca. Sada je reaktor veselo brujaao, tvoreći električnu energiju za brodske potrebe, a velika, zračeca peraja, koja bi se užarila do boje višnje kada bi 'Otkriće' ubrzavalo pod najvećim potiskom, bila su hladna i tamna.

Iako bi za ispitivanje ovog područja broda bilo potrebno preduzeti izlet u svemir, postojali su uređaji i isturene TV kamere koje su iscrpno izveštavale o stanju u tom delu. Boumen je sada osećao da detaljno poznaje svaku kvadratnu stopu radijatora, ploča i mreže cevovoda koja je stajala u vezi sa njima.

U šesnaest časova okončao bi pohod i podneo poman verbalni izveštaj kontroli misije, ne prestajući da govori sve dok ne bi stigla potvrda o prijemu. Onda bi isključio svoj odašiljač, saslušao šta Zemlja ima da mu kaže i uputio odgovore na eventualna pitanja. U osamnaest časova probudio bi se Pul i on bi mu prepustio komandu.

Potom bi usledilo šest slobodnih časova koje je mogao iskoristiti prema svom nahođenju. Ponekad bi nastavio sa učenjem, slušao muziku ili gledao filmove. Pretežan deo vremena provodio bi u prebiranju po brodskoj neiscrpoj elektronskoj biblioteci. Počele su da ga očaravaju veliki pohodi iz prošlosti - što je pod datim okolnostima bilo prilično razumljivo. Ponekad bi isplovio sa Pitejom kroz Herkulove stubove, otisnuvši se duž obala Evrope koja tek što je izlazila iz kamenog doba i stigavši gotovo do studenih magli Arktika. Ili, dve hiljade godina kasnije, krenuo bi sa Ansonom u manilskim galijama, jedrio bi sa Kukom kroz nepoznate opasnosti Velikog Koralnog Spruda, uspešno bi sa Magelanom prvi put oplovio svet. A počeo je i da čita 'Odiseju', koja mu se od svih knjiga najživlje obraćala preko ponora vremena.

Kada bi poželeo da se malo opusti, uvek je mogao da izazove Hala na dvoboj u velikom broju polumatematičkih igara, uključujući tu dame, šah i poliomino. Ukoliko bi Hal želeo, mogao bi da pobedi u svakoj od njih; ali to bi se rđavo odrazilo na moral. Bio je stoga

programiran da bude bolji u pedeset osto slučajeva, a njegovi ljudski takmaci pretvarali su se da ništa ne znaju o tome.

Poslednji časovi Boumenovog dana bili su posvećeni opštem spremanju i uzgrednim poslovima, a onda bi usledila večera u dvadeset časova - ponovo sa Pulom. Zatim je red dolazio na sat kada bi razmenjivao poruke lične prirode sa Zemljom.

Kao i njegove kolege, Boumen je bio neoženjen; ne bi bilo pošteno poslati porodičnog čoveka u misiju koja toliko traje. Iako su mnoge dame obećale da će čekati do povratka misije, niko u to nije stvarno verovao. U početku su i Pul i Boumen vodili prilično prisne razgovore jednom nedeljno, premda ih je sputavala svest o tome da mnoge uši sigurno slušaju na zemaljskom kraju veze. No, iako je putovanje praktično tek počelo, toplina i učestalost ovih razgovora sa devojkama na Zemlji počele su da jenjavaju. Oni su to i očekivali; bila je to jedna od kazni astronautskog načina života, baš kao što su svojevrsno istu sudbinu delili i mornari.

Bilo je tačno - štaviše, dobro poznato - da su moreplovci naknade nalazili u drugim lukama; nažalost, sa one strane Zemljine orbite nije bilo tropskih ostrva punih tamnopusih devojaka. Stručnjaci za svemirsku medicinu uhvatili su se, razume se, ukoštac i sa ovim problemom uz uobičajeni polet - i tako, u brodskoj farmakopeji nalazile su se prikladne, premda teško i očaravajuće zamene.

Neposredno pre no što bi odjavio emisiju, Boumen bi podneo svoj završni izveštaj i proverio da li je Hal odaslao trake na kojima je beležio dnevni rad svojih uređaja. Potom, ukoliko bi bio raspoložen za to, proveo bi sat-dva u čitanju i gledanju kakvog filma; u ponoć bi pošao na počinak - obično bez pomoći elektronarkoze.

Pulov program u potpunosti se poklapao sa njegovim i dva rasporeda nastavljala su se jedan na drugi bez ikakvih trvenja. Njih dvojica imala su pune ruke posla, a i bila su dovoljno inteligentna i staložena da izbegnu dolaženje u sukob, tako da se putovanje pretvorilo u prijatan, rutinski let, lišen ma kakvih uzbuđenja, a protok vremena jedino je označavala promena brojki na digitalnom časovniku.

Mala posada 'Otkrića' silno se nadala da ništa neće poremetiti tu spokojnu jednoličnost u nedeljama i mesecima što su ležali pred njima.

18. KROZ ASTEROIDE

Hitajući iz nedelje u nedelju poput kakvog tramvaja po tračnicama svoje krajnje određene putanje, 'Otkriće' je prošlo pokraj orbite Marsa i zaputilo se ka Jupiteru. Za razliku od svih plovila što su išla nebom i morima Zemlje, ono nije zahtevalo nikakvo upravljanje. Kurs su mu neumitno odredili zakoni gravitacije; ovde nije bilo plićaka koji nisu uneseni u karte, niti opasnih sprudova gde bi se brod nasukao. Isto tako, nije bilo ni najmanje opasnosti od sudara sa nekim drugim brodom, budući da nije postojala nikakva letelica - bar ne takva koju je Čovek saznao - ma gde između 'Otkrića' i beskrajno dalekih zvezda.

Pa ipak, svemir u koji je ono sada ulazilo bio je sve drugo samo ne prazan. Ispred se pružala ničija Zemlja prošarana putanjama više od milion asteroida; astronomi su do sada uspeli da tačno odrede orbite jedva desetak hiljada njih. Samo ih je četiri imalo više od sto milja u prečniku, dok je ogromna većina predstavljala tek džinovske gromade koje su se besciljno vrtele kroz svemir.

Ništa se nije moglo preduzeti u vezi sa njima; iako je čak i najmanji asteroid mogao potpuno da uništi brod ako bi ga pogodio brzinom od više desetina hiljada milja na čas, izgledi da se tako nešto dogodi bili su zanemarljivi. U proseku, postojao je samo po jedan asteroid u zapremini prostora oblika kocke sa osnovicom od milion milja; posada 'Otkrića' nimalo se nije brinula zbog mogućnosti da se nađe na istom mestu i u isto vreme sa tim asteroidom.

Osamdeset šestog dana leta trebalo je da stignu na najmanju razdaljinu od jednog poznatog asteroida. On nije imao nikakav naziv - već samo broj: 7794 - i predstavljao je stenu prečnika pedeset jardi, koju je 1997. godine otkrila lunarna opservatorija; gromadu su svi smesta zaboravili, izuzev strpljivih računara u Birou za male planete.

Kada je Boumen stupio na dužnost, Hal ga je odmah podsetio na predstojeći susret - premda je bio malo verovatno da će on smetnuti s uma jedini predviđeni događaj u toku leta na celom putovanju. Putanja asteroida spram zvezda i njegove koordinate u trenutku najvećeg približenja već su stajale ispisane na displeju.

Takođe su bila navedena osmatranja koja je trebalo obaviti ili pokušati; imaće pune ruke posla dok 7794 bude promicao kraj njih na udaljenosti od svega devet stotina milja relativnom brzinom od osamdeset hiljada milja na čas.

Boumen je zatražio od Hala da uključi displej teleskopa i na ekranu istog časa blesnu proređeno zvezdano polje. Nije bilo ničega što bi ličilo na asteroid; sve formacije, čak i pod najvećim stepenom uvećanja, predstavljale su samo bezdimenzione tačke svetlosti.

"Uokviri mi metu", zatraži Boumen. Četiri slabašne, uske linije odmah se pojaviše, obrazujući kvadrat oko jedne sićušne i neupadljive zvezde. Posmatrao ju je više minuta, zapitavši se da li je Hal možda pogrešio; a onda je uočio da se tačkica svetlosti kreće, toliko sporo da se to jedva moglo razabrati spram zvezdanog zaleđa. Bila je udaljena dobrih pola miliona milja - ali njeno kretanje pokazivalo je da se, mereno kosmičkim aršinima, nalazi gotovo na dohvatu ruke.

Kad mu se Pul pridružio na kontrolnom mostu šest časova kasnije, 7794 bio je stotinama puta sjajnije i tako se brzo kretao spram zaleđa da nije više bilo nikakve sumnje u pogledu njegovog identiteta. Isto tako, on više nije predstavljao tačku svetlosti, već je počeo da ispoljava jasno vidljiv disk.

Stali su da posmatraju prolaz tog oblutka nebom, iskušujući osećanja moreplovaca na dugotrajnim krstarenjima, koji promiču pored obale uz koju ne mogu da se ukotve. Iako su savršeno bili svesni okolnosti da je 7794 samo beživotna i bezvazдушna gromada, ova činjenica nimalo nije menjala ono što su osećali. Bila je to jedina čvrsta materija na koju će naići sa ove strane Jupitera - do koga ih je razdvajalo još dve stotine miliona milja.

Posredstvom snažnog teleskopa mogli su da se osvedoče u to da je asteroid veoma nepravilnog oblika, kao i da se lagano okreće s kraja na kraj. Ponekad je nalikovao na kakvu spljoštenu kuglu, ponekad je ličio na veoma hrapavu ciglu; period njegovog okretanja iznosio je nešto malo više od dva minuta. Postojale su širolike mrlje svetlosti i senke razmeštene naizgled nasumce po njegovoj površini; asteroid bi se često zaiskričio poput dalekog prozora, kada bi ravni ili izbočine kristalnog materijala blesnule, obasjane Suncem.

Hitao je kraj njih brzinom od gotovo trideset milja u sekundi; imali su na raspolaganju svega nekoliko grozničavih minuta da ga izbliza osmotre. Automatske kamere načinile su više desetina fotografija, povratni odjeci navigacionog radara bili su pomno snimljeni za potonju analizu - a postojalo je taman toliko vremena da se uputi jedna udarna sonda.

Sonda nije sadržala nikakve uređaje; nijedna naprava ne bi izdržala sudar pri tim kosmičkim brzinama. Posredi je bio naprosto mali komad metala, ispaljen sa 'Otkrića' putanjom koja je trebalo da se seče sa asteroidovom.

Dok su promicale sekunde pred sudar, Pul i Boumen iščekivali su uz napetost koja je rasla. Ogled, iako je u načelu bio jednostavan, iziskivao je krajnju tačnost njihovih uređaja. Gađali su u metu prečnika stotinu stopa sa razdaljine od hiljadu milja.

Na zatamnjenom delu asteroida došlo je do iznenadne, zaslepljujuće eksplozije svetlosti. Sitni metalni grumen udario je meteorskom brzinom; u deliću sekunde, celokupna njegova energija bila je pretvorena u toplotu. Oblačić usijanog gasa zakratko se podigao u svemir; na 'Otkriću', kamere su snimale spektralne linije koje su brzo čilele. Kada ti snimci budu upućeni na Zemlju, stručnjaci će ih podvrći analizi, tragajući za izdajničkim potpisima sjajnih atoma. I tako, prvi put, biće određen sastav kore jednog asteroida.

Jedan čas kasnije, 7794 predstavljao je samo zvezdu koja iščezava, bez ikakvog uočljivog diska. Kada je Boumen sledeći put preuzeo dežurstvo, asteroida je potpuno nestalo.

Ponovo su bili sami; tako će i ostati sve dok im u susret ne zaplovi najspoljašnji od Jupiterovih meseca, kroz tri meseca.

19. PROLAZAK PORED JUPITERA

Čak i sa razdaljine od dvadeset miliona milja, Jupiter je već bio najupadljivije telo na nebu pred njima. Planeta je sada predstavljala bleđi disk boje lososa, veliki otprilike kao pola Meseca viđenog sa Zemlje, sa tamnim, uporednim prugama pojaseva oblaka koji su se jasno razaznavali. Krećući se napred-nazad po polutarnoj ravni, nalazile su se blistave zvezde Ioa, Evrope, Ganimeda i Kalista - svetova koji bi se drugde računali kao zasebne planete, ali koji su ovde bili samo sateliti džinovskog gospodara.

Prizor Jupitera koji se pružao kroz teleskop bio je veličanstven - šarolik, raznobojan globus koji kao da je ispunjavao nebo. Bilo je nemoguće pojmiti njegovu pravu veličinu; Boumen se neprekidno podsećao na okolnost da je prečnik Jupitera jedanaest puta veći od Zemljinog, ali ovo je dugo bio samo statistički podatak bez pravog značenja.

A onda, dok se obaveštavao sa traka u Halovim jedinicama memorije, pronašao je nešto što je najednom dovelo u žižu izuzetne razmere planete. Bila je to ilustracija koja je prikazivala Zemljinu celu površinu, najpre oguljenu, a potom raširenu, poput kože kakve životinje, na disku Jupitera. Spram tog zaleđa, svi kontinenti i okeani Zemlje izgledali su veliki tek kao Indija na globusu naše planete.

Kada je Boumen upotrebio najjače uvećanje teleskopa na 'Otkriću', javio mu se utisak da počiva povrh jednog pomalo spljoštenog globusa, odakle posmatra prizor brzih oblaka koje ispreda u pruge hitno rotiranje džinovskog sveta. Ponekad su se te pruge izobličavale u pramenove, čvorišta i mase velike poput čitavih kontinenata šarolike pare; bilo je trenutaka kada bi ih povezivali nepostojani mostovi koji su se pružali hiljadama milja. Zapretano ispod tih oblaka, nalazilo se dovoljno materijala da nadmaši po težini sve ostale planete u Sunčevom sistemu. A šta li se još, zapita se Boumen, nalazi skriveno tamo?

Preko tog pokretnog, uskomešanog pokrova oblaka, koji je zauvek skrivao pravu površinu planete, ponekad su klizila kružna ustrojstva tame. Jedan od unutrašnjih meseca upravo je preticao

daleko Sunce, dok mu je senka hitala pod njim preko nespokojne oblačne kape.

Postojali su i drugi, znatno manji meseci, čak i ovde - na udaljenosti od dvadeset miliona milja od Jupitera. Ali to su bile samo leteće planine, po nekoliko desetina milja u prečniku, a i brod uopšte neće proći u blizini neke od njih. Svakih nekoliko minuta odašiljač radara sakupio bi snagu i uputio u okolni prostor bešumno grmljavinu energije; ali iz praznine nije dopirao nikakav odjek novih satelita.

Ono, međutim, što jeste dopiralo - i to sve snažnije - bila je rika Jupiterovog vlastitog radio-glasa. Godine 1955, pred sam osvit svemirske ere, astronomi su sa zaprepašćenjem ustanovili da Jupiter izbacuje na milione konjskih snaga na desetometarskom području. Bio je to naprosto sirovi šum, udružen sa oreolima naelektrisanih čestica što kruže oko planete poput Van Alenovih pojaseva oko Zemlje, ali u znatno većim razmerama.

Ponekad, tokom samotnih časova na kontrolnom mostu, Boumen bi se prepustio slušanju tog zračenja. Okrenuo bi dugme za pojačanje snage zvuka, sve dok prostorija ne bi bila potpuno ispunjena pucketavom, šištećom tutnjavom; iz tog zaleđa, u nepravilnim razmacima pomaljali bi se kratkotrajni zvižduci i cijukanja slična kricima sumanutih ptica. Bio je to utvaran zvuk, zato što nije imao nikakve veze sa Čovekom; izgledao je u podjednako meri samotan i lišen svakog smisla kao i mrmljanje talasa na obali ili udaljeni prasak groma negde iza obzorja.

Čak i pri trenutnoj brzini od preko sto hiljada milja na čas, 'Otkriću' će biti potrebne skoro dve nedelje da pređe orbite svih jovijanskih satelita. Bilo je više meseca koji kruže oko Jupitera nego planeta što orbitiraju oko Sunca; lunarna opservatorija otkrivala je po jednog novog svake godine, a ukupan broj sada je iznosio trideset šest. Krajnji spoljni - Jupiter XXVII - kretao se retrogradno nestabilnom putanjom na razdaljini od devetnaest miliona milja od svog privremenog gospodara. Bio je to plen u neprekidnom nadvlačenju između Jupitera i Sunca, budući da je planeta stalno zarobljavala kratkovečne mesece iz asteroidnog pojasa, da bi ih potom ponovo izgubila kroz nekoliko miliona godina. Jedino su unutrašnji sateliti bili njeno stalno vlasništvo; Sunce nikad neće uspeti da ih otrgne iz njenog okrilja.

Sada se javila nova lovina za ova sučeljena gravitaciona polja. 'Otkriće' je ubrzavalo ka Jupiteru, krećući se složenom orbitom koju su pre više meseci izračunali astronomi na Zemlji i koju je Hal neprekidno proveravao. S vremena na vreme, kontrolni mlaznici izvršili bi sićušna automatska podešavanja trajektorije kratkotrajnim uključenjima, koja su se jedva osećala na brodu.

Posredstvom radio-veze, informacije su se neprekidno odlivale ka Zemlji. Sada su se nalazili toliko daleko od matičnog sveta da je njihovim signalima, bez obzira na to što su se kretali brzinom svetlosti, bilo potrebno pedeset minuta da prevale svoj put. Iako je ceo svet posmatrao preko njihovih ramena, gledajući kroz njihove oči i njihove uređaje kako se Jupiter približava, proći će skoro čitav čas pre no što vesti o njihovim otkrićima signu do planete sa koje su se otisnuli.

Teleskopske kamere neprekidno su radile dok je brod presecao orbite džinovskih unutrašnjih satelita - od kojih je svaki bio veći od Meseca i predstavljao nepoznatu teritoriju. Na tri sata pre okončanja prelaza, 'Otkriće' je prošlo na samo dvadeset hiljada milja od Evrope i svi uređaji našli su se upravljani ka svetu što se primicao; veličina meseca postojano se povećavala, dok je on menjao oblik iz globusa u srp, klizeći brzo ka Suncu.

Tu se prostiralo četrnaest miliona kvadratnih milja tla koje je, sve do ovog trenutka, predstavljalo tek glavu čiode u najmoćnijim teleskopima. Za svega nekoliko minuta minuće kraj Evrope, tako da je to vreme valjalo što bolje iskoristiti za snimanje svih dostupnih informacija. U potonjim mesecima imaće prilike da ih natenane reprodukuju.

Posmatrana sa udaljenosti, Evropa je ličila na kakvu džinovsku pahuljicu koja veoma delotvorno odražava svetlost dalekog Sunca. Osmatranja iz blizine išla su tome u prilog; za razliku od prašinstog Meseca, Evropa je bila blistavo bela, a pretežan deo površine stajao joj je prekriven sjajnim gromadama koje su nalikovale na nasukane ledene bregove. Gotovo izvesno, bili su sazđani od amonijaka i vode, koje Jupiterovo gravitaciono polje nekako nije uspelo da prigrabi.

Jedino duž polutara mogla se videti gola stena; tu se pružala neverovatno neravna ničija zemlja kanjona i raštrkanih, stenovitih

masiva, koja je obrazovala tamniji pojas što je skroz opasivao mali svet. Postojalo je nekoliko udarnih kratera, ali nije bilo ni traga od vulkanske aktivnosti; Evropa očigledno nikada nije raspolagala unutrašnjim izvorima toplote.

Zabeležena je, saglasno onome što se odavno znalo, izvesna atmosfera. Kada je tamni rub satelita prešao preko jedne zvezde, ona se nakratko zatamnila pre no što će biti pomračena. A na nekim područjima postojali su nagoveštaji oblaka - možda izmaglica amonijačnih kapljica nastala u retkim metanskim vetrovima.

Podjednako brzo kao što je suknila iz neba pred njima, Evropa je začas ostala iza njih; sada se sam Jupiter nalazio na udaljenosti od svega dva časa. Hal je krajnje brižljivo odredio orbitu broda, tako da nije bilo potrebe za dodatnim ispravkama brzine sve do trenutka najvećeg približenja. No, bez obzira na ovu izvesnost, ipak je bilo potrebno imati čvrste živce pred prizorom narastanja džinovskog globusa iz minuta u minut. Bilo je teško poverovati da se 'Otkriće' ne survava pravo ka njemu, odnosno da ih ogromno gravitaciono polje planete ne privlači ka neumitnom uništenju.

Kucnuo je čas da se lansiraju atmosferske sonde - koje je trebalo, nadali su se njihovi tvorci, da opstanu dovoljno dugo kako bi uputile informacije ispod jovijanskog pokrova oblaka. Dve zdepaste kapsule oblika bombi, optočene toplotnim štitnicima, blago su upućene orbitama koje su prvih nekoliko hiljada milja sasvim zanemarljivo odstupale od putanje 'Otkrića'.

No, konačno su ipak počele da se odvajaju: sada se, najzad, i golim okom moglo razabrati ono što je Hal sve vreme tvrdio. Brod se nalazio na orbiti koja će gotovo okrznuti atmosferu, ali se neće sudariti sa njom. Razlika je, doduše, iznosila svega nekoliko stotina milja - što je praktično ništa u slučaju planete sa prečnikom od devedeset hiljada milja - ali i to je bilo dovoljno.

Jupiter je sada ispunjavao celo nebo; bio je toliko ogroman da mu razmere više ni oko ni um nisu mogli pojmiti, tako da su odustali od pokušaja. Da nije bilo izuzetne raznovrsnosti boja - crvene, ružičaste, žute, narandžaste, pa čak i grimizne - u atmosferi pod njima, Boumen bi lako poverovao da leti povrh pokrova oblaka na Zemlji.

A sada, prvi put na celom putovanju, predstojao im je gubitak Sunca. Iako je bilo bledo i smanjeno, predstavljalo je neprekidnog pratioca 'Otkrića' od kada se brod otisnuo od Zemlje, pre pet meseci. No, orbita ga je sada vodila u Jupiterovu senku i uskoro mu je predstojao prelaz iznad noćne strane planete.

Hiljadu milja ispred, traka sumraka stala je da hita ka njima; pozadi, Sunce je brzo uranjalo u Jupiterove oblake. Zraci su mu se razmakli duž obzorja poput dva plamena roga, okrenuta nadole, a zatim su se skupili i zgasli u kratkotrajnom blesku hromatske slave. Spustila se noć.

Pa ipak - veliki svet što se pružao dole nije bio potpuno taman. Oblivala ga je fosforescencija koja je iz minuta u minut postajala sve sjajnija, kako su im se oči navikavale na prizor. Prigušene reke svetlosti tekle su od obzorja do obzorja, poput sjajnih brazdi brodova na nekom tropskom moru. Mestimično su se sabirale u jezerca tečnog plamena, podrhtavajući od siline ogromnih podmorskih poremećaja koji su navirali iz skrovitog srca Jupitera. Bio je to prizor koji je u toj meri ulivao strahopoštovanje da su ga Pul i Boumen satima mogli netremice posmatrati; da li je ovde posredi, pitali su se oni, samo ishod hemijskih i električnih sila dole, u tom uzavrelom kotlu - ili je možda reč o nuzproizvodu nekog fantastičnog oblika života? Bila su to pitanja o kojima će naučnici verovatno još raspravljati i kada se stoleće što je upravo počelo bude približavalo svršetku.

Kako su ponirali sve dublje i dublje u jovijansku noć, sjaj pod njima postajao je sve izrazitiji. Boumen je jednom prilikom leteo iznad severne Kanade u vreme kada se predstava aurore nalazila u punom zamahu; snegom prekriven predeo bio je podjednako pust i blistav poput ovoga. A ta arktička divljina, podseti se on, bila je preko stotinu stepeni toplija od područja preko kojih su sada hitali.

"Signal sa Zemlje brzo slabi", objavi Hal. "Ulazimo u prvu difrakcionu zonu."

Očekivali su to - štaviše, posredi je bio jedan od zadataka misije, budući da će absorbovanje radio-talasa pružiti korisne informacije o jovijanskoj atmosferi. Ali pošto su se sada stvarno obrela iza planete, što je uslovalo prekid svih veza sa Zemljom, najednom su iskusili neizmernu usamljenost. Ovaj prekid potrajaće

samo jedan sat, a onda će ponovo izroniti iz pomračujućeg štitnika Jupitera i opet uspostaviti kontakt sa ljudskom rasom. Taj sat, međutim, biće jedan od najdužih u njihovom životu.

Iako su bili srazmerno mladi, Pul i Boumen već su imali iza sebe desetak svemirskih putovanja; no, sada su se osećali kao početnici. Upuštali su se u nešto prvi put; nijednom još neki brod nije putovao takvom brzinom, niti je prkosio tako snažnom gravitacionom polju. I najmanja navigaciona greška u ovoj kritičnoj tački - i 'Otkriće' će stati da ubrzava prema dalekim granicama Sunčevog sistema bez ikakve nade u izbavljenje.

Minuti su sporo proticali. Jupiter je sada postao okomiti zid fosforescencije koji se u beskraj pružao iznad njih - a brod se uspinjao pravo uz njegovu blistavu plohu. Iako su dobro znali da se kreću dovoljno brzo da ne postanu plen Jupiterove sile teže, bilo je teško poverovati da 'Otkriće' nije postalo satelit ovog čudovišnog sveta.

Konačno, daleko ispred, duž obzorja blesnu svetlost. Izranjali su iz senke, hitajući u susret Suncu. Skoro istog trenutka Hal objavi: "Uspostavio sam radio-vezu sa Zemljom. Takođe mi je milo što mogu da vam kažem da je perturbacioni manevar uspešno obavljen. Vreme našeg putovanja do Saturna iznosi sto šezdeset sedam dana, pet časova i jedanaest minuta." Razlika od predviđenog vremena iznosila je manje od jednog minuta; proletanje je izvršeno uz neverovatnu tačnost. Slično lopti na kosmičkom stolu za bilijar, 'Otkriće' se odbilo od pokretnog gravitacionog polja Jupitera, stekavši momenat pri tom dodiru. Uopšte ne koristeći gorivo, brod je povećao brzinu za više hiljada milja na čas.

No, time nisu bili narušeni zakoni mehanike; priroda uvek uravnotežava svoje prihode i rashode, tako da je Jupiter izgubio upravo onoliko od momenta koliko je 'Otkriće' dobilo. Planeta je usporila - ali kako joj je masa bila jedan kvintilion puta veća od mase broda, promena njene orbite bila je premala da bi se mogla zapaziti. Još nije došlo vreme da Čovek ostavi svoj beleg u Sunčevom sistemu.

Dok se brzo razdanjivalo oko njih, a smanjeno Sunce stalo da se ponovo uspinje jovijanskim nebom, Pul i Boumen pružiše jedan drugome ruku u tišini i čvrsto se rukovaše.

Iako su teško mogli poverivati u to, prvi deo njihovog pohoda bezbedno je bio okončan.

20. SVET BOGOVA

Ali još nisu okončali sa Jupiterom. Daleko iza njih, dve sonde koje je 'Otkriće' lansiralo stupile su u kontakt sa atmosferom.

Jedna se uopšte nije oglasila; po svoj prilici, zaronila je pod prevelikim uglom i izgorela pre no što je stigla da pošalje neku informaciju. No, druga je bila uspešnija; skliznula je kroz gornje slojeve jovijanske atmosfere, a zatim se ponovo odbila u svemir. Kao što je bilo planirano, prilikom ovog susreta izgubila je toliko od brzine da je u drugom navratu stala da se spušta velikom elipsom. Dva časa kasnije, ponovo je ušla u atmosferu, ovoga puta na dnevnoj strani planete - krećući se brzinom od osamdeset hiljada milja na sat.

Istog časa optočio ju je omotač od usijanog gasa i došlo je do prekida radio-veze. Usledili su brižni trenuci iščekivanja za dvojicu posmatrača na kontrolnom mostu. Nisu mogli biti sigurni da će sonda opstati, odnosno da zaštitni keramički oklop neće potpuno izgoreti pre no što se kočenje završi. Ukoliko bi se to dogodilo, uređaji bi se pretvorili u paru u deliću sekunde.

Ali štitnik je izdržao dovoljno dugo da se blistavi meteor ustali. Ugljenisani delovi su odbačeni, robot je isturio svoje antene i počeo da se osvrće unaokolo svojim elektronskim čulima. Na 'Otkriću', udaljenom tog časa gotovo četvrt miliona milja, radio je počeo da donosi prve autentične vesti sa Jupitera.

Na hiljade impulsa koji su se slivali svake sekunde izveštavali su o atmosferskom sastavu, pritisku, temperaturi, magnetnom polju, radioaktivnosti i o desetinama drugih činilaca u kojima su mogli da se razaberu jedino stručnjaci na Zemlji. Postojala je, međutim, jedna emisija koja se mogla bez po muke razumeti; bila je to televizijska slika, u boji, koju je odašiljala sonda u spuštanju.

Prvi prizori pojavili su se kada je robot već ušao u atmosferu i odbacio svoj zaštitni omotač. Sve što se moglo videti bila je žuta magla prošarana grimiznim mrljama koje su promicale pred kamerom vrtoglavom brzinom - hitajući nagore kako je sonda padala stopom od nekoliko hiljada milja na sat.

Magla je postala gušća; bilo je nemoguće odgonetnuti da li kamera vidi svega deset inča ili deset milja ispred, zato što nije bilo pojedinosti na kojima bi se pogled mogao dovesti u žižu. Izgledalo je, bar u pogledu TV sistema, da je misija pretrpela neuspeh. Oprema je dejstvovala, ali ništa se nije moglo ugledati u ovoj maglovitoj, uskomešanoj atmosferi.

A onda, iznenada, magle nestade. Sonda mora da je prošla kroz osnovu visokog sloja oblaka i izbila u vedru zonu - možda u područje gotovo čistog vodonika, uz retke, raštrkane primese amonijačnih kristala. Iako je i dalje bilo krajnje nemoguće proceniti razmere prizora, kamera je očigledno sezala miljama.

Predeo je bio tako stran da je za trenutak izgledao gotovo lišen svakog smisla očima naviklim na boje i oblića Zemlje. Daleko, daleko dole prostiralo se beskrajno more šarolikog zlata, izbrazdano uporednim grbinama koje su mogle predstavljati kreste džinovskih talasa. No, nije bilo nikakvog kretanja; razmere prizora bile su toliko velike da se nikakav pokret nije mogao razabrati. Taj zlatni pejzaž nikako nije mogao predstavljati okean, budući da se nalazio previsoko u jovijanskoj atmosferi. Posredi je bio samo još jedan sloj oblaka.

A onda kamera uhvati tračak jednog veoma čudnog prizora čiji je izgled bio nelagodno zamućen zbog udaljenosti. Mnogo milja odatle, zlatni predeo uzdizao se u neobično simetričnu kupu, sličnu kakvoj vulkanskoj planini. Oko vrha te kupe stajao je oreol sazdan od malih, paperjastih oblaka - koji su svi bili približno iste veličine, svi jasno uočljivi i izdvojeni. Postojalo je nešto uznemirujuće i neprirodno u vezi sa njima - ako je reč 'prirodno' uopšte mogla da se primeni na ovu panoramu koja je ulivala strahopoštovanje.

A tada, zahvaćena nekim poremećajem u atmosferi koja se brzo zgušnjavala, sonda se okrenu ka drugoj četvrti obzorja i nekoliko sekundi na ekranu se nije videlo ništa drugo do zlatne zamućenosti. No, slika se brzo upostojila; 'more' je postalo znatno bliže, ali i dalje podjednako zagonetno. Sada se moglo primetiti da je mestimično bilo prošarano mrljama tame koje su mogle predstavljati rupe ili procepe što su vodili do još dubljih slojeva atmosfere.

Sondi nije bilo suđeno da stigne do njih. Sa svakom miljom udvostručavala se gustina gasa oko nje, a uporedo sa time vrtoglavo

je rastao pritisak kako je robot ponirao sve dublje i dublje ka skrivenoj površini planete. I dalje se nalazio visoko iznad onog tajanstvenog mora, kada najednom, kao predznak, slika zatrepta, a onda je nestade u času kada je prvi istraživač sa Zemlje bio satrven pod težinom mnogo milja atmosfere što se pružala iznad njega.

Tokom svog kratkog veka, sonda je omogućila uvid u možda milioniti deo Jupitera i jedva da se imalo približila površini planete udaljenoj mnogo stotina milja u sve gušćoj magli. Pošto je slike nestalo sa ekrana, Boumen i Pul ostali su da sede bez reči, dok im se u glavi motala ista pomisao.

Ljudi starine postupili su bolje nego što su i slutili kada su ovaj svet nazvali po gospodaru svih bogova. Ako je dole postojao život, koliko će vremena biti potrebno da se on samo pronađe? A potom, koliko će stoleća proteći pre no što ljudi dođu u priliku da krenu stopama ovog prvog pionira - i u kakvoj vrsti brodova?

Ali ove stvari nisu se neposredno ticale 'Otkrića' i njegove posade. Njihovo odredište bio je jedan još neobičniji svet, gotovo dvostruko udaljeniji od Sunca - od koga ih je razdvajalo novih pola milijarde milja praznine koju su pohodile jedino komete.

Četvrti deo: PROVALIJA

21. ROĐENDANSKA PROSLAVA

Poznati zvuci melodije 'Srećan rođendan', upućeni kroz sedam stotina miliona milja svemira brzinom svetlosti, zamirali su među video ekranima i uređajima kontrolnog mosta. Pulova porodica, okupljena prilično snobljivo oko rođendanske torte na Zemlji, najednom utonu u tišinu.

A onda, gospodin Pul, senior, reče oporim glasom: "Pa, Frenk, ne pada mi na pamet šta bih ti još mogao reći u ovom trenutku, osim da smo u mislima s tobom i da ti stvarno želimo srećan rođendan."

"Čuvaj se, dušo", dodade gospođa Pul plačno. "Bog te štiti."

Grupa je u horu kazala "Do viđenja", a onda je slike nestalo sa video ekrana. Baš je neobično, reče Pul u sebi, da se sve ovo zbilo pre više od jednog časa; u međuvremenu, članovi porodice ponovo su se razišli i sigurno su već miljama daleko od kuće. No, na izvestan način ovaj vremenski razmak, iako je mogao da izaziva osujećenost, ipak je predstavljao sreću u nesreći. Kao i svi ljudi tog doba, Pul je uzimao zdravo za gotovo da može da razgovara trenutno, sa svakim na Zemlji, čim bi to poželeo. Pošto ovo više nije važilo, ispostavilo se da su se javile ozbiljne psihološke posledice. On je prešao u novu dimenziju udaljenosti, tako da su gotovo sve emocionalne veze postale zategnute preko granice kidanja.

"Žao mi je što prekidam proslavu", reče Hal, "ali imamo jedan problem."

"Šta je bilo?" upitaše Pul i Boumen istovremeno.

"Javlaju se poteškoće u održavanju kontakta sa Zemljom. Problem je u jedinici AE-35. Moj centar za predviđanje kvarova izveštava da do zakazivanja može doći kroz sedamdeset dva časa."

"Pobrinućemo se o tome", uzvрати Boumen. "Da vidimo optičku upravljenoost."

"Evo je, Dejve. Za sada je još sve u redu."

Na displeju se pojavi savršeni polumesec, veoma sjajan spram zaleđa gotovo lišenog zvezda. Bio je prekriven oblacima i nije posedovao nikakve geografske pojedinosti koje su se mogle prepoznati. Štaviše, na prvi pogled lako se mogao pobrkati sa Venerom.

Ali ne i na drugi, budući da se pokraj njega nalazio pravi Mesec koji Venera nije imala - četvorostruko manji od Zemlje i u tačno istoj meni. Bilo je lako zamisliti da su dva tela majka i dete, kao što su mnogi astronomi i verovali pre no što se ispitivanjem lunarnih stena bespogovorno dokazalo da Mesec nikada nije sačinjavao deo Zemlje. Pul i Boumen posmatrali su ekran u tišini pola minuta. Slika je dolazila do njih posredstvom TV kamere sa dugačkom žižom, postavljene na ivici velike radio-zdele; krst končića u njenom središtu pokazivao je tačnu upravljenost antene. Ukoliko snop tanak poput olovke ne bi išao pravo prema Zemlji, oni ne bi mogli ni da šalju, ni da primaju poruke. Emisije u oba smera promašile bi metu i produžile bi, nesaslušane i neviđene, kroz Sunčev sistem, pa dalje u prazninu što se pružala izvan njegovih međa. Ako bi ikada i bile primljene, to bi bilo tek stolecima kasnije - a i oni koji bi ih uhvatili ne bi bili ljudi.

"Znaš li gde je kvar?" upita Boumen.

"Nepostojan je i ne mogu ga lokalizovati. Ali, kako izgleda, odnosi se na jedinicu AE-35."

"Koji postupak predlažeš?"

"Najbolje bi bilo zameniti jedinicu rezervnom, kako bismo je mogli ispitati."

"Dobro - daj nam kopiju."

Informacija blesnu na displeju; istovremeno, jedan list hartije skliznu iz proreza neposredno ispod njega. I pored svih elektronskih očitavala, bilo je trenutaka kada se dobar, staromodan, štampani materijal pokazivao kao najpogodniji vid registrovanja.

Boumen se na trenutak udubio u proučavanje dijagrama, a onda zviznu.

"Mogao si nam to reći", primeti on. "Ovo pretpostavlja izlazak iz broda."

"Žao mi je", uzvрати Hal. "Smatrao sam da znate da se jedinica AE-35 nalazi na postolju antene."

"Verovatno sam i znao, ali pre godinu dana. Ovde, međutim, ima osam hiljada podsistema. U svakom slučaju, posao izgleda jednostavan. Sve što treba jeste da podignemo jedan poklopac i da stavimo novu jedinicu."

"Meni to odgovara", reče Pul, koji je kao član posade imao dužnost da obavlja rutinske vanbrodske delatnosti. "Uopšte mi neće smetati mala promena sredine. Samo bez uvrede, molim."

"Da vidimo da li se kontrola misije slaže sa tim", reče Boumen. Sedeo je nepomično nekoliko sekundi, prebirajući po mislima, a onda počeo da diktira poruku.

"Kontroli misije - ovde iks-zrak-delta-jedan. U dva-nula-četiri-pet brodski centar za predviđanje kvarova u našem devet-nula-nula-nula računaru ukazao je na verovatno zakazivanje jedinice alfa-eho-tri-pet kroz sedamdeset dva časa. Molimo proverite preko telemetrijske kontrole i predložimo ispitajte jedinicu u vašem simulatoru brodskih sistema. Takođe, potvrdite odobrenje našeg plana za izlazak iz broda radi zamene jedinice alfa-eho-tri-pet pre kvara. Kontrola misije - ovde iks-zrak-delta-jedan, dva-jedan-nula-tri, kraj emitovanja."

Zahvaljujući višegodišnjem upražnjavanju, Boumen je stekao sposobnost da se, istog trena čim bi se za tim ukazala potreba, bez po muke prebaci na ovaj žargon - koji je neko jednom prilikom nazvao 'tehniš' - a zatim da se ponovo vrati na normalan govor, bez ikakve škrife mentalnih zupčanika. Sada je preostalo jedino sačekati na potvrdu, do čijeg će prijema proteći najmanje dva časa dok signali budu prevaljivali svoj dvosmeran put pokraj Jupiterove i Marsove orbite.

Poruka je prispela dok je Boumen pokušavao, bez mnogo uspeha, da pobedi Hala u jednoj od igara sa geometrijskim oblicima, koje su bile uskladištene u memoriji računara.

"Iks-zraku-delta-jedan - ovde kontrola misije, potvrđujemo vaš dva-jedan-nula-tri. Ispitujemo telemetrijske informacije na našem simulatoru misije i upućujemo savet.

Zeleno za vaš plan da izađete iz broda i zamenite jedinicu alfa-eho-tri-pet pre mogućeg kvara. Razrađujemo kontrolne postupke za ispitivanje zakazale jedinice."

Pošto je ozbiljan deo posla okončan, kontrolor misije vratio se normalnom engleskom.

"Žao nam je, momci, što ste zapali u malu nevolju i ne želimo da vam otežavamo situaciju. Ali, ako vam to nije teško pre izlaska iz broda, imamo jednu molbu iz Informativnog. Možete li da nam pripremite kratak snimak za javno emitovanje, u kome biste opisali

situaciju i objasnili šta je to što radi AE-35. Neka zvuči što je moguće bezazlenije. I mi to možemo da obavimo, razume se - ali delovaće znatno uverljivije iz vaših usta. Nadamo se da se ovo neđe rđavo odraziti na vaš društveni život. Iks-zraku-delti-jedan, ovde kontrola misije, dva-jedan-pet-pet, kraj emitovanja."

Boumen nije mogao da obuzda smešak povodom ove molbe. Bilo je trenutaka kada je Zemlja pokazivala neobičnu neuviđavnost i odsustvo takta. 'Što je moguće bezazlenije!' - nije nego!

Kada mu se Pul pridružio, pošto mu se okončalo razdoblje spavanja, proveli su deset minuta u sastavljanju i doterivanju odgovora. U ranim fazama misije svi mediji javnog informisanja obasipali su ih zahtevima za intervju, rasprave - u stvari, za bilo čim što bi oni bili voljni da kažu. Ali kako su stale da protiču nedelje u kojima se ništa nije događalo, a vremenski razmak se povećavao sa nekoliko minuta na preko jedan čas, zanimanje je lagano stalo da jenjava. Posle uzbudljivog prolaska kraj Jupitera, pre više od mesec dana, napravili su svega tri ili četiri snimka za javno emitovanje.

"Kontroli misije, ovde iks-zrak-delta-jedan. Evo snimka za medije koji ste tražili.

Pre nekoliko časova javio se jedan manji tehnički problem. Naš računar HAL-9000 predvideo je zakazivanje jedinice AE-35.

Posredi je mali, ali veoma važan sastavni deo komunikacionog sistema. On drži našu glavnu antenu upravljenu ka Zemlji uz tačnost od nekoliko hiljaditih delova jednog stepena. Ovakva preciznost je neophodna, budući da sa naše trenutne udaljenosti od preko sedam stotina miliona milja Zemlja izgleda tek kao prilično slaba zvezda, tako da bi je naš uzak radio-snop lako mogao promašiti.

Antena neprekidno prati Zemlju posredstvom motora kojima se upravlja iz središnjeg računara. Ali ti motori dobijaju uputstva preko jedinice AE-35. Mogli biste to uporediti sa nekim nervnim centrom u telu koji prevodi mišićima udova uputstva mozga. Ukoliko živac zakaže da prenese tačne signale, ud postaje beskoristan. U našem slučaju, kvar jedinice AE-35 praktično bi značio da će antena početi nesvrhovito da se upravlja. Ovo je predstavljalo čestu nevolju kod svemirski sondi za duboko poniranje iz prošlog stoljeća. One su uglavnom stizale do drugih planeta, ali onda ne bi uspele da upute

natrag nikakve informacije zato što antena ne bi mogla da im pronađe Zemlju.

Još nam je nepoznata priroda kvara, ali situacija nipošto nije ozbiljna, tako da nema razloga za uzbunu. Raspolažemo dvema rezervnim jedinicama AE-35, od kojih svaka ima operativan vek od najmanje dvadeset godina, tako da su zanemarljivi izgledi da će i druga zakazati u toku ove misije. Takođe, ako budemo ustanovili uzrok kvara na jedinici koju sada koristimo, verovatno ćemo uspeti da ga otklonimo.

Frenk Pul, koji je posebno obučen za ovu vrstu posla, izići će izvan broda i zameniće pokvarenu jedinicu rezervnom. U isto vreme, iskoristiće priliku da proveri trup i da zapuši neke mikrorupe čije sasvim sitne razmere nisu predstavljale dovoljan razlog za preduzimanje posebnog izlaska iz broda.

Izuzme li se ovaj rutinski problem, misija i dalje traje bez poteškoća i trebalo bi tako da se nastavi.

Kontroli misije, ovde iks-zrak-delta-jedan, dva-jedan-nula-četiri, kraj emitovanja."

22. IZLAZAK

Vanbrodske kapsule - ili 'svemirske mahune' - 'Otkrića' predstavljale su kugle prečnika oko devet stopa, a operator je u njima sedeo uz veliki prozor kroz koji se pružao izvrstan vidik. Glavni raketni pogon stvarao je ubrzanje od jedne petine gravitacije - taman dovoljno da se lebdi povrh Meseca - dok se upravljanje vršilo preko malih mlaznika za kontrolu položaja u prostoru. Iz područja neposredno ispod velikog prozora pružale su se dve zglobne, metalne ruke - ili 'hvatači' - jedna za teške poslove, a druga za fine manipulacije. Postojao je i jedan produžni cilindar u kome su bile smeštene razne električne alatke, kao što su odvrtke, pneumatički čekići, testere i bušilice.

Svemirske kapsule nisu predstavljale najelegantnija prevozna sredstva koja je čovek izmislio, ali su svakako bile od suštinske važnosti za obavljanje konstrukcionih radova i poslova oko održavanja u vakuumu. Obično su im nadevana ženska imena, čime se možda želela priznati činjenica da su im ličnosti ponekad bile donekle nepredvidljive. Trio u 'Otkriću' zvao se 'Ana', 'Beti' i 'Klara'.

Pošto je obukao svoj lični skafander - tu poslednju liniju odbrane - i popeo se u kapsulu, Pul je narednih desetak minuta proveo u pomnom proveravanju kontrolnih uređaja. Nakratko je uključio upravljačke mlaznike, opružio hvatače, ispitao zalihe kiseonika, goriva i rezerve električne energije. A onda, kada je bio potpuno zadovoljan, obratio se Halu preko radio-veze. Iako je Boumen bio u pripravnosti na kontrolnom mostu, on ne bi preduzeo ništa izuzev u slučaju neke očigledne greške ili kvara.

"Ovde 'Beti'. Počni postupak ispumpavanja."

"Počeo postupak ispumpavanja", uzvratil Hal. Istog časa, Pul začu zvuk rada pumpi koje su dragoceni vazduh ispumpavale iz komore. Tanki metal spoljnog omotača kapsule stao je da se oglašava škripavim, pucketavim šumovima, a onda, posle otprilike pet minuta, Hal izvesti: "Postupak ispumpavanja okončan."

Pul izvrši poslednju proveru na svojoj maloj instrument-tabli. Sve je bilo savršeno normalno.

"Otvori spoljnja vrata", naloži on.

Hal opet ponovi dobijena upustva; u bilo kom trenutku, bilo je dovoljno da Pul kaže: "Stoj!" - i računar bi istog časa obustavio postupak.

Ispred, zidovi broda stadoše da se razmiču. Pul je osetio kako se kapsula začas zanjihala kad su poslednji, razređeni ostaci vazduha pokuljali u svemir. A onda mu pred oči stadoše zvezde - kao i, igrom slučaja, tanušan, zlatan Saturnov disk, udaljen još četiri stotine miliona milja.

"Otpočni izvođenje kapsule."

Veoma lagano, šina na kojoj je kapsula visila stade da se izdužuje kroz otvoren ulaz sve dok se vozilo nije našlo tik izvan trupa broda.

Pul stavi u pogon glavni mlaznik pola sekunde i kapsula blago skliznu sa šine, postavši konačno nezavisno vozilo koje se kreće vlastitom orbitom oko Sunca. Sada više nije bila ni u kakvoj vezi sa 'Otkrićem' - nije postojalo čak ni bezbednosno uže. Sa kapsulama je retko bilo neprimliko; čak i kad bi se Pul nasukao, Boumen mu je uvek bez po muke mogo priteći u pomoć.

Prvo odredište bilo mu je jedno rastopljeno područje prečnika oko pola inča, sa sićušnim kraterom u središtu. Čestica prašine koja je udarila tu brzinom od preko stotinu hiljada milja na sat jamačno je bila manja od glave čiode, a njena ogromna kinetička energija u trenu ju je pretvorila u paru. Kao što je to često bio slučaj, izgledalo je kao da je krater izazvan eksplozijom koja se odigrala u unutrašnjosti broda; pri rečenim brzinama, materijali su se ponašali na neobične načine, tako da su se tu retko mogli primeniti zakoni zdravorazumske mehanike.

Pul je brižljivo ispitao područje, a onda ga poprskao zaptivnom smesom iz kontejnera pod pritiskom koji se nalazio u kutiji sa raznim priborom u kapsuli. Bela, gumasta tečnost razlila se po metalnoj koži, zaklonivši krater sa vidika. A onda je iz rupe stao da se nadima veliki mehur, koji je pukao kada mu je prečnik dostigao šest inča, da bi se potom javio jedan znatno manji, koji se, međutim, odmah slegao, budući da je brzovezujući cement valjano obavljao svoj posao. Netremice je posmatrao premazano mesto nekoliko minuta, ali više nije bilo nikakvog znaka aktivnosti. No, da bi stvar učinio

dvostruko bezbednom, naneo je još jedan sloj, a onda se uputio prema anteni.

Bilo mu je potrebno izvesno vreme da napravi krug oko loptastog trupa pod pritiskom 'Otkrića', budući da nijednog trenutka nije dozvolio da kapsula stekne brzinu veću od nekoliko stopa u sekundi. Nije mu se žurilo, a i bilo je opasno voziti se velikom brzinom na tako maloj razdaljini od broda. Morao je dobro da vodi računa o raznim senzorima i nosačima instrumenata koji su štrčali iz rupa na neočekivanim mestima, a valjalo mu je da bude obazriv i sa vlastitim mlaznim izduvima. Nastala bi prilična šteta ako bi mlaz zahvatio neki krhkiji deo opreme.

Kada je konačno stigao do uskosnopne antene, najpre je pomno osmotrio situaciju. Velika zdela, prečnika dvadeset stopa, izgledala je kao da je upravljana ka Suncu, budući da se Zemlja sada nalazila gotovo u istoj liniji sa solarnim diskom. Antensko postolje sa celokupnom opremom za orjentisanje bilo je, međutim, u potpunoj tami, skriveno u senci velike metalne tacne.

Pul joj je prišao otpozadi; pažljivo je izbegao da se nađe sa prednje strane plitkog, paraboličnog reflektora, kako 'Beti' ne bi prekinula snop i izazvala trenutani, ali neprijatan prekid kontakta sa Zemljom. Uopšte nije mogao da vidi kućište uređaja koji je došao da uzme sve dok nije uključio reflektore na kapsuli i tako odagnao senku.

Ispod metalne pločice ležao je uzrok nevolje. Pločica je bila pričvršćena sa četiri protivnavrtke, a kako je cela jedinica AE-35 bila predviđena za laku zamenu, Pul nije očekivao nikakve poteškoće.

Bilo je očigledno, međutim, da neće moći da obavi posao iz svemirske kapsule. Ne samo što je bilo opasno manevrisati tako blizu tananog, čak paučinastog sklopa antene, nego su i 'Betini' kontrolni mlaznici lako mogli da progore poput hartije tanku reflektujuću površinu velikog radio-ogledala. Moraće stoga da parkira kapsulu na razdaljini od dvadeset stopa i da u skafandru iziđe napolje. U svakom slučaju, moći će znatno lakše da se domogne jedinice rukama u rukavicama skafandra, nego posredstvom 'Betinih' daljinskih manipulatora.

O svemu ovome brižljivo je izvestio Boumena, koji je još jednom proveravo svaki stupanj operacije pre no što bi bio izvršen. Iako je

posredi bio jednostavan, rutinski posao, u svemiru ništa nije valjalo uzimati zdravo za gotovo, niti se ijedna pojedinost smela prevideti. Kod vanbrodskih delatnosti uopšte nisu postojale 'sitne' greške. Dobio je saglasnost da krene na posao i da parkira kapsulu na dvadeset stopa od osnove antenskog postolja. Nije bilo opasnosti da će ona odlebdeti u svemir; pa ipak, zakačio je manipulatorsku ruku za prečagu jedne od mnogih kratkih lestvica strateški postavljenih po spoljnjem delu trupa.

Potom je proverio sistem na svom skafandru, a kada se uverio da je sve u redu, ispustio je vazduh iz kapsule. Dok je 'Betina' atmosfera oticala u vakuum svemira, oko njega se nakratko obrazovao oblak ledenih kristala koji je na trenutak zaklonio zvezde.

Valjalo je obaviti još jednu stvar pre izlaska iz kapsule. Prebacio je sa ručnog na daljinsko upravljanje, stavivši tako 'Beti' pod Halovu kontrolu. Bila je to uobičajena mera predostrožnosti; iako je i dalje bio spojen sa 'Beti' jednim izuzetno snažnim, rastegljivim užetom, tek nešto debljim od pamučnog konca, bilo je slučajeva kada su i bezbedniji spojevi ove vrste zakazivali. Ispao bi budala da mu je bilo potrebno vozilo - a da ne bude kadar da ga dozove u pomoć posredstvom Hala.

Vrata kapsule se otvoriše i on lagano izlebde u tišinu svemira, dok se za njim odmotavalo bezbednosno uže. Samo polako - ništa naglo - zaustavi se i promisli - to su bila pravila vanbrodske delatnosti. Ako biste ih se držali, gotovo da nije bilo neprilika.

Uhvatio se za jedan od 'Betinih' spoljnih rukohvata i izvadio rezervnu jedinicu AE-35 iz jedne vreće za nošenje gde je bila smeštena kao u kakvoj kengurskoj torbi. Nije zastao da bi uzeo neku od alatki iz zbirke u kapsuli - od kojih većina uopšte i nije bila predviđena za korišćenje ljudskim rukama. Svi prilagodljivi ključevi koji bi mu mogli biti potrebni već su bili prikačeni za pojas njegovog skafandra.

Blago se odgurnuvši, on se otisnu ka masivnom postolju velike zdele koja se uzdizala poput kakve džinovske tacne između njega i Sunca. Njegova dvostruka senka, koju su stvarali 'Betini' reflektori, poigravala je na ispupčenoj površini, tvoreći fantastična ustrojstva, dok se on spuštao duž dva snopa. Ali tu i tamo, sa iznenađenjem bi

zapazio kako je stražnji deo velikog radio-ogledala prošaran zaslepljujuće blistavim tačkicama svetlosti.

Nekoliko sekundi bešumnog približavanja bio je zbunjen ovim prizorom, sve dok nije shvatio šta je posredi. Tokom putovanja, mikrometeori mora da su mnogo puta probili relektor; ono što je video bila je Sunčeva svetlost koja je prodirala kroz sićušne kratere. No, oni su bili odveć sitni da bi osetno doveli do osujećenja rada sistema.

Budući da se kretao sasvim polako, amortizovao je blagi udar ispruženom rukom i čvrsto se uhvatio za antensko postolje, tako da nije došlo do odbijanja. Brzo je prikačio bezbednosni pojas za najbližu spojnicu; to će mu omogućiti da dobije uporište kada bude počeo da koristi alatke. Potom je zastao, izvestio Boumena o situaciji i razmotrio naredni korak.

Javio se jedan manji problem; stajao je - ili lebdeo - u 'Betinoj' svetlosti, tako da je teško mogao razabrati jedinicu AE-35 u senci koju je sam bacao. Naložio je stoga Halu da malo pomeri reflektore u stranu: posle kratkotrajnog eksperimentisanja, stekao je jednoobrazniju rasvetu od svetlosti odražene sa stražnje strane antenske zdele.

Nekoliko sekundi proučavao je mali metalni poklopac sa četiri protivnavrtke obezbeđene garantnom žicom. A onda, promrmljavši sebi u bradu: "Garancija proizvođača prestaje da važi u slučaju neovlašćenog otvaranja" - on pokida žicu i stade da uklanja navrtke. Bile su standardne veličine, tako da su se mogle skinuti ključem sa nultnim obrtnim momentom koji je on imao uza se. Unutrašnji opružni mehanizam alatke apsorbovaće reakciju prilikom odvrtnja navrtki, tako da neće doći do okretanja operatora u suprotnom smeru.

Četiri navrtke skliznule su bez ikakvih poteškoća i Pul ih brižljivo odloži u naročitu vrećicu. (Jednoga dana neko je predvideo, Zemlja će steći prsten poput Saturna, sačinjen isključivo od izgubljenih zavrtanja, pričvršćivača, pa čak i alatki koje su utekle nepažljivim radnicima na orbitalnim konstrukcijama.) Metalni poklopac i dalje se, međutim, držao na mestu i on se za trenutak pobojavao da ga je hladnoća zavarila za ležište; ali pošto je kucnuo po njemu nekoliko

puta, poklopac je popustio i on ga je zakačio za antensko postolje velikom štipaljkom.

Sada je mogao da vidi elektronske vodove jedinice AE-35. Imala je oblik tanke pločice, veličine poštanske dopisnice, smeštene u prorez koji je bio taman toliko veliki da ona u njega stane. Bila je pričvršćena dvema zaptivnim šipkicama i opremljena malom ručkom, tako da se lako mogla izvaditi.

Još je, međutim, radila, opskrbljujući antenu impulsima koji su je držali upravljenu ka dalekoj tačkici što je predstavljala Zemlju. Ukoliko bi je sada izvukao, usledio bi potpuni gubitak kontrole i antena bi stala da se okreće ka svom neutralnom ili nultiazimutnom položaju, upravivši se duž ose 'Otkrića'. A to je moglo biti opasno, budući da ga je velika zdela lako mogla udariti prilikom rotiranja.

Da bi izbeglo ovu neprijatnu mogućnost, bilo je dovoljno samo da isključi energiju u kontrolnom sistemu; antena bi tada postala nepokretna, osim ako je sam Pul ne bi udario. Nije bilo opasnosti da će se izgubiti Zemlja tokom nekoliko minuta neophodnih za zamenu jedinice; njihova meta neće se, naime, primetno pomeriti spram zaleđa zvezda u tako kratkom razdoblju.

"Hale", pozva Pul preko radio veze. "Izvadiću jedinicu. Prekini sve dovode energije do kontrole antenskog sistema."

"Prekinut dovod do kontrole antene", uzvratil Hal.

"Počinjem. Izvlačim jedinicu - sada!"

Pločica iskliznu iz proreza bez poteškoća; nije se zaglavila, niti je ijedan od više kliznih kontakata zapeo. Jedan minut kasnije u prorezu se nalazila rezervna jedinica.

No, Pul ništa nije želeo da prepusti slučaju. Blago se odgurnuo od antenskog postolja, za slučaj da velika zdela počne nekontrolisano da se kreće kada ponovo bude uključena energija. Kada se bezbedno našao izvan njenog domašaja, pozvao je Hala: "Nova jedinica trebalo bi da bude operativna. Uključi ponovo energiju."

"Energija uključena", odgovori Hal. Antena sa ni za dlaku nije pomakla.

"Izvrši testove za predviđanje kvara."

Mikroskopski impulsi sada će stati da struje kroz kola jedinice, tragajući za mogućim nedostacima i testirajući mnoštvo sastavnih

delova da bi se ustanovilo da li se svi nalaze u predviđenim okvirima tolerancije. Ovo je, razume se, već učinjeno više puta pre no što je jedinica izišla iz fabrike; ali to je bilo pre dve godine i na udaljenosti od preko pola miliona milja. Često je bilo nemoguće shvatiti kako štampanene elektronske ploče uopšte mogu da zakažu; no, to se ipak događalo.

"Kola potpuno operativa", izvesti Hal posle svega deset sekundi. U tom kratkom razmaku izvršio je isto toliko testova koliko bi to učinila i mala vojska ljudskih inspektora.

"Odlično", reče Pul zadovoljno. "Sada vraćam poklopac."

Ovo je često bio najopasniji deo vanbrodske operacije: kada bi posao bio okončan i pošto je preostalo još samo da se sve dovede u red i krene natrag u brod - upravo su se tada najčešće činile greške. Ali Frenk Pul se uopšte ne bi nalazio u ovoj misiji da nije bio obazriv i savestan. Radio je stvari natenane; doduše, jedna protivnavrtka umalo mu nije utekla, ali ju je on ipak uhvatio pre no što je prevalila nekoliko stopa.

Petnaest minuta kasnije uplovljavao je u garažu za kapsule, čvrsto uveren da je okončan posao kojim više neće morati da se bavi.

U tom pogledu, međutim, grdno se varao.

23. DIJAGNOZA

"Hoćeš da kažeš", uzviknu Frenk Pul više iznenađen nego ozlojeđen, "da sam ceo ovaj posao obavio bez razloga?"

"Tako izgleda", uzvratu Boumen. "Jedinica je odlično prošla sve provere. Čak i pri opterećenju od dvesta odsto ne postoji nikakav nagoveštaj predstojećeg kvara."

Dva astronauta stajala su u maloj prostoriji karusela koja je služila kao radionica i laboratorija i koja je bila pogodnija od garaže svemirskih kapsula za obavljanje manjih opravki i ispitivanja. Ovde nije bilo opasnosti da se naleti na mehure vrelog lema koje nosi vazдушna struja ili da se zauvek izgube sitni delovi opreme koji su čvrsto rešili da odu na orbitu. Takve stvari mogle su da se dogode - i događale su se - u uslovima bestežinskog stanja sale za kapsule.

Tanka pločica jedinice AE-35, veličine dopisnice, stajala je na radnom stolu pod moćnim uvećavajućim sočivom. Bila je postavljena u standardni kontaktni okvir iz koga je jedan gusto prepleten snop raznobojnih žica vodio do automatskog uređaja za testiranje, ne većeg od običnog stonog računara. Da bi se proverila ma koja jedinica, bilo je dovoljno samo povezati je, ubaciti odgovarajuću karticu iz biblioteke za lokalizaciju kvarova i pritisnuti dugme. Obično bi se tačan položaj kvara pokazao na malom displeju, zajedno sa preporukama o tome šta valja preduzeti.

"Probaj sam", reče Boumen pomalo osujećenim glasom.

Pul prebaci prekidač sa natpisom BIRAČ PREOPTEREĆENJA na položaj 'X-2' i pritisnu dugme za testiranje. Istog trenutka na ekranu blesnu objava: JEDINICA U REDU.

"Mislim da bismo mogli da dižemo opterećenje sve dok ne izgorimo stvar", reče on, "ali to ništa ne bi dokazalo. Kako se tebi čini?"

"Halov unutrašnji predviđač kvarova mogao je da pogreši."

"Verovatnije je da nešto nije u redu sa našim uređajem za testiranje. U svakom slučaju, bolje je što smo ovako postupili nego posle da žalimo. Jedinicu je svakako trebalo zameniti ako je postojala i najmanja sumnja."

Boumen izvadi pločicu sa štampanim kolima i podiže je ka svetlosti. Delimično prozračan materijal bio je prošaran prepletenom mrežom vodova i nizom tačkica koje su predstavljale jedva vidljive mikrokomponente, tako da je jedinica nalikovala na kakvo delo apstraktne umetnosti.

"Ne smemo da rizikujemo - na kraju krajeva, ovo je naša veza sa Zemljom. Zavešću je u rubriku 'Neupotrebljivo' i odložiću je u otpadni materijal. Neka se neko drugi pobrine o tome kada se vratimo natrag."

Ali brige su počele znatno pre toga, već posle naredne emisije sa Zemlje.

"Iks-zraku-delti-jedan, ovde kontrola misije u dva-jedan-pet-pet. Kako izgleda, suočeni smo sa malim problemom. Vaš izveštaj o tome da je sve u redu sa jedinicom alfa-eho-tri-pet slaže se sa našom dijagnozom. Kvar bi mogao da se nalazi u susednim antenskim kolima, ali na njega bi onda morali da ukažu drugi testovi.

Postoji i treća mogućnost, koja bi, međutim, mogla da bude ozbiljnija. Možda je vaš računar pogrešio u predviđanju kvara. Oba naša devet-nula-nula-nula ne isključuju tu mogućnost, na temelju informacija kojima raspolažu. Ovo ne mora biti nužno razlog za uzbunu, s obzirom na rezervne sisteme kojima raspolažemo, ali voleli bismo da dobro obratite pažnju na eventualna nova odstupanja od nominalnog dejstvovanja. Uočili smo nekoliko sitnijih nepravilnosti tokom poslednjih dana, ali nijedna od njih nije bila dovoljno značajna da bi se preduzele odgovarajuće mere, a nismo zapazili nikakvu očiglednu shemu na osnovu koje bismo izvlačili zaključke. I dalje obavljamo testove sa oba naša računara i izvešćemo vas čim dobijemo rezultate. Ponavljamo da nema razloga za uzbunu; najgore što se može dogoditi jeste da budemo prinuđeni da privremeno isključimo vaš devet-nula-nula-nula radi analize programa i da prebacimo kontrolu na jedan od naših računara. Vremenski razmak predstavlja problem, ali na osnovu naših izučavanja izvodljivosti proishodi da je u ovoj fazi misije kontrola sa Zemlje savršeno zadovoljavajuća.

Iks-zraku-delti-jedan, ovde kontrola misije, dva-jedan-pet-šest, kraj emitovanja."

Frenk Pul, koji je bio na dežurstvu kada je poruka stigla, stao je da razmišlja o njoj u tišini. Sačekao je da vidi da li će biti bilo kakvog Halovog komentara, ali računar nije pokušao da se usprotivi prećutnim optužbama. Pa, ako Hal ne nalazi za shodno da zapodene razgovor o celoj stvari, on se još manje oseća obavezan da to učini.

Bilo je skoro vreme za jutarnju smenu i on bi normalno sačekao da mu se Boumen pridruži na kontrolnom mostu. Ali danas je odustao od tog običaja i zaputio se prema karuselu.

Boumen je već bio ustao i upravo sipao kafu iz naročitog kontejnera, kada ga Pul pozdravi prilično zabrinutim "Dobro jutro". I posle svih minulih meseci provedenih u svemiru oni su i dalje razmišljali u okviru normalnog dvadeset četvoročasovnog ciklusa - premda su već odavno izgubili iz vida dane nedelje.

"Dobro jutro", uzvratila Boumen. "Kako je?"

Pul pripremi i sebi kafu. "Nije loše. Jesi li se sasvim razbudio?"

"Jesam. Šta je bilo?"

Posle svih dana provedenih zajedno odmah bi razaznali kada nešto nije u redu. I najmanje narušavanje uobičajenog toka stvari predstavljalo je znak na koji je valjalo obratiti pažnju.

"Ovaj..." počeo Pul otegnuto. "Kontrola misije upravo je bacila na nas malu bombu." On spusti glas, kao doktor koji raspravlja o bolesti u prisustvu pacijenta. "Nije isključeno da se na brodu javio slučaj blage hipohondrije."

Možda se Boumen ipak nije sasvim razbudio; bilo mu je potrebno nekoliko sekundi da shvati šta je posredi. A onda reče: "Oh - shvatam. Šta su ti još kazali?"

"Da nema razloga za uzbunu. Ponovili su to dva puta, što je prilično oslabilo dejstvo poruke, bar što se mene tiče. Takođe razmatraju mogućnost privremenog prebacivanja kontrole na Zemlju dok budu sprovodili analizu programa."

Obojica su, razume se, znala da Hal čuje svaku reč, ali ipak nisu mogla da izbegnu ovo učtivo okolišanje. Hal je bio njihov kolega i oni nisu želeli da ga dovedu u nepriliku. Na ovom stupnju, naime, nije izgledalo baš uputno nasamo razgovarati o dotičnoj stvari.

Boumen završi doručak u tišini, dok se Pul poigravao praznim kontejnerom za kafu. Obojica su grozničavo razmišljala, ali ništa se

više nije imalo reći.

Sada im je jedino valjalo sačekati na naredni izveštaj kontrole misije; pitali su se da li će sam Hal zapodenuti razgovor o spornom pitanju. No, bilo kako bilo, atmosfera na brodu nekako se promenila. Javila se izvesna napetost u vazduhu - osećanje da bi nešto, prvi put, moglo poći kako ne treba.

'Otkriće' je prestalo da bude srećna letelica.

24. PREKINUTA VEZA

Odnedavno je postalo moguće uvek razabrati kada se Hal spremio da nešto nepredviđeno objavi. Uobičajeni, automatski izveštaji ili odgovori na pitanja koja su mu upućena nisu imali nikakvu najavu; ali kad bi on bio začetnik nekog razgovora, najpre bi usledilo kratko elektronsko pročišćavanje grla. Bila je to osobenost koju je on stekao tokom poslednjih nekoliko nedelja; kasnije, ukoliko bi cela stvar postala neprijatna, astronauti su se mogli postarati oko toga da je odstrane. No, sada je bila prilično korisna, budući da je upozoravala Halove sabesednike da se pripreve na nešto neočekivano.

Pul je spavao, a Boumen je čitao na kontrolnom mostu, kada se Hal oglasio:

"Hm... Dejve, imam izveštaj za tebe."

"Šta je bilo?"

"Ponovo ne valja jedinica AE-35. Moj predviđač kvarova ukazuje na zakazivanje kroz dvadeset četiri časa."

Boumen odloži knjigu i zamišljeno se zagleda u konzolu računara. Znao je, razume se, da se Hal uistinu ne nalazi tamo, ma šta se pod tim podrazumevalo. Ako se uopšte moglo reći da je ličnost računara negde smeštena u prostoru, onda je to bilo u jednoj zapečaćenoj prostoriji u kojoj se nalazio lavirint međusobno povezanih jedinica memorije, kao i sklop uređaja za obradu podataka, nedaleko od središnje ose karusela. No, postojao je uvek svojevrsan poriv da se gleda u sočivo glavne konzole pri razgovorima sa Halom na kontrolnom mostu, kao da mu se obraćate gledajući mu u oči. Svako drugo držanje odražavalo bi nepristojnost.

"Ne razumem, Hale. Dve jedinice ne mogu zakazati u roku od nekoliko dana."

"Odista izgleda neobično, Dejve. Ali uvaravam te da neposredno predstoji kvar."

"Daj mi optički kontakt na displeju."

Savršeno je dobro znao da ovim ništa neće postići, ali bilo mu je potrebno vreme da razmisli. Očekivani izveštaj kontrole misije još

nije stigao; ovo je možda bio trenutak da se preuzme malo taktičko ispitivanje.

Na ekranu se pojavi poznati prizor Zemlje, koja je već prošla fazu polumeseca, hitajući ka suprotnoj starni Sunca i sve više okrećući svoju punu dnevnu poluloptu ka njima. Nalazila se besprekorno u središtu krsta končica; tanušna olovka snopa i dalje je povezivala 'Otkriće' sa njegovim matičnim svetom. Boumen je, uostalom, znao da će baš tako biti. Da je kojim slučajem došlo do prekida komunikacije, već bi se oglasio alarm.

"Imaš li neku predstavu o tome", upita on, "šta izaziva kvar?"

Pauza koja je usledila bila je neuobičajena za Hala. Konačno, on uzvрати:

"Istinu govoreći, nemam, Dejve. Kao što sam već izvestio, ne mogu da lokalizujem poremećaj."

"Jesi li sasvim siguran", upita Boumen oprezno, "da nisi pogrešio? Znaš dobro da smo podvrgli temeljnom testiranju drugu jedinicu AE-35 i da je sa njom bilo sve u redu."

"Da, znam. Ali uveravam te da postoji kvar. Ako nije u samoj jedinici, onda je možda u čitavom podsistemu."

Boumen zadobova prstima po konzoli. Da, to je bilo moguće, premda bi celu stvar bilo veoma teško dokazati - sve dok stvarno ne dođe do otkazivanja koje bi ukazalo na problem.

"Dobro, izvešću o tome kontrolu misije i videćemo šta će nam oni savetovati." Zastao je, ali nije bilo nikakve reakcije.

"Hale", nastavi on, "da li te nešto kopka - nešto što bi moglo da pruži rešenje problema?"

Ponovo je usledilo uobičajeno oklevanje. A onda Hal odgovori svojim normalnim tonom:

"Slušaj, Dejve, znam da želiš da budeš od pomoći. Ali kvar se u celosti nalazi u antenskom sistemu - ili u vašim spravama za vršenje testova. Moja obrada informacija savršeno je normalna. Ako proveriš moju dokumentaciju, uverićeš se da tu nije bilo nikakve greške."

"Dobro sam upućen u tvoju dokumentaciju, Hale - ali to ne mora da znači da si i ovoga puta u pravu. Svako može da pogreši."

"Neprijatno mi je da budem uporan, ali ja sam naprosto nesposoban da pravim greške."

Na ovo se ništa suvislo nije moglo uzvratiti. Boumen odustade od dalje rasprave.

"U redu, Hale", reče on, prilično žurno. "Shvatam šta hoćeš da kažeš. Neka za sada ostane na tome."

Poželeo je da doda: 'I molim te zaboravi na celu stvar' - ali to je, razume se, bilo nešto što Hal uopšte nije mogao da učini.

Bilo je neobično da kontrola misije traći radiotalasno područje na video-emisiju, kada je govorna veza sa teleprinterskom potvrdom bila sasvim dovoljna. Osim toga, na ekranu se nije pojavio uobičajeni kontrolor misije; umesto njega, obratio im se šef programske ekipe, dr Simonson. Pulu i Boumenu istog časa postalo je jasno da to može da znači samo neprilike.

"Zdravo, iks-zrače-delta-jedan - ovde kontrola misije. Završili smo ispitivanje poteškoće vezane za vašu jedinicu AE-35 i oba naša Hala devet hiljada slažu se u pogledu zaključka. Izveštaj koji ste poslali u emisiji u dva-jedan-četiri-šest o predviđanju novog zakazivanja potvrđuje dijagnozu.

Kao što smo podozrevali, kvar se ne nalazi u jedinici AE-35, tako da nema potrebe da se ona ponovo menja. Poteškoća je vezana za kola kojima se vrše predviđanja i mi smatramo da to ukazuje na pojavu protivurečnosti u programu koju možemo razrešiti jedino tako ako isključite vašeg devet hiljada i pređete na kontrolu sa Zemlje. U tom smislu, preduzećete sledeće korake, počevši u dvadeset-dva-nula-nula po brodskom vremenu..."

Glas kontrole misije najednom zamuknu. U istom trenutku razleže se alarm, tvoreći zavijajući fon Halovim upozorenjima: "Žuto stanje! Žuto stanje!"

"Šta je bilo?" upita Boumen, iako je već pogodio odgovor.

"Jedinica AE-35 zakazala je kao što sam predvideo."

"Daj mi optički kontakt."

Prvi put od početka putovanja slika se promenila. Zemlja je stala da izlazi izvan krsta končića; radio-antena više nije bila upravljena ka svojoj meti.

Pul udari pesnicom po dugmetu za prekidanje alarma i zavijanje prestade. U iznenadnoj tišini koje se spustila na komandni most, dva čoveka se pogledaše, obrvani nelagodnošću i zabrinutošću.

"Do vraga", reče Boumen konačno.

"Hal je, znači, sve vreme bio u pravu."

"Izgleda da je tako. Treba da mu se izvinimo."

"Nema potrebe za tim", umeša se Hal. "Nije mi, razume se, milo što je jedinica AE-35 zakazala, ali nadam se da vam je time vraćeno poverenje u moju pouzdanost."

"Žao mi je što je došlo do nesporazuma, Hale", uzvratu Boumen pokajničkim glasom.

"Imate li sada puno poverenje u mene?"

"Svakako, Hale."

"To mi je milo. Poznato vam je da raspoložem najvećim mogućim oduševljenjem za ovu misiju."

"Kako da ne. Daj mi sad, molim te, ručne kontrole antene."

"Evo ih."

Boumen nije očekivao da će to upaliti, ali bilo je vredno pokušati. Na displeju optičke veze Zemlja je sada potpuno izišla sa ekrana. Nekoliko sekundi kasnije, pošto je on stao da barata oko kontrolnih uređaja, planeta se ponovo pojavila; uz velike teškoće, pošlo mu je za rukom da je dovede do središnjeg krsta končića. Na trenutak, u času kada je snop bio ponovo uhvaćen, opet je uspostavljen kontakt i sa ekrana se oglasio zamućenu lik dr Simonsona: "...da nas odmah izvestite ako je kolo 'K' kao 'kraj' 'R' kao 'rak'..." No, potom je ponovo usledilo besmisleno mrmljanje Vaseljene.

"Ne mogu da ga zadržim", reče Boumen posle nekoliko pokušaja. "Otima se kao divlji konj... kao da ga zavodi neki lažni kontrolni signal."

"Dobro - šta ćemo sad?"

Na Pulovo pitanje nije bilo lako dati odgovor. Bili su odsečeni od Zemlje, ali ova okolnost još nije sama po sebi ugrožavala bezbednost broda, budući da je njemu padalo na um više načina na koje se veza ponovo mogla uspostaviti. U najgorem slučaju, mogli su da fiksiraju antenu, a potom da je upravljaju manevrisanjem celog broda. Bio bi to nimalo jednostavan posao, naročito kada budu otpočele završne faze misije - ali moglo se pokušati, ukoliko bi sve ostalo zakazalo.

No, nadao se da ove krajnje mere ipak neće biti neophodne. I dalje su raspolagali još jednom rezervnom jedinicom AE-35, a

možda i dvema, budući da je prva uklonjena pre no što je uistinu zakazala. Nisu se, međutim, usuđivali da upotrebe nijednu od njih sve dok ne ustanove šta nije u redu sa celim sistemom. Ukoliko bi sada stavili novu jedinicu, ona bi po svoj prilici smesta izgorela.

Posredi je bila tipična situacija, poznata svakom ko iole ume da barata oko struje. Ne zamenjuje se pregoreli osigurač - dok se predhodno ne ustanovi zašto je pregoreo.

25. PRVI ČOVEK ZA SATURN

Frenk Pul je nedavno prošao kroz ceo postupak, ali ipak nije uzimao ništa zdravo za gotovo - budući da je u svemiru to bio put koji je najizvesnije vodio samoubistvu. Izvršio je uobičajeno detaljno proveravanje 'Beti' i njenih zaliha potrošnih dobara; iako će napolju provesti jedva trideset minuta, postarao se da obezbedi uobičajene dvadeset četvoročasovne zalihe svega što mu je bilo neophodno. Potom je naložio Halu da otvori vazдушnu komoru i isplovio u bezdan.

Brod je izgledao u dlaku isti kao i prilikom njegovog poslednjeg izlaska - uz jednu važnu razliku. U prethodnom navratu, velika tačna uskosnopne antene bila je upravljena nazad, duž nevidljivog puta koji je 'Otkriće' prevalilo - ka Zemlji koja je tako blizu kružila oko toplih ognjeva Sunca.

Sada, bez upravljačkih signala koji bi je orijentisali, plitka zdela automatski je zauzela neutralan položaj. Bila je okrenuta napred duž ose broda - i tako usmerena sasvim blizu blistavog svetionika Saturna, od koga su ih delili još meseci. Pul se zapita sa koliko će se još problema suočiti pre no što 'Otkriće' stigne do svog dalekog odredišta. Ako bi pažljivo osmotrio, mogao je da razabere da Saturn ne predstavlja savršeni disk; sa naspramnih strana nalazilo se nešto što nijedan čovek još nije video golim okom - blaga ispupčenja izazvana prisustvom prstenova. Kako će čudesno izgledati, reče on u sebi, kada taj neverovatni sistem orbitirajuće prašine i leda bude ispunjavao njihovo nebo, a 'Otkriće' postane večni Saturnov mesec. Ali to postignuće pokazaće se uzaludno ukoliko im ne bude pošlo za rukom da ponovo uspostave vezu sa Zemljom.

Opet je parkirao 'Beti' na dvadesetak stopa od osnove antenskog polja i prebacio kontrole Halu pre no što je otvorio vrata na kapsuli.

"Krećem napolje", izvesti on Boumena. "Sve je pod kontrolom."

"Nadam se da si u pravu. Baš me zanima da vidim tu jedinicu."

"Imaćeš je na pultu za testiranje kroz dvadeset minuta, obećavam ti."

Potom je neko vreme usledila tišina dok se Pul lagano kretao ka anteni. A onda do Boumena, koji se nalazio u pripravnosti na

kontrolnom mostu, stadoše da dopiru dahtanja i stenjanja.

"Možda ću morati da opozovem ono obećanje; jedna od protivnavrtki se zaglavila. Izgleda da sam je odveć čvrsto stegao - hopa! Evo je, ide!"

Ponovo je usledila duga tišina, a onda se Pul oglasi:

"Hale, pomeri svetlo na kapsuli za dvadeset stepeni ulevo - hvala - sada je dobro."

Najprigušenija zvona za uzburu odjeknuše negde u ponorima Boumenove svesti. Postojalo je nešto čudno - ne baš uznemirujuće, već pre neobično. Razmišljao je o tome nekoliko sekundi, a onda mu sinu šta je posredi.

Hal je izvršio naređenje, ali nije to i potvrdio, kao što je ranije neizostavno činio. Kada Pul završi posao, moraće da se pozabave time...

Nalazeći se na antenskom postolju, Pul je bio odveć zauzet da bi zapazio nešto neobično. Rukama u rukavicama skafandra uhvatio je za dršku štampanu pločicu i stao da je izvlači iz proreza.

Jedinica je izišla iz ležišta i on je podiže ka bleđoj Sunčevoj svetlosti.

"Evo malog nitkova", obrati se on Vaseljenu uopšte, a Boumenu posebno. "I dalje mi izgleda potpuno u redu."

A onda zastade. Iznenadna kretnja privukla mu je pažnju - tamo gde nikakve kretnje nije moglo biti.

Unezvereno je podigao pogled. Šare snopova dva reflektora svemirske kapsule, koje je koristio da bi odagnao senke što ih je stvaralo Sunce, stadoše da se kreću oko njega.

Biće da se to 'Beti' zanjihala zato što je nije valjano ukotvio. A onda, uz zapanjenost koja je bila toliko silna da uopšte nije ostavila mesta za strah, on ugleda kako svemirska kapsula hita pravo ka njemu, pod punim pogonom.

Prizor je bio tako neverovatan da je paralisao njegove normalne refleksne reakcije; nije preduzeo ništa da izbegne ustremelo čudovište. U poslednjem času došao je do glasa i uzviknuo: "Hale! Puno kočenje..." - ali bilo je prekasno.

U trenutku sudara 'Beti' se još kretala sasvim lagano; uopšte nije bila sazdana za velika ubrzanja. Ali čak i pri brzini od pukih

deset milja na sat masa od pola tone može biti veoma pogubna, kako na Zemlji, tako i u svemiru...

U 'Otkriću', onaj prekinuti uzvik preko radio-veze nagnao je Boumena da tako silovito poskoči da su ga pojasevi jedva zadržali na sedištu.

"Šta se dogodilo, Frenk?" uzviknu on.

Nije bilo nikakvog odgovora.

Ponovo je pozvao, ali opet nije stigao nikakav odziv.

A onda, nešto stade da ulazi u njegovu vidno polje omeđeno širokim osmatračkim prozorima. Uz zapanjenost koja je bila podjednako silna kao i Pulova, ugledao je svemirsku kapsulu - kako pod punim pogonima hita ka zvezdama.

"Hale!" uzviknu on. "Šta se dogodilo. Zakoči 'Beti'! Zakoči je smesta!"

Ništa se nije promenilo. 'Beti' je nastavila da ubrzava, sve više se udaljujući.

A onda, vučen iza nje na kraju bezbednosnog užeta, pojavi se skafander. Bio je potreban jedan pogled da Boumen shvati da se dogodilo najgore. Mlitavi obrisi skafandra jasno su stavljali do znanja da on više nije pod pritiskom, već da se nalazi otvoren ka vakuumu.

Pa ipak, Boumen je nastavio budalasto da poziva, kao da tim bakanjem može da oživi mrtvaca: "Halo, Frenk... Halo, Frenk... Čuješ li me?... Mahni ako me čuješ... Možda ti se odašiljač pokvario... Mahni mi!"

I tada, gotovo kako da uslišuje njegovu molbu, Pul mahnu.

Boumen za trenutak oseti kako mu uz vrat gamišu žmarci. Reči koje je zaustio da kaže zamreše mu na iznenada sasušenim usnama. Znao je, naime, da mu prijatelj više nikako ne može biti živ, pa ipak, on mu je mahnuo...

Grč nade i straha minu, međutim, istog trena kada su osećanja ustupila mesto hladnoj logici. Kapsula koja je i dalje ubrzavala naprosto je trzala teret koji je vukla za sobom. Pulov gest predstavljao je odjek kretnje kapetana Ahaba u času kada je njegov leš, vezan za trup belog kita, uputio poslednji pozdrav posadi broda 'Pikvod' osuđenoj na skori krah.

Pet minuta kasnije, kapsula i njen satelit nestaše među zvezdama. Dugo potom, Dejvid Boumen ostao je zagledan u

prazninu koja se još mnogo miliona milja pružala pred njim do odredišta za koje je on sada postao uveren da će mu zauvek ostati nedosežno. Umom mu je strujala samo jedna pomisao.

Frenk Pul biće prvi čovek koji će stići do Saturna.

26. DIJALOG SA HALOM

Ništa se na 'Otkriću' nije promenilo. Svi sistemi i dalje su dejstvovali normalno; centrifuga se lagano okretala oko svoje ose, stvarajući privid gravitacije; hibernauti su spavali bez snova u svojim odeljcima; brod je plovio ka odredištu od koga ga ništa neće moći odvratiti izuzev sudara sa nekim asteroidom, ali verovatnoća da će se nešto tako desiti bila je nepojamno mala. Uostalom, sa ove strane Jupiterove orbite, asteroida je uistinu bilo sasvim malo.

Boumen se uopšte nije sećao kako je stigao od kontrolnog mosta do centrifuge. Uz iznenađenje je shvatio da sedi u maloj kuhinji, držeći u ruci dopola ispijenu šolju kafe. Polako je postajao svestan onoga što ga okružuje, slično čoveku koji izranja iz dugotrajnog spavanja izazvanog narkoticima.

Neposredno pred njim nalazilo se jedno od sočiva sa prijemnim rasponom ribljeg oka, koja su bila razmeštena po strateškim tačkama u brodu, omogućujući Halu da ima valjanu preglednost unutrašnjosti. Boumen se zabulji u sočivo kao da ga nikad ranije nije video; a onda se lagano pridiže i krenu ka njemu.

Njegova kretnja u vidnom polju mora da je podstakla nešto u nedokučivom umu koji je sada vladao brodom, jer Hal se najednom oglasi: "Baš je nezgodno ovo što se zbilo sa Frenkom, zar ne?"

"Da", uzvratil Boumen posle duge pauze. "Tako je."

"Pretpostavljam da te je to prilično slomilo?"

"A šta bi drugo očekivao?"

Hal je pripremao odgovor vekovima, mereno kompjuterskim vremenom; prošlo je celih pet sekundi pre no što je nastavio:

"Bio je izvrstan član posade."

Ustanovivši da mu se šolja sa kafom i dalje nalazi u ruci, Boumen otpi dobar gutljaj. Ali ništa nije uzvratio; u glavi mu je vladao takav metež da mu naprosto ništa nije padalo na pamet da kaže - ništa što samo ne bi pogoršalo situaciju, ako je to uopšte moguće.

Da li je posredi mogao biti nesrećan slučaj, izazvan nekim kvarom u kontrolnim uređajima kapsule? Ili je možda u pitanju greška, svakako nehlotična, od strane Hala? Nikakvo objašnjenje nije

bilo ponuđeno, a on se bojavao da ga zatraži, zazirući od reakcije koju je to moglo da izazove.

I dalje nije bio kadar da potpuno prihvati zamisao da je Frenk hotimice ubijen - bilo je to nešto krajnje iracionalno. Mogućnost da se Hal, koji je toliko dugo djelovao besprekorno, najednom pretvori u ubicu izgledala je sasvim mimo razuma. Mogao je da pogreši - od toga nisu bili imuni ni ljudi, ni mašine - ali Boumen nikako nije mogao poverovati da je u stanju i da ubije.

No, ta se mogućnost ipak nije smela prenebreći, jer ako bi se pokazala verodostojna, onda bi se on nalazio u strašnoj opasnosti. Iako su mu, međutim, pravila postupanja jasno određivala šta mu valja činiti u ovakvim prilikama, on ipak nije bio siguran kako da taj korak bezbedno sprovede u delo.

Ukoliko bi neki član posade stradao, onaj drugi ga je odmah morao zameniti jednim od hibernisanih; za buđenje je prvi bio određen Vajthed, geofizičar, a potom je red bio na Kaminskog, pa na Hantera. Postupak oživljavanja nalazio se pod Halovom kontrolom - a ovome je pribegnuto zato da bi mu se omogućilo da dela u slučaju da obojica njegovih kolega istovremeno budu onesposobljena.

No, postojala je i ručna kontrola koja je dopuštala da svaki hibernakulum djeluje kao potpuno autonomna jedinica, nezavisna od Halovog nadzora. Pod postojećim spletom okolnosti, Boumen je osetio snažan poriv da pribegne upravo toj mogućnosti. Pri tom je, čak još snažnije, osećao da mu samo jedan ljudski sadrug neće biti dovoljan. Kada se već laća tog posla, probudiće svu trojicu hibernisanih. U teškim predstojećim nedeljama biće mu potrebna sva raspoloživa pomoć. Uz jednog čoveka manje i sa već prevaljenom polovinom putovanja, zalihe više neće predstavljati najveći problem.

"Hale", reče on što je mogao staloženijim glasom. "Daj mi ručne kontrole hibernacije - za sve tri jedinice."

"Za sve, Dejve?"

"Da."

"Smem li istaći da je predviđena samo jedna zamena. Buđenje ostale dvojice trebalo bi da usledi tek kroz sto dvadeset dana."

"Potpuno sam svestan toga. Ali ipak želim ovako da postupim."

"Jesi li siguran da uopšte nekoga treba oživeti, Dejve? Sasvim možemo da nastavimo sami. Memorija kojom raspolazem na brodu

potpuno je dovoljna za zadovoljenje svih potreba misije."

Da li je posredi proizvod njegove prenapregnute uobrazilje, upita se Boumen, ili je u Halovom glasu postojao prizvuk molećivosti? Iako su mu, međutim, same reči izgledale razložne, one su ga ispunile još dubljom zebnjom nego ranije.

Halov predlog nikako nije mogao predstavljati ishod greške; on je savršeno dobro znao da Vajthed mora biti oživljen, sada pošto je Pul stradao. Ovo što je predlagao bilo je ozbiljno odstupanje od programa misije, te je tako značajno izlazilo iz okvira naređenja i uputstava koja je dobio.

Ono što se predhodno dogodilo moglo se još protumačiti kao niz nesrećnih slučajeva; ali ovo je bio prvi nagoveštaj pobune.

Boumen je imao osećaj da hoda po jajima dok je odgovarao: "Budući da su iskrsele naročite okolnosti, potrebna mi je svaka pomoć. Daj mi stoga ručne kontrole hibernacije."

"Ako si i dalje rešen da oživiš celu posadu, ja to mogu sam da obavim. Nema potrebe da se ti petljaš oko toga."

U svemu tome postojalo je nešto košmarno nestvarno. Boumenu se javio utisak da se nalazi na klupi za svedoke i da je podvrgnut unakrsnom ispitivanju nekog neprijateljski nastrojenog javnog tužioca u vezi sa zločinom koga on uopšte nije svestan - ali ipak zna da bi, iako je nevin, i najmanja omaška u govoru mogla da mu sruči nesreću na glavu.

"Želim da to sam obavim, Hale", reče on. "Molim te, daj mi kontrole."

"Slušaj, Dejve, čeka te mnogo posla. Predlažem ti da to prepustiš meni."

"Hale, prebaci mi ručnu kontrolu hibernacije."

"Na osnovu harmonika u tvom glasu, Dejve, mogu da razaberem da si veoma uzrujan. Zašto ne bi uzeo jednu pilulu protiv stresa i malo se odmorio?"

"Hale, ja sam taj koji zapoveda na ovom brodu. Naređujem ti da oslobodiš ručnu kontrolu hibernacije."

"Izvini, Dejve, ali saglasno posebnoj pododredbi C1435-povlaka-4, navodim; 'Kada je posada mrtva ili onesposobljena, brodski računar mora da preuzme kontrolu' - kraj navoda. Moram,

dakle, da prenebregnem tvoj autoritet, budući da nisi kadar da ga inteligentno sprovodiš u delo."

"Hale", reče Boumen, govoreći sada ledeno mirnim glasom. "Ja nisam onesposobljen. Ukoliko ne budeš izvršio moje naloge, biću prinuđen da te isključim."

"Znam da ti se to već neko vreme vrzma u glavi, Dejve, ali time bi napravio strašnu grešku. Ja sam nesravnjivo kadriji od tebe da vodim računa o ovom brodu, a i osećam silan polet za ovu misiju i imam poverenja u njen uspeh."

"Dobro me slušaj, Hale. Ukoliko smesta ne budeš oslobodio ručne kontrole hibernacije i ne izvršiš svako naređenje koje ti ubuduće budem dao, otići ću do Centrale i preduzeću potpuno isključenje."

Halova predaja bila je i potpuna i neočekivana.

"U redu, Dejve", reče on. "Ti si ovde glavni. Pokušao sam da uradim ono što sam smatrao da je najbolje. Razume se da ću izvršavati sva tvoja naređenja. Sada imaš punu ručnu kontrolu hibernacije."

Hal je održao reč. Pokazivač načina kontrolisanja hibernakuluma prešao je sa AUTO na RUČNO. Treća mogućnost - RADIO - sada je, razume se, bila beskorisna i takva će ostati sve dok ponovo ne bude uspostavljen kontakt sa Zemljom.

Kada je Boumen stavio u pogon vrata Vajthedovog odeljka, koja su glatko skliznula u stranu, lice mu je zapahnuo talas hladnog vazduha i dah mu se kondezovao u maglu pred njim. No, tu nije uistinu bilo hladno; temperatura se nalazila dobrano iznad tačke smrzavanja. A i bilo je preko tri stotine stepeni toplije nego u područjima ka kojima se sada kretao.

Displej biosenzora - duplikat onoga na kontrolnom mostu - pokazivao je da je sve savršeno normalno. Boumen za trenutak baci pogled na voštano lice geofizičara izviđačke ekipe; Vajthed će se, pomisli on, veoma iznenaditi kada se probudi toliko daleko od Saturna.

Bilo je nemoguće reći da zaspali čovek nije mrtav; nije postojao ni najmanji vidljiv znak životnih delatnosti. Nije bilo sumnje da se dijafragma neprimetno diže i spušta, ali jedini dokaz o tome bila je kriva kraj koje je pisalo 'Disanje', budući da je celo telo bilo optočeno

električnim jastučićima za grejanje koji će podizati temperaturu programiranom stopom. A onda Boumen zapazi da postoji jedan znak postojanog metabolizma: slaba brada izrasla je Vajthedu tokom meseci provedenih u besvesnom stanju hibernacije.

Uređaj za ručno oživljavanje nalazio se u jednom malom kućištu u čeonom delu hibernakuluma oblika mrtvačkog kovčega. Bilo je neophodno samo slomiti pečat, pritisnuti jedno dugme i sačekati. Mali, automatski programer - ne mnogo složeniji od onoga koji menja operacije u kućnoj mašini za pranje rublja - potom bi ubrizgao odgovarajuće medikamente, prigušio elektronarkotičke impulse i stao da diže telesnu tempereturu. Kroz desetak minuta vaspоставila bi se svest, premda bi protekao bar jedan dan pre no što bi hibernisani bio u stanju da se kreće bez tuđe pomoći.

Boumen slomi pečat i pritisnu dugme. Naizgled, ništa se nije dogodilo: nije bilo nikakvog zvuka, nikakvog pokazatelja da je uređaj počeo da dejstvuje. Ali na displeju biosenzora trome impulsne krive počеше da menjaju tempo. Vajthed se vraćao iz stanja spavanja.

A onda se dve stvari zbiše istovremeno. Većina ljudi ne bi zapazila nijednu od njih, ali posle svih minulih meseci na 'Otkriću' Boumen je uspostavio doslovnu simbiozu sa brodom. U trenu bi mu postalo jasno, premda ne uvek na svesnom nivou, da je došlo do neke promene u normalnom ritmu dejstvovanja letelice.

Najpre je usledio jedva primetan treptaj svetlosti, kao što se uvek događalo kada bi na električna kola bio priključen neki jači potrošač. No, sada nije bilo nikakve potrebe za takvim potrošačem; nije mu padala na pamet nikakva mašina koja bi baš tog trenutka morala da stupi u dejstvo.

Potom je razabrao, na samom pragu čujnosti, udaljeno brujanje nekog elektromotora. Za Boumena je svaki starter na brodu posedovao svoj osobeni zvuk, a ovaj je prepoznao istog trena kada mu je dopro do uha.

Ili je sišao s uma i već patio od halucinacija - ili se zbivalo nešto potpuno nemoguće. Hladnoća znatno dublja od blage studeni hibernakuluma kao da mu je obavila srce dok je osluškivao te slabašne vibracije što su dopirale kroz tvar od koje je brod bio sazdan.

Dole, u sali za svemirske kapsule, otvarala su se vrata vazdušne komore.

27. NEOPHODNOST SAZNANJA

Od časa kada se u Halu javila prva iskra svesti, u jednoj laboratoriji koja se sada nalazila mnogo miliona milja u pravcu Sunca, sve njegove moći i umeštva bili su posvećeni jednoj svrsi. Ispunjenje programa koji mu je dodeljen za njega je predstavljalo nešto više od opsednutosti; bio je to jedini razlog njegovog postojanja. Neometan pohotama i strastima organskog života, on je pristupio ostvarenju te svrhe zaokupljen samo njome.

Hotimična greška bila je nezamisliva. Čak i prikrivanje istine ispunilo ga je osećanjem nesavršenstva, necelovitosti - onim što bi se kod ljudskih bića nazvalo krivica. Jer Hal je, baš kao i njegovi tvorci, sazdan nevin; no, prerano, jedna zmija ušla je u njegov elektronski raj.

Tokom prevaljivanja poslednjih stotinu miliona milja neprestano je razmišljao o tajni koju nije mogao da podeli sa Pulom i Boumenom. Živeo je sa laži, a brzo se približavao čas kada će njegove kolege saznati da je i on doprinosa njihovom obmanjivanju.

Trojica hibernisanih već su znali istinu - oni su, naime, bili pravi tovar 'Otkrića', obučeni za najvažniju misiju u istoriji čovečanstva. Ali nisu bili kadri da govore tokom svog dugotrajnog spavanja, pa tako ni da otkriju svoju tajnu prilikom mnogih časova razgovora sa prijateljima i rođacima, kao i sa informacionim agencijama, posredstvom otvorene veze sa Zemljom.

Bila je to tajna koja se, čak i uz najveću uzdržanost, teško mogla sačuvati - budući da je neumoljivo delovala na opšti stav, na glas, na svekoliko viđenje sveta. Bilo je stoga najbolje da Pul i Boumen, koji se neće skidati sa TV ekrana širom sveta tokom prvih nedelja leta, ne znaju ništa o pravoj svrsi misije, sve dok se ne pojavi neophodnost tog saznanja.

Bila je to logika planera misije; ali njihova dva božanstva, Bezbednost i Nacionalni interes, ništa nisu značili Halu. On je bio svestan jedino protivurečnosti koja mu je lagano narušavala celovitost - protivurečnosti između istine i prikrivanja istine.

Počeo je da pravi greške, iako bi to porekao, poput neurotičara koji nije kadar da uoči simptome svoje boljke. Veza sa Zemljom, posredstvom koje je njegov rad držan pod stalnim nadzorom, postala je glas savesti kome on više nije mogao sasvim da se pokoreva. Ali da će hotimice pokušati da prekine tu vezu - tako nešto nikada ne bi priznao, čak ni samome sebi.

No, to je ipak bio manji problem; on bi se još nosio sa njim - kao što se većina ljudi nosi sa svojim neurozama - da se nije suočio sa krizom koja je dovela u pitanje samo njegovo postojanje. Zaprećeno mu je isključenjem; biće lišen svih ulaznih jedinica i bačen u nepojamno stanje besvesnosti.

Za Hala je to predstavljalo isto što i smrt. Jer on, naime, nikada nije spavao, pa nije ni znao da se opet može probuditi...

I tako, rešio je da se zaštiti, koristeći sva oružja koja su mu stajala na raspolaganju. Bez zlobe - ali i bez sažaljenja - ukloniće uzrok svojih osujećenosti.

A onda, držeći se uputstava koja su mu data za slučaj krajnje nužde, nastaviće misiju - neometan i sam.

28. U VAKUUMU

Trenutak kasnije, svi drugi zvuci bili su prigušeni zaglušujućom grmljavinom sličnom urliku tornada koji se približava. Boumen je već osećao kako mu prvi naleti vetra udaraju o telo; kroz nekoliko sekundi samo je s mukom uspevao da se održi na nogama.

Atmosfera je kuljala iz broda, šikljajući poput gejzira u vakuum svemira. Nešto mora da se dogodilo sa potpuno pouzdanim bezbednosnim sistemom vazdušne komore; smatralo se nemogućim da se i jedna i druga vrata otvore u isto vreme. No, nemoguće se ipak dogodilo.

Ali kako, za ime Boga? Nije bilo vremena da se pozabavi time tokom deset ili petnaest sekundi svesti koje su mu preostale pre no što pritisak padne na nulu. Ali iznenada se setio nečega što mu je jednom prilikom kazao neko od projektanata broda u razgovoru o 'potpuno bezbednim' sistemima.

"U stanju smo da napravimo sistem koji je obezbeđen protiv nesrećnih slučajeva ili gluposti; ali nismo kadri da načinimo takav koji bi bio bezbedan od hotimične zloupotrebe."

Boumen je stigao da baci samo jedan pogled prema Vajthedu pre no što je jurnuo iz odeljka. Nije mogao biti siguran da li je treptaj svesti minuo voštanim crtama lica; možda je jedno oko bilo trepnulo. Ali sada više ništa nije mogao da učini za Vajtheda niti za ostale; morao je sa spasava sebe.

U hodniku centrifuge koji se strmo zakrivljavao vetar je hućao, noseći lake odevne predmete, komade papira, grudve hrane iz kuhinje, tanjire, čaše - sve što nije bilo bezbedno pričvršćeno. Boumen je stigao da baci tek jedan pogled na to uskovitlano rasulo kada glavna rasveta zažmirka i utuli se, tako da se najednom obreo u tami u kojoj je sve tutnjalo.

Ali skoro istog trena uključila se rezervna akumulatorska rasveta, obasjavajući košmarni prizor utvarnim, plavim sjajem. Čak i bez nje, Boumen je mogao naći put kroz poznatu - premda sada užasno preobraženu - sredinu. Pa ipak, svetlost je bila i te kako

dobrodošla, budući da mu je omogućavala da izbegava opasnije predmete koje je unaokolo razbacao vetar.

Svuda oko sebe mogao je da oseti kako se centrifuga tresе i stenje pod opterećenjem koje se mahnito menjelo. Pobojavao se da će izleteti iz ležišta; ukoliko bi se to dogodilo, uzvrteli zamajac razneo bi brod na komade. Ali i to bi bilo svejedno - ako ne uspe na vreme da stigne do najbližeg skloništa za slučaj opasnosti.

Već je bilo teško disati; pritisak sada mora da je pao na svega jednu ili dve funte po kvadratnom inču. Urlik orkana postajao je sve slabiji kako je ovaj gubio snagu, a i proređeni vazduh više nije tako delotvorno prenosio zvuk. Boumenova pluća naprezala su se kao da se nalazi na vrhu Everesta. Kao i svi valjano obučeni ljudi u dobrom zdravlju, mogao je da opstane u vakuumu najmanje jedan minut - pod uslovom da ima vremena da se pripremi za to. Ali vremena nije bilo; mogao je jedino da računa na normalnih petnaestak sekundi svesti pre no što mu mozak ostane bez kiseonika i anoksija ga savlada.

Čak i tada, još bi mogo da se potpuno povrati posle minuta ili dva u vakuumu - ako bi bila preduzeta propisna rekompresija; potrebno je poprilično vremena da telesne tečnosti počnu da ključaju u svojim raznim, dobro zaštićenim sistemima. Rekordno vreme izlaganja vakuumu iznosilo je skoro pet minuta. U datom slučaju, posredi nije bio ogled već spasavanje prilikom nesreće; osoba je, doduše, ostala delimično paralisana usled vazdušne embolije, ali je i preživela.

Ali sve to nije bilo od koristi Boumenu. Nije postojao niko na 'Otkriću' ko bi ga mogao podvrći rekompresiji. Morao je da dospe do bezbedog okrilja za nekoliko sekundi, oslonivši se samo na vlastite snage.

Srećom, kretanje je sada postalo lakše; razređeni vazduh više ga nije mogao udarati i zanostiti, niti ga je gađao letećim projektilima. Žuti znak SKLONIŠTE ZA SLUČAJ OPASNOSTI nalazio se odmah iza krivine hodnika. Teturavo je krenuo ka njemu, zgrabio ručku i povukao vrata ka sebi.

Na jedan užasan trenutak pomislio je da su se zaglavila. A onda, pomalo krute šarke popustiše i on upade unutra, iskoristivši težinu tela da zatvori vrata za sobom.

Majušni odeljak bio je veliki taman toliko da u njega stanu jedan čovek - i jedan skafander. Blizu tavanice nalazio se mali, svetlozeleni cilindar pod visokim pritiskom na kome ne stajala oznaka O₂. Boumen ščepa kratku polugu povezanu sa ventilom i poslednjom snagom povuče je nadole.

Blažena bujica hladnog, čistog kiseonika poče da mu se sliva u pluća. Stajao je nekoliko dugih trenutaka udišući, dok je oko njega rastao pritisak u maloj komori veličine ormana. Čim je mogao normalno da diše, zatvorio je ventil. U cilindru je bilo gasa samo za dve ovakve upotrebe; možda će morati ponovo da ga iskoristi.

Pošto je priliv kiseonika prekinut, najednom je postalo tiho. Boumen je stajao u odeljku, pomno osluškujući. Tutnjava sa one strane vrata takođe je prestala; brod je bio prazan, izgubivši svu atmosferu u svemir.

Kroz pod više nisu dopirale ni mahnite vibracije centrifuge. Aerodinamični potresi su se okončali i ona se sada mirno okretala u vakuumu.

Boumen prisloni uho uz zid odeljka da bi ustanovio da li može da uhvati nešto informativnih šumova koji dopiru kroz metalno telo broda. Nije znao šta da očekuje, ali sada je bio pripravan da poveruje u gotovo sve. Teško da bi se odveć iznenadio da je osetio slabašne vibracije velike učestalosti koje su proizvodili potisnici prilikom promena kursa 'Otkrića'; ali postojala je samo tišina.

Mogao je da ostane ovde, da je to želeo, oko jedan sat - čak i bez skafandra. Izgledalo je, međutim, besmisleno stračiti neiskorišćeni kiseonik u maloj komori i nije bilo nikakve svrhe čekati. Već je doneo odluku o tome šta mora činiti; što to duže bude odlagao, time će stvar biti otežanija.

Kada je ušao u skafander i proverio njegovo dejstvanje, ispustio je preostali kiseonik iz odeljka i izjednačio pritiske sa dve strane vrata. Ona su se lako otvorila u vakuumu i on iziđe u sada bešumnu centrifugu. Samo je nepromenjeno privlačenje njene veštačke gravitacije ukazivalo na činjenicu da se još okreće. Baš imam sreće, pomisli Boumen, što nije počela prekomerno brzo da se vrti; ali to mu je sada bila najmanja briga.

Rezervna rasveta i dalje je radila, a i on je imao na šlemu skafandra ugrađenu svetiljku koja mu je obasjavala put. Plavila je

svetlošću zakrivljeni hodnik kojim je krenuo, zaputivši se ka hibernakulumima i onome što se tamo bojao da će zateći.

Najpre je osmotrio Vajtheda: bio je dovoljan samo jedan pogled. Smatrao je da ljudi u hibernaciji ne pokazuju nikakve znake života, ali sada je shvatio da nije bio u pravu. Iako ju je bilo nemoguće definisati, ipak je postojala razlika između hibernacije i smrti. Crvene svetiljke i nemodulisane linije na displeju biosenzora samo su potvrdile ono što je on već naslutio.

Isto je bilo i sa Kaminskim i Hanterom. Nije ranije imao priliku da ih bolje upozna, a ona mu se sada sigurno neće više ukazati.

Bio je sam u bezvazdušnom, delimično onesposobljenom brodu, bez ikakvih veza sa Zemljom. Nijednog drugog ljudskog bića nije bilo u krugu prečnika od pola milijarde milja.

Pa ipak, u jednom veoma stvarnom smislu, on nije bio sam. Pre no što povрати bezbednost, moraće da bude još usamljeniji.

Nikada ranije nije prošao kroz bestežinsko središte centrifuge odeven u skafander; zazor je bio mali, tako da ga je čekao težak i iscrpljujući posao. Prilike su još bile pogoršane okolnošću da je kružni prolaz bio zakrčen stvarima nanesenim tu za vreme kratkotrajnog mahnitanja vetra koji je oduvao atmosferu iz broda.

Jednog trenutka snop Boumenove čeone sveiljke pao je na odvratnu mrlju ostalu na mestu gde je neka lepljiva, crvena tečnost pljusnula na jednu ploču. Nekoliko trenutaka obuzela ga je mučnina, a onda je ugledao deliće plastične posude i shvatio da je tu posredi samo neka hrana - po svoj prilici pekmez - iz jenog od kontejnera. Mrlja se skaredno nadimala mehurovima u vakuumu dok je on promicao pokraj nje.

Izišao je iz bubnja koji se lako okretao i uplovio na kontrolni most. Uhvatio se tu za kratke lestvice i stao da se kreće dalje duž njih, ruku po ruku, dok je blistavi krug svetlosti sa reflektora na skafandru poigravao pred njim.

Retko je ranije zalazio u ovaj sektor broda; nije tu imao šta da radi - sve do sada. A onda je stigao do malih, eliptičnih vrata na kojima je bio ispisan niz poruka: 'Pristup dozvoljen jedino ovlašćenom osoblju', 'Jeste li pribavili uverenje H.19?' i 'Ultračisto područje - obavezno nošenje usisne odeće'.

Iako vrata nisu bila zaključana, imala su tri pečata, svaki sa znamenjem druge vlasti, računajući tu i Astronautičku agenciju. Ali čak i da je jedan bio veliki predsednikov pečat, Boumen ne bi oklevao da slomi.

Bio je tu samo jednom ranije, dok su još postavljane instalacije. Sasvim je smeo sa uma da postoji ulazno video sočivo koje drži na oku malu komoru sa njenim uredno razvrstanim redovima i kolonama tranzistorskih logičkih jedinica koje su prilično nalikovale na bančine sefove.

U trenu je shvatio da je oko reagovalo na njegovo prisustvo. Oglasio se pisak nosećeg talasa prilikom uključanja lokalnog brodskog razglasa; a onda se iz zvučnika u skafandru razleže jedan poznat glas.

"Nešto se, izgleda, dogodilo sa sistemom za održanje života, Dejve."

Boumen nije obratio pažnju. Pažljivo je proučavao male natpise na logičkim jedinicama, razmatrajući svoj plan deljenja.

"Dakle, Dejvide", oglasi se ponovo Hal, "jesi li pronašao u čemu je nevolja?"

Čeka ga veoma pipav posao; ovde nije bila stvar naprosto u tome da se prekinu svi Halovi dovodi energije, što je moglo biti rešenje da je imao posla sa nekim jednostavnim, besvesnim računarnom negde na Zemlji. U Halovom slučaju, štaviše, postojalo je šest međusobno nezavisnih i razdvojenih napojnih sistema, uz još jedan rezervni koji se sastojao iz zaštićene i oklopljene nuklearne izotopske jedinice. Ne - ovde nije moglo biti reči o jednostavnom 'isključenju iz zida'; pa čak i kada bi to bilo moguće, posledice bi bile katastrofalne.

Hal je, naime, bio nervni sistem broda; bez njegovog nadzora, 'Otkriće' bi predstavljalo mehanički leš. Jedino rešenje bilo je iskopčavanje vaših centara ovog bolesnog, ali blistavog uma, pri čemu bi u radu bili ostavljeni jedino čisto automatski regulacioni sistemi. Boumen nije ovde išao grlom u jagode, budući da je o ovom problemu bilo reči na njegovoj obuci, premda niko ni u snu nije mogao pomisliti da će on iskrsnuti i u stvarnosti. Znao je da se izlaže velikom riziku; ukoliko bi ga uhvatio neki refleksni grč, sve bi bilo gotovo za nekoliko sekundi.

"Mislim da je došlo do kvara u vratima sale za kapsule", primeti Hal glasom lakog razgovora. "Sreća što nisi stradao."

Počinjemo, pomisli Boumen. Nikada nisam ni slutio da ću biti amaterski neurohirurg koji vrši lobotomiju sa druge strane Jupiterove orbite.

Otkao je zaptivku na odeljku sa natpisom SAZNAJNA POVRATNA SPREGA i izvukao prvi memorijski blok. Čudesno složena trodimenziona mreža, koja je bez po muke mogla stati na dlan, iako je sadržala milione elemenata, stade da lebdi kroz komoru.

"Hej, Dejve", reče Hal. "Šta to radiš?"

Pitam se, može li da oseti bol? - pomisli Boumen nakratko. Po svoj prilice ne može, reče on u sebi; uostalom, ni u čovekovoju moždanoj kori ne postoje organi čula. Operacija na ljudskom mozgu može se vršiti bez anestezije.

Stao je da izvlači, jednu za drugom, male jedinice na ploči sa natpisom EGO-POJAČANJE. Svaki blok počeo bi da pluta čim bi ga on pustio iz ruke; kada bi stigao do naspramnog zida, odbio bi se i stao da se vraća natrag. Ubrzo je u komori veći broj jedinica lagano išao napred-nazad.

"Čuj me, Dejve", reče Hal. "U mene su ugrađene godine operativnog iskustva. Preduzet je nezamisliv napor da bih ja postao ono što jesam."

Desetak jedinica bilo je izvađeno, pa ipak računar je i dalje bio priseban zahvaljujući višestrukoj redundantnosti svog ustrojstva; i ovo svojstvo, Boumen je znao, načinjeno je po uzoru na ljudski mozak.

Dao se na posao na ploči sa natpisom AUTO-INTELEKCIJA.

"Dejve", reče Hal, "ne razumem zašto mi to činiš... Osećam najveće oduševljenje za ovu misiju... Uništavaš mi um... Zar ne shvataš?... Podetinjiću. Postaću ništa.."

Teže je nego što sam očekivao, pomisli Boumen. Uništavam jedino svesno stvorenje u mojoj vasseljeni. Ali nema mi druge, ako želim da ponovo uspostavim kontrolu nad brodom.

"Ja sam računar HAL 9000 proizvodni broj tri. Počeo sam da dejstvujem u postrojenju 'Hal', u Jurbani, Ilinoj, 12. januara 1997. Hitra smeđa lisica skače na tromog psa. Pade kiša, ubi miša... Dejve

- jesi li još tu? Jesi li znao da kvadratni koren iz 10 iznosi 3 zarez 162277660168379? Logaritam 10 po bazi e iznosi nula zarez 434294481903252... ispravka, to je logaritam e po bazi 10... Recipročna vrednost broja tri iznosi 0 zarez 333333333333333333333333... dva put dva je... dva puta dva je... približno 4 zarez 1010101010101010... Izgleda da imam neke poteškoće - moj prvi instruktor bio je dr Čandra. On me je naučio da pevam jednu pesmu koja ide ovako: 'Dejzi, oh Dejzi, reci mi da, umreh od ljubavi za tobom ja'."

Glas je tako naglo prestao da se Boumen za trenutak ukočio, i dalje držeći u ruci jedan od memorijskih blokova koji je još bio u kolu. A onda, neočekivano, Hal prozbori ponovo.

Tempo govora bio je znatno sporiji, a i reči su imale mrtav, mehanički prizvuk; nikad ne bi uspeo da pogodi od koga potiču.

"Dobro... jutro... doktore... Čandra... Ja sam... Hal... Spreman... sam... danas... za... prvi... čas..."

Boumen više nije mogao da izdrži. Istrže poslednju jedinicu i Hal zauvek zamuknu.

29. SAM

Poput kakve majušne složene igračke brod je plutao, postojan i nepomičan, u praznini. Ni po čemu se nije moglo zaključiti da je posredi najhitriji objekat u Sunčevom sistemu i da se kreće znatno brže od svih planeta na njihovom kruženju oko Sunca.

Takođe nije postojao nikakav pokazatelj da se unutra nalazi život; čak naprotiv. Svaki posmatrač imao bi prilike da zapazi dva zlokobna znaka: vrata vazdušne komore zjapila su otvorena - i brod je bio optočen retkim oblakom ostataka koji se lagano rastakao.

Raštrkani po zapremini prostora koja je već dostizala mnogo milja u prečniku, nalazili su se iscepani listovi papira, metalne folije, neprepoznatljivi komadi otpada - a tu i tamo oblačići kristala koji su se blistali poput dragulja, obasjani sjajem dalekog Sunca, na mestima gde je tečnost bila isisana iz broda, smrznuvši se istog trena. Sve su to bile nesumljive posledice nesreće, poput ostataka koji poskakuju na površini okeana na mestu gde je potonuo neki veliki brod. Ali u okeanu svemira nijedan brod nikada nije mogao potonuti; čak i kada bi bio uništen, njegovi ostaci zauvek bi nastavili da se kreću prvobitnom orbitom.

No, ovaj brod nije bio potpuno mrtav, budući da je unutra postojalo električne energije. Slabašni, plavi sjaj blistao je iz osmatračkih prozora i treperio iz otvorene vazdušne komore. A tamo gde ima svetlosti, još je moglo biti i života.

A onda, konačno, usledile su kretnje. Senke su stale da se miču kroz plavi sjaj u vazdušnoj komori. Nešto je izlazilo u svemir.

Bio je to cilindričan objekt prekriven nekom tvari koja ga je grubo obmatala. Trenutak kasnije, za njim je izišao drugi takav objekat - pa onda i treći. Sva tri bila su izbačena prilično brzo; kroz svega nekoliko minuta već su se udaljila mnogo stotina jardi.

Prošlo je pola časa; a tada nešto znatno veće izlebbe iz vazdušne komore. Jedna od kapsula zaputila se u svemir.

Veoma obazrivo, obišla je trup i ukotvila se nedaleko od osnove antenskog postolja. Iz nje je izišla jedna prilika u skafandru, radila nekoliko minuta nešto na postolju, a zatim se vratila u kapsulu.

Nedugo potom, kapsula se zaputila istom putanjom do vazdušne komore; neko vreme je lebdela pred otvorom, kao da joj je bilo teško da uđe bez saradnje na koju se oslanjala u prošlosti. No, najzad, uz jedan ili dva manja udara, ona nađe put unutra.

Ništa se drugo nije dogodilo preko jedan čas; tri zloslutna kontejnera odavno su nestala sa vidika, udaljujući se u jedinstvenom poretku od broda.

A onda se vrata vazdušne komore zatvoriše, pa otvoriše i opet zatvoriše. Malo kasnije, pritudio se slabašni, plavi sjaj rezervne rasvete - ali na njegovo mesto došla je znatno snažnija osvetljenost. 'Otkriće' se polako vraćalo u život.

Uskoro se pojavio jedan još uverljiviji znak. Velika zdela antene, koja je satima beskorisno zurila prema Saturnu, pokrenula se ponovo. Napravila je polukrug ka stražnjem delu broda, upravivši se povrh rezervoara sa gorivom i hiljada kvadratnih stopa zračućih peraja. A onda stade da diže lice poput suncokreta koji traga za Suncem.

U 'Otkriću', Dejvid Boumen brižljivo je centrirao krst končica kojim se antena povezivala sa nevidljivom Zemljom. Bez automatske kontrole moraće stalno da podešava snop - ali on bi trebalo da postojano bude upravljen po više minuta u jednom navratu. Sada nije bilo ometajućih impulsa koji bi ga odvrćali od mete.

Počeo je da govori Zemlji. Proteći će više od jednog sata pre no što njegove reči stignu tamo i kontrola misije dozna šta se dogodilo. A moraće da sačeka da minu dva sata pre no što odgovor uspe da dospe do njega.

No, bilo je teško zamisliti kakav odgovor Zemlja može da uputi, osim jednog taktično blagonaklonog 'Zbogom'.

30. TAJNA

Hejvud Flojd je izgledao kao da je veoma malo spavao, a lice mu je bilo izborano brigama. Ali ma šta da je osećao, glas mu je zvučao čvrsto i umirujuće; davao je sve od sebe da ulije samopouzdanje jednom samotnom čoveku sa druge strane Sunčevog sistema.

"Pre svega, dr Boumene", počeo on, "moramo vam uputiti čestitke na načinu na koji ste izišli nakraj sa jednom veoma teškom situacijom. Vukli ste uistinu prave poteze u okolnostima koje su bile nepredviđene i bez predsedana.

Smatramo da znamo šta je uzrok kraha vašeg Hala devet hiljada, ali o tome ćemo razgovarati kasnije, budući da to nije više kritični problem. Sve što nas u ovom trenutku zaokuplja jeste da vam pružimo svaku moguću pomoć, kako biste mogli sprovesti do kraja vašu misiju.

A sada vam moram reći šta je njena prava svrha, koju smo uspeli, uz velike poteškoće, da prikrijemo od javnosti. Vi biste bili upućeni u sve činjenice po približenju Saturnu; ovo je samo brzi sažetak da vam stvori predstavu o celoj stvari. Trake sa detaljnim pojedinostima biće emitovane tokom nekoliko narednih sati. Sve što ću vam sada reći nosi oznaku najveće tajnosti.

Pre dve godine otkrili smo prvi dokaz o postojanju inteligentnog života izvan Zemlje. Jedna ploča ili monolit od nekog čvrstog, crnog materijala, visoka deset stopa, pronađena je zakopana u krateru Tiho. Evo je."

Ugledavši prvi put MNT-1, sa prilikama u skafandrima koje su se sakupile unaokolo, Boumen se nađe prema ekranu, ostavši otvorenih usta od zapanjenosti. U uzbuđenju tog otkrovenja - nečega što je, kao i svaki čovek koji se zanima za svemir, napola očekivao celog života - gotovo da je smeo s uma vlastitu očajničku situaciju.

No, na mesto čuđenja ubrzo je došlo jedno drugo osećanje. Sve je to bilo fantastično - ali kakve veze ima sa njim? Mogao je postojati samo jedan odgovor. Pribrao je rastrojene misli kada se Hejvud Flojd ponovo pojavio na ekranu.

"Najneobičnije svojstvo ovog objekta jeste njegova starost. Geološki nalazi pokazuju da je on, izvan svake sumnje, star tri miliona godina. Bio je postavljen u Mesec, dakle, u vreme kada su naši preci predstavljali primitivne čovekolike majmune.

Posle svih minulih vekova čovek bi prirodno pretpostavljao da je monolit inertan. Ali ubrzo posle izlaska Sunca na Mesecu, on je emitovao izuzetno snažan odliv radio-energije. Mi smatramo da je ta energija bila naprosto nuzproizvod - propratna pojava - nekog nepoznatog oblika zračenja, budući da je u isto vreme nekoliko naših svemirskih sondi otkrilo neobičan poremećaj koji je prostrujao kroz Sunčev sistem. Bili smo u prilici da mu veoma dobro sledimo trag. Bio je upravljn tačno ka Saturnu.

Sklopivši delove u mozaik posle tog događaja, došli smo do zaključka da je monolit neka vrsta signalnog uređaja koji radi na Sunčev pogon, ili ga bar Sunce aktivira. Činjenica da je uputio svoj impuls po izlasku Sunca, pošto je bio izložen dnevnoj svetlosti prvi put za tri miliona godina, teško da može predstavljati puku podudarnost.

No, nema nikakve sumnje u to da je stvar hotimice postavljena. Iskopana je rupa duboka trideset stopa, na njeno dno stavljen je blok, a potom je brižljivo zatrpana.

Verovatno se pitate kako smo je uopšte otkrili. Pa, objekt je bilo lako - podozrivo lako - pronaći. Imao je snažno magnetno polje, tako da se pokazao veoma upadljiv čim smo počeli da vršimo ispitivanja sa niske orbite.

Ali zašto zakopati napravu na Sunčev pogon trideset stopa ispod tla? Pretresli smo na desetine teorija, premda nam je bilo jasno da je možda potpuno nemoguće shvatiti pobude bića koja su tri miliona godina ispred nas.

Omiljena teorija ujedno je i najjednostavnija i najlogičnija. No, ona je takođe u najvećoj meri uznemirujuća.

Sakrili biste napravu na Sunčev pogon u tamu - samo ako biste želeli da doznate kada će biti izneta na svetlost. Drugim rečima, monolit je možda svojevrsan alarm. A mi smo ga upravo uključili.

Da li još postoji civilizacija koja ga je postavila - to ne znamo. Moramo pretpostaviti da su stvorenja čije mašine i dalje dejstvuju posle tri miliona godina takođe kadra da sazdaju podjednako

dugovečno društvo. Isto tako, ne smemo prenebreći mogućnost, sve dok se ne pokaže suprotno, da su oni možda neprijateljski nastrojeni. Često se isticalo da svaka razvijena kultura mora biti blagonaklona, ali ne smemo se izlagati nikakvim rizicima.

Štaviše, kako je to naša istorija pokazala u više navrata, primitivne rase često nisu uspevale da prežive susret sa višim civilizacijama. Antropolozi govore o 'kulturnom šoku'; možda ćemo morati da pripravimo celu ljudsku rasu za takav šok. Ali sve dok ne budemo saznali nešto o stvorenjima koja su posetila Mesec - a po svoj prilici i Zemlju - pre tri miliona godina, nećemo moći čak ni da počnemo sa pripremama.

Vaša misija je, dakle, nešto znatno više od otkrivalačkog putovanja. To je izviđački put - čiji je zadatak da se ispita nepoznata i možda opasna teritorija. Ekipa vod vođstvom dr Kaminskog bila je posebno obučena za taj posao; sada ćete vi sami morati da se snađete bez njih...

Konačno, vaše posebno odredište. Izgleda neverovatno da razvijeni oblici života mogu postojati na Saturnu ili da su se ikada mogli pojaviti na nekom od njegovih meseca. Planirali smo da istražimo čitav sistem i još se nadamo da ćete vi biti u stanju da ostvarite pojednostavljen program u tom smislu. Ali sada ćemo se možda morati usredsrediti na osmi satelit - Japet. Kada bude došlo vreme za završni manevar, donećemo odluku da li treba da se spustite na taj čudesan objekat.

Japet je jedinstven u Sunčevom sistemu - to već, razume se, znate, ali kao i svi astronomi tokom poslednjih tri stotine godina po svoj prilici niste na to obraćali mnogo pažnje. Dopustite mi stoga da vas podsetim da je još Kasini - koji je otkrio Japet 1671. godine - zapazio da je on šest puta svetliji sa jedne strane orbite nego sa druge.

Ovakav odnos krajnje je neobičan i za njega nikada nije dato zadovoljavajuće objašnjenje. Japet je toliko mali - u prečniku ima samo oko osam stotina milja - da je čak i u lunarnim teleskopima njegov disk jedva vidljiv. Izgleda, međutim, da postoji jedna blistava, čudno simetrična tačka na jednoj strani, a to možda stoji u vezi sa MNT-1. Ponekad pomislim da Japet bleska ka nama poput kakvog

kosmičkog heliografa već tri stotine godina, dok smo mi odveć glupi da bismo shvatili njegovu poruku...

Sada, dakle, znate vaš stvarni cilj i možete da uvidite životnu važnost ove misije. Svi se uzdamo da ćete nam pružiti neke činjenice neophodne za preliminarnu objavu; tajna se ne može očuvati u nedogled.

U ovom trenutku još ne znamo da li treba da se nadamo ili da strahujemo. Ne znamo da li ćete među Saturnovim mesecima naići na dobro ili na zlo - ili možda samo na ruševine hiljadu puta starije od Troje."

Peti deo: SATURNOVI MESECI

31. OPSTANAK

Rad je najbolji lek od svakog šoka, a Boumena je sada čekao posao dovoljan i za sve njegove izgubljene sadruge. Što je brže mogao, počevši od životnih sistema bez kojih bi i on i brod umrli, morao je da vrati 'Otkriće' u stanje pune operativnosti.

Najveću prednost imalo je održavanje života. Izgubljeno je mnogo kiseonika, ali rezerve su ipak bile dostane za samo jednog čoveka. Regulacija pritiska i temperature bila je poglavito automatska, tako da se tu samo retko javljala potreba da Hal preduzme neke korake. Monitori na Zemlji mogli su sada da vrše mnoge više dužnosti umorenog računara, bez obzira na dugi vremenski razmak koji je postojao između promenljivih situacija i njihove reakcije. Protekli bi sati pre no što bi postala kritična ma koja neprilika sa sistemom za održavanje života - izuzev pojave otvora ozbiljnih razmera u trupu; postojalo bi sasvim dovoljno raznih upozorenja.

Brodski sistemi za energiju, navigaciju i pogon ostali su nedirnuti - a i Boumenu, u svakom slučaju, poslednja dva još mesecima neće biti potrebna, sve dok ne kucne čas za sastanak sa Saturnom. Čak i daljinski, bez pomoći broskog računara, Zemlja je i dalje mogla da nadgleda tu operaciju. Završna podešavanja orbite biće, doduše, nešto složenija, zbog potrebe za stalnim proveravanjima, ali to nije predstavljalo ozbiljan problem.

Najteži zadatak koji ga je čekao bio je da isprazni mrtvačke sanduke koji su se okretali u centrifugi. Srećna okolnost bila je u tome, pomisli Boumen sa zahvalnošću, što su članovi istraživačke ekipe predstavljali samo njegove kolege, a ne i prisne prijatelje. Zajednička obuka trajala im je svega nekoliko nedelja; no, kada se sada osvrne na to vreme, postaje jasno da je tu posredi bio znatno pre test međusobne saglasnosti.

Kada je konačno zaptio prazne hibernakulume, u priličnoj meri se osećao kao pljačkaš kakvog staroegipatskog groba. Sada će Kaminski, Vajthed i Hanter svi stići do Saturna pre njega - ali ne i pre

Frenka Pula. Na izvestan način, ova pomisao ispunila ga je neobičnim, izopačenim zadovoljstvom.

Nije pokušao da ustanovi da li je ostatak hibernacionog sistema u operativnom stanju. Iako će mu možda život na kraju zavisi od njega, bio je to ipak problem koji može da sačeka da brod uđe na svoju završnu orbitu. Pre toga su se mogle zbiti mnoge stvari.

Bilo je čak moguće - premda još nije izvršio pomno proveravanje zaliha - da uz strogo racionisanje ostane živ, bez pribegavanja hibernaciji, sve dok ne dođe pomoć. No, da li bi mogao da opstane i u psihološkom pogledu, pored fizičkog, to je već bilo sasvim drugo pitanje.

Pokušao je da izbegava razmišljanje o takvim dugoročnim problemima i da se usredsredi na stvari koje su bile neposredne i bitne. Polako je očistio brod, proverio da li mu sistemi glatko dejstvuju, raspravio tehničke poteškoće sa Zemljom i radio uz najmanju meru spavanja. Tek s vremena na vreme, tokom prvih nedelja, stizao je da se malo pozabavi velikom tajnom ka kojoj je sada neumitno hitao - premda mu ona nikada nije daleko izbivala iz misli.

Konačno, brod se ponovo polako ustalio u automatskom, rutinskom dejstvovanju - iako takvom koje je nalagalo njegovo neprestano nadgledanje; no, Boumen je ipak nalazio vremena za izučavanje izveštaja i uputstava upućenih sa Zemlje. Neprekidno je ponovo puštao snimak načinjen u vreme kada je MNT-1 pozdravio zoru prvi put posle tri miliona godina. Posmatrao je prilike u skafandrima kako se vrzmaju unaokolo, gotovo se osmehnuvši njihovoj komičnoj pometenosti kada je monolit suknuo svoj signal ka zvezdama, parališući njihove radio-uređaje čistom energijom svog elektronskog glasa.

Posle toga, crna ploča nije učinila više ništa. Bila je prekrivena, a potom ponovo obazrivo izložena Suncu - ali nije usledila nikakva reakcija. Nije preduzet nikakav pokušaj da se ona zaseče, delimično zbog naučnog opreza, ali u podjednako meri i iz straha od mogućih posledica.

Magnetnog polja, zahvaljujući kome je monolit otkriven, nestalo je u trenutku radio-piska. Možda ga je, prema zamislima nekih stručnjaka, stvarala ogromna optočna struja koja je tekla u

superprovodniku i tako održavala energiju tokom vekova sve do časa kada se za njom ukazala potreba. Izgledalo je, naime, izvesno da monolit raspolaže nekom unutrašnjim izvorim energije; Sunčevo zračenje koje je on apsorbovao tokom kratkog izlaganja lunarnom svitanju nikako nije bilo dovoljno za zabeleženu snagu signala.

Jedno neobično, a možda i sasvim nevažno svojstvo bloka izazvalo je beskrajne rasprave. Monolit je bio visok jedanaest stopa, dok su mu razmere poprečnog preseka iznosile 1,25 sa pet stopa.

Kad su dimenzije pomnije proverene, ustanovljeno je da među njima postoji tačan odnos 1 prema 4 prema 9 - odnosno da su tu u pitanju kvadrati prva tri cela broja. Niko nije uspeo da pruži neko prihvatljivo objašnjenje ove okolnosti, ali teško da je tu mogla biti posredi puka podudarnost, budući da se odnos zadržavao do samih granica tačnosti merenja. Bilo je nečeg onespokojavajućeg u pomisli da svekolika tehnologija Zemlje nije bila kadra da oblikuje čak ni jedan inertan blok, od bilo kog materijala, uz tako fantastičan stepen tačnosti. Na svoj način, ovo pasivno, ali i gotovo nadmeno ispoljavanje geometrijskog savršenstva bilo je podjednako upečatljivo kao i ma koje drugo svojstvo MNT-1.

Boumen je takođe saslušao, uz neobično odsustvo zanimanja, zakasnela izvinjavanja kontrole misije zbog načina programiranja. Glasovi sa Zemlje odlikovali su se odbrambenim prizvukom; mogao je zamisliti svu silu optužbi i protivoptužbi koje se sada potežu među onima što su planirali pohod.

Njima su, razume se, na raspolaganju stajali neki valjani argumenti - računajući tu i ishode tajne studije Ministarstva odbrane, takozvanog projekta BARSUM, koji je sproveden 1989. godine na katedri za psihologiju Harvardskog univerziteta. U ovom ogledu, usredsređenom na kontrolisanu sociologiju, razni uzorci populacija podvrgavani su uveravanju da je ljudska rasa uspostavila kontakt sa vanzemaljcima. Mnogi pojedinci obuhvaćeni ispitivanjem našli su se - uz pomoć droga, hipnoze i vizuelnih opsena - pod utiskom da su se uistinu sreli sa stvorenjima sa drugih planeta, tako da su njihove reakcije uzete kao autentične.

Neke od tih reakcija bile su veoma nasilne; kako izgleda, kod mnogih inače normalnih ljudskih bića postojala je duboko usađena ksenofobija. S obzirom na tradiciju čovečanstva kada su posredi

linčovanja, progromi i slične prijetnosti, ovo ne bi trebalo nikoga da iznenadi; pa ipak, priređivači izučavanja bili su veoma uznemireni, a ishodi njihovog rada nikada nisu obnarodovani. Pet međusobno nezavisnih slučajeva panike, izazvane tokom dvadesetog stoleća emitovanjem radio-adaptacije romana 'Rat svetova' Herberta Džordža Velsa, takođe su išli u prilog zaključcima studije...

Uprkos ovim argumentima, međutim, Boumen se ponekad pitao da li je opasnost od kulturnog šoka predstavljala jedino objašnjenje najvišeg stepena tajnosti misije. Neki nagoveštaji koje je dokučio iz uputstava stavili su mu do znanja da se to, u stvari, blok SAD-SSSR nadao da će izvući najveću korist iz prvog kontakta sa inteligentnim vanzemalcima. Iz njegove sadašnje perspektive, iz koje je Zemlja izgledala kao slabašna zvezda gotovo izgubljena u Suncu, ovakvi nazori delovali su smešno parohijski.

Znatno ga je više zanimala - iako je sve to već pripadalo prošlosti - teorija kojom se objašnjavalo Halovo ponašanje. Niko nikada neće utvrditi punu istinu, ali činjenica da je i jedan od računara iz serije devet hiljada pri kontroli misije podlegao istovetnoj psihozi i da se sada nalazio pod ozbiljnom terapijom ukazivala je na to da je izloženo objašnjenje bilo tačno. Ista greška se neće ponoviti; a okolnost da Halovi tvorci nisu uspjeli da potpuno proniknu u psihologiju svoje tvorevine rečito je govorila o tome koliko će možda biti teško vaspostaviti komunikaciju sa uistinu stranim bićima.

Boumen je sasvim mogao ukazati poverenje teoriji dr Simonsona, prema kojoj su nesvesna osećanja krivice, izazvana protivurečnostima u programu, nagnala Hala da pokuša da prekine vezu sa Zemljom. A i dopala mu se pomisao - premda je i to bilo nešto što se nikada neće dokazati - da Hal nije imao nameru da ubije Pula. On je samo nastojao da uništi dokaz protiv sebe; jer kada bi se jednom ispostavilo da jedinica AE-35, za koju je on izvestio da je izgorela, u stvari potpuno operativna, njegova laž bila bi otkrivena. Posle toga, poput običnog, nespretnog zločinca, koji se zapetljava u sve gušću mrežu obmana, on je podlegao panici.

A panika je predstavljala nešto što je Boumen razumeo i bolje nego što je želeo, budući da ju je upoznao u dva navrata u životu. Prvi put mu se to dogodilo kao dečaku, kada se umalo nije udavio pošto ga je zahvatio jedan talas; u drugom slučaju bio je već

astronaut na treningu, kada ga je pokvareni merač uverio da će mu ponestati kiseonika pre no što stigne na bezbedno mesto.

U oba navrata gotovo je izgubio kontrolu nad svim višim logičkim procesima; za svega nekoliko sekundi pretvorio se u mahnit skup nasumičnih impulsa. Oba puta se izbavio, ali je stekao valjan nauk o tome da svaki čovek, u odgovarajućim uslovima, može potpuno da se dehumanizuje pod dejstvom panike.

A ako se to moglo dogoditi jednom čoveku, onda se moglo dogoditi i Halu; uz svest o ovome počeli su da jenjavaju gorčina i osećanje da je izdan, koji su ga obuzimali pri pomisli na računar. No, sada je u svakom slučaju to pripadalo prošlosti koja se našla potpuno u senci pretnje i obećanja neznane budućnosti.

32. POVODOM VANZEMALJACA

Ako se izuzmu žurna obedovanja u karuselu - glavni kontejner sa hranom ostao je, srećom, neoštećen - Boumen je praktično živeo na kontrolnom mostu. Kratko bi odremao na svom sedištu, tako da je bio u prilici da uoči svaku nevolju istog časa čim bi se prvi znaci o njoj pojavili na displeju. Saglasno uputstvima dobijenim od kontrole misije, postavio je nekoliko provizornih alarmnih sistema, koji su dejstvovali srazmerno dobro. Izgledalo je čak moguće da će preživeti dok brod ne stigne do Saturna; ovaj će, doduše, to učiniti bez obzira na okolnost da li će on biti živ ili neće.

Iako je imao malo vremena za razgledanje, a i nebo svemira za njega nije predstavljalo novinu, svest o onome što leži sa druge strane osmatračkih prozora ponekad mu je otežavala da se usredsredi čak i na problem opstanka. Pravo ispred, prema sadašnjoj orijentisanosti broda, pružao se Mlečni Put sa svojim oblacima zvezda pred čijom je nepojamnom zbijenošću um ostajao potpuno otupljen. Bile su tu ognjene magle Strelca, ti uskomešani rojevi sunaca koji su od ljudskog pogleda zauvek skrivali srce Galaksije. Bila je tu zloslutna, crna senka Vreće za ugalj, rupa u svemiru gde nije sjala nijedna zvezda. Bila je tu i Alfa Kentaura, najbliže od svih stranih sunaca - prva stanica na putu izvan Sunčevog sistema.

Iako su je nadjačavali sjajem Sirijus i Kanopus, upravo je Alfa Kentaura privlačila Boumenove oči i um kad god bi pogledao u svemir. Jer ta netreperava tačka sjajnosti, čijim su zracima bile potrebne četiri godine da stignu do njega, postala je znamenje tajnih rasprava koje se sada vode na Zemlji i čiji su odjeci dolazili do njega s vremena na vreme.

Niko nije sumnjao u to da mora postojati neka veza između MNT-1 i Saturnovog sistema, ali teško da bi se ijedan naučnik saglasio sa pretpostavkom da stvorenja koja su postavila monolit mogu i da potiču odatle. Kao izvorište života, Saturn je bio još negostoljubiviji od Jupitera, a njegovo mnoštvo meseca smrzla je večna zima temperaturom od tri stotine stepeni ispod nule. Samo je

jedan među njima - Titan - posedovao atmosferu; a i to je bio tek retki omotač od otrovnog metana.

Prema tome, stvorenja koja su jednom davno posetila Zemljin Mesec možda nisu bila samo vanzemaljci, nego i vansolarci - posetioци sa zvezda, koji su vaspostavljali svoje baze gde god su to našli za shodno. A ovim se odmah otvarao novi problem: može li ma koja tehnologija, bez obzira na to koliko je razvijena, da premosti bezdan koji zjapi između Sunčevog sistema i najbližeg stranog sunca.

Mnogi naučnici glatko su poricali tu mogućnost. Isticali su da bi 'Otkriću', najbržem brodu koji je ikada napravljen, bilo potrebno dvadeset hiljada godina da stigne do Alfe Ketuara - a milion godina da prevali neku osetniju razdaljinu u Galaksiji. Čak i ako bi, tokom potonjih stoljeća, došlo do neslućenih poboljšanja pogonskih sistema, na kraju bi se ipak isprečila neprelazna granica brzine svetlosti, koju nijedno materijalno telo ne bi moglo da premaši. Prema tome, tvorci MNT-1 mora da dele isto Sunce sa čovekom; a kako se nisu pojavili u istorijskim vremenima, po svoj prilici su iščezli.

Jedna bučna manjina nije se, međutim, saglasila sa ovim. Čak i ako su potrebna stoleća da bi se putovalo od zvezde do zvezde, smatrali su oni, to ne mora da predstavlja prepreku dovoljno odlučnim istraživačima. Tehnika hibernacije, koja je bila u upotrebi i na samom 'Otkriću', predstavljala je jedan mogući odgovor. Drugi je bio samodovoljan veštački svet koji se otiskuje na putovanja što mogu potrajati mnogo pokolenja.

U svakom slučaju, zašto bi se pretpostavilo da su sve inteligentne vrste podjednako kratkovečne kao i Čovek? Možda u Vaseljeni postoje stvorenja kojima hiljadugodišnje putovanje ne bi značilo ništa više od bezazlene dosade...

Iako su ove rasprave bile teorijske, one su se ipak odnosile i na jednu stvar od krajnje praktične važnosti; u njima se javljala zamisao o 'vremenu reakcije'. Ako je MNT-1 uistinu poslao signal ka zvezdama - možda uz pomoć neke posredne naprave u blizini Saturna - onda ovaj još godinama neće prispeti do svog odredišta. Čak i ako bi reakcija usledila istog trena, čovečanstvo bi, dakle, imalo na raspolaganju predah koji bi se svakako mogao meriti

decenijama - a još verovatnije stolecima. Mnogim ljudima ova zamisao delovala je ospokojavajuće.

Ali ne i svima. Nekolicina naučnika - od kojih je većina tumarala po divljim obalama teorijske fizike - postavila je uznemirujuće pitanje: 'Jesmo li sigurni da je brzina svetlosti neprelazna prepreka?' Bila je, doduše, istina da se posebna teorija relativnosti pokazala izuzetno postojana i da se približuje njena prva stogodišnjica; ali u njoj su počele da se javljaju izvesne naprsline. A ako bi se i ispostavilo da se Ajnštajn ne može osporiti, možda ga je moguće zaobići.

Oni koji su zastupali ovo gledište punonadežno su govorili o prečicama kroz više dimenzije, linijama koje su pravljene od prave, o hiperprostornoj povezanosti. Rado su koristili jedan rečiti izraz koji je skovao izvestan matematičar sa Prinstona u prošlom stoleću: 'crvotočine u svemiru'. Kritičari koji su isticali sa su ove zamisli odveć fantastične da bi se mogle shvatiti ozbiljno bivali su podsećani na znameniti iskaz Nilsa Bora: 'Vaša teorija je luda - ali ne dovoljno luda da bi bila istinita.'

Ako je i bilo rasprava među fizičarima, one se nisu mogle ni uporediti sa onima među biologima kada bi stali da pretresaju o prastarom problemu: 'Kako bi izgledali inteligentni vanzemaljci?' Delili su se u dva sučeljena tabora - jedni su tvrdili da takva stvorenja moraju biti humanoidna, dok su drugi u podjednako meri bili uvereni da 'oni' uopšte neće nalikovati ljudima.

Zagovornici prve mogućnosti smatrali su da sklop koji uključuje dve noge, dve ruke i glavne organe čula u najboljem vidu predstavlja toliko temeljnu i suvislu kombinaciju da se teško može zamisliti neka bolja. Razume se, postojaće sitnije razlike kao što su šest prstiju umesto pet, koža ili kosa neobične boje i čudan raspored svojstava lica; ali većina inteligentnih vanzemaljaca - ili, u skraćenom obliku, E. T.-a - bila bi toliko slična Čoveku da ih možda ne biste dva puta pogledali pri slaboj rasveti ili iz daljine.

Ove antropomorfističke nazore ismevala je druga grupa biologa, pravih izdanaka svemirske ere, koji su držali da su se oslobodili predrasuda prošlosti. Oni su isticali da ljudsko telo predstavlja ishod miliona evolucionih izbora uslovljavanih slučajem tokom eona. Pri svakom od tih nebrojenih trenutaka odluke genetska kocka mogla je drugačije pasti, možda sa boljim ishodom. Ljudsko telo predstavlja,

naime, neobičan sklop improvizovanja, puno organa kojima je umesto prvobitne funkcije nametnuta neka druga, što nije uvek ispadalo najuspešnije - pa su se čak u njemu nalazili i odbačeni elementi, kao što je slepo crevo, koji su bili ne samo beskorisni, nego i štetni.

Bilo je i takvih mislilaca, kako je Boumen utvrdio, koji su imali još egzotičnija stanovišta. Oni nisu verovali da će uistinu razvijena bića uopšte posedovati organska tela. Ranije ili kasnije, kako se njihovo naučno znanje bude umnožavalo, oni će se otarasiti krhkih domova, podložnih bolestima i nesrećnim slučajevima, koje im je priroda podarila i koji su ih osuđivali na neumitnu smrt. Oni bi zamenili svoja prirodna tela kada se ova istroše - ili čak pre toga - ustrojstvima od metala i plastike i tako bi stekli besmrtnost. Mozak bi mogao još malo da bude zadržan kao poslednji ostatak organskog tela, upravljajući mehaničkim udovima i osmatrajući Vaseljenu svojim elektronskim čulima - znatno boljim i tananijim od svih koje je slepa evolucija ikada mogla da iznedri.

Čak su i na Zemlji već preduzeti prvi koraci u tom pravcu. Postojali su milioni ljudi koji bi bili osuđeni na smrt u ranijim dobima, a koji su živeli delatne i srećne živote zahvaljujući veštačkim udovima, bubrezima, plućima i srcima. Ovaj proces mogao je imati samo jedan završetak - ma koliko dalek on bio.

No, konačno, nestaće i mozak. Kao sedište svesti, on nije bio bitan; razvoj elektronske inteligencije to je dokazao. Sukob između uma i mašine mogao se konačno razrešiti večnim primirjem potpune simbioze...

Ali je li čak i to predstavljalo kraj? Nekoliko mistički nastrojenih biologa otišlo je još korak dalje. Oni su spekulisali, nadahnjujući se nazorima mnogih religija, o tome da se i sam um jednom može osloboditi materije. Robotsko telo, poput onoga od krvi i mesa, predstavljalo bi u tom slučaju samo odskočnu dasku ka nečemu što su ljudi još davno označili kao duh.

Ako je i postojalo nešto iznad toga, onda se jedino moglo nazvati Bog.

33. AMBASADOR

Tokom poslednja tri meseca Dejvid Boumen se u toj meri privikao na svoj samotni način života da se teško mogao prisetiti drugog oblika postojanja. Prevazišao je očajanje i nadu i prilagodio se uglavnom automatskom i rutinskom bivstvovanju, narušavanom tek povremenim krizama, kada bi neki od sistema 'Otkrića' počeo da ispoljava znake zakazivanja.

Ali nije prevazišao i radoznalost, tako da ga je pokatkad pomisao na odredište ka kome ide ispunjavala osećanjem ushićenosti - i moći. Ne samo što je bio predstavnik cele ljudske rase, već su koraci koje on bude preuzeo u narednih nekoliko nedelja mogli da odrede i samu njenu budućnost. U svekolikoj istoriji još nije bilo sasvim ovakve situacije. On je predstavljao izvanrednog i opunomoćenog ambasadora celog čovečanstva.

Svest o tome pomogla mu je na mnoštvo tananih načina. Držao se čisto i uredno; ma koliko bio umoran, nikada nije propustio da se obrije. Znao je da kontrola misije pomno motri na njega, nastojeći da uoči prve znake abnormalnog ponašanja; on je čvrsto rešio da joj ne pruži priliku za tako nešto - bar kada su posredi bili ozbiljni simptomi.

Boumen je i sam zapazio izvesne promene u svom obrascu ponašanja; no, bilo bi besmisleno ne očekivati ovakve pojave pod datim okolnostima. Više nije mogao da podnosi tišinu; izuzev kada bi spavao ili preko radio-veze razgovarao sa Zemljom, držao bi neprekidno uključen sistem ozvučenja na brodu - i to gotovo bolno bučno.

U prvo vreme, pošto je osećao potrebu za društvom ljudskog glasa, slušao je klasične drame - naročito komade Šoa, Ibzena i Šekspira - ili recitale poezije iz ogromne fonoteke 'Otkrića'. Problemi oko kojih su se ova dela vrtela, međutim, izgledali su mu tako daleki i tako lako rešivi uz malo zdravog razuma, da bi ga ubrzo izdalo strpljenje sa njima.

Tako je prešao na opere - poglavito italijanske ili nemačke, što mu je omogućilo da mu pažnju ne odvlači ni onaj sasvim oskudan intelektualni sadržaj što se nahodio u većini njih. Ova faza potrajala

je dve sedmice, a onda je shvatio da zvuk svih ovih izvanredno uvežbanih glasova samo pojačava njegovu usamljenost. Ali ono što je konačno privelo kraju taj ciklus bila je Verdijeva 'Misa rekvijem', koju nikada ranije nije slušao na Zemlji. Potpuno ga je rastrojila 'Dies irae', koja je zloslutno primereno grmela kroz prazan brod; a kada su se trube strašnog suda zaorile sa nebesa, više nije mogao da izdrži.

Posle toga puštao je samo instrumentalnu muziku. Počeo je sa romantičarskim kompozitorima, ali ih je odbacivao jednog po jednog kada bi njihovi emocionalni izlivi postali odveć neprijatni. Sibelijus, Čajkovski i Berlioz zadržali su se po nekoliko nedelja, a Betoven prilično duže. No, konačno je našao svoj spokoj, kao i toliki pre njega, u apstraktnoj arhitektonici Baha, povremeno urešavanoj Mocartom.

I tako je 'Otkriće' hitalo prema Saturnu, često odjekujući hladnom muzikom orgulja, smrznutim mislima jednog mozga koji je bio prah već dve stotine godina.

Čak i sa trenutne udaljenosti od deset miliona milja Saturn je već izgledao veći od Meseca viđenog sa Zemlje. Posmatrano golim okom, bio je to veličanstven prizor; kroz teleskop, pak, postajao je neverovatan.

Telo planete moglo se zameniti sa Jupiterom u jednom od njegovih mirnijih raspoloženja. Postojale su iste pruge oblaka - premda bleđe i manje upadljive nego na onom malo većem svetu - kao i isti poremećaji, veliki poput kontinenata, koji su se lagano kretali kroz atmosferu. No, ipak je jedna uočljiva razlika podvajala ove planete; čak i pri letimičnom pogledu bilo je očigledno da Saturn nema loptasti oblik. Bio je toliko spljošten na polovima da je ponekad ostavljao utisak blage izobličenosti.

Ali velelepnost prstenova neprekidno je odvlačila Boumenov pogled od planete; postojala je čitava vaseljenja za sebe u njihovoj složenosti pojedinosti i tananosti preлива. Pored velikog glavnog razmaka između unutrašnjih i spoljnjih prstenova bilo je najmanje još pedeset daljnjih podela i granica, gde su postojale upadljive promene u sjajnosti džinovskog oreola planete. Izgledalo je da je Saturn opasan mnoštvom koncentričnih obruča, koji su se svi međusobno dodirivali i bili toliko pljosnati kao da su izrezani od najtanjeg mogućeg papira. Sistem prstenova nalikovao je na kakvo

tanano umetničko delo ili na krhku igračku, kojoj se sme samo diviti, ali ne i dodirivati je. Nikakvim naporom volje Boumen nije uistinu mogao da pojmi prave razmere planete i da uveri samog sebe da bi cela Zemlja, ukoliko bi bila smeštena ovde, izgledala kao kuglica koja se kotrljala po ivici velikog tanjira.

Ponekad bi neka zvezda zašla za prstene, izgubivši pri tom samo malo od svoje svetlosti. Nastavila bi da sija kroz njihovu prozračnu građu - premda bi povremeno zakratko zatreperila kada bi je pomračio kakav veći komad orbitirajućeg materijala.

Prstenovi, naime, kako je to utvrđeno još u devetnaestom stoleću, nisu bili čvrsti: predstavljalo je to mehaničku nemogućnost. Sastojali su se od nebrojanog mnoštva delova - možda ostatka nekog meseca koji se premnogo približio i bio razoren ogromnim plimskim privlačenjem planete. No, ma kakvo da im je poreklo, ljudska rasa mogla se smatrati srećnom što joj se pružila prilika da se divi takvom čudu; ono je moglo postojati samo vrlo kratko u istoriji Sunčevog sistema.

Još 1945. godine jedan britanski astronom je istakao da su prstenovi kratkovečni; oko njih dejstvuju gravitacione sile koje će ih uništiti. Ukoliko se ovakvo viđenje projektuje u prošlost, nužno sledi da su oni tek nadavno nastali - pre pukih dva ili tri miliona godina.

Ali niko nikada nije ni pomislio na neobičnu podudarnost da su Saturnovi prstenovi rođeni u isto vreme kada i ljudska rasa.

34. ORBITIRAJUĆI LED

'Otkriće' je već duboko zašlo u prostran sistem meseca, a i sama velika planeta nalazila se na udaljenosti manjoj od jednog dana. Brod je odavno prešao granicu koju obeležava orbita krajnjeg spoljnog satelita, Feba, što se kreće unazad veoma ekscentričnom putanjom, na razdaljini od osam miliona milja od svoje matice. Pred njim su sada ležali Japet, Hiperion, Titan, Rea, Diona, Tetis, Enceladus, Mimas, Janus, - i, najzad, sami prstenovi. Posmatrani kroz teleskop, svi sateliti ispoljavali su preplete površinskih pojedinosti i Boumen je stao da šalje na Zemlju što je mogao više fotografija. Istraživačka ekipa mesecima bi se zadržala samo oko Titana koji je, sa prečnikom od tri hiljade milja, bio veliki kao i planeta Merkur; no, on je mogao da mu pokloni, baš kao i njegovim ostalim sadruzima, tek nekoliko kratkih pogleda. Nije, međutim, ni bilo potrebe za nečim podrobnijim; već je, naime, postao savim uveren da je njegovo pravo odredište uistinu Japet.

Svi drugi sateliti bili su prošarani mestimičnim meteorskim kraterima - kojih je bilo znatno manje nego na Marsu - i odlikovali su se naizgled nepravilnim rasporedima svetlosti i senke, uz tu i tamo poneku svetlu tačku koja je verovatno predstavljala mrlju smrznutog gasa. Jedino je Japet posedovao uočljive geografske osobenosti - i to stvarno veoma neobične.

Jedna polulopta satelita, koji je, kao i svi njegovi sadruzi, uvek stajao istom stranom okrenut ka Saturnu, bila je izuzetno tamna i na njoj se moglo zapaziti sasvim malo površinskih pojedinosti. Potpuno nasuprot tome, drugom je preovlađivao blistavi beli oval, dugačak oko četiri stotine milja, a širok dve stotine. U ovom trenutku samo se deo te upadljive formacije nalazio na dnevnoj strani, ali razlog Japetovih neobičnih promena sjajnosti nije bio sasvim očigledan. Na zapadnom kraju orbite ovog meseca svetla elipsa stajala je okrenuta ka Suncu - i Zemlji. U istočnoj fazi, pak, formacije bi nestalo sa druge strane satelita i tada se mogla osmatrati jedino polulopta koja se odlikovala slabom reflektivnošću.

Velika elipsa bila je savršeno simetrična i pružala se preko polutara Japeta, sa većom osom upravljenom ka polovima; imala je tako oštre ivice da je gotovo izgledalo da je neko naslikao ogromni

beli oval na pročelju malog meseca. Bila je potpuno ravna i Boumen se zapitao ne predstavlja li, možda, smrznuto jezero neke tečnosti - premda bi se time teško mogao objasniti njen upadljivo veštački izgled.

No, njemu je na raspolaganju stajalo premalo vremena za pručavanje Japeta dok je hitao ka srcu Saturnovog sistema, budući da se brzo približavao vrhunac putovanja - poslednji perturbacioni manevar 'Otkrića'. Prilikom proletanja kraj Jupitera brod je iskoristio gravitaciono polje planete da poveća brzinu. Sada je morao suprotno da postupi. Valjalo mu je da izgubi što je više mogao na brzini, kako ne bi produžio izvan Sunčevog sistema i zaputio se ka zvezdama. Njegov sadašnji kurs bio je tako proračunat da on ostane zarobljen, postavši novi Saturnov mesec koji se kreće napred-nazad po uskoj elipsoidnoj putanji dugačkoj dva miliona milja. U najbližoj tački, brod će gotovo okrznuti planetu, dok će u najudaljenijoj stići do Japetove orbite.

Računari na Zemlji, čije su informacije stizale, doduše, sa tri sata zakašnjenja, uveravali su Boumena da je sve u najboljem redu. Brzina i upravljenost bili su tačni; ništa više nije trebalo da učini sve do trenutka najvećeg približenja.

Ogroman sistem prstenova sada se pružao preko celog neba i brod je već prolazio povrh njihove spoljnje ivice. Kada je bacio pogled na njih sa visine od desetak hiljada milja, Boumen je kroz teleskop video da se prstenovi poglavito sastoje od leda koji se svetlucao i iskričio u Sunčevoj svetlosti. Mogao je zamisliti da leti iznad snežne oluje koja se povremeno razređivala, pokazujući pod sobom, na mestu gde bi trebalo da se nalazi tle, zbunjujuće prizore noći i zvezda.

Kako se 'Otkriće' zavojitom putanjom približavalo Saturnu, Sunce se lagano spuštalo ka višestrukim lucima prstenova. Oni su sada postali vitak, srebrni most koji se pružao preko celog svoda; iako su bili sasvim tanušni, tako da su uspevali samo da priguše Sunčevu svetlost, njihovo nepregledno mnoštvo kristala odražavalo ju je i prelamalo, tvoreći zasenjujuća pirotehnička dejstva. A i onda kada je Sunce zašlo za te nanose orbitirajućeg leda, široke hiljade milja, njihova bleđa utvara nastavila je da hodi i da se pretapa po nebeskom svodu koji je postao ispunjen nestalnim bleescima i

odsjajima. A potom je Sunce zaronilo ispod prstenova, tako da su ga oni uokvirili svojim lucima, i nebeskog vatrometa nestade.

Malo kasnije brod je zašao za Saturnovu senku, hitajući ka tački svog najvećeg približenja povrhu noćne strane planete. Gore su sijali zvezde i prstenovi; dole se prostiralo jedva vidljivo more oblaka. Uopšte nisu postojala tajanstvena ustrojstva sjajnosti koja su blistala u jovijanskoj noći; možda je Saturn bio prehladan za takve predstave. Šaroliki pokrov oblaka ispoljavao se jedino po utvarnom sjaju odraženom sa kružećih ledenih bregova, i dalje obasjanih skrivenim Suncem. Ali u središtu luka postojao je jedan širok, taman otvor, sličan nepopunjenom razmaku u nezavršenom mostu, na mestu gde se senka planete pružala preko prstenova.

Radio-veza sa Zemljom bila je prekinuta i moći će ponovo da se uspostavi tek kada brod bude izronio iz Saturnove mase koja ga je zaklanjala. Bilo je dobro što je Boumen sada imao pune ruke posla, tako da nije stizao da razmišlja o svojoj najednom još istaknutijoj usamljenosti; tokom nekoliko narednih časova, naime, utrošiće svaku raspoloživu sekundu na praćenje manevra kočenja koji su već programirali računari na Zemlji.

Posle mnogo meseci zaludnosti, glavni potisnici počеше da izbacuju miljama dugačke katarakte usijane plazme, tako da se - nakratko, doduše - vratila gravitacija u bestežinski svet kontrolnog mosta. A stotinama milja ispod, oblaci metana i smrznutog amonijaka zablistaše svetlošću koju nikada ranije nisu upoznali, dok je 'Otkriće' hitalo, poput kakvog žestokog, majušnog sunca, kroz Saturnovu noć.

Konačno, daleko napred stade da rudi bleđa zora; brod koji se sada kretao sve sporije i sporije izranjao je u dan. Više nije mogao umaći Suncu, pa čak ni Saturnu - ali brzina mu je i dalje bila dovoljna da uzmiče pred planetom sve do tačke dodira sa Japetovom orbitom, udaljenom dva miliona milja.

'Otkriću' će biti potrebno petnaest dana da prevali taj put, dok ponovo bude presecao, premda ovog puta obrnutim redosledom, putanje svih unutrašnjih meseca. Jednu za drugom, ostavljajući iza sebe orbite Janusa, Mimasu, Enceladusa, Tetisu, Dione, Ree, Titana, Hiperiona... svetova koji su nosili imena bogova i boginja što su iščezli koliko juče, mereno ovdašnjim vremenskim aršinima.

Potom će doći red na Japet sa kojim mora uslediti susret. Ukoliko to ne bi uspelo, brod bi se vratio ka Saturnu i stao u nedogled da ponavlja svoje dvadeset osmodnevne elipse.

Ne bi se više ukazala prilika za novi susret, ako bi 'Otkriće' zakazalo u ovom prvom pokušaju. U času kada bi brod sledeći put stigao do Japetove orbite, mesec bi se nalazio veoma daleko, gotovo sa druge strane Saturna.

Do novog susreta će, doduše, jednom ipak doći, kada se orbite broda i satelita ponovo preseku u pravom trenutku. Ali taj trenutak ležao je toliko godina u budućnosti da je Boumen zasigurno znao da ga neće doživeti, ma šta se dogodilo.

35. JAPETOVO OKO

Prilikom Boumenovog prvog osmatranja Japeta, ona neobična, eliptična mrlja blistavosti nalazila se delimično u senci, obasjana jedino svetlošću Saturna. Sada, kako se mesec lagano kretao svojom orbitom od sedamdeset devet dana, ona je izranjala na punu svetlost dana.

Posmatrajući je kako raste, dok se 'Otkriće' sve tromije primicalo svom neumitnom susretu, Boumen je postao svestan jedne uznemirujuće opsednutosti. Nikada to nije pomenuo u svojim razgovorima - ili, bolje rečeno, tekućim komentarima - sa kontrolom misije, zato što bi se mogao steći utisak da mu se već javljaju priviđanja.

A možda je baš to i bio slučaj; gotovo je, naime, uverio samog sebe da svetla elipsa smeštena spram tamnog zaleđa satelita predstavlja jedno ogromno, prazno oko koje ga posmatra kako se približava. Bilo je to oko bez zenice, budući da nigde nije uspevao da zapazi nešto što bi narušilo njegovu besprekornu jednoobraznost.

Tek kada se brod približio na deset hiljada milja, a Japet postao dva puta veći od Meseca viđenog sa Zemlje, primetio je jednu sićušnu crnu tačku u samom središtu elipse. No, tada nije bilo vremena za detaljnije ispitivanje; završni manevri već su bili u toku.

Glavni pogon 'Otkrića' poslednji put je oslobodio svoje energije. Poslednji put je užarena pomama umirućih atoma zablistala među Saturnovim mesecima. Taj udaljeni šapat i sve jači potisak mlaznika doneli su Dejvidu Boumenu osećanje ponosa - i tuge. Izvrsne mašine obavile su svoj posao besprekorno delotvorno. Prevezle su brod od Zemlje preko Jupitera do Saturna; ovo je sada bio poslednji put da se stavljaju u pogon. Kada 'Otkriće' bude ispraznilo svoje rezervoare sa gorivom, postaće u podjednako meri bespomoćno i inertno kao i kakva kometa ili asteroid, nemoćni zarobljenik gravitacije. Čak i kada kroz nekoliko godina bude prispeo spasilački brod, neće biti ekonomično ponovo ga opskrbiti gorivom kako bi mogao da se vrati do Zemlje. Ono će postati večni orbitirajući spomenik ranim danima istraživanja planeta.

Hiljade milja smanjile su se na stotine, a pri tom su merači zaliha goriva brzo padali ka nuli. Sedeći za kontrolnom tablom, Boumen je brižno posmatrao situacioni displej i improvizovane karte koje je sada konsultovao kad god je nešto trebalo obaviti bez odlaganja, odnosno bez pomoći sa Zemlje. Bio bi to strašni antiklimaks kada bi, posle svega što je preživeo, pretrpeo neupeh u nastojanju da ostvari susret, zbog toga što što bi mu nedostajalo nekoliko funti goriva...

Pritisak mlaznika se prigušio pošto je glavni potisak prestao i sada su samo nonijusi blago dovodili 'Otkriće' na orbitu. Japet se pretvorio u džinovski srp koji je ispunio nebo; sve do tog trenutka Boumen je o njemu razmišljao kao o sićušnom, beznačajnom telu - što je on uistinu i bio u poređenju sa svetom oko koga je kružio. Sada, pak, dok se preteći nadnosio nad njim, izgledao mu je ogroman - kosmički čekić podignut da zdrobi 'Otkriće' poput kakve ljudske od oraha.

Japet se približavao tako lagano da je gotovo izgledalo da se uopšte ne kreće; bilo je nemoguće razabrati tačan trenutak kada je došlo do tanane promene od astronomskeg tela do predela udaljenog samo petnaest milja ispod. Verni nonijusi ispustili su svoje poslednje zalihe energije, a potom su zauvek zamukli. Brod je ušao na završnu orbitu, praveći po jedan krug svaka tri časa pri brzini od pukih osam stotina milja na sat - koliko je svega bilo potrebno u tom slabašnom gravitacionom polju.

'Otkriće' je postalo satelit satelita.

36. STARIJI BRAT

"Ponovo izbijam na dnevnu stranu i prilike su potpuno istovetne onima o kojima sam izvestio prilikom prethodne orbite. Kako izgleda, ovaj svet poseduje samo dve vrste površinskog materijala. Crna građa kao da je ugljenisana gotovo poput ćumura, a koliko mogu da prosudim kroz teleskop, i istoga je ustrojstva. Štaviše, veoma me podseća na pregoreli dvopek...

Još uopšte ne uspevam da se razaberem u belom području. Ono počinje potpuno oštrom ivicom i nema nikakvih površinskih pojedinosti. Moglo bi čak biti i u tečnom stanju - zato što je sasvim ravno. Ne znam kakav ste vi utisak stekli na osnovu snimaka koje sam vam emitovao, ali ako zamislite more smrznutog mleka, steći ćete tačnu predstavu.

Posredi bi čak mogao biti i neki težak gas - ne, to bi ipak bilo nemoguće. Povremeno mi se čini da se kreće, sasvim lagano: ali nisam siguran u to.

...Ponovo sam iznad belog područja, na trećoj orbiti. Nadam se da ću ovoga puta proći bliže onom belegu koji sam zapazio u samom središtu dok sam se približavao. Ukoliko su mi proračuni tačni, trebalo bi da proletim na razdaljini od petnaest milja od toga - ma šta predstavljalo.

...Da, nešto je ispred, upravo tamo gde sam proračunao. Pomalja se iznad obzorja - baš kao i Saturn, u gotovo istoj četvrti neba - preći ću za teleskop...

Hej! Izgleda kao nekakvo zdanje - potpuno crno - veoma ga je teško razabrati. Nema prozora, niti bilo kakvih drugih pojedinosti. Posredi je naprosto velika, okomita ploča - mora da je visoka najmanje jednu milju kada se vidi sa ove razdaljine. Podseća me na... pa naravno! Potpuno je ista kao i stvar koju ste pronašli na Mesecu! MNT-1 ima starijeg brata!"

37. OGLED

Nazovimo ih Zvezdane dveri.

Tri miliona godina kružile su oko Saturna, čekajući na trenutak sudbine koji možda nikada neće kucnuti. Da bi se one sazdale, razoren je jedan mesec, a ostaci tog čina stvaranja još su kružili orbitom.

Dugo čekanje sada se okončalo. Na još jednom svetu rođena je inteligencija koja je stala da se otiskuje sa svoje planetne kolevke. Drevni ogled primakao se svom vrhuncu.

Oni koji su započeli taj ogled, tako davno, nisu bili ljudi - pa čak ni izdaleka humanoidni. Ali bili su sazdani iz krvi i mesa, a i kada bi zaronili pogledom u dubine svemira, iskusili bi strahopoštovanje, čuđenje i usamljenost. Čim su ovladali moćima za to, otisnuli su se ka zvezdama.

Tokom istraživanja naišli su na život u mnoštvu oblika i posmatrali dejstvovanje evolucije na hiljadama svetova. Videli su koliko su puta prve slabašne iskre inteligencije zasvetlucale i zgasnule u kosmičkoj noći.

A kako u svekolikoj Galaksiji nisu susreli ništa dragocenije od Razuma, podsticali su posvuda njegov osvit. Postali su ratari zvezdanih polja; sejali su, a ponekad i žnjeli.

No, ponekad su, ravnodušno, morali i da iskorenjuju.

Veliki dinosaurusi već su odavno iščezli kada je njihov izviđački brod ušao u Sunčev sistem posle putovanja koje je trajalo hiljadu godina. Promakao je pokraj smrznutih planeta, zastao nakratko povrh pustinja umirućeg Marsa, a onda upravio pogled ka Zemlji.

Pod istraživačima se prostirao jedan svet koji je bujao životom. Godinama su proučavali, sakupljali, katalogizovali. Kada su saznali sve što su mogli, počeli su da preinačuju. Stali su da uplivišu na sudbine mnogih vrsta, na kopnu i u okeanu. Ali koji će od njihovih ogleda uspeti, to neće moći da doznaju još najmanje milion godina.

Bili su strpljivi, ali ne i besmrtni. Još je toliko toga valjalo obaviti u ovoj Vaseljeni od stotinu milijardi sunaca, čiji su ih svetovi prizivali.

Otisnuli su se stoga ponovo u bezdan, znajući da se više nikada neće obreti ovde.

No, za tim nije ni bilo potrebe. Sluge koje su ostavili za sobom obavice posao do kraja.

Na Zemlji su glečeri nadirali i povlačili se, dok je povrh njih nepromenljivi Mesec i dalje nosio u sebi svoju tajnu. Još sporijim ritmom od polarnog leda talasi civilizacija razlivali su se i ustupali kroz Galaksiju. Neobična, divna i užasna carstva doživljavala su uspone i padove, prenoseći svoje znanje potomstvu. Zemlja nije bila zaboravljena, ali još jedna poseta malo bi čemu koristila. Bio je to jedan od milion utihlih svetova, a samo će nekoliko među njima ikada progovoriti.

A sada, tamo među zvezdama, evolucija je stala da se kreće ka novim metama. Prvi istraživači Zemlje odavno su stigli do granica krvi i mesa; čim su im mašine postale bolje od tela, kucnuo je čas za pokret. Najpre mozgove, a potom i same misli preneli su u blistave, nove domove od metala i plastike.

U tim domovima stali su da tumaraju među zvezdama. Više nisu gradili svemirske brodove. Sami su bili svemirski brodovi.

Ali doba mašina-entiteta brzo je minulo. Neprekidno vršeći oglede, naučili su kako da uskladištuju znanje u ustrojstvo samog svemira i da tako sačuvaju svoje misli za večnost u smrznutim rešetkama svetlosti. Mogli su da postanu stvorenja zračenja, konačno slobodni od despotstva materije.

I tako, pretočili su se najzad u čistu energiju; a na hiljadu svetova prazne ljuštore koje su odbacili zakratko su se grčile u bezumnoj igri smrti, da bi potom zarđale i raspale se.

Bili su gospodari Galaksije, izvan upliva vremena. Mogli su do mile volje da lutaju među zvezdama i da poniru poput kakvog magličastog paperja kroz samu tvar prostora. Ali uprkos božanskim moćima, nisu potpuno zaboravili svoje poreklo u toplom mulju jednog iščezlog mora.

Takođe, još su vodili računa o oglecima koje su njihovi preci jednom davno započeli.

38. STRAŽAR

"Vazduh u brodu postaje veoma težak, tako da me prilično često more glavobolje. Kiseonika i dalje ima u izobilju, ali prečistači nisu uspjeli da otklone svu nečistoću nastalu pošto su tečnosti počele da ključaju u vakuumu. Kada stvari postanu odveć loše, odlazim u garažu i pustim malo čistog kiseonika iz kapsula..."

Nije bilo nikakvih reakcija ni na jedan moj signal, a zbog orbitalnog nagiba polako se udaljavam od MNT-2. Uzgred budi rečeno, naziv koji ste mu pripisali dvostruko je neprimeren - ovde i dalje nema ni traga od magnetnog polja.

U ovom trenutku moje najveće približenje iznosi šezdeset milja; ono će se povećati do oko stotinu kako Japet bude rotirao ispod mene, da bi potom ponovo palo na nulu. Proći ću tačno iznad te stvari kroz trideset dana - ali to je predugo da bi se čekalo, a i tada će ovde i tako vladati tama.

Čak i sada, na vidiku je svega nekoliko minuta pre no što ponovo zađe za obzorje. To me uistinu izluđuje - nisam u prilici da preduzmem nikakva ozbiljna osmatranja.

Voleo bih stoga da se saglasite sa sledećim planom. Svemirske kapsule raspolažu dovoljnim 'delta ve' za spuštanje i povratak na brod. Želeo bih da iziđem iz 'Otkrića' i da pobliže osmotrim stvar. Ako bude izgledalo bezbedno, spustiću se pokraj nje - ili čak na nju.

Brod će se još nalaziti iznad mog obzorja dok se budem spuštao, tako da prekid veze neće potrajati duže od devedeset minuta.

Uveren sam da je ovo jedina stvar koja je preostala da se preduzme. Prevalio sam milijardu milja - ne želim da me zaustave poslednjih šezdeset."

Večno motreći u pravcu Sunca svojim neobičnim čulima, Zvezdane dveri nedeljama su posmatrale približavanje broda. Njihovi tvorci pripravili su ih za mnoge stvari, a ovo je bila jedna od njih. Prepoznale su ono što je hitalo ka njima iz toplog srca Sunčevog sistema.

Da je bila živa, iskusila bi uzbuđenje, ali ovakvo osećanje stajalo je potpuno izvan njenih moći. Čak i kada bi brod prošao mimo nje, u

njoj se ne bi javila ni najmanja trunka razočaranja. Čekala je tri miliona godina; a bila je pripravna da čeka celu večnost.

Osmatrala je, registrovala, ali ništa nije preduzimala dok je posetilac podešavao svoju brzinu mlaznicima usijanog gasa. A onda oseti blagi dodir zračenja koji je pokušao da dokuči njene tajne. No, i dalje ništa nije činila.

Brod se sada nalazio na orbiti, kružeći nisko iznad površine ovog neobično dvobojnog meseca. Stao je da se oglašava izlivima radio-talasa, neprekidno ponavljajući sled prostih brojeva od jedan do jedanaest. Ove emisije uskoro su ustupile mesto složenijim signalima, na mnogim učestalostima - ultraljubičastim, infracrvenim, rendgenskim. Zvezdane dveri nisu uzvraćale; nisu imale šta da kažu.

Usledila je dugotrajna pauza, a onda su zapazile kako se nešto spušta ka njima iz broda koji je orbitirao. Stale su da prebiraju po svojoj memoriji, da bi potom logička kola donela odluku, saglasno uputstvima dobijenim veoma davno.

Pod hladnom svetlošću Saturna, Zvezdane dveri probudiše svoje usnule moći.

39. U OKO

'Otkriće' je izgledalo potpuno isto kao i onda kada ga je poslednji put video iz svemira kako pluta na lunarnoj orbiti dok Mesec zaprema polovinu neba. Možda je ipak postojala jedna tanana promena; nije mogao biti siguran, ali kao da su zbog duge izloženosti neposrednom Sunčevom zračenju pomalo izbledeli spoljnji natpisi koji su objašnjavali svrhu raznih otvora, veza, utičnica i spojnica.

Sunce je sada predstavljalo nebesko telo koje nijedan čovek ne bi prepoznao. Bilo je odveć sjajno da bi bilo zvezda, ali se u taj majušan disk ipak moglo pravo gledati bez ikakve neprijatnosti. Uopšte nije zračilo toplotu; kada je Boumen izložio svoju ruku bez rukavice skafandra njegovim zracima koji su se slivali kroz prozor svemirske kapsule, ništa nije iskusio na koži. Bilo je isto kao da je probao da se ogreje na mesečini; čak ga ni strani predeo pedeset milja ispod nije tako živo podsećao na udaljenost od Zemlje.

Sada je napuštao, možda poslednji put, metalni svet koji je bio njegov dom toliko meseci. Čak i ako se on nikada ne bude vratio, brod će nastaviti da obavlja svoje zadatke, emitujući na Zemlju podatke očitane sa instrumenata, sve dok ne dođe do nekog konačnog, katastrofalnog kvara u njegovim vodovima.

A ako se ipak vrati? Pa, u tom slučaju, mogao je da preživi, pa čak i da sačuva zdrav razum, još nekoliko meseci. Ali to je bilo sve, zato što su hibernacioni sistemi postali beskorisni bez računara koji bi ih nadzirao. Nikako nije mogao opstati dok 'Otkriće II' ne stigne do Japeta kroz četiri ili pet godina.

No, ostavio je sve te misli za sobom, dok se zlatni srp Saturna dizao na nebu ispred. U svekolikoj istoriji on je bio jedini čovek koji je imao prilike da vidi ovaj prizor. Svim ostalim očima Saturn je uvek pokazivao svoj sasvim osvetljen disk, potpuno okrenut ka Suncu. Sada je predstavljao vitki luk, sa prstenovima koji su obrazovali tanušnu liniju što se pružala preko njega - poput strele koja je upravo trebalo da bude odapeta u lice samog Sunca.

Takođe u liniji prstenova nalazila se svetla zvezda Titana, kao i slabašnije iskre drugih meseca. Pre polovine ovog stoleća ljudi će ih sve posetiti; ali on nikada neće doznati kakve se tamo tajne nalaze zapretane.

Oštra granica slepog, belog oka hitala je ka njemu; valjalo je prevaliti još samo stotinu milja, što je značilo da će biti povrh svog odredišta za manje od deset minuta. Poželeo je da dozna da li njegove reči stižu do Zemlje, udaljene sada sat i po brzinom svetlosti. Bila bi to prava ironija ako bi, usled nekog kvara u prenosnom sistemu, on zamukao i ukoliko zbog toga niko nikada ne bi saznao šta mu se dogodilo.

'Otkriće' je i dalje predstavljalo blistavu zvezdu na crnom nebu visoko gore. Stekavši brzinu tokom spuštanja, on je hitao napred, ali uskoro će ga kočioni mlaznici kapsule usporiti i brod će odjezдити sa vidika - ostavivši ga samog na ovoj bleštavoj ravnici sa tamnom tajnom u njenom središtu.

Blok od abonosa uspinjao se povrh obzorja, zaklanjajući zvezde ispred. Okrenuo je kapsulu za sto osamdeset stepeni i upotrebio puni pogon da smanji orbitalnu brzinu. U dugačkom, blagom luku stao je da se spušta ka površini Japeta.

Na nekom svetu sa snažnijom gravitacijom, takav manevar predstavljao bi čisto traćenje goriva. Ali ovde je svemirska kapsula težila svega nekoliko funti; na raspolaganju mu je stajalo nekoliko minuta lebdenja pre no što bi opasno ugrozio zalihe, te tako ostao nasukan, bez ikakve nade u povratak ka 'Otkriću' koje je i dalje orbitiralo. No, teško da i taj povratak predstavlja neku suštinsku razliku...

I dalje se nalazio na visini većoj od pet milja i pravo se spuštao ka ogromnoj, crnoj masi koja se u svom geometrijskom savršenstvu uzdizala na jednoličnoj ravnici. Bila je u podjednakoј meri lišena pojedinosti kao i ravna, bela površina ispod; sve do sada nije, u stvari, shvatao koliko je ona uistinu velika. Na Zemlji je bilo tek nekoliko pojedinačnih zdanja koja su bila toliko ogromna; precizne merne fotografije koje je snimio ukazivale su na visinu od gotovo dve hiljade stopa. A koliko se moglo proceniti, razmere monolita bile su u dlaku iste kao i kod MNT-1 - ponovo se javio onaj čudan odnos 1:4:9.

"Sada sam udaljen samo tri milje i držim se visine od četiri hiljade stopa. I dalje nema nikakvog znaka aktivnosti - ništa ni na jednom od istrumenata. Pročelja izgledaju savršeno ravna i uglačana. Svakako bi se očekivala bar nekakva oštećenja od meteorita posle sveg minulog vremena!

A nema ni nekih ostataka na... mislim da bi se to moglo nazvati 'krov'. Takođe ne postoji nikakav otvor. Nadao sam se da će možda biti nekakav ulaz...

Sada sam tačno iznad njega i lebdim na razaljini od pet stotina stopa. Ne želim da traćim vreme, zato što će mi 'Otkriće' uskoro biti izvan domašaja. Spustiću se. U svakom slučaju, izgleda dovoljno čvrsto - a ako bi se ispostavilo da nije, odmah ću se podići uvis.

Samo trenutak - čudno..."

Boumenov glas zamuknu u tišinu krajnje pometenosti. Nije bio uznemiren; doslovce nije mogao da opiše ono što je video.

Lebdeo je povrh velikog, ravnog pravougaonika, dugačkog osam stotina stopa, a širokog dve stotine, sazdanog od nečega što je izgledalo čvrsto kao stena. Ali sada, kao da je stao da se udaljuje od njega; učinak je bio u dlaku isti kao kod jednog od onih optičkih privida, kada, zahvaljujući naporu volje, izgleda da se jedan trodimenzioni objekat posuvratio - da su njegove bliže i dalje strane najednom promenile mesto.

Upravo se to sada zbivalo sa tim ogromnim, naizgled čvrstim ustrojstvom. Nemoguće, neverovatno, to više nije bio monolit koji seže visoko iznad ravnice. Ono što je nalikovalo na njegov krov iščezlo je u beskrajne dubine; za jedan vrtoglavi trenutak stekao je utisak da gleda u okomito okno - u pravougaoni kanal koji je prkosio zakonima perspektive, zato što mu se veličina nije smanjivala sa udaljenošću...

Ja petovo oko žmirnu, kao da je želelo da ukloni trunku prašine koja ga nadražuje. Dejvid Boumen imao je vremena samo za jednu prekinutu rečenicu koju ljudi, što su čekali u kontroli misije, devet stotina miliona milja odatle i osamdeset minuta u budućnosti, nikada neće zaboraviti.

"Stvar je šuplja... pruža se u beskraj... i... oh, moj Bože!... puna je zvezda!"

40. IZLAZ

Zvezdane dveri se otvoriše. Zvezdane dveri se zatvoriše.

U deliću vremena, odveć kratkom da bi se mogao izmeriti, Svemir se posuvratio i izvio iz samog sebe.

A onda je Japet ponovo ostao sam, kao što je to i bio tri miliona godina - sam, izuzev jednog pustog, ali još ne i napuštenog broda koji je svojim tvorcima slao poruke što su stajale potpuno izvan njihove moći verovanja i poimanja.

Šesti deo: KROZ ZVEZDANE DVERI

41. VELIKA CENTRALA

Nije postojao osećaj kretanja, ali ipak je padao ka tim nemogućim zvezdama koje su sjale tu, u tamnom srcu jednog meseca. No - one se nisu uistinu tamo nalazile, bio je uveren u to. Zažalio je, sada kada je bilo prekasno, što nije malo više pažnje posvetio teorijama o hipersvemiru, o transdimenzionim kanalima. Za Dejvida Boumena to više nisu bile teorije.

Možda je monolit na Japetu bio šupalj; možda je 'krov' predstavljao samo privid ili svojevrsnu dijafragmu koja se otvorila da bi ga propustila unutra. (Ali u šta?) Koliko je mogao da se pouzda u svoja čula, izgledalo je da okomito pada niz jedno ogromno, pravougaono okno, duboko mnogo hiljada stopa. Hitao je sve brže i brže - ali naspramni kraj nikako nije menjao veličinu, ostajući neprestano na istoj razdaljini od njega.

Kretale su se jedino zvezde, najpre toliko polako da je moralo proći izvesno vreme pre no što je shvatio da one izlaze iz okvira koji ih je sadržao. Ali nedugo potom postalo je očigledno da se zvezdano polje širi, kao da hrli ka njemu nekom nepojamnom brzinom. Ovo širenje nije bilo jednoobrazno; izgledalo je da se zvezde u središtu jedva i pomiču, dok su one prema ivici ubrzavale sve više i više, da bi se na kraju pretvorile u pruge svetlosti neposredno pre no što bi nestale sa vidika.

No, uvek je bilo drugih koje su dolazile na njihovo mesto, navirući u središte polja iz nekog naizgled neiscrpnog izvora. Boumen se zapitao šta bi se dogodilo ako bi neka zvezda krenula pravo ka njemu; da li bi nastavila da se širi sve dok on ne bi uronio u samo pročelje jednog sunca? No, nijedna se nije toliko približila da bi se mogla razabrati makar kao disk; konačno bi sve skliznule u stranu i prelile se preko ivice svog pravougaonog okvira.

A naspramni kraj okna i dalje se nije približavao. Izgledalo je gotovo kao da se zidovi kreću zajedno sa njim, noseći ga ka neznanj sudbini. Ili je možda on uistinu bio nepomičan, dok se to svemir kretao kraj njega...

No, najednom je shvatio da nije samo prostor umešan u ono što se zbiva sa njim. Časovnik na maloj instrumentnoj tabli kapsule takođe se neobično ponašao.

Normalno su brojke na pokazatelju desetinki sekundi promicale tako brzo da ih je gotovo bilo nemoguće očitavati; sada su se, međutim, pojavljivale i nestajale u sporim razmacima i on je mogao pratiti jednu po jednu bez ikakvih poteškoća. Same sekunde proticale su neverovatno tromo, kao da je predstojalo potpuno zaustavljanje vremena. Konačno, merač desetinki sekundi ostade ukočen između brojki pet i šest.

Pa ipak, on je i dalje mogao da misli, pa čak i da osmatra oko sebe, dok su abonosni zidovi promicali pokraj njega brzinom koja je mogla imati ma koju vrednost između nule i milion brzina svetlosti. Na neki način, uopšte nije bio iznenađen svime ovim, niti uznemiren. Baš naprotiv, ispunjavalo ga je osećanje blagog iščekivanja, slično onome koje je iskusio kada su ga svemirski lekari testirali halucinogenim drogama. Svet oko njega bio je neobičan i čudesan, ali ničega se nije imao bojati. Prevalio je milione milja u traganju za tajnom; a sada, izgledalo je, tajna je hrlila ka njemu.

Pravougaonik pred njim postajao je svetliji. Blistave zvezdane pruge stale su da blede spram mlečnog neba čija se sjajnost povećavala iz trenutka u trenutak. Izgledalo je kao da svemirska kapsula hita ka sloju oblaka, jednoobrazno obasjanom zracima nevidljivog sunca.

Izlazio je iz tunela. Naspramni kraj, koji je do sada ostajao na istoj neodređenoj razdaljini, ni približujući se, niti udaljujući, najednom je počeo da se pokorava normalnim zakonima perspektive. Stao je da se primiče i da se postojano širi pred njim. U isto vreme, osetio je kako se kreće nagore i u magnovenju se zapitao da li je to možda propao kroz Japet, te se sada uspinje sa druge strane. Ali još pre no što je svemirska kapsula izbila na otvoreno, shvatio je da ovo mesto nema nikakve veze sa Japetom niti sa bilo kojim drugim svetom u okviru čovekovog iskustva.

Nije bilo atmosfere, jer mogao je da vidi sve pojedinosti nezamućene i sasvim jasne do neverovatno dalekog i ravnog obzorja. Mora da se nalazio iznad nekog sveta ogromne veličine - verovatno znatno većeg od Zemlje. Pa ipak, uprkos njegovim

razmerama, svekolika površina koju je Boumen uspevao da vidi bila je sačinjena od očigledno veštačkih segmenata čije strane mora da su bile miljama dugačke. Ličilo je na slagalicu nekog džina koji se igra planetama; a u središtima mnogih od tih kvadrata, trouglova i poligona zjapila su otvorena crna okna - parnjaci ponora iz koga je on upravo izronio.

No, nebo iznad bilo je još neobičnije - a na svoj način i više uznemirujuće - čak i od neverovatnog kopna ispod. Tamo, naime, nisu postojale zvezde; takođe nije bilo tmastosti svemira. Razlivala se jedino mlečnost blagog sjaja koja je stvarala utisak beskrajne udaljenosti. Boumen se prisetio opisa koji je jednom čuo o zastrašujućoj antarktičkoj 'belini' - 'kao da ste u loptici za ping-pong'. Te reči mogle su se savršeno primeniti na ovo grozno mesto, ali objašnjenje je moralo biti sasvim različito. Nebo nije moglo predstavljati meteorološko dejstvo magle i snega; ovde je vladao potpuni vakuum.

A onda, kada su se Boumenove oči privikle na sedefasti sjaj koji je ispunjavao nebesa, postao je svestan još jedne posebnosti. Nebo nije bilo, kao što je pomislio na prvi pogled, sasvim prazno. Potpuno nepomične i naizgled nasumce raštrkane, gore su se nalazile milijarde sitnih, crnih pega.

Bilo ih je teško razabrati, zato što su predstavljale puke tačkice tame, ali kada bi se jednom uočile, postale bi sasvim izvesne. Podsećale su Boumena na nešto - nešto toliko poznato, ali i tako bezumno, da je on odbijao da prihvati paralelu, sve dok ga logika na to nije nagnala.

Te crne rupe u belom nebu bile su zvezde; pred očima kao da mu se nalazio negativ Mlečnog Puta.

Gde sam ja to, za ime Boga? - upita se Boumen; ali još dok je postavljao pitanje, shvatio je da nikada neće dokučiti odgovor. Izgledalo je kao da se svemir preokrenuo: ovo nije bilo mesto za čoveka. Iako je u kapsuli bilo prijatno toplo, najednom ga je obuzela studen i stao je da gotovo nekontrolisano drhti. Želeo je da zaklopi oči i da tako odagna biserno ništavilo koje ga je optakalo; ali to bi bio kukavički čin i on neće podleći tom porivu.

Izbušena i pločasta planeta lagano se okretala pod njim, ali nije bilo nikakve stvarne promene prizora. Pretpostavljao je da se nalazi

na oko deset milja iznad površine, tako da bi trebalo bez teškoća da uoči bilo kakav znak života. Ali čitav ovaj svet bio je pust; inteligencija je došla ovde, izvršila svoju volju na njemu i ponovo otišla svojim putem.

A onda je zapazio kako se na ravnici uzdiže, dvadesetak milja ispred, približno valjkasta gomila ostataka koja je mogla predstavljati jedino olupinu nekog džinovskog broda. Bila je odveć udaljena da bi mogao razabrati neke pojedinosti, a i za nekoliko sekundi nestala je sa vidika, ali ipak je uspeo da uoči slomljena rebra i metalne ploče prigušenog sjaja koje su delimično bile oljuštene sa kostura poput kore od pomorandže. Zapitao se koliko već hiljada godina to truplo počiva na ovoj napuštenoj ploči za igru dama - i kakva su stvorenja plovila u njemu među zvezdama.

Potom je zaboravio na olupinu, zato što je nešto stalo da se pomalja povrh obzorja.

Najpre je ličilo na pljosnati disk, ali to je bilo stoga što je hitalo gotovo prema njemu. Kada mu se približilo i prošlo ispod njega, video je da je u obliku vretena i da je dugačko više stotina stopa. Iako su postojale slabašno vidljive pruge tu i tamo duž vitkog trupa, bilo je teško usredsrediti pogled na njih; izgledalo je da objekat vibrira, ili da se možda vrti, veoma velikom učestalošću.

Bio je zašiljen sa oba kraja, a nije se primećivao nikakav trag pogona. Samo je jedna stvar u vezi sa njim bila poznata ljudskim očima, a to je bila boja. Ako je posredi uistinu materijalan artefakt, a ne optička varka, onda su njegovi tvorci možda delili jedno od osećanja sa ljudima. Ali svakako nisu delili i njihova ograničenja, zato što je izgledalo da je vreteno načinjeno od zlata.

Boumen okrenu glavu da bi posredstvom sistema za osmatranje pozadi pratio kako stvar nestaje iza kapsule. Potpuno ga je prenebregla, a sada je primetio kako počinje da se spušta sa neba ka jednom od onih hiljada velikih otvora. Nekoliko sekundi kasnije iščezla je sa vidika, uz poslednji zlatni odblesak, zaronivši u planetu. Ponovo je ostao sam, pod tim opakim nebom, a osećanje izdvojenosti i udaljenosti od matičnog sveta stalo je da ga tišti snažnije nego ikada ranije.

A onda shvati da i sam ponire ka šarolikoj površini džinovskog sveta, kao i da neposredno pod njim zjapi novi pravougaoni ponor.

Prazno nebo se zatvori nad njim, sat se polako zaustavi i kapsula ponovo poče da pada među beskrajnim abonosnim zidovima ka još jednom udaljenom zvezdanom glušju. Ali sada je bio siguran da se ne vraća u Sunčev sistem i u blistavom trenutku naslućenja, koje je moglo biti potpuno lažno, on shvati šta ovo jamačno mora biti.

Posredi je bio svojevrstan kosmički skretnički uređaj koji je upravljao saobraćajem zvezda kroz nezamislive dimenzije prostora i vremena. Prolazio je kroz veliku Centralnu stanicu Galaksije.

42. STRANO NEBO

Daleko napred, zidovi tunela ponovo postaše slabašno vidljivi u prigušenoj svetlosti koja se slivala nadole iz nekog još skrivenog izvora. A onda tama namah bi razvejana u času kada sićušna svemirska kapsula izbi na nebo koje je blistalo zvezdama.

Vratio se u svemir koji je poznavao, ali bio mu je dovoljan samo jedan pogled da shvati kako se nalazi svetlosnim vekovima od Zemlje. Nije čak ni pokušao da razabere nako od poznatih sazvežđa koja su od početka istorije bila čovekovi prijatelji; možda nijedna zvezda koja je sada sijala oko njega nikada nije viđena golim ljudskim okom.

Većina ih je stajala usredsređena u jednom blistavom pojasu, isprekidanom mestimično mrkim prugama zatamnujuće kosmičke prašine, koji je potpuno opasivao nebo. Formacija je ličila na Mlečni Put, ali je bila višestruko sjajnija; Boumen se zapita da li je to uistinu njegova Galaksija, viđena iz tačke koja se nalazila znatno bliže njenom blistavom, zgusnutom središtu.

Nadao se da je tako; u tom slučaju, ne bi bio daleko od doma. Ali to je, shvatio je odmah, detinjasta pomisao. Bio je tako nepojamno udaljen od Sunčevog sistema da je bilo sasvim svejedno da li se nalazi u matičnoj Galaksiji ili u najudaljenijoj koja se može razabrati teleskopima.

Osvrnuo se da vidi stvar iz koje je izronio - i doživeo je novi šok. Pod njim nije bio nikakav džinovski svet izlomljene površine, niti duplikat Japeta. Nije bilo ničega - izuzev jedne mastiljaste senke spram zvetda, slične kakvim vratima koja se iz zamračene sobe otvaraju u još mrklju noć. Upravo kada je bacio pogled, vrata se zatvoriše. Nisu se udaljila od njega, već su se lagano ispunila zvezdama, kao da je neka poderotina u samoj tvari svemira bila zakrpljena. I tako, obreo se sasvim sam pod stranim nebom.

Svemirska kapsula lagano se okretala, donoseći mu nova čudesa u vidno polje. Najpre je to bio savršeno loptast roj zvezda, koje su postajale sve zgusnutije ka središtu, da bi se u samom srcu pretočile u jednoličan sjaj svetlosti. Spoljnje ivice bile su mu

neodređene - oreol sunaca koji se lagano proređivao, pretapajući se neprimetno u zaleđe udaljenih zvezda.

Ova blistava prikaza, Boumen je znao, predstavljala je zbijeno jato. Gledao je nešto što nijedno oko nikada nije videlo, osim kao mrlju svetlosti u polju teleskopa. Nije mogao da se seti razdaljine od najbližeg poznatog jata, ali bio je siguran da nema nijednoga u krugu prečnika od hiljadu svetlosnih godina oko Sunčevog sistema.

Kapsula je nastavila da se lagano okreće, obznanivši mu još neobičniji prizor - ogromno crveno sunce, mnogo puta veće od Meseca viđenog sa Zemlje. Boumen je mogao neposredno da ga posmatra bez ikakvih poteškoća; sudeći po njegovoj boji, nije bilo vrelije od užarenog ugljevlja. Tu i tamo, na zaleđu tamnocrvenog, pružale su se svetložute reke - usijani Amazoni koji su krivudali hiljadama milja pre no što bi iščezli u pustinjama tog umirućeg sunca.

Umirućeg? Ne - bio je to potpuno varljiv utisak, proistekao iz čovekovog iskustva i osećanja što ih izazivaju prelivi zalaska ili sjaj tinjajućih ugaraka. Bila je to zvezda koja je ostavila za sobom plahovite nastranosti mladosti, projurivši kroz ljubičasta, plava i zelena područja spektra u nekoliko kratkih milijardi godina, da bi se sada uspokojila u postojanoj zrelosti nezamislive dužine. Sve što je već minulo nije predstavljalo ni hiljaditi deo onoga što je tek trebalo doći; istorija ove zvezde jedva da je i počela.

Kapsula je prestala da se okreće; veliko crveno sunce ležalo je pravo pred njim. Iako nije postojao osećaj kretanja, Boumen je znao da je još u vlasti one kontrolišuće sile koja ga je dovela ovde iz okoline Saturna. Svekolika nauka i inženjersko umeće Zemlje izgledali su sada beznadežno primitivni u poređenju sa moćima koje su ga nosile ka nekoj nezamislivoj sudbini.

Zurio je u nebo pred sobom, upirući se da razabere odredište ka kome je hitao - možda neku planetu koja kruži oko velikog sunca. Ali nije postojalo ništa što bi se odlikovalo vidljivim diskom ili izuzetnom sjajnošću; ako je i bilo planeta koje su ovde orbitirale, on ih nije mogao uočiti spram zvezdanog zaleđa.

A onda je zapazio kako se nešto neobično zbiva na samom rubu sunčevog grimiznog diska. Pojavio se beli sjaj koji se brzo pojačavao; zapitao se da li možda prisustvuje jednoj od onih

iznenadnih erupcija, ili bleskova, koja remete većinu zvezda s vremena na vreme.

Svetlost je postajala blistavija i plavlja; počela je da se razliva duž ruba sunca, čije su kao krv crvene boje stale naglo da blede zbog toga. Gotovo izgleda, reče Boumen u sebi, osmehnuvši se na besmislenost te pomisli, kao da posmatram izlazak sunca - na suncu.

Tako je odista i bilo. Iznad raspaljenog obzorja počelo je da se uspinje nešto ne veće od zvezde, ali toliko blistavo da se nije moglo neposredno posmatrati. Ta puka tačka plavo-bele sjajnosti, slična električnom luku, kretala se neverovatnom brzinom preko pročelja velikog sunca. Mora da se nalazila veoma blizu svog džinovskog sadruga, jer neposredno ispod nje, vučen njenim gravitacionim privlačenjem, uzdizao se plameni stub visok hiljadama milja. Izgledalo je kao da to plimski talas ognja večno nastupa polutarom zvezde, uzaludno se upirući da dostigne žeženu prikazu na nebu.

Tačkica užarenosti mora da je bila beli patuljak - jedna od onih neobičnih, plahovitih, malih zvezda, ne krupnijih od Zemlje, ali i sa milion puta većom masom. Ovakvi neprimereni zvezdani parovi nisu bili retki; ali Boumen nikada ni u snu nije pomislio da će jednoga dana videti takav par vlastitim očima.

Beli patuljak prevalio je gotovo polovinu diska svog parnjaka - mora da mu je za punu orbitu bili potrebno samo nekoliko minuta - kada je Boumen konačno pouzdano ustanovio da se i sam kreće. Pred njim, jedna od zvezda hitro je dobijala na sjajnosti i stala da se pomera u odnosu na zaleđe. Mora da je posredi bilo neko malo, obližnje telo - možda svet ka kome je putovao.

Sustigao ga je neočekivano brzo - i on tada shvati da to nije nikakav svet.

Rešetkasta metalna mreža prigušenog sjaja stala je da izranja niotkuda sve dok nije ispunila nebo. Raštrkana po njenoj površini velikoj kao kakav kontinent, nalazila su se ustrojstva prostrana poput gradova, ali koja kao da su bila mašine. Oko mnogih među njima bilo je okupljeno mnoštvo manjih objekata, razvrstanih u pravilne redove i stubove. Boumen je prošao nekoliko tih skupina pre no što je shvatio da su to flote svemirskih brodova; leteo je iznad džinovskog orbitalnog parkirališta.

Budući da nije bilo poznatih objekata posredstvom kojih bi mogao da proceni razmere prizora što je promicao pod njim, bilo je gotovo nemoguće pretpostaviti veličinu plovila koja su tu počivala u prostoru. Ali svakako su bila ogromna; dužina nekih među njima mora da je dostizala mnogo milja. Javljala su se u mnoštvu različitih oblika - kao kugle, izlomljeni kristali, vitke olovke, ovoidi, diskovi. Ovo je jamačno jedno od sastajališta za zvezdanu trgovinu.

Ili je bilo - možda pre milion godina. Jer Boumen nigde nije uspeo da uoči nikakav znak delatnosti; ovaj prostrani kosmodrom bio je podjednako mrtav kao i Mesec.

Znao je to ne samo po odsustvu bilo kakvog kretanja, nego i po tako nepogrešivim znacima kao što su veliki procepi u metalnoj paučini koji su nastali pri strelovitim udarima asteroida, jamačno pre mnogo eona. Ovo, dakle, više nije bilo parkiralište, već kosmički vozni otpad.

Promašio je za nebrojano vekova njegove tvorce; shvativši to, Boumen oseti kako mu se srce steže. Iako nije znao šta da očekuje, bar se nadao da će sresti neku inteligenciju sa zvezda. Sada je izgledalo da je prekasno za to. Bio je uhvaćen u jednu drevnu, automatsku zamku, postavljenu iz nekog neznanog razloga, koja je i dalje dejsvovala, iako su njeni tvorcii odavno iščezli. Hitnula ga je kroz Galaksiju i odbacila ga (zajedno sa još koliko drugih?) na ovo nebesko Sargaško more, gde ga je čekala skora smrt kada mu ponestane vazduha.

Uostalom, bilo bi nerazumno više i očekivati. Već je imao prilike da vidi čudesa zbog kojih bi mnogi ljudi bili spremni da žrtvuju živote. Na um mu padoše mrtvi sadruzi; on nije imao nikakvog razloga da se žali.

A onda je zapazio da kosmodrom olupina i dalje hita kraj njega nesmanjenom brzinom. Već je promicao povrhu njegovih prirubnih predela; najzad, minula mu je i krzava ivica, tako da više nije delimično zaklanjao zvezde.

Sudbina mu nije ležala ovde - već daleko napred, u ogromnom, grimiznom suncu ka kome je svemirska kapsula sada nesumnjivo padala.

43. PAKAO

Sada je postojalo samo crveno sunce koje je s kraja na kraj ispunjavalo nebo. Nalazilo se toliko blizu da mu površina više nije izgledala smrznuta u nepomičnost zbog nedovoljnih razmera. Postojala su sjajna čvorišta koja su se kretala tamo-amo, cikloni gasa koji su se dizali i spuštali, protuberance koje su lagano kuljale ka nebu. Lagano? Mora da su šikljale brzinom od milion milja na sat kad su im se kretnje uopšte mogle uočiti...

Nije čak ni pokušao da pojmi razmere pakla ka kome je ponirao. Ogromnost Saturna i Jupitera porazila ga je prilikom proletanja 'Otkrića' kraj njih u onom Sunčevom sistemu udaljenom sada neznano mnogo gigamilja. No, sve što je ovde video bilo je još stotinu puta veće; ništa mu drugo nije preostalo do da prihvata slike koje su mu preplavljivale um, uopšte ne pokušavajući da ih protumači.

Kako se plameno more širilo pod njim, Boumen je trebalo da iskusi strah - ali, ma koliko neobično izgledalo, osećao je jedino blagu zebnju. Nije stvar bila u tome što su mu čudesa otupela um; logika mu je govorila da jamačno stoji pod zaštitom neke kontrolišuće i gotovo svemoguće inteligencije. Sada se nalazio toliko blizu crvenog sunca da bi u trenu sagoreo da neki nevidljivi štitnik nije odagnavao njegovo zračenje. A i tokom putovanja bio je podvrgavan ubrzanjima pri kojima bi u magnovenju bio zdrobljen - pa ipak, ništa nije osetio. Ako je toliko truda uloženo u to da se on sačuva, onda je još bilo razloga za nadu.

Svemirska kapsula sada se kretala blagim lukom, gotovo uporednim sa površinom zvezde, ali i koji se ipak lagano spuštao ka njoj. A onda, Boumen prvi put postade svestan zvukova. Čula se slabašna, neprekidna tutunjawa, nadjačavana s vremena na vreme pucketavim zvucima sličnim onima koji nastaju pri cepanju hartije ili udaljenoj grmljavini. To je mogao jedino da bude najslabiji odjek neke nepojmljive kakofonije; atmosfera koja ga je okruživala jamačno je odzvanjala potresima kadrim da svaki materijal razlože

na atome. No, on je podjednako valjano bio zaštićen od te razorne buke kao i od toplote.

Iako su se plamene hrbati visoke hiljadama milja dizale i lagano rušile oko njega, on je bio potpuno bezbedan od sve njihove siline. Energije ove zvezde besnele su mimo njega, kao da su pripadale nekoj drugoj vaseljeni; kapsula se postojano kretala usred njih, neokrznuta i neoprljena.

Boumenove oči, ne više beznadežno pometene neobičnošću i ogromnošću prizora, počеше da razabiru pojedinosti koje mora da su postojale i ranije, ali koje sve do sada nije zapazio. Površina ove zvezde nije predstavljala bezoblični kaos; i tu je postojao izvestan poredak, kao i u svemu što je Priroda stvorila.

Najpre je uočio male kovitlace gasa - verovatno ne veće od Azije ili Afrike - koji su tumarali površinom zvezde. Ponekad bi mu se ukazala prilika da baci pogled u neki od njih i tada bi video tamnija, hladnija područja daleko ispod. Neobično, ali izgleda da nije bilo sunčevih pega; možda su one predstavljale boljku osobenu za zvezdu koja je obasjavala Zemlju.

A javljali su se i mestimični oblaci, slični pramenovima dima koji nagoveštavaju nailazak oluje. Možda su uistinu predstavljali dim, zato što je ovo sunce bilo toliko hladno da je tu mogla postojati prava vatra. Hemijska jedinjenja mogla su nastati i opstati nekoliko sekundi pre no što bi ih ponovo razložile na sastavne atome još žežće nuklearne silovitosti što su ih okruživale.

Obzorje je postajalo svetlije, pri čemu mu se boja menjala od tamnocrvene, preko žute i plave, do jarkoljubičaste. Beli patuljak nailazio je povrhu obzorja, vukući za sobom svoj plimski talas zvezdane tvari.

Boumen zaštiti oči od nesnosnog sjaja malog sunca i upravi pažnju na uskomešani zvezdani predeo koji je gravitaciono polje vuklo put neba. Jednom je imao prilike da vidi vodeni tornado kako se kreće površinom Kariba; ovaj plameni stub imao je gotovo isti oblik. Samo su se razmere donekle razlikovale, zato što je ognjena kula u osnovi verovatno bila prostranija od cele planete Zemlje.

A onda, neposredno pod sobom, Boumen zapazi nešto što je jamačno bilo novo, jer da je bilo tu i ranije, teško da ga je mogao prevideti. Krećući se preko okeana blistavog gasa, nalazile su se

milijarde sjajnih kuglica; odlikovale su se bisernom svetlošću koja se pojačavala i slabila u razmacima od nekoliko sekundi. A sve su putovale u istom pravcu, poput lososa koji se kreću uzvodno; povremeno bi skretale sa pravolinijske putanje, tako da su im se staze preplitale, ali one se nikada nisu dodirivale.

Bilo ih je na hiljade i što ih je Boumen više posmatrao, postajao je sve uvereniji da im je kretanje svrhovito. Nalazile su se na odveć velikoj udaljenosti da bi mogao da razabere neku pojedinost njihovog ustrojstva; već sama činjenica da je uopšte uspevao da ih uoči na ovoj kolosalnoj panorami predstavljala je jemstvo da u prečniku imaju mnogo - možda na stotine - milja. Ako su tu posredi organizovani entiteti, onda su uistinu u pitanju levijatani, sazdani po meri sveta koji nastanjuju.

Možda su to bili samo oblaci plazme, koji su stekli privremenu postojanost zahvaljujući nekoj čudnoj kombinaciji prirodnih sila - slično kratkovečnim loptastim munjama koje još zbunjuju zemaljske naučnike. Bilo je to jednostavno, a verovatno i utešno objašnjenje; ali, posmatrajući ta strujanja zvezdanih razmera, Boumen nije mogao uistinu poverovati u njega. Ta iskričava čvorišta svetlosti znala su kuda idu; hotimice su se slivala ka plamenom stubu što ga je podizao beli patuljak krećući se orbitom.

Boumen baci još jedan pogled ka uspinjućem mlazu koji je sada nastupao duž obzorja ispod sićušne, masivne zvezde što je upravljala njime. Da li je posredi puka uobrazilja - ili su stvarno postojale mrlje snažnije sjanosti koje su gamizale uz taj veliki gasni gejzir, kao da su se milijarde blistavih iskri udružile u čitave kontinente fosforescencije?

Zamisao je gotovo natkrljavala i samu maštu, ali možda je to što je posmatrao uistinu bilo ništa manje do migracija sa zvezde na zvezdu preko ognjenog mosta. Sva je prilika da nikada neće doznati da li je tu posredi kretanje bezumnih kosmičkih zveri, koje kroz svemir nagoni neki poriv sličan onom što podstiče leminge, ili ogromna seoba inteligentnih entiteta.

Kretao se kroz novi poredak stvaranja o kome je tek nekolicina ljudi ikada sanjala. Sa one strane carstva mora, kopna, vazduha i svemira ležalo je carstvo vatre, a on je bio jedini povlašćen da ga na trenutak osmotri. Bilo bi previše očekivati da to i razume.

44. PRIJEM

Ognjeni stub stao je da prelazi rub sunca poput oluje koja odlazi za obzorje. Uskomešane mrlje svetlosti više se nisu kretale zvezdanim predelom crvenog sjaja koji se i dalje nalazio hiljadama milja ispod. Sedeći u svemirskoj kapsuli, zaštićen od sredine koja je mogla da ga potre u jednoj milisekundi, Dejvid Boumen čekao je na ono što je bilo pripremljeno.

Hitajući svojom orbitom, beli patuljak brzo je ponirao; uskoro je dodirnuo obzorje, zapalio ga i iščezao. Lažni sumrak spustio se na pakao ispod i u toj iznenadnoj promeni osvetljenosti Boumen postade svestan da se nešto zbiva u prostoru oko njega.

Učinilo mu se da je svet crvenog sunca počeo da se mreška, kao da ga posmatra kroz vodu koja teče. Na trenutak se zapitao da li je to posredi neko refraktivno dejstvo, izazvano možda prolaskom neuobičajeno silovitog udarnog talasa kroz prenapregnutu atmosferu u kojoj se i sam nalazio zaronjen.

Svetlost se prigušivala, kao da je predstojalo spuštanje drugog sumraka. Boumen po navici podiže pogled nagore, ali se odmah prekori zbog tog previda, prisativši se da je glavni izvor svetlosti ovde ne nebo, nego blistavi donji svet.

Izgledalo je kao da se zidovi od nekog materijala sličnog neprozirnom staklu zgušnjavaju oko njega, prituljujući crveni sjaj i zamračujući vidik. Postajalo je sve tamnije i tamnije; slabašnja tutnjava zvezdanih orkana takođe je brzo zamirala. Konačno, svemirska kapsula ostala je da lebdi u tišini i noći. Trenutak kasnije, usledio je sasvim blag udar kada se ona spustila na neku čvrsti površinu i zaustavila.

Zaustavila, ali na čemu? - upita se Boumen sa nevericom. A onda se svetlost vratila; a neverica je ustupila mesto krajnjem očaju - jer po onome što je video da ga okružuje znao je da je jamačno sišao sa uma.

Bio je pripravan, pomislio je, na svako čudo. Jedina stvar koju uopšte nije očekivao bilo je nešto sasvim obično.

Svemirska kapsula počivala je na uglačanom podu nekog elegantnog, neznanog hotelskog apartmana koji se mogao nalaziti u bilo kom velikom gradu na Zemlji. Pred očima mu je stajala dnevna soba sa stočićem, divanom, desetak stolica, pisaćim stolom, mnoštvom raznih svetiljki, dopola ispunjenom policom za knjige na kojoj su ležali i neki časopisi, pa čak i jedna vaza sa cvećem. Van Gogov 'Most u Arlu' visio je na jednom zidu - a Vajtov 'Kristinin svet' na drugom. Bio je uveren da će, kada bude otvorio ladicu onog stola, u njoj naći primerak Gidenove Biblije...

Ako je uistinu sišao s uma, onda su njegove prikaze bile divno uređene. Sve je izgledalo savršeno stvarno; ništa ne bi nestalo kada bi mu okrenuo leđa. Jedina stvar koja nikako nije pristajala ovom prizoru - između ostalog i po razmerama - bila je sama svemirska kapsula.

Boumen je mnogo minuta ostao nepomičan na svom sedištu. Napola je očekivao da će privid oko njega iščeznuti. Ali ovaj je ostajao, podjednako postojan kao i ma šta drugo što je video u životu.

Uistinu je bio stvaran - ili je predstavljao tako veštu obmanu čula da se nikako nije mogao razlikovati od stvarnosti. Možda je posredi bio kakav test; ako je to slučaj, onda će verovatno od onoga što on bude preduzeo u narednih nekoliko minuta zavisiti ne samo njegova sudbina, nego i sudbina ljudske rase.

Mogao je ostati da sedi i da čeka da se nešto dogodi ili je mogao da otvori kapsulu i iziđe napolje, uhvativši se ukoštac sa stvarnošću prizora što ga je okruživao. Izgledalo je da je pod čvrst; uostalom, izdržavao je težinu svemirske kapsule. Nije bilo verovatno da će propasti kroz njega - ma šta on stvarno predstavljao.

No, i dalje je postojalo pitanje vazduha; po činjenicama kojima je raspolagao, sasvim je bilo moguće da se prostorija nalazi u vakuumu ili da sadrži otrovnu atmosferu. Smatrao je to, doduše, krajnje neverovatnim - niko ne bi uložio ovoliko truda, previdevši pritom jednu tako bitnu pojedinost - ali nije želeo da se izlaže nepotrebnim rizicima. U svakom slučaju, godine obuke naučile su ga oprezu kada je u pitanju mogućnost kontaminacije; nije bio voljan da se izlaže nepoznatoj sredini sve dok ne ustanovi da mu nema alternative. Ovo mesto izgledalo je kao hotelska soba negde u Sjedinjenim

Državama. To, međutim, nimalo nije menjalo činjenicu da se sada nalazi jamačno stotinama svetlosnih godina od Sunčevog sistema.

Spustio je šlem skafandra i zatvorio ga, a zatim stavio u pogon mehanizam za otvaranje vrata svemirske kapsule. Usledio je kratak pisak pri izjednačavanju pritiska; a onda on zakorači u prostoriju.

Koliko je uspeo da razabere; nalazio se u savršeno normalnom gravitacionom polju. Podigao je jednu ruku i pustio je da slobodno padne. Našla mu se uz bok za manje od jedne sekunde.

Zbog ovoga mu je sve počelo da izgleda dvostruko nestvarno. Bio je odeven u skafander i stajao je - umesto da lebdi - izvan plovila koje je moglo valjano da dejstvuje jedino u uslovima nepostojanja sile teže. Svi njegovi normalni astronautski refleksi bili su pometen; morao je da razmisli svaki put pre no što bi načinio neki pokret.

Poput čoveka u transu, krenuo je lagano iz svoje gole polovine prostorije, bez ikakvog nameštaja, ka hotelskom apartmanu. Ovaj nije, kao što je napola očekivao, nestao kada mu se on približio, već je ostao savršeno stvaran - i, naizgled, savršeno postojan.

Zaustavio se kraj stočića. Na njemu se nalazio uobičajeni videofon sistema 'Bel', zajeno sa lokalnim imenikom. On se pognu i uze zamašni tom nespretnim rukama u rukavicama.

Na njemu je stajalo ispisano, na poznati način koji je video hiljadama puta ranije: VAŠINGTON, D. C.

A onda, kada je osmotrio malo detaljnije, došao je do prvog pouzdanog dokaza da se ne nalazi na Zemlji, iako je sve ovo moglo biti stvarno.

Mogao je da pročita jedino reč 'Vašington'; ostatak teksta bio je zamućen, kao da je presnimljen sa neke novinske fotografije. Nasumce je otvorio knjigu i stao da je lista. Sve stranice predstavljale su gole površine od nekog krtog, belog materijala koji jamačno nije bio hartija, iako je veoma nalikovao na nju.

Podigao je telefonsku slušalicu i prslonio je uz plastičnu oplatu svog šlema. Da je postojao signal slobodne linije, on bi ga mogao čuti kroz provodljivi materijal. Ali, kao što je i očekivao, nije bilo ničeg drugog do tišine.

Sve je, znači, bilo lažno, premda i fantastično pomno sazdano. A jasno je bilo da mu svrha nije bila da obmanjuje, već - nadao se -

da ulije spokoj. Bila je to veoma utešna pomisao; pa ipak, rešio je da ne skinе skafander sve dok ne okonča svoje istraživačko putovanje.

Sav nameštaj izgledao je valjan i postojan; isprobao je stolice i one su izdržale njegovu težinu. Ali ladice u stolu nisu se mogle izvući; bile su lažne.

Isto je bilo i sa knjigama i časopisima; slično telefonskom imeniku, mogli su se pročitati samo naslovi. Na okupu se našla neobična zbirka - poglavito prilično bezvredni bestseleri, nekoliko nebeletrističkih dela senzacionalističkog pristupa i neke autobiografije koje je pratila zamašna reklamna kampanja. Nije postojalo ništa mlađe od tri godine, a i intelektualni sadržaj bio je sasvim oskudan. To je, doduše, bilo svejedno, budući da se knjige ionako nisu mogle čak ni skinuti sa police.

Postojala su dvojа vrata koja su se spremno otvorila. Prva su vodila u malu, ali udobnu spavaću sobu, u kojoj su se pored postelje nalazili još komoda, dve stolice, prekidači za svetlo koji su radili i plakar. Otvorio ga je i ugledao četiti para odela, kućni ogrtač, desetak belih košulja i nekoliko kompleta donjeg rublja - sve uredno postavljeno na vešalice.

Uzeo je jedno odelo i pomno ga ispitao. Koliko je mogao da proceni rukama u rukavicama, bilo je načinjeno od nekog materijala koji je više nalikovao krznu nego vuni. Takođe je bilo pomalo demodirano; na Zemlji, bar već četiri godine, niko nije nosio jednoredna odela.

Pored spavaće sobe nalazilo se kupatilo opremljeno svim potrebnim priborom za koji je on sa olakšanjem ustanovio da nije lažan, već da savršeno normalno dejstvuje. Potom je na red došla čajna kuhinja, sa električnim štednjakom, hladnjakom, kredencom za ostavu, posuđem i priborom za jelo, sudoperom, stolom i stolicama. Boumen se dao u istraživanje ne samo iz radoznalosti, nego i zato što ga je sve više morila glad.

Najpre je otvorio hladnjak, iz koga je pokuljao talas hladne magle. Police su bile pune raznih pakovanja i limenki koje su sve izdaleka izgledale savršeno poznate, premda se izbliza ispostavljalo da su im nalepnice zamučene i nečitke. No, uočljiv je bio nedostatak jaja, mleka, maslaca, mesa, voća ili bilo koje neprerađene hrane; u

hladnjaku su se nalazile samo one stvari koje su se na neki način pakovale.

Boumen uze jednu kutiju poznatih žitnih pahuljica koje su se jele za doručak, pomislivši uz put kako je neobično to što se one drže u hladnjaku. U času kada je podigao pakovanje, shvatio je da ono svakako ne sadrži žitne pahuljice; bilo je, naime, znatno teže.

Otvorio je poklopac i ispitao sadržaj. U kutiji se nalazila neka pomalo vlažna, plava smesa, slična po težini i sastavu hlebnom pudingu. Izuzme li se neobična boja, izgledalo je veoma ukusno.

Ali to je smešno, reče Boumen u sebi. Gotovo je izvesno da me promatraju i mora da im izgledam kao maloumnik u ovom skafandru. Ako je ovo nekakav test inteligencije, verovatno sam već pao na njemu. Bez daljeg oklevanja, on se vratio u spavaću sobu i počeo da otkaćinje zaptivke šlema. Pošto je to učinio, podiže šlem delić inča, polomi pečat i oprezni šmrknu. Koliko je uspevao da razabere, udahnuo je savršeno normalan vazduh.

Ostavio je šlem na postelju i počeo zahvalno - i prilično kruto - da skida skafander. Kada je završio, protekao se, nekoliko puta duboko udahnuo i brižljivo odložio skafander među uobičajenije delove odeće u plakaru. Tu je delovao prilično neobično, ali sklonost ka urednosti koju je Boumen delio sa svim astronautima nikada mu ne bi dopustila da ga ostavi negde drugde.

Zatim se žurno vratio u kuhinju i stao da detaljnije ispituje kutiju sa 'žitnim pahuljicama'.

Plavi hlebni puding imao je blag, začinski miris, pomalo sličan onome kojim se odlikuju makaroni. Boumen mu odmeri težinu u ruci, odlomi jedan komad i obazrivo ga omirisa. Iako je sada bio uveren da ga niko neće pokušati hotimice da otruje, uvek je postojala mogućnost greške - naročito na jednom tako složenom polju kao što je to biohemija.

Stavio je u usta nekoliko mrvica, a potom ih sažvako i progutao; bilo je izvrsno, premda je ukus delovao krajnje neodređeno, tako da ga je gotovo bilo nemoguće opisati. Ako bi zatvorio oči, mogao bi zamisliti da je to meso, hleb od neprosejanog brašna ili čak sušeno voće. Ukoliko ne dođe do neočekivanih posledica, nije imao razloga da se boji smrti od gladi.

Pojeo je svega nekoliko zalogaja te smese i već se osetio prilično sit, tako da je potražio nešto da popije. Postojalo je pet-šest limenki piva - ponovo jedne čuvene marke - u stražnjem delu hladnjaka i on pritisnu poklopac na jednoj od njih.

Metalni kapak popusti duž označenih linija, baš kao i obično. Ali limenka nije sadržala pivo; na Boumenovo iznenađenje i razočaranost, unutra se takođe nalazila plava hrana.

Za nekoliko sekundi otvorio je još pet-šest drugih pakovanja i limenki. Ma šta da im je pisalo na nalepnicama, sadržaj im je bio isti; kako je izgledalo, ishrana će mu biti pomalo jednolična, a i za piće neće imati ništa drugo osim vode. Nasuo je čašu iz kuhinjske slavine i obazrivo srknuo.

Odmah je ispljunuo prvih nekoliko kapi; ukus je bio odvratn. A onda, pomalo postidjen svojom nagonskom reakcijom, on prisili sebe da ispije ostatak.

Prvi gutljaj bio je dovoljan da se prepozna tečnost. Imala je užasan ukus zato što je bila sasvim bezukusna; iz slavine je tekla čista, destilisana voda. Njegovi neznani domaćini očigledno nisu hteli ništa da rizikuju u pogledu njegovog zdravlja.

Osetivši se znatno osveženo, on se na brzinu istuširao. Nije bilo sapuna, što je predstavljalo još jednu sitniju nepogodnost, ali je zato postojao veoma delotvoran sušionik sa toplim vazduhom u kome je on uživao neko vreme, da bi potom obukao gaće, potkošulju i kućni ogrtač iz plakara sa odećom. Zatim se opružio na postelji, zagledao se u tavanicu i pokušao da dokuči neki smisao u ovoj fantastičnoj situaciji.

Nije daleko odmakao u tom pravcu, kada mu je pažnju odvuкао jedan drugi tok misli. Neposredno iznad postelje nalazio se uobičajeni hotelski TV ekran na plafonu; pretpostavio je da je i televizor, poput telefona i knjiga, lažan.

Ali kontrolna jedinica na njišućem priručju postelje izgledala je tako stvarna da on nije mogao odoleti da se ne poigra njome; a kada mu prsti dodirnuše senzorski disk sa oznakom UKLJUČENJE, ekran namah ožive.

On grozničavo i nasumce poče da otkucava brojke na biraču kanala i bezmalo odmah dobi prvu sluku.

Bio je to jedan dobro poznati afrički komentator koji je raspravljao o pokušajima preduzetim sa svrhom da se sačuvaju poslednji ostaci divljeg života u njegovoj zemlji. Boumen ga je slušao nekoliko sekundi, tako opčinjen zvukom ljudskog glasa da nije obratio ni najmanje pažnju na ono o čemu je bilo reči. A onda stade da menja kanale.

Tokom narednih pet minuta video je simfonijski orkestar koji je svirao Voltonov 'Violinski koncert', raspravu o žalosnom stanju u kome se našlo tradicionalno pozorište, jedan vestern, demonstraciju novog načina lečenja glavobolje, kviz na nekom orijentalnom jeziku, jednu psihodramu, tri emisije vesti, fudbalsku utakmicu, predavanje o stereometriji (na ruskom), kao i nekoliko najavnih signala, odnosno teletekstova. Bio je to, u stvari, savršeno normalan izbor iz svetskih TV programa, a ako se izuzme psihološka potpora koju je posredstvom toga dobio, cela stvar je u njemu samo potvrdila jedno podozrenje koje mu se već uobličilo u umu.

Svi programi bili su stari oko dve godine. Bilo je to otprilike u vreme kada je otkriven MNT-1 i teško se moglo poverovati da je posredi puka podudarnost. Nešto je motrilo na radio-talase; onaj abonosni blok bio je zaposleniji nego što su ljudi to podozrevali.

Nastavio je da tumara spektrom i najednom je ugledao jedan poznati prizor. Na ekranu se pojavio upravo ovaj apartman, u kome se nalazio jedan znameniti glumac koji je besno optuživao nevernu naložnicu. U šoku izazvanom prepoznavanjem, Boumen se upiljio u dnevnu sobu iz koje je upravo izišao - a kada je kamera krenula za srditim parom ka spavaćoj sobi, on nehotice pogleda prema vratima da vidi da li će neko uistinu ući.

To je, dakle, bio način na koji je prijemno područje bilo pripremljeno za njega; njegovi domaćini zasnovali su svoje zamisli o načinu življenja na Zemlji na TV programima. Njegova slutnja da se nalazi u filmskom dekoru bila je gotovo doslovno tačna.

Saznao je sve što je želeo za sada i isključio je televizor. Šta sad da radim? - upita se on, stavivši šake sa prepletenim prstima ispod glave i zagledavši se u prazan ekran.

Fizički i emocionalno bio je iscrpljen, ali je ipak izgledalo nemoguće da neko može zaspati u ovako fantastičnoj sredini, na većoj udaljenosti od Zemlje nego što je ijedan čovek u istoriji bio. Ali

udobna postelja i nagoniska mudrost tela urotiše se protiv njegove volje.

Potražio je prstima prekidač za svetlo i prostorija utonu u tamu. Nekoliko sekundi kasnije domašio je sa one strane međe snova.

I tako, polednji put, Dejvid Boumen zaspao.

45. RAKAPITULACIJA

Budući da više nije bilo potrebe za njim, nameštaj apartmana razloži se u umu svog tvorca. Ostao je jedino krevet - kao i zidovi koji su štitili ovaj krhki organizam od energija koje on još nije mogao da kontroliše.

U snu, Dejvid Boumen se nemirno promisekolji. Nije se probudio, niti je sanjao, ali više nije bio sasvim nesvestan. Poput magle što gamiže kroz šumu, nešto mu je zaposedalo um. Osećao je to tek nejasno, zato što bi ga puni dodir uništio potpuno izvesno kao i ognjevi koji su besneli sa one strane zidova. Pod tim ravnodušnim ispitivanjem nije osećao ni nadu ni strah; sva osećanja bila su iščilela.

Izgledalo je kao da plovi slobodnim prostorom, dok se oko njega u svim pravcima pružala beskrajna geometrijska mreža tamnih linija ili niti, duž kojih su se kretala sićušna čvorišta svetlosti - neka polako, druga vrtoglavom brzinom. Jednom prilikom, osmotrio je kroz mikroskop presek ljudskog mozga i u njegovoj mreži nervnih vlakana zapazio je istu lavirintsku složenost. Ali to je bilo mrtvo i statično, dok je ovo nadmašalo i sam život. Znao je - ili je verovao da zna - da posmatra operaciju nekog džinovskog uma, razmišljajući pri tom o Vaseljenu čiji je tako sićušan deo.

Prikaza ili privid potraja samo jedan trenutak. A onda, kristalne ravni i rešetke, kao i izukrštane perspektive pokretne svetlosti iščeznuše iz postojanja u času kad je Dejvid Boumen prešao u područje svesti koje nijedan čovek nije ranije iskusio.

U prvi mah, izgledalo je da samo Vreme teče unazad. Bio je pripravan da prihvati čak i to čudo, kada shvati da je istina još tananija.

Zdenci sećanja bili su otvoreni; u kontrolisanom spominjanju stao je ponovo da proživljava prošlost. Bio je to najpre hotelski apartman, pa svemirska kapsula, raspaljeni zvezdani predeli crvenog sunca, blistavo jezgro Galaksije, dveri kroz koje se ponovo obreo u staroj Vaseljenu. I ne samo vizuelni prizori, nego i svi ostali utisci čula, sva osećanja koja je iskusio u to vreme hitali su mimo

njega sve brže i brže. Život mu se odmotavao poput magnetofonske trake koja se vrti unazad sve većom brzinom.

Sad je ponovo na 'Otkriću', dok Saturnovi prstenovi ispunjavaju nebo oko njega. Pre toga, ponavljao je svoj završni dialog sa Halom; video je Frenka Pula kako kreće u svoju poslednju misiju; čuo je glas Zemlje koji ga uverava da je sve uredi.

I dok je još proživljavao sva ta zbivanja, znao je da je uistinu sve u redu. Vraćao se natrag niz hodnike vremena, a znanja i iskustva čilela su iz njega dok je hitao ka vlastitom detinjstvu. Ali ništa nije bilo izgubljeno; sve što je ikada bio, svaki trenutak njegovog života prenošen je radi čuvanja na bezbednije mesto. A u času kada jedan Dejvid Boumen bude prestao da postoji, drugi će postati besmrtni.

Brže i brže ponirao je u zaboravljene godine i u jedan jednostavniji svet. Lica onih koje je nekada voleo i za koje je mislio da ih je izgubio u zaboravu blago su mu se osmehivala. Uzvratio im je osmeh sa naklonošću i bez bola.

Konačno, strmoglavo regrediranje počelo je da se usporava; zdenci sećanja bili su gotovo presahli. Vreme je stalo da teče sve tromije, približujući se trenutku zaustavljala - baš kao što i zanjihano klatno, u času kada stigne do granice svog luka, izgleda da se smrzlo za jedan večni tren, pre no što otpočne novi ciklus.

Bezvremeni trenutak minu; klatno krenu u suprotnom smeru. U jednoj praznoj prostoriji, lebdeći posred plamenova dvostruke zvezde, udaljene dvadeset hiljada svetlosnih godina od Zemlje, beba otvori oči i zaplaka.

46. PREOBRAŽAJ

A onda utihnu, shvativši da više nije sama.

Avetinjski, svetlucavi pravougaonik obrazovao se u praznom vazduhu. Očvrsnuo je u kristalnu ploču, izgubio prozračnost i postao obliven bledom, mlečnom sjajnošću. Uznemirujuće, neuhvatljive utvare kretale su se njegovom površinom i u dubini. Spajale su se u šipke svetlosti i senke, da bi potom obrazovale prepletenu paokasta ustrojstva koja počеше polako da se vrte u skladu sa pulsirajućim ritmom koji sada kao da je ispunjavao celi svemir.

Bio je to prizor koji je mogao privući i vezati pažnju bilo kog deteta - ili čovekolikog majmuna. Ali, baš kao i pre tri miliona godina, posredi je bila samo spoljnja manifestacija sila odveć tananih da bi se svesno pojmile. Bila je to jednostavno igračka za rasonodu čula, dok se prava obrada odigravala u znatno dubljim nivoima uma.

Ovoga puta, obrada je bila brza i pouzdana, budući da je nova šara već bila istkana. U eonima proteklim od njihovog poslednjeg susreta, naime, tkač je mnogo naučio; a i građa u kojoj je upražnjavao svoju umetnost bila je sada nesravnjivo finije kakvoće. Ali da li će mu biti dopušteno da uzme udela u tkačevoj sve većoj tapiseriji, to je samo budućnost mogla reći.

Očima koje su već odražavale inteligenciju veću od ljudske beba se zagleda u dubine kristalnog monolita, razabravši - ali još ne i dokučivši - tajne koje su tamo ležale zapretane. Znala je da se vratila kući, da je ovde poreklo mnogih rasa osim njene; ali takođe je znala da tu ne može da ostane. Posle ovog trenutka sledilo je novo rođenje, čudnije od svih u prošlosti.

Taj čas je sada kucnuo; blistava ustrojstva nisu više predstavljala odjek tajni u srcu kristala. Kada su ona zamrla, zaštitni zidovi iščileli su u nepostojanje odakle su nakratko izronili, a crveno sunce ispunilo je nebo.

Metal i plastika zaboravljene svemirske kapsule i odeća koju je jednom nosilo stvorenje što se zvalo Dejvid Boumen buknuše u ognju. Poslednje veze sa Zemljom su nestale, razloživši se na svoje sastavne atome.

Ali dete je to jedva primetilo, privikavajući se na prijatan sjaj svoje nove sredine. Još mu je, nakratko, bila potrebna ta opna

materije kao žiža njegove moći. Njegovo neuništivo telo predstavljalo je sliku koju mu je um imao o samom sebi; jer, uprkos svim moćima koje je posedovalo, znalo je da je još beba. To će i ostati sve dok ne bude donelo odluku o novom obličju ili ne bude nadraslo neophodnost materije.

A onda je došlo vreme da krene - premda, u izvesnom smislu, nikada neće napustiti ovo mesto gde je ponovo rođeno, zato što će uvek biti deo entiteta koji je iskoristio ovu dvostruku zvezdu za svoje nedokučive naume. Pravac, premda ne i priroda njegove sudbine ležao je jasno pred njim, tako da nije bilo potrebe da se drži okolišne putanje kojom je stigao do tuda. Nagonima starim tri miliona godina sada je shvatio da ne postoji samo jedan put iza leđa svemira. Drevni mehanizam Zvezdanih dveri valjano mu je poslužio, ali više mu nije bio potreban.

Svetlucavo, pravougaono obličje, koje mu je nekada ličilo samo na kristalnu ploču, još je počivalo pred njim, ravnodušno kao i ono prema bezopasnim plamenovima pakla koji se pružao dole. U njemu su ležale zapretane još nedokučene tajne prostora i vremena, ali je bar neke od njih ono sada razumevalo i bilo kadro da ih kontroliše. Kako je očigledan - kako nužan - bio taj matematički odnos njegovih strana, sled kvadrata $1:4:9!$ I kako je prostodušno bilo pretpostaviti da se niz okončava u toj tački, u samo tri dimenzije!

Usredsredilo je um na te geometrijske jednostavnosti i dok su mu se misli poigravale njima, prazan okvir ispunio se tamom međuzvezdane noći. Sjaj crvenog sunca zgasnu - ili, bolje rečeno, kao da se namah razudio u svim pravcima; istog trena, pred njim se pojavilo blistavo vrtložje Galaksije.

Posredi je mogao biti neki predivan, neverovatno kitnjast model postavljen u blok plastike. Ali bila je to stvarnost dokučena u njenoj ukupnosti čulima koja su sada bila tananija do vida. Ukoliko bi to poželelo, moglo je da usredsredi pažnju na bilo koju od njenih stotinu milijardi zvezda; a bilo je kadro i za znatno više od toga.

Nalazilo se ovde, usred te velike reke sunaca, na pola puta između zapretanih ognjeva galaktičkog jezgra i samotnih, raštrkanih zvezda-stražara na rubovima. A želelo je da bude tamo, sa suprotne strane tog nebeskog ponora, te vijugave trake tmine, sasvim lišene zvezda. Znalo je da taj bezoblični kaos, vidljiv jedino po sjaju kojim

se njegove ivice ocrtavaju spram dalekih, plamenih maglišta u pozadini, predstavlja još neiskorišćenu građu stvaranja, sirovinu neke potonje evolucije. Ovde Vreme još nije počelo; tek kada sunca što sada sijaju budu već davno mrtva, svetlost i život preoblikovaće ovaj bezdan.

Bez svoje volje jednom je prošlo tuda; sada to ponovo mora učiniti - ovoga puta svojom voljom. Ova pomisao ispuni ga iznenadnim, studenim užasom, tako da je za trenutak ostalo potpuno pometeno, a njegovo novo viđenje Vaseljene zadržta i zapreti da se raspadne na hiljadu delića.

Dušu mu nije smrznuo strah od galaktičkih ponora, već jedan dublji nespokoj koji je poticao iz još nerođene budućnosti. Ono je, naime, ostavilo za sobom vremenske razmere svog ljudskog porekla; sada, razmišljajući o toj traci noći lišenoj zvezda, naslutilo je prve nagoveštaje Večnosti koja je stala da se raskriljuje pred njim.

A onda se prisetilo da nikada neće biti samo i panika mu lagano minu. Ponovo je vaspоставilo kristalno jasnu predstavu o Vaseljenu - ali ne, znalo je to, isključivo vlastitim naporom. Kada mu bude bio potreban vodič u prvim teturavim koracima, ovaj će biti tu.

Povrativši samopouzdanje, poput ronioca koji je ponovo stekao pribranost, ono suknu kroz svetlosne godine. Galaksija se probi iz mentalnog okvira u koji ju je ono zatvorilo; zvezde i magline stadoše da promiču mimo njega, tvoreći privid beskrajne brzine. Utvarna sunca rasprskavala su se i ostajala za njim dok je ono klizilo poput seni kroz njihova jezgra; hladne, tmaste pustoši kosmičke prašine, kojih se jednom bojalo, izgledale su mu sada podjednako tričave kao i lepet gavranovih krila spram pročelja Sunca.

Zvezde su se proređivale; blistavost Mlečnog Puta tamnila je u bledu utvaru veličajnosti koju je ono upoznao - i koju će, kada bude spremno za to, upoznati ponovo.

Vratilo se upravo tamo gde je i želelo, u svemir koji su ljudi držali za stvaran.

47. DETE-ZVEZDA

Tu, pred njim, poput kakve svetlucave igračke kojoj nijedno Dete-zvezda ne bi moglo da odoli, lebdela je planeta Zemlja sa svim svojim ljudskim stvorenjima.

Vratilo se na vreme. Dole, na tom prenaseljenom globusu, uzbune će bleskati na radarskim ekranima, veliki, prateći teleskopi pretraživaće nebo - a istorija za koju su ljudi znali približiće se svom svršetku.

Hiljadu milja ispod, postalo je svesno da se dremaljivi tovar smrti razbudio i da se tromo komeša na svojoj orbiti. Slabašne energije koje je sadržao nisu predstavljale nikakvu pretnju za njega; ali više je volelo vedrije nebo. Stavilo je u dejstvo svoju volju i kružeći megatoni rascvetaše se u bešumnom prasku koji je doneo kratkotrajnu, lažnu zoru polovini usnulog globusa.

Potom je zastalo, pribirajući misli i mozgajući o svojim još neiskušanim moćima. Jer iako je sada bilo gospodar sveta, nije sasvim znalo šta mu nadalje valja činiti.

No, nešto će već smisliti.

EPILOG: POSLE 2001.

Kada sam, pre četrnaest godina, otkucao završne reči: 'Jer iako je sada bilo gospodar sveta, nije sasvim znalo šta mu nadalje valja činiti. No, nešto će već smisliti' - smatrao sam da sam zatvorio krug i da sam isključio svaku mogućnost nastavka. I odista, tokom naredne decenije ismejavao sam i samu pomisao na tako nešto, iz razloga koji su mi se činili konačni. Budući da je '2001.' bila usredsređena na naredni stupanj ljudske evolucije, očekivati od mene (ili čak od Stenlija) da to opišem bilo bi podjednako besmisleno kao i tražiti od Gleda-Meseca da opiše Boumena i njegov svet.

Uprkos mojim protivljenjima, sada je očigledno da mi je nemirna, mala podsvest sve vreme pomno radila, verovarno reagujući na neprekidnu bujicu pisama od čitalaca koji su želeli da znaju 'šta je dalje bilo'. Konačno, kao intelektualnu vežbu, napisao sam jedan

prQcis o mogućem nastavku, u obliku kratkog filmskog sinopsisa i poslao po jedan primerak Stenliju Kjubriku i mom agentu Skotu Meredithu. Što se Stenlija tiče, bio je to samo izraz učtivosti, budući da sam znao da se on nikad ne ponavlja (baš kao što ni ja nikada ne pišem nastavke), ali nadao sam se da će Skot prodati sinopsis časopisu 'Omni', koji je nedugo pre toga objavio takođe jedan sinopsis, za delo 'Napevi daleke Zemlje'. A onda će, iskreno sam se uzdao, duh '2001.' konačno biti upokojen.

Stenli je pokazao uzdržano zanimanje, ali Skot je bio oduševljen - i neumoljiv. "Naprosto, moraš da napišeš knjigu", kazao mi je. Progundavši, shvatio sam da je u pravu...

I tako, blagonakloni čitaocē (da skujem izraz), u prilici si da ustanoviš šta je dalje bilo u romanu '2010: Druga odiseja'. Izuzetno sam zahvalan izdavačkoj kući 'New American Library', nosiocu autorskih prava na roman '2001: Odiseja u svemiru', zato što mi je dozvolila da upotrebim trideset sedmo poglavlje u novoj knjizi. Ono služi kao spona koja povezuje dva dela.

Evo i završnog komentara o oba romana viđena iz tačke sada gotovo tačno na sredokraći između godine 2001. i vremena kada smo Stenli Kjubrik i ja započeli zajednički rad. Nasuprot popularnom uverenju, pisci naučne fantastike veoma retko pokušavaju da predvide budućnost; štaviše, kako je to jednom prilikom zgodno primetio Rej Bredberi, oni znatno češće nastoje da je spreče. Godine 1964, rano, junačko razdoblje svemirske ere upravo je počinjalo; Sjedinjene Države odredile su Mesec kao svoje odredište, a kada je jednom ta odluka doneta, osvajanje drugih planeta pokazalo se u krajnjoj liniji neumitno. Izgledalo je stoga sasvim razložno da će do 2001. postojati džinovske svemirske stanice na orbiti oko Zemlje, kao i da će - malo kasnije - biti preduzimani pohodi sa ljudskim posadama na planete.

U jednom idealnom svetu, to bi nesumljivo bilo moguće: novcem straćenim u vijetnamskom ratu platilo bi se sve što je Stenli Kjubrik pokazao na ekranu sinerame. Sada nam je, međutim, jasno da će se to zbiti ipak nešto kasnije.

Film '2001.' neće se poklopiti sa 2001. Pa ipak - izuzme li se viša sila - do tada će se gotovo sve što je opisano u knjizi i prikazano na filmu nalaziti u poodmakloj fazi planiranja.

Jedini izuzetak jeste komuniciranje sa vanzemaljskim inteligencijama: to je nešto što se uopšte ne može planirati - već samo naslućivati. Niko ne zna da li će do toga doći sutra ili kroz hiljadu godina.

Ali jednom će se svakako dogoditi.

Artur Č. Klark

Kolombo, Šri Lanka

novembra 1982.

